

حشر

کتاب شرح کستان سدی تعلیم ۱۹

۲۱۰

اول
۱۳۰۲

بسم الله الرحمن الرحيم

الممدود على ما اولاه من النعم و رزقنا الامتداد الى تجزئة اللغات التي بها يختار
الانسان عن النعم هو الصلوة على رسول محمد في الفضل والكرم واحياء العظام
واولى العلم والحكم **وبعد** فيقول العبد الضعيف المذنب الخائف المحتاج الى رحمة ربه
اللطيف يعقوب بن سيد علي عن محمد بن علي بن ابي طالب كرام الله وجوه
على ابیات فارسية واشعار غزلية وحكايات وامثال غزلية ولطائف خطبات
عجبية بحيث يحتاج كل منها الى حل الفاظه ومعانيه وتبيين اصوله ومبانيه اروت
ان اشرحه شرحا يحتوي متنا وابين ما فيه النظم والشعر طهرا وبطنا واختصر
ما شرحة بقدر الامكان وايسر تيسر اليسر اذ في لطالب الزمان ابتغاء لرفاه
الله الكرم وطلب الفضل العظيم والاموال من الاذكياء المتحلين بحلي الانصاف
المتحلين عن البغى والاعتساف اذا شروا على شئ زلت فيه القدم او طغى به العلم
ان استخفوا الكل جواد كبوة وكل صارم بنوع على اني مقربا في لست من فرسان
هذا الميبدان ومعرفة في تصور النظر وعدم الايقان والله ولي المتوفيق وبهذه ازمة
التحقيق منت خذ ايرا الى الانسان واعتدا والنعمه براني خذاي كه طاعش موجب
قربت وبتكر اندر شش مرید نعمت یعنی اندر شك خدای تعالی ذی بان نعمت ثابت
است فالبا، ذی بان التحین اللفظ قال الاستاد القاعدیة فی السعال العجمی ان مثل
اندر و در اذا قرن بالباء الكانية للصله يؤخر عن تلك الباء كما سيجي في قوله بدین

بدین درست والمفعول بدین بنده است وكذا قول بدیریا در منافعی بی شمار است والمفعول
در دریا وكذا قول حدود برنج درست والمفعول حدود درخت است واذ قيل الباء
سببية والمفعول زمانة النعمة ثابتة بسبب كونهم في شك و هذا على تقدير ان يكون مرید
بفتح الميم مقدر اميما بمعنى الزيادة وقد يروى مرید بفتح الميم مناسبا كقول موجب اي
هو مرید النعمة لهم بسبب كونهم في شك وقال وليس شككم لازيدنكم والقدر مرید نعمت
الا انه حذف لفظه است اكتفاء بما قبله وكذا قول منزع ذات و واجب وغير ذلك الى آخر
الكتاب وسواء حذف الرابطة اكتفاء بما قبله شايع بل مطروحة هذه اللفظة مطروقة في كثير
من الروايات وممدوحات و چون بر می آید منزع ذات اخذ هذه العينية عاقلها بناء على
ان الظاهر ان خروجها يجب ان يكون بعد قول بفرعكس فان الهواء الخارج عند التنفس
هو عين الهواء الداخل بدون لزوم العكس وانما نسب ممدوحا لطيف في الداخل واليخرج
الى الخارج لانهما من اللاناسبة فكانه جاء من خارج ممدوحا لطيف فامدت دقلا فخرج
ثانيا انفع به النقل وتفسير الجوف الماصل من زوله فاوردت تلك المنة فوجدت طرا
ثم اذ جعل النفس عبارة عن مجموع هذين الجزئين الداخل والخارج وما ذكره بيانا لخواص افراد
ولذا قال پس در هر نفس دو نعمت موجود است و بر سر نعمت كبرى بيا الوعد فيها واجب
بيت از دست و زبان بخور الواد والعاطف لفظا ويضم التاء وليد اعليه وكذا في امثال
وزبان بفتح الراء في الضمير والمشهور منه ويجوز بانها مقام الباء قولك بكسر الكاف
العزى والباء للعلامة يستعمل اسماء مثل ممدوحا و يستعمل اداة اما اذا استعمل اسماء فيدل
على ذات ذوى العقول كما ان چه بدل على خرد ذوى العقول نحو چه جا نور است و چه چه شيندي
واما اذا استعمل اداة فيجب للارتباط اما بين الصفه والموصوف نحو دل كه عاشق شد

اوسن العلم والمعلول نحو من كناب ند ارم اوسن الفایة والمغیا نحو بکوشی تا که برسی
 او غیر ذلک من الامرین اللدین تعلق احدیها بالآخر نحو کفتم که چونی و اما که بکسر الکاف
 العز و سکون الداء الاصل فهو بمنی الصغیر کذا فی بحر الفرایب براید قوله کز بالوصل و
 اصله که از بفضل عمد لشکرش ای من حق لشکر و لا یخف ان ذکر دست اشارت الی
 عدم اختصاص لشکر باللبان و قوله براید ای بانی لا الباب کنایة عن لافوح والمعنی من
 یدانی شخص و لسانه یکن ان خرج من عمد لشکر و لشکر کما یوصف الضعفاء علی سبیل
 الاتخار و السد لعل ما ذکر یقولوا اعلوا آل داود لشکر او قلیل من عبادی الشکور قیل
 هذا حکایة ما قیل لآل داود بح ای امرنا مع و قلنا لهم بال داود و لشکر انصب علی انه
 مقبول لای اعلوا الله و اعبدوه لشکر او علی لسان ای شاکیس مثل او علی قدر لشکر
 لشکر لان اعلوا فی معنی الشکر و ان حیث ان العمل بالمنع لشکر و ان الشکر فعل یبني عن تعظیم
 المنعم بسبب انقاره و قبل حرف العید جمع ما انعم الله علیه من السمع و البصر و غیرهما الا ما خلق و
 اعطاه لاجله فضل و لهذا المعنی و ردت من الایة الکثره فان الشکور بالفتح الاول غیر قلیل الشکور
 بالفتح المتوفی علی اداء الشکر **قطعه** بنده همان به یعنی بنده را همین آن بهتر است
 که ز تعصیر خویشی عذر بدر کما خدای آورد و رنه بفتح النون بمعنی و الا اصله و کثره قال بعض
 الکمل و رنه من نیست الا انه فتح للفتح و قد یکسر کما فی قوله و کثره من همان فاکم مستم و المعنی
 و رنه عمل لزاوار خدا و نیش بفتح الباء المصدر کی کس نتواند که بجای آورد و نیش بفتح
 ی و نیش به جاکشید و باران و نیش حسابش به بار سید پرده ناموس بنده کما
 بکنه فحش فی تخار الصحاح کل سر و جاوز حد فنو فحش نذر د من و ریدن بمعنی لایق
 قبل قد استمدت شد بد را و کذا بزرده قوله و وظیفه زوری ای الرزق بکطای منکر

بفتح الکاف المحففة بزره و الاصل تخفیفها و لعل من قبیل قولهم امتیزت بدید المیم و اصله تخفیف
 و له تطایر لاجل **قطعه** ای کریمی که از خزانة تجب کبر بفتح الکاف الفارسی و سکون
 الباء قبل هو بمعنی الکافر مطلق و رب نوع منه یعنی النصارى و قوله و وظیفه زور و صف ترکیه
 من ضرور و داری دوست نذاجا کنی بیا المطلب من کردن محروم تو که باد ششمان نظر
 داری بیا المطلب بیا من و اشن و اشن باد صبار الفقه تا فرشت زمر دین یعنی فرشت
 زمر و درند کنایة عن طغاة و ان بکسر و الکاف الفارسی و قایه ابر بهاری بیا السببه را
 فرموده تا بنات بتقدیم الباء علی النون جمع بنت یعنی و خزان نیا بتقدیم النون علی
 عکس ما تقدم در مورد زمین پیر و در و درختان را بجلت نور و زوی و اضافه قیای
 الحق و سب و ورق بیانیة لغی جانه که ورق سبب است در بر کرده اعلم ان برخی اهل کتب
 معان بمعنی الصدر و منه قولهم للمحاسبین بر و بمعنی الثمن و بمعنی الامر من برون
 کما سببی فی قوله بریان بر سبک و بمعنی علی الاستعلاء و هو المراهنه و بمعنی النقیب و قد
 یستعمل فی بعض الله الکیب صفة و منه قولهم و لبر و کبر اما یذکر فی او ایل المصاد و الافعال
 لتخمين اللغز فتد کذا فی بحر الفرایب و کثیرا ما تصادف السعول بمعنی عند و اطفال
 شایخ راجع طفل بقدم مصدر علی وزن الدخول من قدم من سفره بالکسر قدوما و
 مقدما ایضا بالفتح موسم کل یفهم الکاف الفارسی کلاه شکوفه بر سر نهان و عصا و نای
 العصاة بالضم ما سال من العصر و نای بمعنی القصب مطلق و قد یخذف منه بعض من آلات
 الله و تعالی له نای ایضا قال الاستاد و منک فی بالقصه الا انه بطلی علی صغیرهما علی فیکش
 مخیاط و مخیط هذا و قد روی نالی باللام و نال ما فی وسط القلم کالمخیط الابيض و
 لعل هذا هو الامور فان کون نای بمعنی القصب و ان سأل بعض الکاتب لکن اکثر

مصرح بخلاف بقدرش شد فایق من قاق عا اقرانه اذا اعلامه بالشرف شد
وتم حراما بنزله بشغل بالحق کتبت لفتح الکاف الفارسی ای صار محلا مرتقا **ط**
ابرو باد و حرشید بلند بضم الباء و فتحها و بعض النسخ خرشید فلک و هو داخل
في المعنی كما لا يخفى و رکازند ای کل واحد منها یعمل بما امر و ایه تا تو تانی یکف اری
و یغفلت بخوری همه بمعنی جمیع از بهر تو سرکش و وصف ترکیبی بمعنی المتجیر و فرمان
بردار شرط انصاف بناشد که تو فرمان بری بختی فانه و آن کان من بری
بالضم الا نفتح الباء لبلا یلبس بقولهم بری من بریدن بمعنی النطق و لما فرغ
المص من التمجید الذی اشار الیه بقوله منت خذ ایداه قصدا لاشارة الی التقلید فقال
و ترجمه است و هو ترجمه مقدم مبتدأ مؤخر و هو قوله یکی از بندگان آه ای من القفنیة
ثبتت و ودوت فی الجذر ای فی الحديث از سر و بفتح الواو کانیات و نحو موجودات
و دعت علیها بفتح اللام و کسر الیم جمیع عالم و لا وف اللام الاخرة زاید للجمع و اعلم
ان القاعدة فی اذ جمع الاسم فی الفارسی هی ان الاسم لا یحذف الا ان یطلق علی الطیور او علی
الطیور و الا لا یحذف الا ان یطلق علی النور و بالباء قبلهما ایضا بعض الموائد ان کان آخرها کتا
کذا و میان و جانوران و بالکاف الفارسی قبل زیان الالف والنون ان کان متحرکا
کما کشتگان و فواجگان و فزستگان و اما فی الثانی فبالالف و الباء غالباً کما
آسمانها و زمینها کذا فی الصحاح الفارسی و صفوحها وزن و حقه آدمیان ای حاکم
فی مختار الصحاح صفوح النبی خالصه ابو عبیده یقال صفوح مالی مالکات الثلث فلذا
نزعوا الماء قالوا له صفوح مالی بفتح الصاد لاجل انتهی و تمة دور زمان محمد مصطفی
علیه الصلوٰة والسلام **ش** شیع مطاع ان مقبول الشاعری بنی کریم ای شیخ و اصیل و هو

هذا الیم اعنی شیخ النفس و فی الاصل یم من القام بالنفع و هو حسن
نقال فلان یم الوجه ای حسن او من النعم مصدر و قسمت البین فانتقم فعلی
هذا مدفوع عن معنی فاعل ای قاسم للعلوم و الحكم من الامة قال البنی من یرد الیه
به خیر ینفعه فی الدین فانما انا قاسم و الله یعطى و یم فی الاصل من جهة
و عظم جسم و المراد به مهت عظیم القدر و المرتبة و قیل معناه ان احضاره
للمسئمة فی مواضعه اللایقة کما فی و یم بمعنی خذ ان روى بالفارسی و و یم
ای معلوم بمهر النبوة فی ظن فی محار الصحاح نعال فلان و یم ای حسن الوجه فلما
یبعده ان محال الوسم علی هذا المعنی علی قدر ان یجعل القیم بمعنی القاسم **یت**
چه غم دیوار منت را که باشد چون تو ای شلک پشیمان ای المسند چه باک بالباء
العرنی المبلاة از موج بحر از اقبل موج بحر بالالف والنون مثل قولهم عاشقان
وصا و فان و یرد علیه ان لفظ را کون ح و کیکما و الظاهر ان المعنی چه باک از
موج بحر ان و ان کسی را که باشد نوح کشتیان در آن بحر **ش** بلغ العلی
و وصلی البنی ای الرفع و الشرف و بحر ان یكون العلی جمع العلیات تانیث الاعلی
ای وصل الی الدرجات العلی و کما یرتفع بلوغ کشف الدجی الی الظلمة بحال حسن
جمع خصاله مرفوع حی انه فاعل حسن و لطف الی جمع خصله و هی تعلق فی الافعال
الغریزة صلوٰة علیه و آله عطف عطف الضمیر المجرور فی خله من غیر احوال و هو
لیس بید کما عرف فی موضعه فدوما علی مذنب الکوفه فانهم يجوزون مطلقا و اما
علی تقدیر الجار علی ما قبل فی قول الشاعر فی بک الامام من عجب ای لبس بک و
من الايام که یکی از بندگان کند کار بدیشان و وز کار دست انابت بمعنی الرجوع

بامیزاجابت بر رتبه حق جل و علا بر حاد مضارع من دلش و بر لاف
معنی الاستغاثی از بد بمعنی خدای بود و نظر نکند بارش یعنی من بعد
اخری و الشیء منصرف الی قوله یکی بخواند باز اعراض کند بارش بنصرف
و زادی بخواند حق سبحانه و یگوید یا ملائکتی فدا سنجیت من عبیدی و
لیس له رب غیری قد غفرت له قال الکس اصل ملک مالک بتقدم الفرة من
الاله که و سی له رب لم قلبت و قدمت اللام فقیل ملائک تم ترکتم منته لکنه
الاستعمال فلما جموع و روى الیه فقالوا ملائک و ملائک کذا فی شرح الشافیه و
طیبا تغییر و انک ربی لانی من خوف ما یعب و یذم و سوسنا بجان
عن ترک تخیب العبد لان من المعروف ان السجی من الشیء لا یکن و یفعله بل یرک
و روی انه یرفع الی العبد یوم القیمه و لقد استجیت ان اظهر علیک فادب
فاننی قد غفرت لک قال حکم من معاذ فی الخبر سبحان یدنب العبد سجد
و خوش را اجابت کردم و حاجتش بر آوردم که از بسیاری دی و زاری
بند بکسر ایاء المصدری فیها معنی شرم دارم **بیت** کرم پس امر من دیدن
و کرم مفعول مقدم و لطف خد او نیکار عطف علی کرم بوی کرم لطف خد و نیکار
بین که گفته بشود که راست و او شرمسار علی کفان کعبه جلالتش بتقصیر
عبادت او معترف اند که ما بخدمت حق عبادتک ای عباد حق فاعکس
واضیف لاتی الی العباد مبالغه کنوک موثق عالم ای عالم حق و اوصاف حلیه
بحالتش یعنی زیور جمال حق بتجسیم که ما و فناک حق معرفتک ای معرفه
حقایق و کمال حق عبادتک روی عن ان حده انه کان یقول سبحانک ما عبدناک

حق عبادتک لکن و فناک حق معرفتک قال علی بن سینا اعتصام الوردی
عبد الواصفون عن صفیک تب علینا فاننا بشیر ما و فناک حق معرفتک
مطلع کرم و صف و زمن یعنی از من پرسند اول ازنی نشان چه گوید
باز یعنی مرده اخی لکنه اشار الی انه ذکر سابقه بیان او صافه اقوالا بحت
و لم بسوف حقه بعد و قبل ان باز مننا السعول بمعنی روشن یعنی ما یقول
تو لا ظاهرا استغنا ما علی سبیل الانکار و قبل ان من الزواید و اعلم ان باز
بجی علی معان مقعود بمعنی العود بالترکی کرم و بمعنی المفتوح و بمعنی العود
و بمعنی فرق کردن و بمعنی الطیر المعروف الذی یعبا و به و بمعنی الامر من بازیدن
و بجی صفة بعض الکریم مثل حقه باز و بمعنی اللوب کذا فی البحر عاتقان
مبتدا و کشتگان معشوقند خبر بر میاید الظان بر مننا لافان الاستغاث ای
لا یعود و قبل بر مننا بمعنی و طعا یعنی نیاید اصلا کشتگان او از یکی از
صاحب دلان قبل اراد السج برفقه قدس الله لیس العزیز و کثیرا اما اشار الی انه
علیه هذا النمط فی هذا الکتاب کسجیب بفتح الجیم و سکون الیاء یعنی بکریبان
مراقبت فرو بردن بود و سدا حکایه ماضی و در بحر مکاشفه مستغرق شد
انگاه بالمد و قد یومر بمعنی در آن وقت که از آن حالت باز بمعنی العود آمد
یکی از اصحاب بطریان ابنا ط گفت آن صاحب دل ما ازین بستان که
بودی ما را چه تحفه کرامت آوردی بضم الواو گفت آن صاحب خاطر چنان
داشتم که چون بر رخسار کل برسم دامن بیاض الوحله پر کنم هدیه اصحاب را
چون بر رسیدم بان درخت بوی کلم یعنی بوی گل مرا چنان مست کرد که دامنم

از دست برفت **قطعه** ای مرغ سحر یعنی ای بلبل کو یا خوش زبیر و از بیاموز
امر من اموضن کان سوخته راجان سحر یعنی جان او رفت و مردن شد و منور
آواز نیامد این مرد میان در طلبش یعنی در طلب فدای او پیغمبر الله کائن را که خبر کند
خبری بیار نیامد از وی **دیگر** ای برتر من ای و منزه از ضیال و کان و قیاس و دم
بسکون الداء و زنده چه گفته اند یعنی و برتر از هر چه گفته اند و تسبیح و خواندن
بجای نام گشت بفتح الکاف الفارسی ای صار قاعا و باخر و سید و عامیجان در
اول وصف نمائیم ایلم یعنی عاجز ماندم ایلم منور تمام نکرد ایلم **حاجد پادشاه**
سلام خلد الله ملک ذکر جمیل سعدی که در افواه جمیع عوام افتاد است
و صفت سخنی کبیر الصادق علیه السلام الذی یبشر فی الناس در سبط زمین
یعنی وجه الارض رفته رفته را و قصب الجلب حدیث قصب الجلب نوع من
القصب فقال لما فارسیه نای شکر اصنف القصب للجلب لایستشیرها بالشر
فی اللز و قیل من یان الوب ان اذا لای من بحیة الطریق کان یهدی الی المقطوع
نای شکر متخوئه قشره ای مئینه الطوار المطوی و لهذا سمي بقصب الجلب و لما شبه
الشیخ مکتوبه کلماته بهذا القطع سماه بقصب الجلب تسمیه للمشبیه باسم المشبه و بهذا
المجموع ای قصب الجلب اصنف لایستشیر لایستشیر لایستشیر لایستشیر لایستشیر
صیغه المفعول یعنی دفعای که شیخ سعدی آن کرده است که چون بمعنی المثل کاف
زری بر ند بفتح الباء العری بر کمال و فضل و بلاغت او یعنی سعدی بوحل نتوان کرد
یعنی کردن قولم ذکر جمیل بنده او ما بعد عطف علیه و حواله می نتوان کرد و خبر بلکه خدا
جهان و قلب و این زمان قائم مقام سلیمان ناصر اهل ایمان شامنت ای ملک

الامدة و قد کذا الف الاول بل الاثنان معا معظم ما یکب یعنی کتبی ای اعظم مطهر الدین ابو
بکر بن سعد بن زکی قول ابو بکر عطف بیان لما قبله و علم الملک مرید الشیخ سعدی بود
سمعت من بعض الکمل ان ابابکر کتبه و مغفر الدین لقبه و جید الله علیه و هو ابن سعد
بن زکی بن مود و السلف ظل الله فی ارضه رب ارض حنه و ارضه دوی عن النبی ص
انه قال السلطان الله فی الارض یا وی الیه کل مظلوم و قیل فی تفسیر الظل انه هو الله
و قیل المظوظ و قیل البیته و قیل الظل باقی علامه و وجه التشبیه ان ظل النبی ما
یناسبه فی الجلال و الجبروت و السلطان کذا کذا فیما یستقیم بوجوه مملکته کما یستقیم سلسله
المملکات بوجوده و لای ان الظل یتبع به و یلیق الیه عند اقتضای الامر کذا السلطان
یتبع به و یلیق الیه عند اقتضای الامر کذا السلطان یتبع به و یلیق الیه عند اقتضای الامر
للاستعداد و الوال الاول کسر الغمز و فتح الصاد من دخی برضی و هو مقابل السطح
و انما فی بعض فکر من ارضی برضی ارضا قبل الرضا من العبد ترک الاخره ارضی و
من الله ادا و التواب بعین عنایت نظر کردن است یعنی آن خداوند جهان نظر
کردن است بعین عنایت و کس بلوغ فرمود و ارا و صادق فروع لاجرم تحقیق
قال الزاد معناه لا بد و لا محاله بفتح المیم کاف بفتح الدال انا من جمیع مخلوقات
از خواص و خواص محبت او کرا بیل اند بکر الکاف الفارسی بمعنی میل کردن اند و بعضی
النسخ کرده اند که الناس علی دین ملوکهم **مشهور** و انکه بفتح الکاف الفارسی و کسر
الدال یعنی از آن وقت که ترا بر من مسکن بکر بن من للوزن نظر است اشارم
از اقباب مشهور ترست که خود یعنی و ان کان الامر فی نفسه و فی الواقع مکتوبه یعنی
حقیقها بسکون الیا بمعنی جمع العیوب بویس بمعنی باین گفتار بمعنی واحد و کذا ابرار و

و بآن بند در است یعنی درین بند است و قد سبق کشفه و قال بعض من شاع
بمحقق هذا الكتاب در مذهب ما یزید مثلی بر فی قوله زمین بر علی مایسمی
مثله قوله بدر ما در منافعه فی شما راست انتهى هر عیب که سلطان پسند
من است **قطعه** کلی خوش بوی بکر الکاف الفارسین الطیبین الی الخ
در جام روزی ای فی یوم من الایام رسید از دست بخونی بیا الوعد
برستم برو یعنی با و گفتم که مشک قبل مشک بضم الیم و الثمن الی لفظ فارسی
و بکر المیم و الین المملکة عنی کما ان شکر یفتح الثمن المجمع و الکاف المخفض
فارسی و بضم الین المملکة و الکاف المثنوی عزی یا عیزی که از بوی دلاویز
نوستم قوله دلاویز معنی آورند دل وصف نه کسی من آوختن و لذا کثیر اما
یکتب الالف متصلا باللام نیما بترکیب لفظی ترکیب المعنی بکفتا بضم الباء و
الالف لا الشیاع من کل بکر الکاف الفارسی ناچیز بودم و لیکن مدنی با کل
بضم الکاف نشستم جان معنیشین بر من اثر کرد و که نه من همان خاکم که
هستم اللهم متع بتدبر التاء الملبی انا جعلهم متفقا یقال متع به بالتخفيف
انتفع بطول بجم الطاء حیوة و ضاعف ان اجعل مضاعفا ثواب جمیل و حسنة
و ارفع درجه او و انه کالاحیاء لفظا و معنی جمع و دید و هو الجلب و ولایه جمع و ال
بمعنی طاکم کالقضاء جمع قاض و دمر بکر المیم المثنوی ای اهلکار رب علی اعدائ
یعنی دمر الله تدریه او در علیه بمعنی دشمنانه جمع ثانی بمعنی المغنض بماتلی
الیکون ماتلی و فی بعض النسخ ماتلی بدون الباء التسمی فی کون ما معدر یه ظرفیه
کافی قوله یما نسوا یوم الحساب ای مریه و وام نیانهم فی القرآن من آیاته ای متی

دوام تلاوة بعض آیات القرآن المجید علی ان من للتبویض او مریه دوام تلاوة
آیات القرآن علی ان من مزید علی مذهب الاقشش و الآیه طایفه من القرآن یصل
بعضها ببعض لانقطاعها طولیه کانت او قصیر اللهم آمن بالمدام من احسنه
بلده و احفظ ولد **شعر** لقد سعد الدنيا جواب لثمن محذوف یقال سعد یومنا
یفتح العین ای یمن و تبرک به ای بیک الولد و فی قوله دام سعد ایها الم لطیف
لا تخف علی ذی طبع سلیم و اید الموط بالویه النصیر جمع اللواد و هو العلم نفیتم
کاحمد و جمع محار که کای کای بکر تشا و بحذف العینه لفظ من آخر للوزن
ای یرتفع لیسته و می غصن النخل و می مرفوعه علی انه فاعل تشا و هو ای ابو بکر
عرقها ای اصل تلك اللبنة و حسن نبات الارض من کرم البذر ای من جوده
و البذر الذی یبذر ای یزرع ایز و و قدس قطه یک شرار را لفظه یوزن
العله و اربع البلدی ببيت حاکمان عادل و صمت عالمان حامل تارمان
قیامت در لباس سلامت نکه دارد و قد وقع فی بعض النسخ هذه الایات
یعنی قوله **نظم** ندانی که من در اقالیم جمع اقلیم عزبت چار روز جاری بکرم
در نیکی برون رفتم از تنگ بزرگان که یدم جهان در همه افتاد یعنی مخلوط و
مهرج مریج شد چون موی رنگی همه آدمی داد بودند و لیکن چو کرگان بالکاف
الفارسیین بخون خوار کی یزجنگی چو باز آدم کشور بکر الکاف العری
بمعنی اقلیم و مملکت آسود و یدم پلنگان را که کوی پلنگی درون مری
یعنی در باطن حال مریکی از ایشان یک مرد است خوب اخلاق چون ملک
نیک محض بدون یعنی در ظاهر حال لشکر یعنی مریکش مرد سپاهی است

هیت نمای چون ای مثل مزید بر آن جمع مزید بکسر الاء و فتح الذاء بمعنی الکسر
 و فی البحر مزید بر لغه مستعمله فی العربی و الفارسی ایضا چنان بود در جمله
 اول که دید جهان پر بخت الاء الفارسی بمعنی المملو و خوف و تشویش و
 تنگی چنین شد در ایام سلطان محمول انا بک ابو بکر سعد بن زنگی لکن الظاهر
 انه ليس من هذا الكتاب بل موصوتمه حکایه آورد که الشیخ بمعنی رساله الخوا
 اناسخون بهذا الكتاب روی بعض الامراء قد استوی علی ابی بکر بن سعد و طرد
 من مما یلک مقام مقام فخر الشیخ سعدی ایضا عن تلك الملكة ثم اتی ابو بکر بجمع عظیم
 و قدح صدق فساد السخ و انشد بهذا القطعه **قطعه** اقلیم پارس را
 غم از آساید الفتنه و المحنه و هر نیست تا به سرش بود جوان مثل توان سایه
 خدایان بکسر الفه حرف ندانم الفارسی و مدفع و فی بعضی السخ چه نوی بکسر الواو
 لاجل یا الوصله امر و زکس نشان نمد در بسط خاکه فی در روی زمین مانند
 آستان درت حاشی و ضایع پرست پارس ای رعایه خاطر بچاره کان و لکرمیداد
 و بر مایع برماست خبر و بر خدای بهمان آفرین است اجراء یارب زیان فتنه
 نکه داری ای احفظ خاک پارس چندانک خاک را بود بفتح الواو و با و باقیه معجزه انک
 خاک را و با و باقیه بود **در سبب تالیف کتاب** یک شب تامل ایام گذشته
 می کردم و بر عین بفتح التاء للشاه بمعنی ضایع کردی خوردم و لکرمیداد
 دل و لعل نما مقصور من سدا به بمعنی الحمره الصغیره الخیره را با ما سبب دیدی
 ستم و این بیتها مناسب حال خود می گفتم **مشهور** مردم از عمری رو و دقتی
 چون نکه می کنی نماند ماضی منقح سکون النون و الدال و بجزیره من اللغه اجتماع الاء

و اکثر علی ما حقه صاحب الکشف الخوار و گوشت و نیست بسی بمعنی آنچه
 و بجه نجه بالترکی و بسی مالیه بمعناه الضاقان ان عرذ برون که پسندی و روشن میچین
 بالثر با حلوان صابونی که زهرش در میان بالثر و قال و در وی چنان خوش
 بود دوستی با کسی که مایه ندارد زودانش بسی که از الف الحوائی شخص که بینه سال عمر
 وقت در خوابی مکر این سج روزی مکر درین سج روز لکنم لایطه و در طرف الوال
 علی الظرفه فی ظروف الزمان کذف اصل العربیه لفظه الدلاله علی الوضو فی ظروف
 الزمان در بیابی ای ندرک و تنعم حقه طالع و هذا البيت مطلع قصید الشیخ و
 مابعد تا کی این باد بکرو آتش خشم **ششم** بادوت که قطره آبی
 لکن کنی و پیمان طلق **شیخ** بودی و پیمان شبانی **تو** بیاد یشت و چپ و راست
 می رسد تیر چرخ بر تابی **نادر** بن کله کوشتن **تو** تشنه اجل ز قضا نه
 تو چراغ نهاده در لب باد **خانه** در همه سیلابی **کر** رفت سپهر و کیوانی
 و ز عین آفتاب و منبانی **و** بنیت لیری قارونی **و** ربیع مدیل سدرانی
 ملک موت را بجلد و زور **بتوانی** که بپنج بر تابی **منتهای** کمال نقص نیست
 کله بریزد بوقت سیرابی **تو** که مبدؤ مرصع آبت **نه** ز اوار کبر و احجانی
 خفت زید خاک خواهد بود **ای** که سر و بر کن را جانی **با** که طبلت نمی کند بیدار
 تو مکر مرقع نه در خوابی **بس** بکر دید و بس خوابی **بر** سر ما سپهر دولا علی
 تو میز نقعل و ادراکی **تو** مکرم بجایه انسانی **نقش** ویدار خانه **تو** منور
 که مبین سودتی و القابی **ای** میرید و او نقش درین **تشنه** بر زهر میچند چلا آبی
 قیمت خورشید اخیس میکن **که** تو در اصل کوهر نانی **دست** و پای برین بجان و جهره

که بجز در میان عرق آبی . بدنی نیاز نتوان رفت . جز مستغوی و توانی
 تو در خلقی زنی و مرد و وقت . لاجرم بی نصیب ازین بانی . که دای تو مستجاب کنند
 که بیک روی در دو محرابی . یارب از دست ما چه ضراید . تو کرم کن که رب اربابی
 غنبدان و لطیف بچون . ستر پیش کریم توانی . سعد یا لاسی خلقی مطلب
 چون تو در نفس خود نمی بانی . بجای گریه است بر مصیبت پیر . که تو کوفه منور زلفانی
 یا مدح عیب خوشش بشود روز . در تکار بر عیب اصحابی . که به علم عالمیت باشد
 بی عمل مدی و کذا سنی . پیش مردان آفتاب صفت . با محافت چو کرم مستجابی
 پیر بودی و نه نداسی . تو نه پیری که طفل کنای . نجل بکر لیم المتیحه المدش
 من الاستحباب . انگار که رفت و کارش خست معنی آن کسی است که رفت از جهان
 و هنوز کارش نشناخت کوس دلت ای الارحمان زودند بار سو منما بمعنی الحارث
 نشناخت خواب نوشین ای النوم الذی الذیذید و بامداد ما لذل المعیة فی آخر بمعنی الصبح
 و حیل فی مختار الصحاح و حل فلان و ار حل بمعنی و الاسم الرحیل و اضافة قوله خواب
 نوشین لا قوله بامداد حیل اضافة بمعنی فی کماله باز دارد ای بمنع و یزوق
 بیان و از سبیل مر که آمد در جهان عمارت لذت بفتح النون ای الجدید ساخت رفت
 و منزل بدبکری پرداخت ای آه و هیهاه بفره و آن دیگر مقصود من دیگر بحث مجتبی
 معلومی وین عمارت بسر بزند کسی نظام آن قوله کسی مفعول بزند و یجتمل آن مکنون
 فاعله و این عمارت مفعول مقدم یا یعنی بسر بزند کسی این عمارت را و کذا قوله یا رب
 من باید بمعنی توقف کردن مفعول مقدم لمدارسته قوله و دست مدارد وستی را شاید
 این عذار من شایسته بمعنی الیافه و اندر بالین البیض بکر الوفاء و نیک بد چون

همی بیاید مرد و خنک فی البحر خنک بضمین محی علی معین احدهما بمعنی البارد
 فقال آب خنکست و هوای خنک و الثانی بمعنی طوی و هو المدا و ههنا المکس که کوی
 بالکافی الفارسی بنکی بر د برک عیشی فی مختار الصحاح العیش بالفتح طیاره بکلی
 خویش فرست کس نیاید پس ز پیش فرست عمر بر دست و آفتاب تموز
 یعنی آفتاب که هست آفتاب ایام تموز است و تموز اسم لشهر الاول و طمس الشهور
 اللله العنیه و لم یوجد الوالو العاطفه قبل آفتاب فی اکثر النسخ المعتمد فالفی
 فی عمر بر دست در آفتاب تموز یعنی ان الیوم یسرع الزوال کالثلج الذایب فی حر
 الشمس او ان الصیف اندکی ماند آن عمر خواصه غن منوز فی مختار الصحاح خریفند
 بالکسر خذراته بالفتح و الاسم الفع بالکسر و الفع ایضا الفعله انتهى فالظاهر منه
 ان خرفه مننا بالکسر کن المشهور فتحنا و قد نقالی ان فتح الفین من حر فیات الجمع
 کفتح المیم فی میدان ای مرد و تی است رفته در بازار رسمت پر بغم الباء الفارسی
 نیادری دستار هم که مزروع خود خور و خورید به البحر خورید بکسر تین الذرع الرطب
 الذی یحصد قبل الادراک لاکل الدواب و هو فی الاصل علی وزن بید بکتب بالواو بدون
 التلویط به ثم استعمل العوام بلفظ الدوا و کان عندهم من قبیل القبط المشهور
 انتهى وقت خرمش خورشید باید چید بمعنی چیدن و کثر اما بفتح فی هذه اللغة لفظ
 الحاضی بمعنی المصدر کما مر و لسی تطایره فی هذا الکتاب ای لا بد من ان یلتقط ذلك
 الشخص المنقود وقت الظهیر و قد وقع فی بعض النسخ سکذا پند سدی بکوشش
 جان بشنود چیست مرد بکش و بر و بعد از تأمل این معنی مصحح در آن دیده
 که در ششم بفتح النون الاولى و کس بموضع العقود و القزار عزلت نشین و

ودا من صحبت فراخ و چینم ای شمر ذلیل العصبه و سوکنایه عن ترک العصبه و دفتر
 از گفتنهای پریشان بشویم و دیگر پریشان نکویم **پت** زبان بر روی بکفی
 بضم الکاف العذری الذایه نشسته صم بکم معنی شخص همچنین به است از کسی که
 نباشد زبانش اندر حکم ای اندر حکم انگلی معنی لکون حکما علی سانه تا یکی از دوستان
 معنی همچنان کردم تا یکی از دوستان که در کجا و بفتح الکاف العذری معرب کزاف
 و هو الودج محبت و شرفه اینس من بودی و در جرم مودت و محبت جلیس
 من بودی بر رسم قدیم از در معنی الباب در آمدن آن دوست و در مدین ذایل
 چندانکه شاد و ملاحت کرد و بساط مداحیت کسره المداحیه الحاج روی
 قال و المومن من وجب لعب جوابش بگفتم و سراز دانوی تعبد بر نگفتم
 و بجیب نگردد آن یار و گفت کفوت کنون بضم الکاف العذری مقصور من کنون
 بفتح الفه بمعنی الآن و التاء للمخاطب که امکان گفتار هست بگو امر من گفتن
 ای برادر بلطف و خوشی که فرادج و بیکار جل در سجد حکم ضرورتا بفتح بالضرور زبان
 در کسی از تکلم بکجا از متعلقان منشی این ضمیر مفعول بگردانید و اجمع الذاکر
 الشخص الصدیق الایس بر جست واقعه مطلع گردانید یعنی آن واحد من خدمتی
 قد اطلعه علی ما اختاره من العزلة و الصمت و قال محاطبا لصدیقی که فلان یعنی شیخ
 سعدی عزم کرده است و بینه جزم ای النیه القطعیه که بقیه عمر معکف نشیند و
 خاموشی گزیند و نیز اگر توانی هر خویش گیر و راه مجانبت بتقدیم النون علی
 الباء ای البعد و العزلة عن لائق پیش که گفتا بانی الاشباع یعنی ادا سمع ذلک
 الصدیق قال بغوت عظیم و صحبت قدیم دم بر نیارم ای لا اتقص انا و قدم بر نیارم

ای لا اذنب انا مکرر آنکه که سخن گفته نشود سعدی بر عادت قدیم و طریق مألوف
 ای یگانه منی علی الطریقه المألوفه که از درون بضم الزاء المعجم بعد الالف الممدونه بمعنی
 الانباء دوستان مفعول از درون جملست و کفایت همین سهل یعنی وان کان قد
 حلف فکفارتی امر میں قبل ان اهل الحق اذا عقد قلبه علی شیء حق فنقضه عند مع
 لتقضي الیمین و لهذا قال و کفایت همین سهل فی لاجابه الی القدر الشرا و طواف راه
 صوابست و عکس رای اولی الاکباب جمع لب بضم الفعقل ان عکس رای ذوی العقول
 که ذوالنقار علی ای سیفه در نیام ای النقد و زبان سعدی در حکام بالکاف الفارسی
 اظنک قوله ذوالنقار و ابتداء و قوله خلاف رای خبره **قطعه** زبان در
 دستان ای خردمند چیست کلید در معنی الباب کنج صاحب هنر جو در معنی چونکه بای
 بسته باشد که کسی جوهر فروشتن صاحب هنر یا بیلور بفتح بی اللام
 و الواو الصیدلانی و یقال له بالترکی چرچی **بکر** اگر چه پیش خرمند خاموشی خذف
 الواو و اللوزن و ادبست بوقت مصاحبت آن به که در سخن کوشی مع کوشید بالکاف العذری
 و وجه طیره بکر الطاء الملهقه الغضب جعلت احدا دم فرو بستن ای ترک الکلام
 بوقت گفت و الاخر گفتن بوقت خاموشی بطلال زبان از محاکم در کشیدن قوت
 نداشتیم و روی از محاوره او گردانیدن مروت اصلها مروتة فقول من لفظ
 امر کالات نه من لفظ الان و فی الغضب المروءة کما قال الرجل لیه نداشتیم
 که یار موافق بود و محبت صادق **قطعه** چونکه آوری با کسی بر سبزه یعنی با
 کسی طبعی کن که از وی گزیرت بود یعنی لک بر من بان مکنون می لایمک مصاحبت
 نقال فلان یار ناگزیر نیست ای لایسعی مفا رقتی بل اضطر فی الحاجة و مصاحبت

في بحر الغرائب كزير بضم الكاف الفارسي قبل الزاء الموحدة بمعنى جان ياكدر نيك الكاف
 الفارسي قبل الراء المهملة من كزختس يعني او يكون لك فوار منه بان يكون مومس
 تكون وتستكشف من مصاحبة بحكم ضرور سخن كفتيم وتزوج كنان بيرون فتم
 در فضل ربيع كه صولت برد آرميد بود يعني كان لسورة البرد ولدت ساكنة
 فيه واوان بوزن الزمان بمعنى للين وطلع اوانه مثل زمان وازمه كذا مختار
 الصحاح يعني منكام وولت ورد سيد **قوله** پيراهن سبز برد خشان
 چون جامه خيد نيك تختان بكر الدال اول ارد بهشت ماه جلالي يعني ان زمان
 ايام اول ارد بهشت بود و هو اسم للشهر الاوسط من الشهور الثلاثة الربعية
 وقوله جلالي قبل هو وصف نسبي ذكر للتفظيم وقوله مالا يخفى في البحر ارد بهشت اسم شهر
 معين وهو الشهر الاوسط من الشهور الثلاثة الربعية على التارخ للجلالي واما في
 تارخ الفرس القدم فلما لم يعتبر فيه الكيسية لم يبين بل دار معدا ومؤخر اوان شنت
 الكلام المشيع في باب التارخ بحيث يبين منه معنى كلام البحر فالسمع ما نلتو عليك
 وعلوان التارخ المعبر المقبول المكتوب في القويمات هو التارخ الرومي الذي
 وضعه زمن السكندر بن فيلقوس الرومي وذلك انهم وضعوا الشهور الاثني
 عشر لنبط السنة الشمسية التي من ثلث مائه وخمسة وستون يوما وربع يوم وبجسلي
 من هذا الكبر يوم واحدة السنة الرابعة ويسمى تلك السنة السنة الكيسية وذلك اليوم
 الواحد يوم الكيسية واسماء هذه الشهور في لغتهم اخي السريان تشرين اول تشرين
 آخر كانون اول كانون آخر شباط آذر نيسان ايار خريزان تموز آب
 ايلول وكل اربعة منها اعني تشرين آفرينان و خريزان و ايلول يقدا بدار ثلثين

يوما وكل سبعة اخرى منها اعني شباط بقدا بدار احدى وثلثين يوما واما شباط
 فتوزع ثلثة سنين على التوالي ثمانية وعشرين يوما ثم في السنة الرابعة اعني سنة
 الكيسية بعد ثمانية وعشرين فيكون تلك السنة الرابعة ثلثمائة وثلثين
 يوما واما تارخ الفرس الذي لقبه تارخ قديم وتارخ قديمي فتوانهم لما وضعوا
 الشهور الاثني عشر اعني فروردين ارد بهشت خرداد تير مرداد
 شهريور مهر آبان آذر **قوله** پيراهن سبز برد خشان
 منها ثلثين يوما واختبروا في آخر آبان خمسة ايام مسات بدار نور فيكون
 السنة الشمسية عذم ثلثمائة وخمسة وستين يوما فوط ولم يعتبروا في اليوم الى
 مائة وعشرين سنة فلما ذلك زادوا في اخير شهر اسفند مائة وعشرين يوما
 الشهر كله عيدا فكان تلك السنة التي هي السنة الاخيرة من مائة وعشرين ثلثة عشر
 شهرا واعلم يعتبروا الكيسية كذا في التارخ الرومي لثلاثين يوما واما
 فان لكل يوم عذم اسم مخصوص وفيها ايام مخصوصة يجعلونها اعيادا وهي الايام
 التي اتفق اسمائها باسماء الشهور وقد اشرنا اليها بالارقام اقتصارا لنقل ان
 هذا تارخ قديم قديم من زمن جمشيد الا ان حكماء كل دهر اعتبروا على طور واحد
 حتى انهم في تقويمات زماننا قد اعتبروا مبداء من اول يوم جلس فيه ملك بزر
 جريد على سرير السلطنة وهو الثاني والعشرون من شهر ربيع الاول واما
 بيان التارخ للجلالي فتوان الحكماء والمجتهدين قد اجتمعوا في زمن سلطان
 جلالي الدولة ملك شاه السجوقي و اعتبروا تلك الشهور المذكورة في تارخ الفرس
 مع الكيسية وعثوا اول فروردين من يوم النور وفتحي الشهور الثلاثة اعني

فروردین و اردیبهشت و خرداد و فصل الربیع و ثلثه آخری یعنی تیر و مرداد
 و شهریور و آبان و آذر و ثلثه آخری یعنی مهر و آبان و آذر و ثلثه آخری
 ای دینی و بهمن و اسفند از منتهی ثلثه و سی و پنج روز و ثلثه آخری یعنی
 ایضا کذا فی شرح الرسالة الحسامیه فی فصل وقوله بلیل بکون اللامین مبتدا
 وقوله کوبیدن جزا بر منابر جمع من و قضبان بجمع القاف و کسر یاء جمع قضیب و مع
 القض بکذا فی مختار الصحاح و قد یفتح منها لیساب غضبان بر کل سرخ و غم
 اوقات بالواو لثمة ایضا لا یجمع لواء و لواء و یجمع غرق و غرق یعنی بر غدارش و غبار
 علی وزن عطشان یعنی مجرب خشنماکی و قد استمر فی هذه اللغة التفسیر عن
 المحبوب بلقطه شاه و مستمع فی هذا الکتاب غیر من تاشب بستان بایکی
 از دوستان اتفاق میبافتاده بفتح الیم مصدر مهمی یعنی البقی و بعض النسخ
 صحیح میبافتاده موضع خورش خرم و درختان و کشت و وصف ترکیبی یعنی
 مثل در بر یعنی در بر نه در هم یعنی ملتف و مجتمع کنی که یعنی گویا که خرم و مینا
 الصحاح الفارسی بکسر الیم القار و لا الزرقاء و فی البحر موشی لازوردی سیمه
 الضیاع بر خاکش ریخته است و عقد نریا العقد بالکسر عنقود التخل و نریا بالکاف
 پروین از نارکش بفتح الراء یعنی از بالای آن درختان او کج **شعر**
 دوشه اندامی دوشه و سی ارض ذات از بار و انهار و ما و اندام سلسال و سوبالفتح
 الماء الذی سلسال سوخته و طلق و قبل السلسال و السلسال اندام و دوشه
 بالفتح و الی سلسال الشجره العظیمه من ان شجر کان سبج طرا و السبج مهدیر الحمام و کح
 موزون آن دوشه بر بقیع الباء الفارسی یعنی مخلو از لاله های رنگارنگ آن المثلونه

بالوا و متعدد و بین بکسر الواو اصل این اشانه لا دوشه پیر از میوه های
 گوناگون آن مملو من الثمرات المستویة باد و در سایه و درختانش که این
 فرش بوقلمون و هذا مشترک بین الفارسی و العری قال الاستاذ و هو ضرب
 من ثیاب الروم یملون للعیون الوان اسدا و قبل ان فی دیار طایفه و انما
 لانه یملون فی کل خطی بلون خاص یقال له باله کی عجب کفرای فرش مثل
 بوقلمون یا مداد آن که خاطر باز آمدن بردای شستن غالب آمد
 دیدش الشین راجع الی قوله یکی از دوستان دامن کل و ریجان و سبل
 و ضمیر آن بالفتح و الی کون و ضم الیم شاه پیرم یعنی ریجان نیکو و فی مقدمه
 الادب بستان افروز و فی الصحاح ضرب من الریاحین فرامه آورد و و عین
 شهر کرد و کفتم کل بستان از چنانکه دانی بقی نباشد یعنی که تعالی لا یبقی بل هو
 سیر الزوال و محمد کل سار از او قالی نه و کما و کفتم اند که هر چه نیاید ای لا یستوفی
 و لبسنگی باتشاید کفتم طریق چیست کفتم برای نرمدت بجمع شادای ناظران
 و فسیح کما لوسعه لفظا و معنی حاضران کتاب کلستان توالم بمعنی افتدرو
 قوله تصنیف کردن معنوله که یاد خدایا بروی او دست نهادن و بی دراز
 دستی نباشد و کردش زمان بفتح الحاف الفارسی و کسر الراء المهملة بمعنی الدوران
 عیش و بقیع بالفتح و الی کون سبکسار یعنی بخزان فعل حریف مبدل نکند
 قوله کردش مبدل و مبدل نکند خبر **مشهدی** بجه کارایت ز کل طبق بیاه و الی
 از کلستان من بفتح الباء الکما امر من بدون و در قی کل مهین روز و پنج و شش
 باشد وین کلستان صمدت خوش یوا بفتح الحاف مناسب لقوله شش باشد

حالی که بقی در آن زمانی که من این سخن بگفتم دامن کل برنجت و در دامن او بخت
که اگر من ادا نمودم و ادا خالف جفا و من هذا وعد الکبریم و این فصل در آن
چند روز اتفاق در بیاض افتاد یعنی خرج من المستوفی الا البیاض و حسن
معاشرت و آداب محاورت قبل از ادب الباب السابع والثامن قوله و در لباسی
ظرف لغو افتاد که متکلمان را بدای بلیغ بهم و مژگان را بلاغت افزاید ای
حصول الکلام و مانع منور از کل بوستان بقیتی موهوب بود که کتاب گلستان
تمام شد بعبون خدای و تمام آنکه بقی در آن زمان تمام شود بحقیقت که پسندید
آید در بارگاه شاه جهان پناه نم آید و بنده ادا و صافه فقال سیه کردگار
و پدید لطف پروردگار و خرفه مان ای ذخیره و کف مغال امان نمودن السماء
المنصور علی الاعداء و خضد الدولة القاهرة ای قوتها سراج الملة الباهرة یعنی تا بند جهان
الانام ای المخلوقات تعالی الاسلام سعد بن ابی بکر الاعظم شاهنشاه ای ملوک الملوک العظیم
مالک و قاب جمع رقبه الامم جمیع امم مولى ملوک العرب و العجم ای ناصرهم سلطان البر و البحر و لوت
ملک سلیمان مظهر الدین ابوبکر بن سعد بن زکریا و ام الله ای اقبالها الاقبال توجه لظفر
و السعفة و جعل الاکفر فیما لهما ای مرجعها قوله و بکدره کطف علی قوله پسندید
آید و منی بکبری الکاف الفارسی و الرائے المشهور و عند اصل خراسان یعنی الکاف العربی
و الراء موناه نظر کردن بکوره چشم لطف خداوند مطالع فرماید **مطلع** کرا التفات
خداوندش الشیخ راجع فی سعد بن ابی بکر بیا را نیز مضارح من اراکستن بالمذهب
الشرعی ای نیز این کتاب نظارخانه بسکون الرائے یعنی دارالتفتش چنین و نقش
از زکریا و زکریا یعنی الهمزة و سکون الراء و فتح الراء الفارسی قبل اسم لغزش کامل

کان من و زارا بعض ملوک العجم و قیل هو استاد الشیخ المعروف بمانی و
دیار الصین و قیل هو اسم لکرمانی و نیزه لکن لا یلایه مانی بعض التواریخ
و قال فی التواریخ از زکریا و بیت یعنی رشتک و هو اسم کتاب الفقه مانی و
جمع فی ما استخرج من النقوش الفریة التصويرات العجیبة امید هست که روی
مدال در زکریا بفتح الحاف و در زاید ازین سخن که گلستان نه جای دلشکین
علی الخصوص و بیاجه مایوش فی مختار الصحاح الدیاجتان الحدان فلی ن
ما ذکره اوایل الکتاب و جمعا و حد فلهذا سیم بالدیاجه یعنی خصوصاً و بیاجه
مکرمه سعد بن ابی بکر بن سعد بن زکریا فحذف لفظ این قیل ابی بکر و بعد
و هذا الحذف شایع عندهم فابوبکر بن سعد و هو سلطان زمان المصنف و قد جعل
ابنه موسوما باسم ابیه یعنی سعد و نسب المصنف الی ابنه و لهذا یقال له شیخ النوری
و اما ابوبکر بن ابی نصر فهو وزیر لک السلطان فالشیخ ذکره اولیاً لایحاطه لسلطان
حتی قال ذکر جمیل سعدی اه ثم ذکر محمداً بنه مع حامده لانهما جیت قال و تمام آنکه
نموده اه ثم انقل الی محمداً الوزير فقال و بکدره و من فکر من **اه ذکر ابی سعید**
۲ الدین ابی بکر بن ابی نصر و بکدره و من فکر من ازنی جمال سر بر نیار و و دید
باش و نومیدی از پشت پای جالت بر ندارد و در زمن ای کرد و صاحب جلال
یعنی بلجیم شود مگر آنکه بجای باجاء الهملة و بکدره الله منما کرد و یعنی منین شود بر نور
قبول امیر کبر عالم عادل مویوم من خذ انه مطوای منصور بنصره الله علیه سر بر سلطنت
منه پد مملکت کلف القول ملاذای ملجاء الغریب و مرابا الفضل و بحسب الانقیاد
جمع نفی کسفی و اصغیا و افتخار آل فارس بمین الملک ابی بکر که المملکه او حشم اهل

الملك ملك الملوك في الدول والدين حيايات الاسلام والمسلمين محمد الملوک و
 السلاطين ان زبدهم ومعهدهم ابو بكر بن ابی مطر وقد كان هذا وزير ابی بكر بن
 سعد وكان رجلا صالحا خيرا اذكره القاضي في نظام التواريخ احوال السلاطين واجل
 الاجلال العظيم ان عظم قدره وشرح صدره وضاعف اجره که مدوح الكا باق
 ومجموع مقام فرد هر که در سايه عیادت است کنش طاعت و شمن دوست
 بر هر یکی از ساید بندگان و خواش خدمتی معینی است که اگر در ادای آن نکند
 و تکامل روا دارند هر آینه بمعنی البتة مورد محض و قد صح بعض الافاضل بقوله
 و کما را و المشهور که خطاب اند و در محل عتاب مکن از این طایفه لو
 درویشان که شکر نعمت بزرگان واجبت ذکر بکبر الذال جلیل و دعای
 خیر و ادای چنین خدمتی در غیبت اولیست که در حضور این بتضع ریا نزد
 و آن نوعی ادای خدمت دعا در غیبت از تکلف دور **قطع** پشت دوتای فکر و است
 شد از خدمتی تا جو توان مثل تو فرزندان را در ایام را حکمت محضت اگر لطف
 همان افرین خاص کند بنده مصلحت عام را دولت جاوید یافت هر که نگو نام زیست
 که عفتش ذکر فرزند کند نام را فضل بدارد اگر کند ورنه کند اصل فضل یعنی زیست
 که حاجت مشاطه نیست و المشاطة بالنساء زیست پیرایه کردی و لازم را بعضی
 از حسن بالذات لا احتیاج الی الزین **حذر تقصیر حکمت و موجب احتیاج و عزات**
 تقوی و تعاضد که در مواظبت خدمت بارگاه خداوندی می رود و بنا بر آنست که طایفه
 حکماء مانند در فضايل بزرگوار سخن می گفتند آخر خبر این عیب ندانستند که در سخن
 گفتن بطی است یعنی که در تک بسیار کند مستمع را بی منتظر یعنی انتظار گیرای باید

یکست

معنی بودن تا وی تقدیر سخن کند بزرگوار بشنید گفت در جواب ایشان
 اندیشه کردن که چگونه به معنی بهر است از پشیمانی بودن که چرا گفت **شوق**
 سخن دان و پروردن پیر کس بنید بشد اندک بگوید سخن مزین بی شامل بگفتار
 بفتح الباء و مع الالکلم نگو کوی امر من گفتن کرد بر کوی چه غم بنیدش و آن که
 بر آوردن نفس از ان پیشش بس کن یعنی قبل از ان ساکت شو که گویند بس
 بطق آدمی بهرست از دواب جمع دابة دواب از توبه که نگو صواب فکیف
 در نظر اعیان خداوندی که مجمع اصل دلست و مرکز علما پیشتر اگر در سباحت
 من السوی سخن ای ذوق الکلام دلبری کنم شوقی بمعنی گستاخی کرده باشم
 و بضاعت مزجاة البضاعة المتاع المدفوع بذقه کلنا جرد غیة عنها و استغفار الی
 و ذم محتاج الصحاح يقال بضاعة مزجاة من قلیل بحضرة عزیز آوردن که شبه
 بفتح تیس و سکون الیاء خزانة لواء مشهور مبدول در بازار جودم بیان جوی
 بیا الوحدان الشیر الوحده تبارد و چراغ پیش آفتاب ای در حضور الشیر پر توی
 جمع شعاعی ندارد و من ان بفتح الهم التي تؤذن علیها مختار الصحاح می مغفله
 الاستئذان بفتح الهم و جمع المنا و بالواو لانه من النور یلیند در حاس کوه الوند بفتح
 الغمر و الواو اسم جبل است نماید مضارع یجول من خودن ای بری اخفض **بیت**
 هر که کردن بدکوی افرازد مضارع من افراختن خویش را بکردن اندازد
 جمع پیر کردن کلام قول بهشت یاب و قد وقع بعض النسخ بدل هذا المصراع مکن
 دشمن از هر طرف بد و نازد و سوم مضارع من تاخشی سعدی افتاده است از ان
 بفتح فادع کس نباید بچنگ افتادن اول اندیشه می باید انگی یعنی بعد از ان وقت

گفتاری باید از آن جهت که پای بست آمد است بوصول الیه پس دیوار
 یعنی اول اسکس بنا آمد است بعد از آن بر وی بنامند او مهنا اقبال افلاک
 ایراد و سخن لطیفه منها ما قال بعضهم قوله پس دیوار بالباء الفارسی و سکون
 الهمزة مبتدأ مؤخر و پای بست آمد است بالباء الفارسی من بستن و
 التکون بباء پای جز و هو مثل في كل من لا يحسن صنعة و اصله ان اسالني
 خطا و صحت كانوا يا امرون لمن لا يحسن الصنعة من تلامذتهم بان يعينوا
 فيما و راد الحاريط و السعي و لا يبرونهم على الناس يعني ينبغي التمسك اولا
 ثم التكلم لان من لا يحسن التكلم يتكلم بلا فکر و روية قد جاء عندهم شدة
 القدم بالقيود قال و منه القاطع المشهور بالتركی قولهم بسواری و منها ما قال
 بعض اخیای بست بالباءین الفارسیین و کسب بباء پای بمعنی بست پای لمد
 است پس دیوار یعنی شخصی پس دیواری قد جاء عندهم مبذ و لا تحت القدم و
 مطر و حافه الارب منها ما قال بعض اخیای بست بالباءین الفارسیین
 و سکون بباء پای الحشبه الذي يصفو البناء تحت قدميه عند ازدياد ارتفاع البناء
 من قامه الرجل و قال له بالتركی قد جئوا انت جیبر بان کلها او نام باطله و خيلان
 قاسق و کیر و علیک في اول الباب السادس ما يترشح على ان مران ما قلنا
 اولان شاء الله تعالی بندي دائم التحل ضرب من الحلی يتخذ من النور كذا في
 مختار الصحاح و ليد درستان شادی بالباء المصدري يعني تجبونی قروشم
 ولی نه در کتفان اسم مکان فيه يوسف عم لقمان حکیم را گفتند حکمت از که انوشی
 گفت از این بیان تا جای نه بنید یعنی تو را که نمی کشد بعضا پای ننند قدم

بفتیحه الرجل بکسر الراء الخروج قبل الولوج مثل الدخول لفظا و من احسن
 ما قبل في هذا الباب قول الشاعر قد رل جکر قبل لخطو موضعها فنی
 علما زلفا خمره زجا الزلق بالتحريك المذلقه و الفدا بکسر الهمزة و زجا
 بفتح اللام و الف الشباع بمعنی ذل **مصلح** مردیت بسکون الباء بمعنی
 رجولیت قال الاستاد و قد یفتح الباء لکن هذا اصله مردیات بیان ما
 امر من ازمودن و انکه دن کن بمعنی تزوج **پست** کرجه شاطر بود
 و کسب بکنجه و نند بمعنی پیچیدن پیش باز و بین چنگ دول بر قشع
 الراء المحضونه و هو المکب من النحاس و الاسرب و خذ ذکر من المعديت
 و هو الذي يقال له بالونى الصفو و بالتركی توج شبه رجليه بالصفو و اللون
 و مثل الاطعام و في بعض النسخ و علی سبیل الاستاد ذو پس چنگ بالراء
 المجمع و الباء الفارسی و اصل اللفظ مرادف کز بزو و امشهور اسم شخص
 معروف بالغرب و لوح بذكره قصه حمزه یابن کعبه و سب المعام کحل کلا
 المعنی من هذا و قيل معور و بین وروب بالراء المهملة و الباء الوبی نیزه
 محرب و لا تخف بعد کربه بضم الكاف الفارسی شربت در کرفتن موشی
 لیکر موشیت در مصاف بضم المیم و الصا و المهملة بمعنی چنگ و ضرب
 پلنگ اما بالجماد سوت بفتحه من الوسع اطلاق بزرگان که چشم از خواب
 جمع حیرت بایب زبردستان پیوسته و در افشای جرایم کنیزان جمع کسریه
 الصفو حقیقه بکوشند کلام چند بر سبیل اختصار از نوادر و آن را جمع اثر
 بفتحه من بمعنی خیر و حکایات و اشعار جمع شود بکسر الهمزة و فتح الباء جمع

سيرة و هي الطريقة حميدة كانت اوديمه ملوك جمع ملوك درين كتاب درج بالفتح
والكون الطي كذا في مختار الصحاح كرويم و برجي بمعنى بعضي ازهم كراغا به
اي من البر الوتر الثمين بروخرج كرويم موجب بكم لطيم تصنيف كتاب
گلستان اين بود و باله التوفيق و بيد ازده التحقيق **تلم** فاند سالما
اين نظم ترتيب زمام ذره خاک يعني ذره خاک بكم الزم الا انها خفت
للوزن يعني در زمان که زمام ذره افتاده باشد جاني خدش نقیبت
کرم بازماندای يستی بعد تا که مستی دانی بسم بقای قوله مکر صاحب
دلی روزی بر حمت کند بر کار درویشان دانی تعلیل في المعنى لكون بقاء
النفس غرضه امعان نظار تدقيقه يقال امعن النورس اي يتأكد في عدو
در ترتيب کتاب و تذهيب ابواب التذهيب النظير و الجاز سخن مصلحت
دران دید فاعل وید ضی الامعان نامرس بمعنی این و کثیر اما يستعمل مر
على انه من الصلاة الزاين و ههنا كذلك كذا قال الاستاذ عذا وقال
في بحر الغرائب ان مركبي على معنيين احدهما بمعنى التقاد و الثاني بمعنى اللام
لجان للتعليل و لعل المراد من هذا الاول و دونه رحن و حديق في الروضة
ذات الشجر و قيل كلستان عليه جارية غلباء بفتح العين الميم و الباء الموحدة
من تحت على وزن هاء الى ملتفة كذا في مختار الصحاح و في بعض النسخ صح
كلية تانيث اخل و في بعضها غنيا تانيث اغني و كلامي غلدا كما لا يخفى چون
برهشت كبرية الباء و الهاء نوع مثل لجة بهشت بفتحها ما يعني برهشت
باب اتفاق افتاد و يعني امعان نظر مصلحت دران دید که این روضه چون بهشت

برهشت بابت باشد ازین سبب خف آمد تا جلالت بیتی آمد من الجامد
بمعنی آفریدن **باب اول** در سیرت بادشاهان **باب دوم** در احلاق
درویشان **باب سوم** در فضیلت قناعت **باب چهارم** در فواید
خاموشی **باب پنجم** در عشق و جوانی **باب ششم** در ضعف
و پیری **باب هفتم** در تاثیر تربیت **باب هشتم** در آداب
صحت **تاریخچه** در آن مدت که ما را وقت خوش بود ز فحیه یعنی الهی
النبویه ششصد و پجاه و ششش بود مراد ما نصحت بود کفتم حواله
بر خدا کردیم و دفعتم **باب اول** در سیرت و هی عیان عن الطریقه
حمیده طانت اودیمه نگار بادشاهان حکایت پادشاهی را شنیدم
که بکشتن اسیری کرد پیمان در آن حالت نومیدی بترسانی که داشت یعنی
بلسان کان فیه مکر یا دشنام دادن گرفت و سقط بفتحی من الدیان
و الفحش و هو في الاصل المتاع الردي گفتن که گفته اند هر که دست از جان
بشودید من سستن هر چه مفعول مقدم لقوله گوید في قوله در دل دارد
بگوید **شعر** اذا بئس الانسان طال سانه في القانون الياس نوميد شدن
و موسن باب علم و فيه لفظ اخری اعني بئس بئس بالکسر ضمها و موسن ذ و
طول اللسان بیان عن كثرة السب والشتم کسور مغلوب و موسن ذ و
مغلوب اضافة الموصوف الى الصف و السور على وزن البور الهمزة يصول
اي يحل حله على الکلب يقال صال عليه يصول صولا و صولة اي استطار عليه
و وثب و يقال رت قول اشد من صول **باب** وقت خروج جوی اندر بفتح النون

که بزرگوار الفارسی اسم مصدر من که بخان مندا و قدیمی صیغه امر منه و وصف
ترکیبها که ذکره بحال الفارسی دست بگیرد و ششم ترتیب فاعل که در ضمن المصنوع
و مفعول دست یعنی دستش بگیرد و ششم ترتیب را ملکه بپرسد که چه می گوید یکی
از وزرا نیک محضر گفت ای خداوندی گوید که والکظمین العظیمین و العاقین عن
الناس الهمسکین علی الغضب الذین یعفون عن اعضاءه مع القلای علی اعتبار
و اتفاق من کلمات القدره اذا ملأها و شدت فاما کذا قال بعض الکلم و فی جملة
الصالح کلم خیطه ای اجتمع غضبه و سدا تلمیح الا قوله و سارحوا الی منفرة من
ربکم و جنة و منها السموات و الارض احدث للمتقین الذین یفقهون فی السراء و
الغراء و الکاظمین الغیاء و العاقین عن الناس و الله یحب الکیسین قوله ای
ای مهیت لهم و فی السراء و الغراء فی حالی الرخاء و الشدة و قوله و الکاظمین عطف
علی المتقین روی عن النبی ام قال من کظم غیظا و سول یقدر علی اتفاق ملأ الله
قلبه منها و ایمانا و قال ان هولاء فی امتی قلیل الامم و هم هم الامم و قد کانوا کثیرا فی
الامم التي مضت ملکه ابر و دهم آمد و از سر خون و یعنی از جهت خون او در گذشت
و استعمال سر بید المعنی شایع ذایع لایخفی علی من تتبع مواد الاستعمال قال الاستاذان
سر و کذا در گذشت کلامی من قبیل الصلوة الذوا بد و لا بعد ان یقال السور
از خون سر او و زیر دیگر که صدا و بوه گفت که انبای جنس ماریت بد در صورت
پادشاهان چیز بد استی سخن گفتن آن مرد ملکه یاد شناسم و اد یعنی شتم
و سبب و ناسزا گفت ملکه ازین روی در هم کشید یعنی انقبض و کثرت مد آن
خروج پسندید ترا آمد ازین راست که تو گفتی که آن را روی در مصلحت بود و این را

بنابر بحث یعنی بنای این راست بر جانب نبوت بوه و حکم گفته اند که دروغ
مصلحت آمیز و وصف ترکیبی من امینی من راست از راست گفته اند و صفت
ترکیبی ایضا من انکی من و منه ما قال اللطینی دروغی که حالی دلت جوش کند
به از راستی کش مشوش **پیت** هر که شاه ان مفعول کند مقدا قدم لک
که او گوید حیف باشد یعنی جو ز ظلم باشد که چه نکو گوید **حکمت** بر طاق فی بحر الغرایب
هو الذی تعال له باله کی مقتدر سدا و فی الصحاح الفارسی هو الاسطوان و
ایوان یکسر النمره مرفوع عین فلو سلسله طین النمره العالیة کذا فی
الصاح الفارسی و قال فی کذا الغرایب هو الذی بینی فی افنیه البیوت و تعال لاسایها
و مختار الصحاح الا یوان بکسر النمره الصفة العظمی و منه ایوان کسری و جملة اوین
مثل یوان و دو اوین لان صلا او و ان فابدلت من احدى الواوین یا و انتهی
فریدون اسم ملکه الملوک نوشته بوه **مثنوی** جهان ای برادر نما ند مضاعف
منفی من مانند بکس دل اندر جهان افرین و صف ترکیبی یعنی دل خالق عالم
را بند بس ممکن نمیکه بر ملکه دنیا و پشت عطف علی قول نمکه یعنی لا تنک و کشت
ظهر دل که بسیار کسی چون تو برورد و کشت جو او منکرای و قدر حقش کند
جان پاک چه بدخت مردن چه بر روی خاک **حکایت** یکی از ملوک خراسان
مجموعه سبکتگین یعنی مجموعه بن سبکتگین و خذ الابن کثیره عندهم کما فی قوسنام
سعدی بیکر سعد بن رنگست و سبی انصاف نظایر و الحاف الاول عتی و الثاني
فارسی و التاء بینهما مفتوحة فی المستور و قد روی بضمها را بحواب دید بعد از
افان و بعد سال کریمه میچنان دید که جلد و جوه او ریخته بوه و خاک شد ملکه
چشمهای او که میچنان در جسی نهی کردید و نظمی کرد سابر حکم از نا و بل

آن یعنی جمیع حکماء از تعبیر آن دو تیا عا بر ما ندند مگر در ویستی که خدمت بجای
آورند و گفت در تعبیرش هنوز نگذاشته است که ملکش یعنی الملیهم اسم اما الملک کبریا
و کذا الملک الفتح و منه قوی الملکین فهو مصدر بمعنی خداوند شدن محل مابعد
المعارف المشهور یا در آنست **قطعه** بی نام در بسکون الیم ای در شخص
ستاره و بی بالباء الوبی یعنی قوط کا سبی فی قوله طوا جو کلبا و خوارند
بس و بمعنی با تخففا عنه و مهنا که کرد و قدرت تحققت تعلل فی البحر زیر زمین
یعنی در زیر زمین دفن کرده اند که مسمیست بروی زمین و لعل لفظ بر
المعانی للباء الصلة آخر من مدخوله که اثرنا الیه فی صدر الکتاب و المعنی بر
روی زمین و حال بعض الکمل بر مهنا مع و قبل بمعنی قطعاً که فی قوله بر نیاید
نشان فاند بسکون النون الثابت و ان جسم لانه بمعنی لکن و سولجینه التي
معان لها بالکینه کیف منه تس کذا فی البحر و اگر که سپرد زیر خاک خاکش چنان
بخورد ماضی من خوردن فاعله ضمیه خاک مفعولان تسین الداجع الا قوله جم
لا تس که و استخوان فاند و ند است بوصول الهمزة نام فرخ یعنی نام مبارک
قال فی البحر فرخ بمعنی الداجع شدن یکی ای معنی بمعنی المبارک و بمعنی القوی
و تعال المراد به ملک تعال له فرخ شاه و لا کف بعد و نوشروان بجای و العقیق
فنه نوشروان و هو المسحوق من بعض الافاضل که چه بسی یعنی بسیار که شد
که نوشروان فاند فی بعض النسخ المعنی نوشروان و فی بعض اخری نوشین
روان ضری کن ان فلان و خیمت شمار فلان پشته بالباء الفارسیه
یعنی خیمت کن قبل از آن که بانگ بر آید فلان فاند **حکایت** ملکران را شنیدم

قد

که گوناوه بود و حقیق و دیگر برادران بلند و خوب روی باری یعنی من پدرش
بکرامت بتخفف الیاء و التخفاف در روی نظر کرد پس بخواست دریافت
ای فهم و تظلم و گفت ای پدر گوناوه خرمند یعنی مصره قاعل به کرنا و ان بلند
نه وجه بقامت مانه بقیمت که بهتر که الشاة لطیفه و الفیل جیفه و النطیف
الطاهر و الجیفه الجش و سی فی الاصل جثه المیت **شعر** اقل جبال الارض ای اصغر
جبال فی الارض طور و صوبال سر یانیه لجبل و المراد به طور سنین و هو جبل
بمدین سمع موسی کلام الله و انه ای و طال ان الطور لا یطعم عذاله
قد را تخیر و منزلا ای شرفا و رینه حیث اقسام به کنا به الکرم و التبع و کلام
الکلیم **قطعه** ان شنیدی که لا خردا نا گفت روزی بایله الابله الاصح من
البله بمعنی لائق قد به بسکون الیاء بمعنی البهین اسب تازی یعنی عزی
اگر ضعیف بود همچنان ای مع کوزه ضعیفا از طویل خرب یعنی بهتر است پدر
نخندید و ارکان دولت پسندید و برادران او بخندید **دیگر** تا مدد بکون
الدال سخن نلفته یا شد عیب منرش نلفته یا شد بفهمین بمعنی مستور
یا شد بهر بیت بالباء الوبی الملکون بکسره بجمله بمعنی درختان و قد
ستمل بمعنی مبیث طیوانات و ستعل ایضا ماوی الاسد قاصه و قد بروی
بیت بالباء الفارسی السین المهمله بمعنی الابلق و قد ما بعد مبرئما لیست
و فرنیالی بیساط محیط من جلد حیوان مفرس تعال له باله کی قبلان کان بفهم
الکاف الفارسی مبر یعنی لا تظنن که خالیست شاید که پلنگ خفته باشد در آن
بیشتر شنیدم که در آن مدت ملکر یا دشمنی صوب روی نمود ماضی نمودن

بمعنی نمایند اما بالاسرار او الحجاز کذا قبل و ممکن ان تعال ان نمودن ماضی مجلول
 من نمودن و صعب روی بمعنی لشکر مخصوصه است نمود یعنی مزی و ظاهر شد و فی هذا
 المعنی السهل لفظ خود و قول خواجہ حافظ که عشق آسان نمود اول و لی افتاد
 مشکلا چون دولشکر روی بهم آوردند اول کسی که است در میدان بکسر الیم
 و قد یقال سداغ العوی و اما الفارسی فهو مفتوح الیم و اندا بود و گفت **دیگر**
 ان من باشم که روز جنگ بینی پشت من بک آن منم کاندر میان اصل که اندر
 خاک و خون بینی سدی یعنی رسی کانک جگر آرد چون خوشی بازی می کند روز
 میدان ظرف بقوله جنگ آره و بوله بازی می کند علی طریقه التنازع و آنک بکسر زو
 بخون لشکر بازی می کند و سزا بیا، کلی ماقبل من ان شخصاً اذا مر به اولاً انصرف
 عن الحرب بکون سبباً لانعدام و کک العکس من کلمات را بگفت و بر سبب دشمن
 شمشیر و دو تنی چند از مردان کار بیداخت چون پیش برآمد زمین حقیقت
 پیوسید و گفت **دیگر** ای که شخص منت صغیر نمود یعنی از پذیر من که او حذف
 المنادی بقوله مقام و سداغ الحذف کثیره کلام جدا و اشار به الیم بکسر و اول
 طکاره خمان و الله نظر الیه بنظر الطعان و تعطف بنک سداغ الولد الصغیر بالقدار
 تا در شتی احضا منزه پنداری الطان نهی حاضر من پندار شتن بکسر الباء الفارسی
 بمعنی الظن اسب لا اقرمیان یعنی در میان میدان بجاراید روز میدان نه کاو
 پرواری ای البقر الیمین المزی صعد کمر آورده اند که سپاه دشمن بسیار
 بود و اینان اندک طایفه امینک یعنی قصد کمر بزد کردند پس کوتاه و صغیر نفس
 بنزد و گفت ای مردان بکوشید تا جائه زنان پیوستید سواران را بگفتن او

تهور و سوء الوقوع فی الشی بقله المبالاة یعنی تهور و اقلالم سواران زیادت
 کش بیکبار را مرده و احل بمجموع عسکر حمله کردن شنیدم که همه در آن
 روز بدو دشمن طغریافتند ملک سر و چشمش پیوسید و در کنار گرفت
 بمعنی در داخلش کرد بیک است و هر روز نظر پیش کرد پیش باباء العوی
 الیمون باکسر المجول بمعنی الزیاد تا ولی محمد خویش یعنی تا صاحب
 زمان خویش شد برادران حد بردند و زهر در طعامش کردند و خواهرش
 بمعنی اخته در عرقه بالفم و الیمون العلیه بدید و درجه بر هم زد پس در یافت
 ای فتم و دست ارطام باز کشید و گفت ای است که من زندان میرند و بی میزان
 بجای ایشان بگیرند **بیت** کس نیاید بزیر سایه بوم و لا ادمنا طیر موقوف
 بسکنه طرا بات و رمای موطر موقوف بحالها بحذف الیا، ایضا و له
 خاصیه مشهوره و سی ان کل من و وقع فی ظله یكون اما سلطان او غنیاء
 از جهان شد معدوم پذیرا ازین حالت آکی دادند برادرانش را بخوند
 و کوش مالی بواجبه ادب پس هر یکی با از اطراف بلاد حصه مرضی معین کرد و تافته
 بنشت و نزاع برخاست و گفته اند که ده دو ویش یعنی عشته من الفقراء
 در کلیمی بکشد من خسبیدن بمعنی خابیدن و دو بادلت در اقلیمی نکبند
 بضم الکاف الفارسی ای لاسعایه **قطعه** طایفه نیم نانی که خورد مرد خدا بذل
 و ووشان کند نمی دگر ملک اقلیمی بگیرد پادشاه میجان ای مع کونه کز کز در بند
 اقلیمی و کراست **حکایت** طایفه در ذان حرب بر سر کوهی نشسته بودند
 و منفذ بفتح الیم موضع النفوذ کا و ان بسه و رحیت بلدان جمع بلدان مکاید

ایشان الکید المکر مرعوبه مخار الصالح رجبه و حبا بالفتح و سکون المعنی
 المملای افزای و لشکر سلطان مغلوب حکم آن که ملاذ منیع ای ملجای حصین
 از قلعه بفتح القاف و تشدید اللام اعلی جلیل کوهی بدست آوردن بودند و
 ملجای پناهگاه و ماوی در مخار الصالح الماوی کل مکان نودی الیه ای برجع الیه
 شتی لیل او نهار خود ساخته مدبران ممالک آن طرف در وقع حضرت ایشان
 مشورت کردند که اگر این طایفه هم برین نسق بغتگی پس انظم روزگاری
 مداومت نمایند مقاومت بایشان متمنع گردد بفتح الکاف الفارسی ای صارت
 بمقابله متمنع گاه بتقل من المظان الا الامتناع العادی **مثنوی** درختی که
 اکنون گرفت پای نبردی مردی یعنی بقوت و زور یک مدد برآید ذجای
 و ریش یعنی و اگر شش میچنان روزگاری یعنی زمان ملی بیا، الخطاب من
 مثنی بفتح الوضیع بکند و شش گردد و بفتح الکاف الفارسی العجروسی
 التي تجزئ النور از پنج بکسر الباء العود اصل الشجر برنگلی ای لا تقلع من
 مکان سرچشمه را تا بدگر فتن بجهل چو پر شد تا بدگر شش بفتح
 معرب بیل سخن سکون النون یعنی سخن مدبران ممالک آن طرف برین
 مقرر شد که یکی را بجای ایشان گذاشتند ماضی من گذاشت بفتح الکاف الفارسی
 بفتح التوکیل و التسلیع و فرضت ایشان نگاه داشتند تا وقتی بر سر قوی
 و ان بوزند و بوقعه ضالی مانند تنی چند از مردان واقو دین جنگ از نون
 را بغیر نهادند تا در شعب بکسر و سکون الطریق فی جلیل پنهان شدند
 و در دامن شنگاه باز آمدند سوگرم و غایت آوردن سلاح بکشادند

و غنایم جمع غنیمت نهادند تخمین بضمین یعنی اول دشمن که بر سر ایشان
 تاخت ماضی من تاخت بفتح العدو و خطاب بود چند انگ پاسبی یعنی پان کذا سمعت
 ولم اجله في اللغات التي عندی از شب بگذشت **م** قرض هر کشید بفتح
 القاف و الصاد المملای جمع الشمس در سیاهی بفت یوس اندر دمانی ماضی رفت
 ای مثل من القصة مردان دلاوران از کین بفتح الکاف الفارسی بالترکینه بضم
 بر خستند بفتح الجیم العزیز و دست همه را بیکان بیکان بکسر الباء و روی فتحها
 ای واحد واحد بر کف بستند بامدادن بدرگاه ملکه حاضر اوله ندیده را اشارت
 بکشتن فرمود اتفاق در آن میان جوانی بود که میگوید بالفتح و سکون بمعنی
 الثمرة خفتوان شهابش خفتوان السباب اول نور رسید بود و بزرگستان
 عذارش نو بالفتح و سکون بمعنی الجدید مدید من دمیدن بالوال بفتح البت
 یکی از وزرا پای تخت ملکه را بوسه داد و روی شفاعت بر زمین نهاد و گفت
 این پسندمچنان ان مثل مولاء اللصوص از باغ زندگانی برخیز و ایست بر مهنا
 بمعنی الثمرة و از دیوان بفتح الراء المملای سکون الباء جوانی از من اول الشباب
 متمنع نیافته توقع بکرم اخلاق خداوندی نیست که بپیش پیدن خون این بر
 بند منت نهی ملکه روی ازین سخن در هم کشید و مواضع دای جهان بینش همان
 بین و وصف بکبری التین راجع الا الملك بنیامد و گفت **م** پر تو بفتح شعله
 غمخ قول پر تو نیلان نکیرد ای لا بستی منم هر که بنیادش بدست تربیت تا اهل
 راجون کردگان قبل من از کاف العونی فی الاول و فتح الکاف الفارسی فی الثاني
 بمعنی الجوز در کین است کین بفتح الکاف الفارسی القبة و بفتح النسخه بر کین است

قالت ليس فيها احد يضيفكم الا ذلك الشيخ منيرة لا ابيها فذهبوا الى لوط و
 وهو على بابها فاقبل بهم لانه وصديق صديق اغتمما وتخاف عليهم من خبث قوم
 لا يدرى اياهم بهم بالرجوع ام بالنزول وقال منذ ايام عصبك شديد ثم قال لا امر
 قوي واخبرني ولا تعلم احد اذ كانت امراته كافرة منافقة فانطلقت تطلب بعض
 حاجاتها فجعلت لا تدخل على احد الا وقد اعلمته وتقول ان عندنا اقواما من بنيهم
 كذا وكذا اما ريت قوما احسن وجهها منهم فجاؤا قومهم يدعون اليه اي يدعون
 الى باب لوط ويعدون لا الضيافة الذين تزلوا في دواب في الباب على وجوههم سود
 من الحمايط فقام اليهم لوط و قال يا قوم ان ههنا بنياتي فترجون من دكان تروج
 اهلما من الكفار جازا عن اهلهم اظلمكم من الحوام فانقوا الله ولا تكون في ضيقي
 ليس منكم رجل رشيد قالوا لقد علمت بالنساء بناتك من حق لا نكرا لندى منكم
 وانك لا تعلم ما نريد يعنيون به علة البحث فارادوا الدخول على الاضياف في مسح
 جبرائيل عليهم السلام فعميت ابصارهم فعلموا ذلك من لوط و لم يفعلوا بخوفه فخرج
 لوط و فلما رايته الملك ما لي لوطا من الكذب قالوا يا لوط اننا نرسل ربك لن
 يصلوا اليك فافتح الباب و دعنا مع ايام ففتح الباب فخرطوا فاستاذنوا من
 ربه في حقوبتهم فغضب بجنابه وجعلهم فظلم الحينهم فاعلمهم فصاروا الى يوفون
 الطريق فخرجوا و هم يقولون النجاة النجاة فان غيب لوط قوما سحرهم ثم لما امر لوط
 بالسر او امله كما قال الله فالسر يا ملك الله قال يا جبرائيل ان بواب المدينة قد اخلقت
 فكيف اضرب مع امالي و غنمي و بوي قال اجتمعهم في لوط الى باب المدينة فخلع على جنابه و وضعهم
 من وراء المدينة يا امر الله و مضوا الاصف و من قوته من قرائها لم يكونوا يعلمون

مثل محليهم فلما انتهى اليها لوط و ادخل جبرائيل و هم جنابه في اربع مداين سدوم
 و عامورا و داد و ما و صبروا هم فكان في كل مدينة مائة الف مقاتل حتى بلغ
 اسفل الارض فعلقوا من طين اسود ثم دفع بها الاعنان السماء حتى
 سمع اهل السماء بنجاح الكلاب و صياح الديكة فلما دفعوها الى السماء اطم
 الله عليهم الكبريت و النار ثم قلبها عليهم و ذلك قوله فلما جاء امرنا اي
 عذابنا جعلنا عذابنا اليها و سا فلما و اطمنا عليهم حجاب من سجيل قبل اي
 كلمة معربة من سنك قبل اسم جيل في السماء منضو اي بعد للذات سوقة
 اي معلمة عند ربك للذات و قيل مكتوب على كل واحد منها اسم من يرى به
 ثم قال جبرائيل و ما مني من الظالمين اي من ظالمي امه مخدوم يسعد خاندان
 بنو نوح كم بعثنا في القار من سدس اصحاب كنف روزي چند في نيكان
 معقول كرفت و فاعلمهم كمر دم سدس اجن بكوت و طايقة ازندا و جمع
 نديم ملك و بشقايت يارند تا ملكان سرخون او در كدشت و كفت
 بخشيدم و اگر چه مصلي نديم **رباعي** داني جه كفت زال و المراد
 بنزال ههنا نورستم و له معنى افرسي في الباب السادس ابارستم
 كرد بهم الكافي العوني و تسن نتوان حقير و پيچان ستم و ديدم بسياب
 و سر چشمه خرد ما لضم و الكون چون بيشت ترا بيا و البلي و العوني آمد
 شتر و باراي مع الحيل الذي كان على ظهر الابل يبر و بعضه يبر و زير پيدا
 خانه برد و بناز و نعت يبر و و استاذ اديب بر بنيت نصب
 كرد تا حسن خطاب و رد جواب و سايداي باقي او جمع آداب ملوكش

بیا مویختند تا در نظر ممکنان بگردانند الفارسیه ای عند جمیع الناس سید
 آمد بادی این وزیر از شمایل و اخلاق او در حضرت ملک شاهی گفت که بنیت
 خاقلان در روی اند که است و جعل قدیم از چیلت او بدر بر روی ای زابل
 واضح و قد مد نظره اولی الکتاب ملک با ازین سخن تبسم آمد و گفت
 عاقبت کرد که ذال کرد که شود که چه بادی پذیرد که شود سالی دو برین
 برآمد طایفه او پیش محلی بودند آن محله گذاشت من البعض و مختار
 الصیاح الا و بکس من الاطلاط و هم القلوب المتفوقون و قبل سو جمع مغلوب
 من البوش و سوب الفتح لجماع من الناس المختلطین انشی در پیوستند
 و عقد بکس العین و فتحها موافقت پسند تا بوقت فرصت وزیر را با دو
 پیش بکشت و نیت بی فکلی برداشت و در معانیه و زردان بجای پدرش
 بنیشت و خاصی شد ملک ازین خبر دست بردن آن گرفت و گفت **قطعه**
 شمشیر نیک از اهرم بالوصل بد چون کند آن کیف بپوش کسی ناکس بنیست
 شود ای حکیم بکون المیم کس مقول شود با ران که در لطافت طبعش
 خلاف نیست در باغ لاله روید الطانه من و بیدن بمعنیه و یا نیدن بالکمال
 او الجاز و از شود بوم ای من ارض ذات ملح معال له بالکماله چو زرق بر خسی
 فی الصیاح و کذا المصیار الجالی سواد الذی معال له بالکماله چو ب و بطن النخ
 وقع نوم بدل بوم و سر غلط لا یخف **دیگر** زمین شود سبیل بر نیارد
 در و تخ عمل صنایع مکر دان بالکاف الفارسی نکوی بایران کرد آن چنانست
 که بد کردن بجای نیک مردان یعنی برای نیک مردان **حکایت** سر مشک

یعنی چادرش ذان را بر در سرای اعلمش بختی اسم ملک من ملوک الجمع دیدم
 که عقل و کیستی بمعنی زیرک و فهم و فراستی زاید الوصف داشت هم از خمد
 خردی آثار بزرگی در ناصیه او الناصیه موی پستانی پیدا **مصراع** بالای
 سرش یعنی در بالای سرش نموشمندی بمعنی عاقلی یافت حکایت ماضی
 من تافق بمعنی الاشتغال سنان بلندی و بلبل مقبول نظر سلطانی آمد
 که حال و صورت و کمال معنی داشت و حکما گفته اند توانگری بمعنی الفنا و
 بمانست نه بمان و وزیر و کی بعقلست نه سال ابنای جنب او بر و حد
 بردند و در کشتن او سعی نه فایده نمودند **مصراع** دشمن چه کند چو
 مملو بان شد دوست ملک پر سید که موجب خصمی ایشان بکس از عظیم
 والبا و الیاء در حق تو چیست گفت در سایه دولت خداوندی ممکنان را
 راضی کردم مکر صوره را که راضی نمی شود الا بذوال نعمت من قوله دولت و اقبال
 خداوندی بادی و ایم باد للملک **قطعه** تو انم انکوبیا زارم اندوون کسی
 چکیم کور فوخ برنج درست آن در رنجست و الیاء صله کامر میر تا بر می ای شود
 کین و بخت که از مستحق آن جز بمرکز نتوان دست بمعنی دست بفتح الراء
دیگر نور خندان شود همنا بمعنی الفتنه بار و خواهند مغیلا از ذوال نعمت
 جاه کر بنید بروز مع در روز شبیره چشمش چشم شبیره اصله شب
 پرین و مع خکاش جسته افتاب را یعنی پر تو افتاب را گذاشت من
 بعضی الکمل چه کنه راست خواص مزار چشم چنان کور بهر که افتاب
 سیاه بمعنی اگر خواصی که مزار چشم چنان معنی مثل شبیره کور شود بهر است از

ساس شدن آفتاب راست خواص **طایب** یکی از مکتوبات عم را حکایت کنند که دست
 طاول و تعدی بحال رعیت دراز کرده بود و از بیت بفتح الف مر المقصود
 و تشدید الیا بمعنی و بجاییدن اذاه یؤذیه اذی و اذاه و اذیه که از آنجا
 الصیاح اخازنمان بمعنی ابتدا کردن خلق از مکارم بمعنی جمع کید و سواد
 ظلمش در جهان بر رفتند و بعضی النسخ بجان بر بخیندند و اگر که از شد
 جورش راه عزیت که قتلند چون رعیت کم بفتح الطاف العزلی بمعنی با قتلند
 ارتفاع ولایت و مملکت نقصان پذیرفت خزینت نمی خالی ماند و دشمنان
 روز آوردند **پیت** هر که فریاد رسی الیا للوحد و فریاد رسی و صف تر کسی در
 روز مصیبت خواهد گویا الطاف الفارسی بمعنی بگو را که در ایام سلامت بخوان
 مردی گوش امر من گوشیدن بند خلق بگویش از تنواری بمعنی بنده خلقه بگویش
 را که بگویش و تملط و تملق نمی کنی برود از دیرت لطف کن لطف که بیگانه
 شود طقه بگویش بمعنی لطف کن لطف که بیگانه طقه بگویش شود روزی مجلس او
 کتاب شش نام می خوانند قصه در زوال مملکت ضحاک و عهد فریدون و وزیر
 ملک را پسید که فریدون کج و ملوک و ششم نداشت غمخوار الصیاح ششم
 الرجل بفتح تین خدمه و قال الامام الندوی فی شرح مسلم ششم الرجل من نقص
 له و خدمه من خدمه فیکون افضل من لشم بر و بادشاهی چکونه موز شد
 گفت شنیدی خلقی برو و تبعصرت گرد آمدند و تقویت کردند پادشاهی یافت
 و نیز گفت چون گرد آمدن خلق موجب بکسر الیم پادشاهی است و خلق
 و اچما پیرشان میکنند مگر پادشاهی نداری **پیت** همان به که لشکر

بجان پروی بیا، لطایب که سلطان بشک کند و روی ملک گفت موجب گرد
 آمدن سپاه چیست گفت پادشاه را کرم باید و عدل و تارحیت برو کرد
 بکسر الطاف الفارسی بمعنی جمع آیند و در سایه دولتش امین و موافق
 و لعل مغلوب من آمین نشیند و ترا این مرد و نیست **مثنوی** نکند جور پیش
 سلطان یغی نیست سلطان جور نشود که از سموت و فیه تکلف استخوان نکند
 فیه معنی نشود مجاز و لعل المعنی نکند جور را بیت سلطان ای سلطان واحد
 السلاطین علی ان یکون الیا للوحد لا للمصدریه و قد تعال جور بیت مجوده
 و صف ترکیبی فاعل نکند و سلطان بالیا، المصدری مفعله و المعنی سلطنت
 نکند آنکه صفتش جور باشد که نیاید ذکر که چوپانی بالفارستین پادشاهی
 که طرح و ظلم افکند قال بعضی من الشمر لیتیج هذا الکتاب الطرح من الیوم
 الدنویته و هو الذی خال ابانه کیه صلف و قد وقع فی بعض النسخ طرح ظلم
 بدون الواو العاطفه و قبل الطرح من هنا بمعنی الاساس نکند سموت و لم اجده اللف
 ما یساعده پای و یوارای الاساس مکر خویش بکند من کردن بفتح الطاف
 العزلی ملک را پند و زبر ناصح موافق طبع نیامد روی ازین سخن در می کشید
 و وزیر را بند فرمود و بزنند ان فرستاد بسی بر نیامد بمعنی زمان بسیار
 نکند مشت که بنی عم سلطان اصله بنین حذف النون بالاضافه بمنزاحت
 بر خاستند و ملک پذیرد خواستند قومی که از دست طاول او بجان اسلا
 سده انکنایه عن غایة الاضطرار و کمال التنازی و التقی بودند و پیرشان شد
 برایشان بمعنی بر بنی عم سلطان گرد آمدند و جمع شدند و ملک از تصرفش بر

ای خرج من نفیره و بر آنان یعنی بنی عم مقرر گشت **قطعه** پادشاهی که او را
داده کشم بمعنی بلور بر زید دست یعنی عیار خایه دوست داشتن قوله دست
دار و وصف ترکسی التین راجع الی پادشاه یعنی دوستی دارنده او در روز
سختی دشمن روز آورست باریعت صلح کن و در جنگ خضم این نشین زانکه
شاهنشاه عادل و ارجیت لشکر است **حکایت** پادشاهی با خلام نجی در
در کشتی اندک السفینه نشسته بود خلام بسکون ایلم و مکر دریا ندید بود و
مخت کشتی نیاز موی کریمه مکر الکاف الفارسی یعنی البکاء و زاری آغاز کرد
و لزوم بر انداختن افتاد چند آنکه ملاطفت کردند آرم نگرفت مکر را چیش
او و متفص بالغبین للبحر و الصادق علیه السلام میگوید بود و جان نمی استندگی
در آن کشتی بود گفت اگر فرمای من او را خاموش کنم گفت خایت لطف باشد
حکیم فرمود تا خلام را بدریا انداختند باری چند خط و الصیاح الفارسی می
الانگیلس فی الماء و اما الغنیم فقد سمعت من بعضهم یفتحونم الاثر یضربون فواد و کل
بگرفتند و لوی بمعنی جته کشتی او را و ندیدند و دوست در دنبال کشتی ای دینه
فی بعض النسخ در مکان کشتی فی مختار الصیاح السکان بالغنم و السکون جمع
ساکن و السکان ایضا و نبالسفینه اسمی المقام کتمل المعین کمالا کفی اوخت
ان خلام خوره را و کوزان تعال اوخت ماضی مجهول می اوختن خون بر آمد بگرفت
بگشت و قرار یافت مکر را پسندیدند آمد گفت درین چه حکمت است
گفت اول مخت غرق شدی چشید بود قدر سلامتی نمی داشت همچنین
قدر خایت کسی داند که او بمصیبت گرفتار آید **قطعه** ان سیر بالکسر الجحوله

بمعنی شبان یعنی طایع ثرمانان جوین الی جنة الشیر خوش نماید محبوب نشست
انکه بنزدیک تو نشست حوران جمع حور و الاصل حورای و زن الحورایستی
و ادوخ یعنی جستم نمود احراق موم و موم من لجنه و النار از دور حیان یعنی از
اصل جهنم پس که اخاف با نشست **بیت** فرقت میان انکه پادشاهی در بر
یعنی در بدست و بر مینا بمعنی سینه یا تنک و چشم انتظارش در **حکایت**
هر مزاجدار را گفتند و زیدان پدرا راجه خط دیدی که بنزد فرسوی گفت خط
معلوم نگردم و لیکن دیدم که مهابت من در دل ایشان نه کرانست و بر
عمد من اختفا و کلی ندادند ترسیدم که از بیم کز نزد خویش ای من فوق هر از انقسم
فصد ملک کل من گفت پس قول حکماء را که بستم الی علت به که گفته اند **قطعه**
آزان که تو ترسد بترس امر من ترسیدن ای حکیم و گریه او صد یعنی و
گریه صد مرد که چو او باشد بران بختک یعنی غالب می شود بغیر و حرب و قتل
قوله صد عدد لعله برای بختک یعنی اگر با مردی که چو با آن صد برای بختک نه
بین که چون کریمه بضم الکاف الفارسی و الیاء الموحدة عاجز شود و برادر ای خرج
و یقلع بختکال چشم یک از آن مار بر پای رانی زنده یعنی از آن جدی
بختک مار بر پای چو بان که ترسد کسرش را بگوید مضارع من کوفتن بالکاف
الوئی بمعنی النوع بختک **حکایت** یکی از ملوک رنجور بود در حالت پیری
و امید از زنده گانی قطع کرده سواری یعنی فارس واحد از در آمد و
بشارت آورد که فلان قلعه را بدولت خداوندی کشا دیم و دشمنان را که
شدند و سپاه و دعیت آن طرف محکم یعنی با بر من مطیع فرمان کشند چون

این کلام را بشنید **نظم** بنی هاشم سرور آورد و گفت این مژده از اهل فارس است
 مرد نیست بل دشمنان مراست یعنی وارثان مملکت **نظم** درین امید بر
 شد یعنی تمام شد درج معنی جیف عمر عزیز که آنجا دردم است از دردم قرار آید حاصل
 امید بسته برآمد و چه فایده زانکه امید نیست که عمر گذشته باد **دیگر** کوس
 رحلت بوقت بالکاف العوی فیما دست اجل ای دو چشم و دایه بغیر الواو کذا و غار
 الصحاح سر بکنید ای کف دست بالا اضافه و پی و باز و مد تو دیع یکدگر بکنید بر
 من بکسر النون کذا قرا و الاستاد و اوقتا و نه کامر حوله دشمن کام بالکاف
 العربیة بمع مراد العدو و نه الموت فاحل افتاد و بعض النسخ بر من افتاد و مراد
 دشمن کام بالا اضافه البیانیه آواز اوستان گذر بکنید روزگارم بشد
 مع رفت بنیادانی من نگردم حذر شما بکنید **حکایت** سالی بر بالین تربیت
 محی پیغام بر ای علی را سقین معکف بوم در جامع دمشق بکسر الذال و المیم
 المشهور قصیده الشام کن صحیح بعض النسخ المغنیه و کذا روی بعض النسخ
 فی خواشی المطول دمشق بکسر الذال و فتح المیم و سکون الشین قال البکری سمیت
 بوما شاق بن عمرو بن کنعان فانه سوا الذی بنایا و قبیل بنایا غلام ابراهیم
 الخلیل صلوات الله علیه و کان حبشیاً و مبه لعمرو بن کنعان حبشی خرج من الشام
 و کان اسود متقی خساناً به یکی از ملوک حب که از انصاف موصوف بود اتفاق
 بر یار است آمد و نماز کرد و دی حاجت خواست **نظم** دو بیت و غنی بنید
 این خاک درند و آنان که اصله و آنان بعد الالف ثم حذف ح که بهما للوزن غنی
 ترند محتاج ترند و بمن کرد و گفت از اینجا که هست درویش نیست یعنی از درون

دل و جان و صدق و معامله ایشان قاطری بیا، الوصله همراه من کن که از دشمن
 صعب اندیشناک اندیشناک بسکون این لحزین و هذامن قولم معجون ناک
 و اخیون ناک و سوزناک و غیر ذلک گفتیم بر عیت ضعیف رحمت که از دشمن قوی رحمت
 بنی **نظم** بیا و دان جمع و مو الوصله توانا و قوت کرد دست اراد بر دست
 الاضایع قطاست پیچ مسکین ناتوان بشکست معنی شکستن بر سر امر غایب
 من تر رسیدن آنکه بر افتاده کان پیچاید که کر ز پایی در آید ای ان زل کستی
 بکسر دو دست و القدر کس نکرد و دو سستش هر آن تخم بدی گشت بکسر الالف العوی
 خاص من کاتین بمع افشاندن تخم و چشم نیکی داشت دماغ سهوی بخت
 بمع فکر مرده کرد من قبیل ذکر الحلی و اران کمال و خیال باطل بست ز کوش بکسر
 الشین پیچ بر دهن قبیل بجز صم الباء و کسر و الفهم و الکسر افصح علی اختلاف
 الروایین آورد و داد خلق بدی اگر نوی ندی ای غنی دمی قدم للوزن دان ای
 اعلم که روز دای از روز دای غنی ای غنی ان یکون الباء للمصدریه و قبیل الباء فی دای
 لاق و نه و صله یوم العدل مست **نظم** بنی آدم اعضای یکدیگرند در اصل فطرت
 ای طلقه ذیک جوم نه حیت کثرت من نطق آدم و هم جو عضوی بدرد آورد روزگار
 و کر عضوی را مانند بقیع النونین قرار تو کر ز رحمت دیگران غنی نشاید که ناک
 و مند آدمی **حکایت** درویشی مسحای الدیو در بغداد پیدا شد حجاج بن
 یوسف بخاندنش گفت دی خیر بمن کن گفت خدایا جان من بستان امر
 من بستان من بقیع الاخذ و القبض گفت از بر خدا این چه دی است گفت
 دی خیر است ترا و جلا مسلمان را **نظم** و چه کار ایدت جنان دای بالباء

مردنت بر که مردم آزاد بیایا الخطاب روی عن ابی منصور ان کان رجل معتکف
فی مسجد الکوفه قال فدخل المسجد فخلع مئذنی و صلی صلوٰۃ حسنة ثم فعل مکرراً الا اخر
السنه و فکرت علیه لوما من الايام فلم یرد علی الجواب قل دخل المسجد فی یوم الکعبه
حال و علیک السلام فاستغفرت قال لانه من ذکر فقال ان لی مولا ولم التاذنه فورد
السلام فاستاذنه الیوم فقلت له یا غلام الساذن مولا کان یجالی سائی
ذکر السیئه و طاعة فدمیت و رجع قال قد اذن لانی ذلک فقلت له افری من
الحج ما رایت فی الدنیا قال ان من عادی ان اصل طول کل لیل الا السحر ثم اسال الله
حاجة فمضت لیل طیبه فقلت الی ارنی رجلاً من اصل النار فتودی ان اذهب
الی الوادی الغداز فمضت و الصبح لم یطلع بعد فسمعت مناک انینا عجیباً فاذا
رایت ثعباناً عظیمی قد طوی ذنبه فخنق رجل و یکبه علی وجهه فقلت له قف سائی
فقال قل لهذا الثعبان لیقف فقلت للثعبان کفی الذی یجی و تذهب الی تنق
لا کلم من المسکین فوقف فقلت للرجل من انت قال انا الحاج بن یوسف فرایت
الا حال علی کتف لایحان السماء فقلت له و ما من الاحمال قال اما الذی علی کتفی
الا من فلو دما المسلمین و اما الذی علی الایسر فلو اموال المسلمین فقلت
فما هذا الثعبان قال فی یوم فارقت الدنیا و حی ان الله لیتلانی بکارتی کل
کل لیل یطوف من المشرق الی المغرب فقلت فذل تر جوشا قال نعم قلت و ما من
قال قلت سنه لا اله الا الله محمد رسول الله کذا فی روتق المجالس **حکایت**
یکی از ملوک در انصاف پادشاهی بپایا الوصل را پرسید که از عبادت ما مرا کدام
فاصله است گفت ترا خواب نیم روز تا در آن ساعت مردم نیاز داری **قطعه ظالمی**

را خفته دیدم نیم روز گفتم این فتنه است بوصول الغفره خابش برده به اندک
خابش بهشت از بیدارش بفتح البیاء الحمد لله از انجنان بد و نوحانی مردوب
حکایت یکی از ملوک شنیدم که شبی بهشت بر روز آورده بود و در پایان ای
اخرستی می گفت **من** ما را بجهان بعد در جهان خواست ازین یکدم نیست
کز نیک و بد اندیت و از کس غم نیست و ریشی بر من و عریان برون پسر ما
خفته بود گفت **من** ای انکب اقبال تو در عالم کسی نیست کرم که غم نیست غم
ما من نیست مگر خوش آمد صر ما لضم و التشدید ان کبسه هزار دینار از روزن
سران بیرون داشت و گفت ای درویش دامن بدار امر من و التشن گفت
دامن از کجا آرم که جامه ندارم خلقی مزید کرد و بدو فرستاد و درویش آن غذا را
تا نیک مدت خورد و تلف کرد و باز آمد **فرد** قرار بر کف ازادگان نیکه و مال
نه صبر در دل یاسق نه آب در غریب الی بکر الفین الی و اسکون الی المهمله در
حالی که ملک را پروای نبود حالتی بگشند ملک بهم برآمد و روی از وی در هم
کشید و ازین جا گفته اند اصحاب فطنت و خبرت که از حدت و سون و یادشایان
بر حذر باید بود غالب سمت ایشان بر مصلحتات بک الصناد ای مشکلات امور
مملکت متعلق بابتدیح از دحام عوام نکنند **مثنوی** حرامش بود لغت
پادشاه که منکام بالخاف الفارسی یعنی الوقت فرصت ندارد نگاه ای لا
بکفظ مجال اسم مکان من الجلال سخن تا نه پنی زبشت به بیهمه بمعنی
مهرن گفتن مبرهنی من بودن قدر خویش گفت بر آیند امر من و اندن این
کدای شوخ یعنی کستان و مبدرا ای المرفی و اچندان لغت باندک مدت بخورد

و تلتف کرد اند که خزینه بیت المال بود ماکین است نه طوعه بضم الطاء
المطعمه اخوان الشیاطین **بیت** ابله بیا، الوصله که روز روشن شمع
کافوری تند دود بضمی السبع بنی کش بشب روغن نماند در چراغ
ای در چراغش قدم استین للوزن یکی از فرزندان صاحب گفت ای ملک
مصلحت آنست که چنین کسان را وجه کفاف با کف درم الزرق العوت
و قبل الاصح بفتح الکاف بتغاری بجر بضم الیم و فتح الراء و معین و
ای بینی ان یطی نفقه لوما فیوما و السبوعا فاسبوعا و شهدا فشهدا
تا در نفقه اسراف نکند لان الاسراف حرام قال انه ان المیزرین کانونا
اخوان الشیاطین اما بنحو فرمودی از زجر منع مناسب است ارباب
صمت نیست یکی را بلطف امیدوار گردانید و باز بنومیدی خسته کردن
بب برای خود در اطاع باز نتوان کرد بضمی کردن چو باز شد باز نه
الموضعیان بمعنی المفتوح بدرستی و خشونت فراز نتوان کرد فراز
بکسر الفاء بمعنی العالی و قد کنی به عن المنع والمعنی لا یبغی ان یفتح باب الطماع
ولکن انما قال نتوان کرد مبالغه فی قیل قولکم فی العزی لا یکن ان تعال
کذا فکذا **اقطعه** کس نبیند شکان حجاز اسم المکه والمدینه و هو الیها
من البلاء و سمیت حجاز لانها حجت ای منفعت و فصلت بین بلاء و بخدو
الغورای المنخفض کذا فی شرح المعانی و کثیرا ما کنی به الشیخ فی الکتاب
عن مکه او عن حج حیت قال مثلا در کس حجاز فی موضع ان تعال در سفر
مکه او در سفر حج بلباب ان بکنار آب شور گردانید بکسر الکاف الفارسی

هر جا چشم بود سپهرین مردم و مدح و مور گردانید **حکایت** یکی
از پادشاهان پیشین بمعنی پادشاهان متقدمین در رعایت
مملکت کسی کردی و لشکری را بسختی داشتی لاجرم چون
دشمن صعب روی نمود و قد در معناه مدد شب بدادند ای امر صوا
عنه **بب** چو دارند کنج ارسامی در بخت لفظ فارسی بمعنی حیف در بخت
آید شش استین راجع الی سپاهی دست بردن بشیخ یکی از آنان که
نخدر بصر العین بمعنی ترک و فاء کردند بامتش دوستی بود مملکت
کردم و کفتم دوست و ناسپس و سفله بضم الی بمعنی البخل کذا
فی المشهور کن التحق ان یکسر الی و سکون الیاء لفظ عزنی قد
شاع استعماله فی الفارسی بمعنی مرد بد کوه و دون کزون کذا فی بحر النور
و صیغنا شش یعنی دنی و غیر شاکر و بخیل و منکر حق و ست آن شخص
که باندک مایه بقیه حال با الاضافه از مخدوم قدم بر کرد و مالک الوالی
ای افاضه بعضی نسخه دو نیست بیا، مصدری و بر کردی و در
نوردی بیا، الخطاب فیها و یلایم بذل نسخه قوالیم تی چو کمالا
بخف و حقوق بضم الیاء بکسر اللام ای النعم الواصله الی السوالی
فی السنین در نورد و بعضی النور و فتح الواو فی نوردیون بالضم و
الفتح بمعنی اللوف کفیت آن یک شخص اگر بگویم معذور داوی شاید که
السیم نه جو بود و مخدومین بالترکی فکلتی بکسر و بکسر الکاف الفارسی
و فتح الراء المهمله و سکون الواو ای فی الرمن بوجه و سلطان که بزر

با سپاسی بجل کند به بعضی نسخ بخیم کند و المعنی واحد با او یکان جو اندر دی
 نتوان کرد **دست** در بدنه مرد سپاسی را تا اسیر بشود در راه نو و کرش
 الشیخ واجه الامیر و سپاسی زرند می کردند در عالم **شعر** ادا شیع
 الکی سواک شیخ لفظا و معنی و اناسی به لازم یکمی گفت ای بستر با بالدرج و البیض
 یصل من صال علیه و ثبت بطن البطن هو الاقد بالقوة قیل قوله یصل
 بطن من قیل فقد جلوس و فاعی البطن ان خالیة من الطعام بیطش
 بالغار بالکسر الدرب عن الشیخ قال بعض الکمل مع اذا شیع الکی تقدم علی
 الحرب بیطش العدو و بطن و اذا جاع یح و بیطش بالغار و لنا قال بیطش
 بالغار و ان کان الاصل ان یقول یفر فرار تکلیف علی و دایه للمقابل و
 الشیخ کنایه کن الفناء و السوء و خلق البطن کنایه من الجوع و الجوع
 کنایه کن الفقر و القبله **حکایت** یکی از وزرا در معزول شد و بخلقه
 در دستان در آمد و برکت محبت ایشان در وی اثر کرد و جمعیت
 خاطرش دست داد ملکبار دیگر برود و طغشی کرد و محل فرمود یعنی
 منصب الوزان تا ثانی قبول نکرد و گفت معزولی بنزدیکی در دستان ای
 عذو البعقل به است از معزولی **تلمی** آنان که یکجای بعضی الکافی العزیز
 یعنی در کوشه عاقبت و فی الامتداد علی الذین و مصاحبه الصالحین
 و زیان الطایات بحال من الساعات کذا فی حاله خلق ثبت شد
 و ندان سک و دمان مردم بستند طاعت بدیدند و قلم بستمند
 و زد دست و زبان حرف کبران یعنی طعن کنندگان راستند بفتح الراء

ملک ما را هر آینه خردن با الوصل کافی در هر مصلحت بیاید تا تدبیر مملکت را
 ناید مضارح من شایسته مع الباقه گفت شان خردمندگی
 انست که بجزین کارمان در ندمد قدری گفت ان در قد بد کرد اوایل الافعال
 لشیخین اللفظ فقط و سنال کذلک **م** سهای بر همه مرغان از آن شرف
 دارد که اسخو ان خورد و جانور نیازد **حکایت** سیاه گوش را گفتند ترا
 ملازمت محبت شیخچه و چه اختیار افناد گفت با فضل اصدیش می خورم
 و از شد دشمنان در پناه او صولت و زندقانی می کنم اکنون که بطل جم
 الحایه لفظا در آمدی و بن کد گفتش اعتراف کردی چرا نذر بد کردی تا بخلقه
 خاصانت در آمد من آوردن فاعله صیریه و معقول با قاصانت و از نیکان
 محصلت شمارد گفت همچنان اربطش او من بنسم **م** اگر صد سال
 که بفتح الکاف الفارسی اش فرورد ای بجل النار ای ملتبهه اگر یکدم در و افتد
 بسوزد افتد که نیم حضرت سلطان رز بیاید می یافتن ای بجل الذنب الزینا
 و بالذکر که برود و حکما گفته اند از تلون طبع پادشاهان بر حدز باید
 بود که گاه بسلا می بریند و گاه بدشمنای خلعت دهند و گفته اند که ظرافت
 بسیار هنر بدیاست و عیب حکیمان **م** تو بر سر قدر جوتن بکش
 و دقار عطفی کافله قدر بازی و ظرافت بدیمان بگذار **حکایت** یکی از رفیقان
 شکایت روزی را ماسعد بنزدیک من آورد که کفای اندک دارم و خیال
 بسیار و طاقت بار فاقه ندارم و محارر الصیاح الفاقه می الغر و الحاجه باره
 بفتح الراء مع مراد او بکونه جامع بار معنی لعل بالکسر و المعنی منساعی الاول

نبش

در علم آنکه با قلم دیگر نقل کنیم تا در بر صورت که در کتابی که کسی را بر سبک بد
 من اطلاع نباشد **فرد** بسی که سه خفت و کس نداند که کیست بسی جان لب
 آمده که برو کس نیکست من کرستن بکاف الفارسی یعنی البطا که مر بار از شتاب
 بالفتیات الفوج ببلية العفو و کذاغ مختار الصیاح دشمنان می اندیشیم که
 بطعنه در قفای من نهند و کسی مراد حق خیال بکسر العین بر عدم مروت حمل
 کنند و گویند **قطعه** مبین بعضی نسخ نبین آن بی حجت را که مرکز خواص مضاع
 منف من خوالس دیدیم دیدن دوی نیک بختی که اسانی کزیند من کزین
 بعضی کاف الفارسی خویش را دن و فرزند بکند از دیشی و در علم حکم
 بالاضافه چنانکه معلومست چیزی دلم اگر جایگاه الجاه القدر و المزال ان سبب
 عزتک جرمی معین کرد که موجب جمعیت خاطر باشد قول بقیة عریبی در بقیة
 عزم از عمل لشکران توانم بیرون آمدن جواب شرط الحیة قول اگر جایگاه شمای
 کفتم ای یار عمل بادشاه دو طرف دارد امیدنان و بیم جان و خلاف رای خرمند
 بدین امید دران بهم افتاد و **نظم** کس نیاید بخار در دیشی که خراج زمین
 و باغ بد امر من دادن یا بشتوبش و خضه راضی شو یا جگر نبذیش
 رای به امر من ندادن گفت این سخن موافق حال من نکفتی و جواب سال بنای
 شنید که مر که ضیانت و رزمن و رزیدن معنی الاختیار بالشیء و دستش از
 حساب بگذارد **مست** و الی موجب بکسر لیم رضای خداست کس ندیدم که کم شد
 ای حل از رع راست و حکما گفته اند که چهار کس از چار بخندد الماء الو ایضا
 کسی بجان تیرسد امری معلوم مال الفیجاء را با غصب بقطاع الطريق از

از سلطان و در دو معلوم افتاد الفی خفیه الی الی اوق از پاسبان و فاسق
 از مخازر و روسی از کتب لان نادیب مثل مشاب الفائق و الزانی مان نوض
 ز دیار الجیم الی الحتب و از آنکه حساب با کت بابا الفارسی و الکاف العونی از
 کتب چه با کت بابا الفونی یعنی المبالاة که **قطعه** مکن فراخ روی در
 عمل اگر خواصی که وقت دفع تو باشد مجال دشمن شک یعنی و ضیق باشد
 مجال دشمن تو پاک باش و مدارای برادر از کس پاک و شند جامه ناپاک
 کاران جمع کار و سو بکاف الفارسی و ضم الزاء الفونی القفا بر سر سگ
 کفتم حکایت آن او باد و سو الغلب مناسب حال سبک دیدن کریران
 و افتان و خیزان و منق الثلثة صفات مشبهه که موجب من که بختن و
 افتاد و خالست کس گفتش که چه آفتست که موجب چندین می افتست
 گفت شنیدم که **نظم** را بسجده می العمل الذي عمل بلا اوبه بسبب الخوف
 او طلبا مثل الحال السلطین کذا فی بحر الغرایب می گیرند گفتند ای سفیه
 و هو من کان خفیف العقل شر را توج مناسب است و ترا با او چیست **مست**
 گفت خاموشی ای اسکت اگر صوح ان جمع صوح بغرض گویند که این
 شر است و گرفتار ایم کزایم خلص من باشد بقتیش حال من کند و نا
 مریاق از یاق آوردن شود مار کزیند بفتح الکاف الفارسی مود باشد و
 ترا همین فضل است و دیانت و تقوی و امانت اما صوح ان در کیمی
 اند و مدعیان کوشش شین اگر الجبه حسن سیرت است بخلاف آن تقویر
 کنند و موصوف خطاب بادشاهی آفتی در محل عتاب دران طالت که احوال مقار

باشد پس معلوم آنست که ملک بضم المیم قناعت را حراست و حفظ کنی و ترک
 و یا است کوی یعنی ارجوان تقول شرکت الیایه که عاقلان گفته اند **دست**
 بدو یا در منافعه یعنی در دریا منافعه در شمار است و در خواص سلامت و در
 کنار است رفیق این سخن بشنید و روی در هم کشید و سخنهای و بخشش
 بکنز الحیم اسم من رنجند که قولم دانش من دانش من فان معناه العلم
 بمعنی الکلیف الا حصول الما صله فی النفس لا العلم بالمعنی المصدری فانه معنی
 دانش و در معنی دانش و کذا روش و افرویش و غیر ذلک
 قالین فی امثالهم نفس الکلمه لاصطیغ الغایب آمیز صفت من امینان
 گفتن ایاز که در این چه محفل و کفایت و فهم درایت و قول حکا
 درست آمد که دوستان در زندان مشمار نمی من شمر و در بعضی العده
 انکه در لغت زندان یاری و بواز خواند کی و دست آن باشد که دست
 دوست در پیرشان حالی و در ماند کی دیدم که مسفر می شود و نصحت
 بعضی می شنود بکارتین و فتح النون والواو بزرگ صاحب دیوان
 رفتم بسایقه معرفی که میان مایه و صون حالتش بگفتم تا بگذرد
 مختصس نصب کردند چند روز برین برآمد لطف طبعش بدیدند
 حسن بدید پس پسندیدند کارش از آن در گذاشت و بمرتبه برتر
 از آن معزز شد بخدمت سعادتمند در ترقی شد تا با وج ارادت بفرمان
 در جات ارادت فان الاوج هو النقطه البعیده من المکرز العالمیه من الخلف
 رسید مقرب حضرت سلطان شد و ثار الیه بالبنان و محمد علیه السلام

گفت بقیه الکاف الفارسی بر سلامت حالتش شادمان کردم و گفتم **پیت**
 که در بسته بندیش و دل شکسته مدار یعنی در را شکسته مدار که آب چشمه
 حیوان یعنی آب حیوان درون تار یکست در بعضی نسخ تار یکست بالیا المصدریه
 بعد الکاف **شوا** الا لا تحزن اخا البلیه فله من الطاق خفیه الا و فی نفع به
 الکلام للتنبیه و لسی حرف تنبیه و لا تحزن نهی مخاطب مومنه بالنون الثقیل
 من الحزن ضد السرور من باب علم و اخا البلیه ای صاحب البلاء و نجیب
 علی انه منادی مضاف حذف حرف نداء و فی بعضی نسخ لا یحزن بالیا
 التحنانی و اخو البلیه بالرفع علی انه فاعله و الفاء فی فله من التعلیل
 و اللطف الرق و البر و الا ان انصاری له صنف من البر لا یبلغنا الا **فنام**
فنام متشبهی زرش از کردش ایام اسم من که چین من مثل و بخشش
 من رنجیدن که صبر نداشت و لیکن برترین دارد یعنی مملو دارد
 هر در آن مدت مراجع یاران اتفاق سوخته در افتاد چون از زیارت
 مکه باز آمدیم دو مترم استقبال کرد ظاهر حالش را دیدم پریشان
 گفتم حال بسکون اللام چیست گفت همچنانکه تو می گویی طالع و اصل مرا
 حد بدیدند و بخیا نتم منسوب کردند و ملک در کشف حقیقه آن
 استقصا فرمود و قال استقصی المسئله و نواف و بلغ فی اینها و
 یاران قدیم و دوستان دجیم ای شفق انکله حق خاموش شدند
 و صحبت دیرینه بجمع قدیم و خاموش کردند **قطعه** نه بینی که پیش خداوند
 جاه ستایش کنان ای حال کو نم ما دجیم دست بر برای الضد زنند

و کرد روزگارش در آید زبای همه عالمش پای رسند نه بجز با انواع
 عقوبت گرفتار بودم تا درین مملکت که مزده سلامت بجای برسد
 از بند کبرایم بکسر الکاف الفارسی خلاص گردند و ملک نور منیع املاکی
 که از پذیرم مرابطین ارث متقل شده است خاص یعنی مخصوص کردند
 برای بادشاه و گفته ام نوبت اشارت من قبول نکردی که عمل بادشاه
 چون سفر دریاست سود مندی یعنی نافع و خطرناک یا کج بر کبری یاد ر
 طلبم بگیری **بیت** باز برود دست بعضی نسخ یا در کند خواب
 در کنار حسین خلیص من سوار الحکمی السلامه باموج او روزه یوم من الا یام
 افکنش نسخ النون مرده ای حال که نه میت بر کنار حسین لم یخلص
 منه مصلحت ندیدم ازین پیش مالبا، العزنی بجمع از زیاده ریش
 بالکسرة الجواله الجراحه دروشش افرایشیدن و نکست بختن الملع
 پاشیدن مالبا، الفارسی بمعنی پر کنند کذا فی بحر الغرائب برین حد
 بیت اختصار کردم و گفته **بیت** ندانستی استقام انکادی
 که بینی بند بر پای چو در گوشت نیاید پند مردم بگردن یعنی من و احد
 که نداری طاقت بزحمت پیش من انکشت در سواد کزدم
 بالکاف العزنی و الزاء الفارسی العوب و قیل فیه لغتان احدی کزدم
 بالکاف الفارسی و الزاء العزنی و الاخری کزدم بالکاف العزنی و الزاء الفارسی
 کما ذکرنا **حکایت** تنی چند در صحبت مایه بودند خامه حال ایشان بصلاح
 راسته و باطن ایشان بمعانی پیراسته بمعنی مزین که کار راسته و لم

رس

بوجود بعضی نسخ قوله و باطن ایشان بمعانی پیراسته یکی
 از بزرگان در حق این طایفه حسن ظن بلیغ داشت و او داری
 بمعنی وظیفه معین کردن بود فی المصادر الادراک پیوسته کردن
 عظام یکی از ایشان حرکتی نامناسب حال درویشان کرد و وطن
 آن شخص فاسد شد و بازار ایشان کاسد خواستم تا بطریق کفر
 یاران را مستخلص بفتح اللام کنم امکن یعنی قصد خدمت کردم
 در بانم یعنی در بان مدارا نکرد و جفا کرد و معذورش داشتم بکم
 آن که گفته اند **بیت** در بکسر الراء امیر و وزیر و سلطان از بعضی نسخ
 وزیر سلطان را با اضافه بی و سیلت مکبر و پیرامین ای لا حکم حول
 سکندر در بان جو یافتند خدیب این گریبان بگردان و امن قوله
 این اشاره الی دربان و آن اشاره الی سکندر چندان که معربان بفتح
 الراء حضرت آن بزرگ بر حال من واقف شدند با کرام در او روند
 برتر مقامی یعنی مقام اعلی معین کردند اما بتواضع فروتر نشستم
 و گفته **بیت** بگذاران از آن که بده کیستم تا در صف بندگان نشستم
 در جواب گفت آن بزرگ الله الله چه جای این سخت **دیگر** کر بر
 سر و چشم من نشینی نازت بکشم که نازینی ببلد بنشستم
 و از مردی معنی من کل باب بمعنی از انواع کلمات و محاورات سخن پیوسته
 تا حدیث زلت بفتح الراء بمعنی لغزیدن باران در آن میان آمد
 گفته **قطعه** چه جرم دید خداوند سابق الانعام صفا لقول خداوند که بند

ستم

در نظر خویش خور و ذلیل میدارد و خدا بر است مسلم نوع خدا بر است
 بزرگوار لی ال العظمه و لطف که جرم بضم یلیم نوع جرایم عباد بید و تان بر قرار
 میدارد حکم را این سخن عظیم پسندید بعد اسباب معاش یاران فرمود تا
 بر قاضی ماضی مهیا دارند و مؤنه ایام تعطیل و فاکند شکر نعمت بگفتم و زمین
 خدمت بپوشیدم و خذر جارت باجم بلاذخو السخ و گفتم **دیگر** جو کعبه قبله
 حاجات شد از دیار رسید روند بیدار شش اربسی فرسنگ ترا تحمل امثال
 مایه بود بیاید کرد میج کس نزنند بر درخت نایه یعنی نایه قوله سنگ مغفول
 نزنند **حکایت** ملکه زاده کنج یعنی خزینه فراوان یعنی و افراز پذیرش میراث
 یافت دست گرم برکت داد و داد سنی و ات ای خدل سخاوت بداد و لغت به یکس
 بر سپاه و رعیت بر تخت **قطعه** نیا ساید مضارع منفی من آسودن مقام از
 طبله خود و مختار الصحاح العول بالغنم الذی یخرب بر آتش نه من نهادن که
 چون غنم بپوشد من بپوشد بزرگی بایست یعنی اگر ترا بزرگی بایست خشنودی
 کن که دانه تا نیشانی آن دانه دانه روید من رویدن یکی از جل جمع
 جالس کعالم و علماء اندیر فضیلتش آغاز کرد که ملوک پیشین این نعمت
 را بسی اندوخته اند و برای مصلحت یعنی لاجل مصلحت نهاد دست اوین
 حرکت کوتاه کن که احوال در پیشست و دشمنان در مکن بفتح الکاف الوی و قد
 من تشبه و نباید من بایست یعنی لایق نیست که بوقت حاجت درمانی من نماید
قطعه اگر کنی کنی بر خامیان بخشش یعنی اگر بخشیش کنی بر خامیان کنی را بکنذا
 قبل و لا بعد ان بکون بخشش یعنی قسمت کردن یعنی اگر خزینه را قسمت کنی

بر خامیان و یو یویده قوله رسد هر کنی زای را بر کنی یعنی حیه و احده من
 الارز چه استانی از هر یک شخص جوی سیم ای لم لم تاخذ من کل شخص
 فضا مقدار الشویه که کرد یکد الکاف الفارسی آید ترا هر روز کنی ملکه
 زان روی ازین سخن در مکن سید از ان سبب که موافق را پیش نیامد
 این سخن و گفت موافق از ان عز وجل ملکه یکد اللام این مملکت کرد اینده
 است تا بخذرم و پنج ششم نه پاس بانم نگذارم **سب** قارون
 مدال شد که چهل خانه کنج داشت نو شیران بماند که نام نیکو گذاشت
حکایت آورده اند که نو شیران عاقل را در شکار کامی صیدی کنیا
 کردند ملکه نبود غلامی برد ستار و ستار و ستار و ستار و ستار و ستار و ستار
 الفدا بقیعت نامک ارد نو شیران گفت نمک بقیعت بستانی تار سیمی غانده
 و در حجاب نکرده گفتند ازین قدر چه ظلم آید گفت بنیاد ظلم در جهان
 اندک بوده است که آمد بر و مزید کرد تا بدین غایت رسید **بیت**
 اگر ز باغ رحمت ملکه خورد سببی بر آورد غلامان او درخت مغفول
 بر آورد ازین بابا، العولی عرف السجود اما بیخ بابا، الفارسی یعنی دهن
 العین بالترکی چپق کذا فی البی بیخ بیضه که سلطان ستم روا دارد
 دندل شد با شش مزار مرخ بیخ بیغ الباء المنعلق بقوله زنند و
 بیخ بکالین الکامله و الحاء المعجمه لایق بکالین بکالین **دیگر** نماید
 بفتح النون ای لایق ستمکار بر روزگار بماند بضم الباء ای ستمی بر و لغتی
 پایدار **حکایت** عامی را شنیدم که خانه رحمت حجاب کردی سدا صایه

عن الحاضی که مرتاخرینه سلطان آبادان بمعنی الممونه وکذا ابدان بفتح
 الباء کندنی خبر از قول حکما که گفته اند هر که خدای یبار را در دعوی آن کل
 مختار یافته سخط الهی نادل خلق بدست اورد خدای یبار همان خلق را برود
 نمی رود بضم الکاف الفارسی بمعنی خوا کند تا دماره مختار الصیاح الدمار بالفتح
 الهلاک از روزگار کشی برارد خنی بیک **آتش سوزان** ال ملتبس
 نکند با سید بکسر سین و فتح الباء الفارسی نوع من الاجتهاد الذی یخبر به
 لدفع عین الکمال اجه مفقود نکند کند و دولی مستمند بمعنی حاجت مند
 کذا فی الصیاح الفارسی فی بعض النسخ در دشت بمعنی تاثر و دول در دشت
 زیاده است از تاثیر آتش سوزان در رسیدن **حکمت** گویند کرد و جمله
 حیوانات شیرست و کمترین جانوران خرد با اتفاق ثابت است که خربار
 بر بفتح صفت بردن مثل دیگر کذا فی البحر به که خبر مردم در بفتح الدال صفت
 من دریدن قال فی الجذایب فی استعمال علی اربعه اوجه الاول بمعنی الباء
 مثال ما قال مولانا از در اهل صفاد و دشوای دل من مر که دورست
 ازین در بخدا نزدیکتر است و الثانی اداة ظرفیه بمعنی فی و الثالث ازید نظر
 فی الاول الافعال و المصادر لیس اللفظ کا قال اللطینی شدم خور و پیمان
 ای چاره که دهی را بخشم کرم در دیگر و الرابع صیغه امر من دریدن و وصف
 نه کیستی نه کفویده در انهم الظمن هذا ان ماقری فی المشهور ضربا بر
 بضم الباء و خبر مردم در بیک الدال یعنی ان یؤا بعثتها و لکن صحیحها
 بالفتح قول رومی بالباء الساکنه الاصله العبدیت **مسکین** و اگر چه تا

تمیز است چون بار می کشید عزیز است کاروان و جران بار بردار قوله
 بار بردار و وصف ترکیبی و خزان معنی و الیه به زاد میان بالوصل مردم از ار
 قوله ملک الاخره متعلق باول الحکایه و تمهلهما قوله گویند کرد و جمله حیوانات
 اه معینه طریقه بعض از میایم اخلاق او معلوم شد در شکستی کشید و
 با انواع عقوبت بکشید **قطعه** حاصل شود رضای سلطان ناخاطر
 بنندگان بخوبی من جستن بضم الجیم بمعنی الطلب خواصی یعنی اگر خواصی که خدای
 بر تو بخشید با خلق خدای کن نکون یعنی نکونی با مخلوق خدای یبار یکی از
 ستم دیدگان برد بگذشت و گفت **دیگر** نه مر که قوت باز و منصبی دارد
 سلطنت بخورد مال مردمان بکذا فی بضم الکاف الفارسی بمعنی الجراف و هو
 بکسر الجیم اخذ الشئ بغير تدبیر و تخمین کذا فی مختار الصیاح توان بخلق بالها
 المهمله بمعنی بظن و زبردن السخا و درشت ولی شکم بدرد چون بگیرد
 اندر تلافی **حکایت** مردم ازاری را حکایت کنند که سنگی برسد صالحی
 رزد و در پیش را بحال انتقام نبود سنگ را با جود نگی داشت تا وقتی
 که ملک بر آن لشکری یعنی مرد لشکری فی بعض النسخ بر آن شخص داشت
 خیر باین فی التفسیر فی مردم ازاری بلفظ لشکری لفظ لیس فی لفظ شخص خشم
 گرفت و در جاست بالجیم الفارسی کرد و در پیش در آمد و آن سنگ را
 بر سرش انداخت گفت تو کیستی فی بعض النسخ تو کی و این سنگ بر من
 زدی گفت من فلانم و این سنگ آنست که در فلان تاریخ بر سر من زدی گفت
 چندین وقت کجا بودی گفت از جاست بالجیم الفارسی دیدم فرصت

عیفت مردم که گفته اند **مثنوی** ناسزایی را جوینی بخت بار عاقلان بسم
 کردند اختیار یعنی عاقلان اختیار خود را تسلیم و تفویض کردن بآن
 سزا و قیل معناه قبول کردند اختیار هر بلا را چون نذاری ناخن
 در نه بالشت دید لوزن نیز باید آن جمع بد آن به که کم گیری سینه هر
 شخص که با پولاد باز و پیچ کرد ساعد سپهر خود را در بخت کرد با ش
 یعنی خاموشی با ش و قیل حاضر بکشتن تا دستش ببندد روزگار پس
 بکلام دوستان یعنی برادر دوستان ما مغربش بر آرای اخرجه و فی بعض
 النسخ بکلام دشمنان ای بکلام دشمنانش فی الهماء واحد **حکایت**
 یکی را از ملوک مصری عاقل یعنی خوشحال بود که احاده ذکران موجه بنود طایفه
 حکماء یونان متفق شدند که مرین در دوای نیست مکر زهره آدمی بفتح
 الذاء مخضو جنب الکبد یقال له المران کذا فی مختار الصحاح و قد کجی زهره
 بمعنی المیال قال نظامی زهره ندانم که بیوسم لبست بتر و گمان دارد با بر
 کذا فی البحر فاعلم انها شتر که بین الهوی و الفارسی که بخندین صفت موصوف
 بوجه آن آدمی مکر بفرموده طلب کردند معقان با لکد الزراع پرسی
 یافتند بدان صفت که حکیمان گفته اند بودند مکر پذیر و مادرش را
 بخوند و بنعت نه کران خشنود کرد اندید و قاضی فتوی داد که خون یکی
 از رحمت سلامت نفس پادشاه را او با اند جله و قصد کشتنش
 کرد پس روی سوی آسمان کرد و بخندید ملک گفت در پس حالت چه جای خند
 ایست بگفت نیاز فرزند بر پدر و مادر می باشد و دیوی پیش قاضی

برند و داد از پادشاه خواستند اکنون پدر و مادر بعلت و بسبب
 حطام بضم طاء و تحقیف الطام المملکتین بالفارسیه میزم و کز اما
 یعبر به عن الاموال و ههنا کذا و دنیا مرا بخوان در سپردند و قاضی بگشتم
 فتواداد و سلطان صحت خویشی در مملکت من ببند بجز خدای مع
 پناه می نمی بینم **بیش** او رم زد دست فریاد یعنی بخردان مع
 هم پیش تو از دست تو که خواهم داد از که خواهم بخر جزدان سلطان
 رادل ازین سخن برآمد و آب در دید بگردید و گفت مملکت من سمل
 ست از خون نه کنه و کشتن یعنی از کشتن خون بی کنه سر و جشمش
 ببوسید و در کنار گرفت و لغت به کران بخشید و آزاد کرد و گویند
 که ملک هم در آن صفت شفا یافت **قطعه** همچنان در فکران بینم
 که ببیلیانی قائل گفت و ببیلیان من یرنی الغیل مثل کسان من
 یرنی الکلب بربلب دریا کی میل یعنی نه الذی المودف بنیل فی المودع
 بدریا العظيمة فولد نیر پایت بگرفتانی حال موریدان که حال او همچو
 حال نست و نیر پای پیل مقول القول ای معقول گفت **حکایت**
 یکی از بندگان عمر و لیت که خند بود کسان جمع در عقبش رفتند و
 بان او کردند و پیرا باوی زمین عرضی داشت اشارت بکشتن
 او کردند و بندگان چنین حرکت نکند بند پیش عمر و سر بر زمین
 نهاد و گفت **ب** مرچه او در سرم چون تو پسندی رواست
 بند چه دیوی کند حکم بکون المیم مبتدا و قوله خداوندی راست

یعنی بخداوند مفوض است خبره اما بموجب بفتح لجم اند پروردگار نعمت
این خاندانم خواهم که در قیامت بخون من گرفتار آیی اگر نه گمان این
مبتدا خواهم گشت بفتح کشتن باری بخداوند باری دادا الهی
تستعمل فی محل التجریه قال سلمان دل اگر باکشد باری نکاری باری و
کسی بار کند چو تو باری باری بیا و بیا بفتح بکشتن تا در قیامت مواخذ
نیاشی فی المصادره المواخذ کسی با بکناه گرفتار ملک گفت تاویل چگونه
کنم گفت اجازت فرمای از من فرمودن تا من وزیر را بکشم بضم الکاف
الوئاما انما مرا بقصاص بفرمای کشتن تا بقی کشته باشی ملک بخندید
وزیر را گفت چه مصلحت می بینی گفت ای خداوند بصدقه کور پذیرت
کور بضم الکاف الفارسی القبه یعنی بصدقه جان پذیرت این وام دهان
را از او کن که مراد بر بلای نیک کند **نظم** چو کردی با کلوخ انداز کلوخ
بضم الکاف العزله المدر و کلوخ انداز و صف تکیه می انداختن
و بیکار با بکده الجحوله و الکاف الفارسی بمعنی کرب و بمعنی چو جنگ آوردی
با مردی خشین و کلوخ انداز سر خود را بنادانی شکستی چو بر انداختی
در روی دشمن خد کن ازان گاندر او ماجش او ماج بضم النون شاه
بفتح شستی **حکایت** ملک زوزن بفتح الزاین اسم الملک که اسمعت
و روی بضمها حواجه کریم النفس قبل اراده وزیر ذک الملک و لم یستخف
الاستاد و بود و نیک محضر که ممکن را در مواجعه خدمت کردی
و در خبیث نگوئی بفتح اتفاق از و حری در نظر ملک یار پسند آمد مصادره

کرم

کرده قال الاستاد المصادره ناهق کستان مال و حقوق فرمود
سر منکان ملک بوابی نعمت او معرف بودند و بشکران مرئوس
بفتح الهاء المرهون یعنی گانیم قد کانوا فی الرهن پس در من توکیل او
یعنی در زمان موکل کردن بادشاه سر منکان را بروی وفق و
ملاطفت کردند و وزیر معاشرت رواندا نشندی **پت** صلح باد
اگر خواهم هر که ترا لا محاله لا بد من الکس المحله للیاء فی خواصی حتی
بفتح یزین البیت در قضا حیب کند در نظرش تحسین کن یعنی اگر صلح
خواهم با دشمن در نظرش تحسین کن هر چند که او در خبیث تعبیت
می کند ترا سخن آفرید من می گذرد و موذی را یعنی سخن تو آفرید من
موذی می گذرد و سخنش یعنی اگر سخنش تلخ خواهم و منش شیرین کن
الجه مضمون قطاب ملک بوم از جمله بومعه بیرون آمد یعنی قد تنفی
عن التعذیب الذی امن الملک و بقیه دیگر در زنجان بماند یکی از ملوک
آن نواحی جمع ناحیه و می الطرف تخفیه شمس و رساند که ملوک آن
طرف قدر جهان برزگوارند استند و می بخزنی کردند اگر خاطر
خزید فلان احسن الله عواقبه بدین التفات کند در رعایت خاطرش
حاکم سعی کرد که اعیان این مملکت بیدار او متحرک اند و جواب
مکتوب را منتظر حواجه برین وقوف یافت و از خطا اندیشد جوابی
تخصر حیا نک مصلحت دید بر ظم بفتح الظاء یعنی بر پشت ورق نوشت
و روان کرد یکی از متعلقان ملک برین واقعه مطلع شد ملوک را اعدا

شمن

اعلام کرد و گفت فلانرا که جس فرموده باملوک نواحی مرا سالت دارد
 ملک بهم برآمد و کشف این جز فرموده قاصد یعنی پیک را بگرفتند و
 رسالت یعنی ورقه رسالت را بخوانند نوشته بود که حسن ظن بزرگان
 پیش بابایا العزلی از فضیلت بند است یعنی زاید عن فضیلتی و
 شریف قبولی که فرموده اند بند را امکان اجابت آن نیست حکم آن
 که پروان نعمت این خاندانم و باند که مایه تغییر خاطر با ولی نعمت خود
 و وفای توان کرد که گفته اند **ملت** اند که جای نیست بجمع بنو و جای
 معج مردم گری پیش مکن از یعنی اگر کند بگریستی ملک را حق شناسی
 او بگر ایاه المصدری پسند یعنی پسندید و کذا فی البحر و قدیمی اصف
 امور پسندیدن و کذا ایگون و صفا ترکیباً مثل حوز پسند لب
 برادرین مهنا آمد نعمت خلعت بخشید و پذیر خواست که خطا کردم و
 ترا لیکنه بیا رزوم گفت آن خداوند تقدیر خدای پو چنین بود که
 سرین بنی را مکر و می بدست پس بدست تو او لیت که سوایق نعمت
 یعنی سابقای نعمت برین بند داری و آبادی جمع اید و هوج جمع بدیع
 النعمه منت یعنی منت نعم داری و گفته اند **مشغول** که کز ندت رسد خلق
 سرخ که تراحت رسد خلق ندرج از خدا دادن خلاف دشمن و
 دوست که دل مردود در تصرف است کریم تیر از کان می گذرد از
 کا نذار بند اهل خرد **حکایت** یکی از ملوک عرب بعلقان دیوانه را آورد
 که مرسوم فلان بند یعنی وظیفه او چندنگ است مضاعف بکنید که ملازم

و در کام است و مترصد یعنی مترقب فرمان و سایر یعنی تاج خدمتکار
 بله و ولع شغولند یعنی تحتار الصحاح لعل لی البشی و لعبت و قد یکنی
 بالشی عن الجماع انتهى و فس صاحب لروضه بالطلیل و بعض النسخ
 بله و طرب شغولند و الطرب یعنی تحسین خفه نصیب الانسان من لذة حزن
 او فرح کذا فی صحاح الصحاح و در ادال خدمت متماون فی القانون التماون
 و التماسل سستی صاحب لی بشند و گفت عکود درجات بندگان بدرگاه حق
 همین مثال دارد **قطعه** دو با ممداد اگر اید کسی بخدمت شاه سوم بپی در
 با ممداد سوم هر آینه الینه در وی کند بلفظ بکون الغاء نگاه مفعول کند یعنی
 نظر کند بلفظ امید هست پرستندگان مخلص را که امید نکرند بکاف العاری
 راستان **الم** مهمتر بابایا المصدری الی السیاده در قبول فرمانست
 ترک فرمان دلیل حرمانست هر که سیما راستان یعنی نشان مستیمان دارد
 کذا فی الزم خدمت بر راستان دارد **حکایت** ظالمی را حکایت کنند که فریم
 یعنی ظلم در ویشان خریدی بخیر توانگر از ادای بطرح فی المعاد در الطرح
 بر افکندن صاحب لی برو بگذشت و گفت **م** ماری تو استوفایم انکار
 که هر گز بپینی بزنی یا بوم که هر گز نشینی بکنی یعنی کاف العزلی من کندن **مشغول**
 زورت کی فو نکرار پیش یعنی اگر زیان می او دیا ما با خداوند خیب دان
 یعنی عالم الغیب رود زور مندی بابایا المصدری مکن بر اهل دنیای نادحای
 بر آسمان نزود ظالم ازین سخن بر خیزد و روی از و در هم کشید و بود التفت
 نکرد قول اخذ العدة بالام ای حمله الانه و حیه لایه لایه الی الی و الی

اول الآیه و من الناس من يحبك قوله في الميوت الدنيا و تشهد انه على ما في قلبه و هو
الذي تصام اليك العداوة و اذا نوى في الارض ليفد فيها و يملكها
والنسل و الله لا يكلف و اذا قيل لا اقل الله افذه بالانتم الاله قير نزلت
منه الآيه في حق اخن بن سريق و كان رجلا ملوا النطق اذا الى رسول الله
ادعى انه حبه و انه مسلم و قال لعلم الله اني صادق و قيل نزلت في حق المنافقين
كلمه سكذا حزن بعض المكلتات شي كالتش از مطبخ در انبار و ميزش افتاد و
سار املاكش يعني جمع الاملاك طالم بسوخت و از پسته بساط نرم بجا كس
بكر الحاف العونا الرما د كرمش بالكاف الفارسي نشانه نفعه نفعه الرما د الحار اتفاقا
صمان صاحب دل برو بگذشت شنيدش كه با باران مي گفت كه ندانم ان نشانه
از بجا در سران من افتاد گفت ان صاحب دل از دود دل درويشان **قطعه**
خدر كن ز درد درونهای ريش ناكسته المجدوله الجراضه كاس مريغه خدر كن
از ريش زده نها و بختل ان يكون من قبيل اصفاء الموصوف لا الصفة على الكفا
كانه جعل البواطن نفس الجاه كاهنه قوله رجلى دل كن قوله ريش دون
يو كذا التوجيه الاول محاقبت سر كند ان سوص لا البرء ولا الخف ان براه انما
هو بطلان الكودي بهم برمكن ان لا يجعل منقبضا تا تواني دلي كه آهي جهاني بهم
بر كند يعني بگره مظلوم جلا جهان را قلع مي كند **حكايت** بر تاج كنج و
نوشته بود **م** چه نفع چندان سالها فردان نفع اللام و عمر ناي دراز
بفتح الراء كه خلق عالم بر سر ما بر زمين نخواهد رفت بالبركي كس كه چنانكه
دست بدست آمدست ملك بعض الميم يا بدستهای و كرمچينين نخواهد رفت

حكايت مي در صنعت كشتي بعض الكاف العونا المصارعة بسر آمد نفع غايه
كامل شده بود سيمد و صنعت بند فاخر زبند تا كشتي كير ان دانسته و هر
روز بنوعي كشتي كرفتي مكر كوشه خاطرش با جال يكي از شاه كرد ان ميل
داشت سيمد و پنجاه و نه بندش را موزانيدن من اموزانيدن بمفع
التعليم و اما اموزيدن فلو لم يفع التعليم مثل الموحسن مكر يكر بند در تعليم
ان تعليم ان دفع انداختي و نها و ان كروي في الجمله بسدر صنعت و قوت
بر آمد و كسي را او امكن مقاومت بنودي تا بحدی كريتس سلطان كست
السا در اقصيائي كه بر منست از دوي بزرگي و حق نترين و الا بقوت از و
كس نيسم و بصفت كشته باوي برابرم نفع مساوي ملك را اين قدر كادب
از دوي پسندين نبا مد بزمونا مصارحت كشتي معاني مع ان واسع
معين كرد و واركان دولت و اعيان صفات حاضر شدند پس چون
پيل مست در آمد بصد مي كه اگر كوه آهنيين بودي از جاي بر كندی كستاد
دانست كه جوان از دويوت بر تراست بدان بند عزيز كه از و توان
بودل باوي او بخت جوان دفع آن ندانست پس در آمد استاد بد و
دست از زمين برداشت و بر بلای سرش برد و بر زمين دو خرو
از خلق برخاست ملك فرمود تا استاد را خلوت و نعت دادند و پس را
زجر و ملامت كرد كه برو فخره خویش و خوي مقامت كروي بسر نبردي گفت
اي خداوند بزرور بر من دست ظفر نيافت بلكه در خلم كشتي دقيقه مانده بود
كه از من دويغ مي داشت امروز بدان دقيقه بر من دست يافت استاد گفت

از بهر چنین روز اندک دانستم که حکما گفته اند دوست را چندین قوت مد
 که اگر دشمنی کند تواند مقاومت کرد شنید که چه گفت آنکه از پدر و رف
 خود جدا دید **ب** با وفادار بود در عالم یا مگر کسی درین زمانه نکرده کس
 نبی موصوفت حکم نیز از من که مرا خاقیت نشانه نکرده و ما بکشتب منافع مملو
 قول الشاعر اعلم الیرایة کل یوم فلما السند سعد زمانی اعلم لغوانی کل
 حین فلما قال قافیة مجان و قول بعض الایه لقد ریت جروا طول عمری
 فلما صار کلها بعض رجلی فی مختار الصحاح من السهم ربا و عایة و السند
 بالین الما مله السند و بعض الاستفاده فی بعض النسخ الشد بالین
 المعجم فی السند و الیجوز ضد المدح و الجوز بکسر الجیم و ضمها و فتحها و لدا کلک
 و السباع کذا فی مختار الصحاح **ح** در ویش بود بکون و هو الشیء
 بود پادشاه برو بکند و شت در ویش از اینجا که فراخ ملکه یقیم الیم قنار
 سر بر نیارود و التفاتی نکرد پادشاه از اینجا که سطوت فی مختار الصحاح
 السطوة القدر البطلن سلطنت است بهم بر آمد و گفت این طایفه کوفه را
 پوستان بر مثال حیوانات و وزیر گفت ای در ویش پادشاه روزی
 بر تو گذر کرد چه خدمت نکردی و شرط ادب بجای نیارودی گفت ملکه بانوقع
 خدمت از کسی دارم یعنی توقع دارم که آن کس توقع نعمت از تو دارد و دیگر بدان
 که ملوک از بهر پاپس رعیت است ای الملوک لاجل رعایة الرعا یا رعیت از بهر طاعت
 ملوک **نظم** پادشاه پاسبان در ویش است که چه نعمت یعنی نعمت در ویش یعنی
 دولت دوست یعنی بقوع و دولت پادشاه است که سفند از برای چوپان

بالفارستین نیست بلکه چوپان برای خدمت دوست و بیکری یکی امروز کاران
 و صف ترکیبی بمعنی دانند کام الالمراد پس و بیکری را از نجاهل و شش بمعنی
 زیش از بجایه و محفیل مراد و ویش شد پس روزی که چند نقیضه روز
 و الیاء للوحده بمعنی روزی اندکی ساکت بهش بمعنی صبر کن که تا بخورد
 خاک معز سر حیا اندیش و صف ترکیبی فرق شامی و بندگی بر خاک
 چون قضای نوشته آمد پیشتر کسی خاک مرده باز کند بفتح الکاف
 الوزان کنون و معناه ظ و قبل بضمها من کردن بمعنی یکشف و بزیل
 تداها نشناست تا سد توان کرد از در ویش ملکه گفتار در ویش استوار
 آمد بمعنی حکم آمد گفت از من چیزی نخواه گفت آن بخدا هم که دیگر رحمت
 من ندی گفت مرا پندی بد امر من دادن گفت **ب** در باب
 افهم من یافتن کنون که نعمت است بدست یعنی در دست کین دولت
 و ملک می رود دست بدست **حکایت** یکی از وزیران پیش دوانون
 مصری آمد دوانون رجل معروف بالولایة و خوارق العادات قیل اناسی
 لانه رکب سفینه مع الجمایه فنقدوا و احل منم دینار اقلیم مال رایتم الا ان هذا الرجل
 الغریب قد سرقه فعوقب علیه فانکد و حلف ولم یؤمنوا بل اصر و ای انه لیس
 الا فیه فلی اضطر لوجه ساءه فاتی حوت بدینار قلی را و او توغیر او اخذ زوا
 بحین فعلتهم فقام و ذهب الی البحر ولم یفرق بادن الدیم و بهمت خواست
 که او روز شنبه خدمت سلطان مشغولم و بجزش امیدوارم و از حقوق پیش
 نرسان صف من نرسیدن دوانون بکریست ای یکی و گفت اگر من از

خدای بچنین زردی که تو سلطان از جمله صدیقان بودی **تلم** کردی
 امید راحت و رنج یعنی بل تو بجد العباد بصدق النية و خلوص الطوية بجز
 السخاوة للعبان و لقیافة الذائبة للتفظیم و الاجلال پای دوزیش بر
 فلک بودی که وزیر از خدا بزرگتر بودی بفرنگ ملک بودی بکمال اللام ملک
 الاول و فتحها فی الثاني و لولا ریاسة العاقبة لکان کسرة فی الثاني ایضا وجه
 و فی اکثر النسخ الصبیح و علمه سی الاستاد یدل سنا المصراع وقع مکنذا
 صیغتان که مملکت بودی بکمال اللام فی الاول و فتحها فی الثاني **حکایت**
 پادشاهی بکشتن در گناه فرمان داد گفت ای ملک بموجب حشمتی که تراز
 منست از خود بجوی ای لا تطلب تا ذی نفس گفت چگونه گفت این عقوبت
 بر ذنب نفس ای ذی نفس و احد بر آید و بز آن ای ذنب بر تو جاوید بماند
 بفتح النون مضارع من فاندن **شعر** دوران بقا جو باد صحرای بگذشت
 تلخی و خوشی و زشت و زیبا بگذشت پنداشت ماضی من پنداشت
 و فاعله قول استمکد کهستم و جور بر ما کرد بر کردن ایمان و بر ما
 بگذشت مملکت را نصیب از سودمند آمد و از سر خون او برخاست و از خلافت
حکایت و ذرا از نو شیردان در همی از مصالح مملکت اندیشه می کردند و هر یکی
 از ایشان بر وفق دانش خود رای می دادند مملکت نیز بچنین اندیشه می کرد
 بزرگوار رای مملکت اختیار افتاد و وزیران در سر گفتندش رای مملکت را چه
 مزیت دیدی بفرنگ چندین حکیم گفت بموجب آنکه انجام کار یعنی از کار معلوم
 نیست و رای ممکنان در مشیت الهی است که صواب یا بد یا خطا پس موافقت

رای مملکت اندیشه که اگر خلاف صواب بدعت متابعت و از متابعت ایمن بکشم
شعر خلاف رای سلطان رای جستن بکون خویش باند دست شستن
 و خروج یعنی نفس روز را گوید شبست این بیاید آمدن بایستن کشتن
 یعنی یعنی آن بقول مساعد الیه اینک بکافی التصفیه ماه پیر وین و مود النریا
حکایت شبادی یعنی یک شخص ظریف که شایادی کند کتیا دفره و غیره بکون
 بر قافیت من کلوم و با قافله حجاز بشدیدی در آمد که از حج می ایلم و قصید
 بیستین ملک بود که من گفته ام اتفاق یکی ازندمای ملک در آن سالی از سفر آمد
 بود گفت من او را خید قربان در بهره دیدم چگونه حاجی باند دیگری
 گفت پذیرش نصرانی بود در ملاطیة اسم بیلن تحلوی چگونه بود و خوش
 در دیوان النوری یافتند ملک فرمود تا بزرگداشت و نفی کنند که چندین دروغ
 چرا گفتی گفت ای خداوند روی زمین سخنی دیگر بگویم اگر راست نباشد
 بر من عقوبت که فدای سزاوارم گفت آن چیست گفت **قطعه** عریضی کرت
 ماست پیش او و مع یک شخص غریب اگر شیت ماست او روان ماست نیست
 نیکو و پیمان آیت و یک حج بالفارسیین علی وزن الظلمة الملقعة العظيمة الیه
 یقال بالکرکی کبیر دوغ بهنم الدال والعنق المبحی الذق کر از منین لغوی شنیدی
 مرجع ای لا تادی منی جهمان دید بسیار گوید دوغ ملک بخندید و گفت ازین و کلمه
 سخن تا در می تو تلفه بغیر مود تا این مامول اوست مباد دارند **حکایت**
 آورده اند که یکی از وزراء بر وزیرستان رحمت آوردی و صلاح ممکنان سبی
 اتفاق بخاطر ملک گرفتار آمد ممکنان در موجب التخلاص می کردند و مملکت

در معاشرت ملاطفت کردند و بزرگان دیگر سیرت بیگانه و بیاد شاه
گفتند تا مگر از سر خطای او در گذشت صاحب دلی برین حال اطلاع یافت
و موافق حال تکلم کرد **قطعه** تا دل دوستان بدست آری بوستان پیر
فروخته به بختن دیگر ناکس المجهول و الکاف العزلی لفظ فارسی بمعنی القدر
بالکسر تنکیخو یا از اصل بختن گفته اند از لفظ مخرج و خست سر است یعنی
سر ای است سوخته به باد اندیش هم نگوئی کن و من سک بلغمه دوخته
حکایت یکی از پسران مارون الدین پیش پسر آمد حشمتی که فلان
سر بهنگان مراد شنام داد ان شتم با در مارون ارکان دولت
را گفت جز این چه باتدبیری اشاره بکشتن کرد و دیگری به میان بریدن
و دیگری بمهادن و توفیق یعنی از شهر بدر آوردن مارون گفت ای پسر
کرم آنست که محفونی و اگر توانی تو نیز دشنام مازریش بد نه چندان
انتقام از حد گذرد و نگاه ظلم از طرف مایات **قطعه** نه مردست آن بنزدیک
خردمند که بپیل دمان بیگار یعنی جنگ جوید بلی مردمان گشت از روی
تحقیق که چون خشم آیدش باطل نگوید **قطعه** یکی رازشست خونی داد
دشنام تحمل کرد و گفت ای خوب فرد جام معنی نیکو یافت بتر بالتحقیق
لوزن و اصله شد و لان اصله بدتر از غم الدال فی التاء بعد قلیه تاء زانم
که خواهی گفتن معنی مقصدان بقول آتی یعنی اندک انت الذی تقول که او که از من
الشد و روالقیاب فالهبا فیها الخطاب که دامن عیب من چون من ندانی
حکایت باطایفه از بزرگان در کشتی بودند و ورق یعنی فلک واحد صفر

دری غرق شد و دو برادر بگردابی در افتادند یکی از بزرگان گفت
ملاح بالغی و التشدید بمعنی صاحب سفینه را که بکیران و دو برادران از
تا تر اصد وینا ریدم ملاح تا یکی را خلاص کرد و دیگری را مصلحت شد
گفتم بقیت عمرش نماند بود از آن سبب در گرفتن او تا خیر افتاد
ملاح بخند و گفت ایجه تو گفتی بقیه است و دیگری خاطرم بر ماندن این
پیشتر بود بسبب آنکه من در میان مانده بودم این مرا برشته نشاند
بسکون النون ماضی من نشاندن و از دست آن که تا زبان خورده
بودم در طغی بایا المهدری صدق الله العظیم که من عمل صالحی فلنفسه
ومن اساء فعلیها اذ لها ثواب العمل و علیها عقابه **قطعه** تا توانی درون
کس بخاش کاندین راه قار با تدا کار درویش ستمد بمعنی حاجت مند
کما برار که ترا نیز کار با تدا **حکایت** دو برادر یکی خدمت سلطان کرد
و دیگری بسی بازوان نان خوردی یاری آن من این توانگری درویش
را گفت چرا خدمت سلطان کنی تا زشتی کار کردی بر می گفت تو چرا
کار نکنی تا از مذلت خدمت و مایابی که حکمی گفته اند اندک نان خود خوردن
و شتم به که که و شمشیر زرین بستن و بخدمت ایستادن **سور** بدست آمد
بالکاف العزلی علی وزن آهن الکلس هو طلی امر تقفه بمعنی لکار کردن مخرب
از دست بر سینه پیش امیر عمر کرغابه درین حرف کند تا به خورم صیف
و چه پوشتم شتا ان شکم خیره یکس لقا بمعنی طوطی و بداندش و سوال چشم خیره
بالترکی قشمش کوز و دست خیره او شمش ال ایق کذا فی بحر الغرایب شای

باز تو را صنی شود و قناعت کن تا کنی پشت ز خدایت و تا **حقایت** کسی مژ
 پیش تو نیر و آن عادل آورد که فلان دشمن ترا صدای بورد داشت گفت
 هیچ شنیدی که مرا فرود گذاشت ای جعلی باقی ابد **سرمه** مرا بر که عدو جای
 شد دمانی نیست که زندگانی مانیز جاودانی نیست **طکات** کروی از حکم در
 بارگاه کسی بصلحتی در سخن می گفتند بزرگوار خاموش بود گفتند چرا درین
 بحث با ما سخن نگوئی گفت وز را بد مثال اطباء اند و طبیب دار و نه مد
 جز نسیم را پس چون بینم که رای شما بر نهج صواب است مراد را آن سخن
 گفتن حکمت نباشد **سرمه** چو کار می فی فضول من بر آید مراد روی سخن گفتن
 نشاید و گریسم که نابینا و چاه است با لطم الفارسی اگر خاموش بشم
 بکن است **طکات** نازون الرشید را چون ملک مصر مسلم شد گفت بخلاف
 آن طاعتی بغور ملک یکسر المبع مصر دعوی خدای کرد و بنیشت این مملکت را بنیشتین
 بندگان سیامی داشت کوهن معنی غنی نام او حقیب بجم الحاء المبع و فتح الماع
 المهملة علی صیغه التثنية و قيل حقیب کل وزن فعیل ملک مصر نبوی از زانی دان
 گویند عقل و کفایت او بخدی بود که طایفه از حراثت که لزراعت لقطا و معصر
 شکایت آوردند که پنهان شده بودیم بر کنار نیل باران بی وقت آمد و تپاه
 شد یعنی مملکت شد گفت پشتم یعنی صوف غنم یا سنی از بیغی که لاشن بمعنی
 الذرع مصدر را دالت محمدی این کلام بشنید بخندید و گفت **شوی** اگر روزی
 بدانش فرودی ای لوکان الرزق یزداد بالعلم و نادان تنگ روزی
 تر بودی بنادان چنان روزی رساند که دانا اندران چنان بماند

بخت و دولت بکار دانی بیا مصدری نیست جز نیاید آسمانی او قنات
 است در جهان بسیارند نمیزار جند بفتح النمة و ضم الجیم العزیز بمعنی
 المعزز و المحرم و عاقل حوز یعنی کثیر اما یقع في الدم الطام کون البلید
 محرم و العاقل ذلیل کیمیا کر من یار سن الکیمیا من قبیل قولهم
 آمهنگه یغضه مرده و ریح عاقل علی فغضه ابله اندر خرابه باید کیم و
 لکن یبغی ان یعلم ان الله یحکم لایفعل شئ الا وله حکم خفیه لا یخفی
 قال الله و لو بسط الله الرزق لقیان لبغوا فی الارض الا ان الله قانطان
 انما رزق ملک مصر حقیب لکافیه من فضال جند بها جعله مستحقا لملک
 المربیة منها لیس لجمال عند قدر و انه لسنی فی الغایة روی ابو الحسن انه
 لما ولی الرشید الحقیب ولایة مصر انشد ابو نوالس للحقیب فی
 اسل مصر یهذ الابیات نصحت لکم یا اهل مصر نصیحه خذوا نصیحتکم
 و اضحوا من حقیب فان بک فیکم افکر فرعون باقیا فان عصى موسی
 بکفر حقیب فامر الحقیب بأربعة اوقار درهم فاخذ و ترک فی بیته فلم
 یسه و قال انما ینوم بعد ايام ثم بعد ايام کثره السترید و به هرة یحیث
 یعقده الطرقات و برخی بر قنای و جده حتی لایوف احد و کان یسال
 الناس فی جوار ابو نوالس فسمع صوته ففرقه فاحرق قلبه علیه و امر
 حتى حملوا اربعة اوقار من الدرهم فقال للحقیب منذ اربعة اوقار
 فخذ قال للحقیب انما لیست افخذ فقال اذا السحق المطلق للمدح بعبارة
 فیستحق المذمة بالستر داده و کن ان سلبت النافا لسنی و باقیه کذا

نه اوتوق الجبال **حکایت** یکی از ملوک کبیر که بنوع الکاف العزیز بطاریه ختنی آید
 بود و خواست که در حالت سستی با وی جمع آید و خشمناخت کرد و ملوک در خشم
 شده و مرد را از بندگان بسیار می کشید که لب زبرین وی یعنی شفا الفدقانه
 از پرده بپای در گذشت بود و لب زبرین بکریان فرو رفته می گاهی که صبح چینی
 قیل عوام غریب سرق خانم سلطان از طلعتش بر میدی می میدن بمعنی تنفر
 کردن و عین القدر قال في محار العجاج بوزن الفطر النحاس لكن المشهور
 وهو الطان المراد من العطر القدر ان ارتفعت بغلته فاحس الا بطل بکندی
س تو گفتم با قناعت زشت اوی بر و خشت و بر تو سق نکوی نظم شخص
 بچنان کریمه نظر فعیل بمعنی المفعول که زشتی او بکسر الیاء و تصدیر خبر توان
 داد یعنی نتواند هیچ کس بخیر دادن از او و آنکه بغلش بختن کاهم بقود و باله
 مردار یعنی مردار است بافتاب مردار یا اضافه و نحو باله الین اسم لواحد
 السند الصیف که اذا العجاج الفارسی و في الواجب مردار اسم شهر معانی في النارج
 النفس السوس انسی سیاه در آن مدت نفس طالب بود و شهنش خالب مهرش
 بالکسر از محبت مجید و مهرش ای بکارته برداشت از ازال با مردادان ملوک کبیر که
 راجست نیافت با وی بگفتند خشم گرفت فرمود تا سیاه را با کبیر که دست
 و پا التوار بپندند و از بام جویق بالین الممله بوزن خندق الفقه الذی بینی
 في بروج القلاع که اذا فخر العجاج بخندق در اندک یکی از وزرای شیک محضر
 او را شتاخت بر زمین نهاده و گفت سیاه را و برین خطایی نیست که سایه
 بمعنی جمیع بندگان و خدمتکاران بخشیش خداوندی معنادند گفت اگر معاصی

اولین در محاکمه آن کبیر که شمشیر کبیر که در کشتن ای خداوند شدند
 شمشیر الموضه بر چشمه روشن چو رسید تو مپنداری ای لایقین که از پیل و
 باله که کور و گش قیل اندیشد ملوک که بمعنی الکاف الفادس ای جامع در
 خانه خالی و پر خون غل باور کنند ای لایقین و لا یصدق کز معان اندیشد
 ملوک این لطیف خوش آمد گفت سیاه را بنویسیدم کبیر که و اچکنم گفت کبیر
 را سیاه بخش که نیم خورق او مع او را شایدست هرگز او را بدوستی
 مپند یعنی هیچ کس و کجوزان یکون مپند یعنی مجهول که در و جای نا
 پسندید شمشیر داد که خواهد آب زلال نیم خورده و نان کنیدی ای المنین و لم یوجد
 هذا البيت في كثير من النسخ **قطعه** دست سلطان و کز بجز النوايب و بکیر بالکاف
 الفارسی و در کخلف الیاء بمعنی التکی بمن و می یکی باید چون بسر کین و هو
 بالکاف الفارسی قدر الدواب و راونا و ترجی من قبیل التنازع لان قوله ترجی
 بجوزان بجهل بحسب المعنی فاعل باید و فاعل او فتاد شمشیر را دل کجا بخواید آب
 کوزه یکد شمشیر بردن سلج بوزن ترجی باله که یکد السموة و قال بعض
 الکمل معناه و نان کنیدی و قیل العیان سلج بکسر الین الممله و فتح الحاف النوی
 اسم للمجه الاخر الالس و سی لیلیه المعروفة بشده تاثیر زهره **حکایت** اسکندر را وی
 را گفتند که دیار شرق و مغرب بجه رفتی که ملوک پرستین را و این و ملوک و
 لشکریش بالیاء الوبی ازین بود و چنین فتحی میشد شد گفت بعون خدایم
 هر مملکت که گرفتم ریشش را بیا زدم و نام پادشاهان جز بیکو را ببردیم **م**
 بزرگش بعضی معنی بزرگ که خواستد اصل خوانکس را که نام بزرگان بزرگش برین

قطعه این همه سبب چون می بگذرد بخت و بخت و امر و نهی کبر و دار و بزرگوار
 کبر و دار لفظ واحد استعمل در لغت معارف معناه بالترکی طوت و طوت است
 نام نیک رفتن صانع مستو تا بماند نام نیکت پایدار بعد و فایده
 بعضی نسخ در اخلاق فقراء و قال بعضی الکمل
 الاخلاق جمع خلق و هو هیئت و لیس فی النفس مصدر عندها الافعال من غیر
 رویه و الفراء جمع فقیر و هو عنده بعضی امه اللغه من لیس و المسکین
 من لیس له و عنده بعضی بالکسر و الفراء اصطلاح اهل لیس و هو الذی لا یجد
 شایسته امه و لا یستغنی الابه و لا یستخرج الا باطنوره و علامته عدم
 الاسباب کلها و الفراء صفت الیه و من حیوان و مواضع الدار بین خلقه
حکایت در ویستی را دیدم سر بر استان یکی از بزرگان گفت پارسای را
 که چه کوی در حق فلان خایه که دیگران در حق او بطنه سخن ما گفته اند گفت
 بر نظام کش خیب نمی بینم و در باطنش خیب نمی دلم **قطعه** و که را جاده پارسا
 پرسی پارسا دان و نیک و انظار بفتح الذمه و الکاف و الفارسی امر من انظاریدن
 معنی الظن و زندان که در نهادش نوع اصل و بنیادش چیست بحسب
 و ادرون خانه چه کار **حکایت** در ویستی را دیدم بر استان کعبه نهاده بود
 و روی در زمین می مالید و نهی می گفت با خنور و یار حیم تو دانی که
 از ظلوم و جهول چه آید که ترا شاید **قطعه** عذر تعصیه خدمت آوردم که ندانم
 بطاعت استظهار یعنی ندارم بکایت عاصیان از کناه توبه کنند عارفان
 از عبادت السفار عابدان جز از عبادت خواهند و باز رگانهان بهای

اتکاء

بفناخت و من بیند امیدوارم به طاعت و بدریون ای سوال بشی
 و لکوالذی تعال بالترکی کبر و ان آمده ام نه بخانه اصنعی ما انت
 امده تعال صنع به کذا ای فعل ذکره الکاف ان قوم یونس حین
 نزل به العذاب قالوا اللهم ان ذنبونا قد عظم و جلت و انت اعظم
 منها و اجل افعل بنا ما انت امده و لا تفعل بنا ما کن امده فکشف
 عظم العذاب و قلی و جده بعضی النسخ و امهل لما جاد و صله قد فرس
 بعضی الغفله بقوله ای انتک لما جاز ترکه **بیت** کر کشین بعضی الکاف
 العزنی و رجم بجم بجم بجم کنه بختی روی و سر بر استان بند رافرا
 نباشند و چه بر مای بر آیم **قطعه** بر در کعبه سائلی دیدم که می گفت و می
 کر کشی خوش یقین بفتح الفاء السواقی قول کشی فی قوله من نکویم که
 طاعتم بپذیر قلم عفو بر کنایه کش من کشیدن **حکایت** عید
 القادر کیلانی در درج کعبه روی بر حصا بفتح الحاء المعمله ان علی الجبر الباقی
 سنگ ریزه نشان می گفت ان خداوند بخشنای و اگر مستوجب
 عفو بتم در قیامت مرانا بینا بر انگیز من انکی بختی تا در روی نیکی
 سر سار و جمل شوم **قطعه** روی بر خاک می گوید یعنی عید القادر
 کیلانی و بعضی النسخ می گویم و سوا لفظ و قوله هر چه که بادی آید ظرف بقوله
 می گوید و قوله ای که هرگز فراموش نکنم میچست از بند بادی آید معقول
 القول یعنی معقول گوید **حکایت** و روی بخانه پارسای در آمد خیر
 طلب کرد چیزی نیافت و لشکری پارسا را خیر شد کلیدی کید الکاف

البزق البساط المعروف که بر آن خفته بود در آن کدر در و انداخت تا محروم
 باز نکرد و **قطعه** شنیدم که مردان راه خدا دل دشمنان را نکرند و تنگ
 تراکی میسر شود آن آیت شد که این معام که باد و ستانفت خلافت
 و جنگ مودت اصل صفا چه در روی همه در خانه چنانکه از پست بفتح کین
 عیب گیرند و پست نفع خند که و اما کان پیش من الظروف المعانیه الممه
 لم یظا حروف فی الشیء بالرفیه اخی در کاف العزم بیتس بالیاء النونی ههنا
 میریزد **در برابر چه** کوفند سلیم در فغانی چو که مردم خواریت
 هر که عیب دیگران پیش تو آورد و شمر و در کان عیب تو پیش تو
 تو آمد بد **حکایت** تنی چند از روزگار منفق سیاحت مختار
 الصحاح ساح الارض لیس لیسیا سیوفا و سیاحت و لیسان بفتح الیاء ای
 ذنب و ستریک و نج و راحت خواستم که مرافت کنم موافقت نکردند گفتیم
 از کرم و اخلاق بزرگان بد نیست بومی عجب است دول از معاصیت
 مسکینان تا فتنه ههنا مع الاخر ارض و فایده و ریغ و کشتن که در نفس
 خویش این قدر قوی و قدری می شناسم که در خدمت مردان بارش اطر
 باشم زیار خاطر **در** آن لم اکن را کب الموائی ان را کبالم کرب مصاحبا معکم لکن
 اسوانا کلام کونی حال الغد اشی جمع غایت و سی مایستی السرج و المفضو
 از آن لم اصلح لصحتکم اصلح لخدمتکم یکی از آن میان گفت ازین سخن که
 شنیدی و لشکر بکند از اکثر النسخ و لعل الصحیح ان یفصل دل فی الکتابه
 مدار که درین روز که دزدی بصورت درویشان درآمد و فرار در سگ

صحبت ما منتظم کرده محارر الصحاح التکلیف بالکسر الحظی **بیت** چه دانند مردم
 که در جامه کست تو بسند و اند که در جامه چیست الظواهر ان المراد بجامه
 ههنا المکتوب و یزید ما فی بعض النسخ نامه بدل خانه و لکن اللغات
 التي یخون الایا علی سدا المعنی الصحاح الفارسی خانه علی اربعه معان
 بمعنی القلم و بمعنی البیت من الشیء الفتح اعنی الفطاط و بمعنی صراخی و بمعنی
 الشیء بالکسر فی یک الفرایب و بمعنی الرمل المجمع و لا یبعد ان یراد ههنا
 المعنی الرابع از آنجا که سلامت حال درویش است قد کتب ذکیر من
 النسخ درویشان است بالتمه و لیس یصح ما فی الصحاح الفارسی
 ان لفظه است رابطه یغید البثوث اذا التصلت بکلمه مفتوحة الاخر بک
 اثبات الغد خطا و اما لفظا فیموز حدونا و اثباتها کقولهم کرب است
 و اذا التصلت بکس الاخر بحدونا لفظا و خطا فحذو نیکست و درست
 و یزید ما و حدونا لفظا انتهى کان بضم الکاف الفارسی ففعلوش
 اصله کان ففعلوش الشیء ففعلوش کنایه کن بجای و کن ملحد نبردند و بیاری
 قبولش کردند **در** ظاهر حال عارفان دلقت بمعنی خرقة است این قدر
 بس که روی در خلقت در عمل کوشش بالکاف النونی و هر چه خواهی پوشش
 بمعنی پوشش تاج برسد نه و علم بردوش را هدی در پیکر پوشش نیست
 و اهد پاک بپوش و اطلس پوشش ترک دنیا و ترک شهوات و ترک موس
 پارسای مبتدا قوله ترک دنیا خبر معده ما علیه نه ترک جامه بس در کراخذ
 بفتح الحاف المعنی و الراء الفارسی و العین المعنی الدرغ الذی یخاط فیها بین قطن

التوب المذهب كذا في الصحاح الفارسي وسمعت من بعض الكمل ان قال محمد
 الرازي قد اكد بالقاف والراء العزني وقال الاستاذ به فزاكند بازاء
 الفارسي والكاف العزني جامه بالندب بينه اكد في ذلك في بحر
 الفوايد بعد ما صح لفظه مثل ما قال الاستاذ ويجوز فيه كذا اكد بالكاف
 الفارسي بدل القاف معناه الذي قال بالراء في قوله قال انتهى مرد بابل
 بود بر تخت سلجج جنك كسود في ليل روزي ناسب دفته بوديم و شبانكه
 بپاي حصاري خفته دروي توفيق ابريق رفيع برداشت كه بپايان نهي
 و دم او خور بشارت مي رفت **س** پارسا بين نوع پارسا را بين
 كه خرقه در بر خون كرد جامه كعبه را جل زد كه و چند انگار از نظر درويشان
 خايت گشت يرسجي برفت و درجي يعني خفته مر و اريد كذا سمعت بزرگ
 تاروز و گشت شدن آن در تار يك مبلغ راه دفته بود و دقيقان در
 كناه خفته با مداد آن به بقلعه بردند و بزرگان كردند از آن تارخ باز
 ترك صحبت كنيم بار معني كسان مع قلنا بزرگ الصبحه قول الطاهر او ما يني
 حالت كه فتميم كه السلامه في الوحدة **م** جواز قومي يكي دانستى كه در
 نه كه مكر الكاف العزني سكون الهاء بمعني كسر الالف في الامزلة اي
 القدر ماندين ماندين نه را بمعني مراد بل جامع مقصوران منها نهي شيم
 كه كاوي بالكاف الفارسي ان نذر واحد در خلف زار ميلا ابدان بودني
 همه كاوان و معصور من و به معني التوبه را و انما بودني باقية بسبب
 مقصوره لعمري محفوظ فاذا ابراه صاحبه صحح كلام من تذكر الناصية كنتم

سپاس و منت خدايد كه از قوايد درويشان محروم نمائيم اگر چه
 از صحبت ایشان فرديد شدم في بعض النسخ و جرد افتادم اما بدین
 حکایت مستفید گشتم و امثال مراد من عراسي نقيت بکار ايد مشغول
 بيگانه ترا شيد در مجلس برچند دل موشمندان بسي اگر بر كه
 بركند از كلاب يعني از آب كل في حنا الصبح الهه كه يجمع ما و كاطوف و سكر
 دروي اقتد كنو مجلاب بعض الميم و طليم و سكون النون آب مر و از سدا و قبل
 مو منجلاب بكم الميم و سكون الباء و لقا و لقا و البول الذي يسيل من دكر الطفل
 في المهد **حكايت** را سئل همان يادداشت دمي بود چون بر سره بنشستند
 گزبان خورد كه خان او بود و چون بنماز برخاستند يستره از آن كرد كه خان
 او بود تا ظن صلاحيت در حق وي زيان كند **ب** درسم نرسي بكمبه ال
 الحرائي كين ره كه نو ميروى برك كسانست چون مقام خویش باز آمد
 سوه خاست تا تناول كنون يا كل پسي داشت صاحب فراست
 گفت اي پسر چرا در دخت سلطان چيزي بخوردي گفت در تار ایشان چيزي
 نخوردم كه بكار ايد گفت پسر نماز و اسم ادا كن كه چيزي نكردى كه بكار ايد **س**
 اي منزهاتنا و بركت دست اي الاظهار على الملقى عيسى در گرفته زير بغل
 تاجه خامي خريدن ان مؤزور و وز در مان ركا بسي دخل بطن قلب و مزخرف
حكايت ياد دادم كه در عهد و زمان طفوليت متعبد بودي و شب خيز و موع
 بزرگد الووع لطيفي و پير ميز نشي در خدمت پدر شسته بودم و همه شب
 ديدم بهم بنسبه من بر تن اي كنت خيز نايم في تلك الليلة قط و مصحف خيز

ان جعلها منطوقه برشته لا برشته واصل مرماه الوصال في حمار الصحاح الرشته
 من الماء القليل هذا وقيل ان ابتعاد النار عن النجلى واطفائها عن النار والبرشته
 مصدر من رشت المكان اذا صبت الماء عليه قليلا قليلا ومحصل فحوى القطر
 الشكايه من قهر زمان النجلى وسرعة هجوم السراشقه وانت خبير بان الراعي المنعم من
 نعم والعلة المنع من تارة رسته بائسان نحن هذا التوجيه لئلا المذكور في تاجع النار
 واطفائها تراني ان تبخر في حال كونه محرقا اسم مفعول من الاحراق وتوحيها فصيل بمعنى
 المفعول وحمل الرواية بمعنى الابصار ونصب محرقا على الظانية الاولى من جعلها بمعنى
 رودة القلب العلم وجعل محرقا مفعولا لانها اذا انظر اذ او الخطاب في تولى الحرقه
 يصلح ان يكون نيا طبافصدا الى تنطبع حاله في الاحراق والوقوع ان تسانت
 حاله في الظهور للخلق الاجت ينسج ضبابا فلا تخفى بها اودية را دون ذلكا قيل
 في قوله ولرترى اذ المجرمون ناكسوا رؤسهم عند ربهم وهذا التوجيه مما وافقني
 فيه بعض الكل على سبيل التوارد **حكايت منظومه** بكي برسيد ازان كم كرد فرزند
 يعنى به يعقوب پيغامبر وكم كه روشى كمر بر فرزند منوش يعنى زموينوى
 پيراهن آن فرزند شنيدى چرا در چاه با جيم الفارسى كفتاش نديرى بگفت احوال
 ما برق جهانست بغيه مجبور برق است دي پيداوه بگر دم نمانت كى بر طارم كبر
 اراى على ما فهم محر الفوايد لكن المشهور بعين الراى معنى الفلك كذا في الصحاح الفارسى
 وفي بحر الفوايد طارم في الاصل البيت الذي يحرقه العامة ويقولون في الزكي درم
 او ثم اطلق على ما شابه من الفلك وغيره مجازا معنى كى بر فلك اكلى شينيم كى بر
 پشت ياي خود نه بينم اگر درویش بر طالی بماند كى سردست از دو عالم فرساندى

حكايت در جامع بعلبك كذا بجز بر طريق وعظمى كفى باجابت افرق
 دل مرد واره مفعول نبرد في قوله نبرد ديدم كه تقسم تحاسن در كى كرد
 اى لا نور كمال خواجها فقط لو ولم جزى موه رويان طريق بر نى كى زد زهر
 در مى دم پندرش وليكن در نى كى داي لا نور و آتش گرم در ميزم
 ترا اثر نى كند در پنج اعدم ترتب ستوران في بحر الفوايد ستور اسم عام
 يطلق على الحيوانات القوائم الاربع وابنه دارى در حلك كوران بالكاف
 الوينى وليكن در ان باب معى باز بود القتح وسلسله نحن دراز در
 بيان اين آيت كه ونحن اقرب اليه من جبل الوريد في مختار الصحاح
 جبل الوريد عرق في العنق الين اعلم بحال الانسان كمن كان اقرب
 اليه من جبل الوريد قيل جبل الوريد مثل في العنق وقيل الجبل العنق
 واصنافه بيانه والوريدان عرقان مكشوفان بصفتي العنق في مقدمها
 متصلا بالوتين يردان في الراس اليه وقيل سم وريدان الروح
 يرد والوتين عرق اليمين فليط في الصليب معلوم بالقلب بين كل عرق
 في الانسان اذا انقطع مات صاحبه نحن بجاني رسانيد بودم كى كفتم
قطعه دوست نزد يكر از من بمنست بغيه دوست نزد يكر است الا انه آخر
 رابطه للوزن وبين عجب تركه من ازوى دورم چه كنم باكه توان كفت
 كه او در كنار من ومن مجبورم از من ارشواب اين سخن مست وفضله
 قدح در دست روت از كنار مجلس كندر كرد و دروازه كرد نوه چنان
 زد كه ديكران موافق او در خروش آمدند في بحر الفوايد خروش صوت

شبهه بالاعد يظهر من الحيوانات من الرجال الكائنات وحيي بمعنى المودة والصلوة
 ايضا انتهى واما من مجلس در جوشن مع در خلیان کتیم بسمان الله
 دور و ان جمع دور بمعنی بعید با فیه در حضورست و نزدیکان زبیر
 دور **قطعه** فیم سخن چون نکند مستمع قوع طبع از متکلم بجوی نهی خجسته
 از لا تطلب فی سیه کما لوسعه لفظا و معنی کما مر میدان اراون بسیار باینزند
 مورد سخن کوی مع و جل متکلم وصف ترکسی و قوله کوی مع کوی را مفعول
 بزند و کوی بضم الکاف الفارسی بجای علی معان ثلثه بمعنی الکثرة و هو المراد
 ههنا و قد بجای و صفا ترکیب کما مر انفا و عد بجای امدام کفشن کذا فی بحر
 الغرایب **حکایت** شبی در بیابان مکه بمعنی در بریه از خایت نه خواجه
 پای رفته غایت سر نهادم و شتراندا کفتم و بست از من بداران دکنی
 و انقطع معنی **قطعه** پای سکین بیان چند رو و کز نخل ستودن شذخی ستوده
 سکون الهاء فی آخر لفظ فارسی کما وزن الدخول نوع من النخل بالحاء الملهه بقیار
 له بالترکی صروجه بود که از الصیاح الفارسی و هو الغرایب ستوده بمعنی عاجز
 و سرگردان و قد خفف الواو فیقال سته انتهى و بجای بضم الباء التوی نوع من
 الابل بالترکی بزرگ ذوق فقولہ ستود مفعول مقدم لقوله شذخی فاعله منزه هو
 الظالم للام للسياق و بعض النسخ ستود بزیان الدال بضم مدوح شذخی
 و وجد بعضهم وقال حصوله چند رو و بجله خطه من الغنیه و لا کیف بعد ما لود
 جسم قریبی لاخر لاخری مرقه بابتدای سخن گفت ای برادر حرم در پیش
 است و مرای اریس اگر رفتی بزودی جانزایک و اگر رفتی مروی **خونست**

رید معیلان اسم شجر برآه با ویه یعنی بیابان خفت بمعنی خفتن در شب رحیل
 ولی ترک جان بیاید گفت بمعنی بیاید کردن و لا بعد فی الاستعمال گفت بمعنی
 کردن فان امثاله فی الفارسی لیس بعزیز الایری لا قوله جان شد و او از
 نیاید و بجوزان مکه بمعنی گفتن ای بیخی ان مفعول ترکت روحی و قبلت
 کلاما یا بیخی علی من الکرب **حکایت** پارسای را دیدم بر کنار دریا که دهم پلنگ
 داشت و بهیچ دار و پیه نمی شد و مدتها در آن دخیو بود و دهم مع کاه
 کاه شکر خدای می گفت بخدای که بمحضی گرفتارم نه بمعصیتی **قطعه** کمر افزار
 بکشتن دهدان یار عزیز قول زار مفعول ثان بقوله دهدان فی بحر الغرایب
 زاری بمعنی ناله و زار مع تالان و لا یبعد ان یستدل زار معناه زاری
 فان فیه معنی بلیغ کما لا یخفى ما نکونه بیابان لفظ کمر افزار و غم جانم باشد
 گویم از بند سکین چه کنه صا و رستد کوی مع که ان یار عزیز دل از رستد
 از من غم آنم باشد **حکایت** درویشی را ضرورتی پیش آمد کلیم از خانه یاری
 بدزدید حاکم فرمود که دستش نیز بند صاحب کلیم شفاقت کرد که من او را بجل گویم
 بمعنی حلال کردم و دعوی نمی کنم حاکم گفت شفاقت تو حدیث را فرو نگذارم گفت
 راست فرمودی اما نه که از زمان وقف چیزی بدزد و قطعش لازم نیاید که الغیر لا یملک
 شیای صیغه المعلوم و لا یملک لاحد علی صیغه المحمول هر چه درویش از است و فی
 بعض النسخ هر چه از ان حدیث است و المعنی واحد وقف محبا جانت حاکم
 دست از و بداشت بمعنی ترک و گفت جهان بر تو شک آمد بود که دزدی باله
 المصدری نکردی الا از خانه چنین یاری گفت ای خداوند شنید که گفته اند خانه

دوستان برو بامرس رفتن بالفهم یعنی قدر کمال جودیه و در دشمنان کبر
 را یعنی باب دشمنانرا مکتوب بنی من گویدن بالکاف و الون و الباء الفارسی
 یعنی الدق و القرح کنایه الصحاح الفارسی **قطره** چون فرومانی بسختی یعنی لای
 اضوأت بالشد تن بجز اندر مکن دشمنانرا پوست بر کن یعنی السخ جلد
 دوستانرا پوستین بالباء الفارسی ای العز و بن پوستین دوستان بر کن
 و لا تخف ان قوله دشمنانرا پوست بر کن لایلیلم فاما القوله در دشمنان مکتوب
 اللهم الا ان يقال معناه در دشمنان مکتوب لاظهار التزل و بعض الاصباح و
 اما اذا وجدت فرصة و گشت غالب علیه فاسخ جلد **حکایت** یکی از پادشاهان
 پارس را دید و گفت صیحت از مایادی آید گفت بلی هر که که خدا را فراموش
 میکنم **مس** هر سود و من دویدن انگس ز در قویشت بر اند یعنی بعد و
 و ندمت الا الاطراف و الجملات فریاد من بابه و بطرح و انداک بخواند //
 بدو کس بکسر الراء نوا و ندان لا جعله محتاجا الالباب احد **حکایت** یکی از صاحبان
 پاوش می را بخواب دید در بخت و پارس را در دوزخ پرسید که موجب
 بکسر بطیم درجات این چیست و سبب در کات آن چه قال فی محار الصحاح الدرجات
 جمع درجه و می المرتبه و درجات النار منازلها و النار درجات و الجنة درجات
 که ما بخلاف این پنداشتم گفتند آن پادشاه بجهت درویشان و در بخت و آن پادشاه
 بتوب پادشاهان در دوزخ **قطره** و لغت یعنی خرقه و توبه کار اید و تسبیح
 خطف و لغت و بعض النسخ مسجی از بدای بیاء الوصه و مرقع یعنی جاد
 رقع و وضعه خود را از غلای نگویند بکسر النون ای المحرقه و ای روايه الصحاح

مان

الفارسی او المذمومه علی و ایه کما الغرایب بری دار و لعل اصل بری بزی
 علی وزن خفیل من بزم من الدین ثم حذف منزهة و اکر الاستعمال للتحقیف
 یعنی خود را خالی دار از غلای قبیحه حاجت بکلاه بری داشتنت نیست
 فتح النون و داشتنت در ویش صفت بالش و کلاه تری دار و
 بر کن بفتح تین و الکاف العزنی نوع من المناع یعنی الصوفیون و کلاه تری
 یعنی کلاه امیرانه **حکایت** پیاده اسرو پا برهنه با طاروان حجاز ارکوفه
 بدو آمد و همراه ماند خاندان می رفت و گفت نه بالتری سوارم نه پیو
 حوزیر بارم نه خداوندای صاحب رحمت نه خدام سوارم نه غم موجود
 و پیرشانی معدوم ندارم نفسی می زنم اسوق یعنی بدارم الشکر واره
 نقشاه در ویش کجا میروی باز کرد که بسختی بمیر می شنید و قدم
 در بیابان نهاد و برفت چون بنخله محو اسم مکان بر رسیدیم نو انگه را
 اجل فرا حال فی بحر الغرایب فرا القفا فارسی بفضل و اویل الافعال و الحقا
 لیتی بین اللفظ رسید و مرد و ویش بیابانش بیامد و گفت ما
 بسختی میگردیم و توبه بچی بجم الباء بروی **مس** شخصی به شب بر سر بیمار
 گریست چون روز شد او مرد بیمار بزیست نظم ای با است بیز و که بماند
 خونی تقیر و اندک و بعض النسخ که حالک کلین بتزل بر ویش که در خاک
 نذرستانرا دفن کردند و زخم حوزده **حکایت** عابدی را پادشاه
 طلب کرد و عابدانند بید که داروی بخورم تا ضعیف شوم مگر اعتقاد در حق من
 زیاده کنند آورده اند که داروی قابل بود بخور و بود **نظم** انکه چون پسته نوح

من التمارع بالبرکة في نسق المشهور بکسر الاء الفارسی وقد هو من دله
 بخجواني بصم الاء العون کذا في بکوالغدايب دیدش بفتح یا، لاطار به قبل الشین
 بمعنی تظنه انت في بعض النسخ دیدش بمعنی الظنه انالان دیدن منشا
 بمعنی روانة القلب بسم مغز پوست ریوست بود مجوی پیا زای کا لبصل //
 پارسایان روی در مخلوق پیشتر بر قبلی کشد غار **ب** چون بند خداي خوش
 خواند باید که بجز خدا نماند **طکات** کاروانی را در زمین بزدند و نختند
 قیاس بر دند باز رگمان کریم و ازاری کردند و خدا و رسول شفیع آوردند
 فایده نداد **ب** چون پیروز می منظرت دزد بیره روان بمعنی شنب
 روان وصف نیکویی چه غم دارد از که به کاروان لغمان حکیم دران میان
 بود و یکی از کاروانیان گفت کله خدا رکعت و مدخلت بابانان بگوئی بابت
 که طریقه بمعنی از مال مادیست بدادند و ریغ باشند چندین نعمت که
 ضایع کرد و لغمان گفت در ربع کله کله بابت بارتان گفتن **ب**
 معنی را که موربان لغت فارسی معناه روئیه تا فکر الحیدر و بی ایضا بمعنی دنگ
 و الحقام کتمی کلیهما و حال الاستاد المعنی هو الاول بخور و نتوان بر داز و جیغل
 و نکر یا سیه دل به سود گفتن و خطا بر دویج آمین در سنگ **ط** بر روز
 کار سالت شکستگان در باب ای اقم عالم دایر خوا طرمم که پارس خاطر
 سکین ای دایته بلا بگرداند بمعنی النسخ که جبر خاطر مسکن و مختار
 المعنی الحیرة الاصل ان تفتی الرجل من الفقر جربا لارتو بزاری طلب کند
 چیزی بد و کر نه سخنگار انظام بر زورستانان با خدا لعن **طکات**

چند اندک شیخ مدال شیخ اجل شمس الدین ابو الفرج الخوزی به بیک سماج
 فرمود و جلوت و عزالت ایشان کردی عنوان سبایم غالب آمدی و هوا
 طوس کا الباقی بخلاف ای مرزی بر فتمی و از سماج و محالطت خطی بر گرفت
 و چون نصیحت شیخ یادم آمدی گفتی **فرد** قاضی اریا ملن یعنی اریا با ما
 شنید برقتان دست را محتسب کردی خود و معذور دارد دست
 را تا سبب جمع قومی بدسیدم که در آن میان مطای دیدم **پیت** کوی
 یعنی کمانک بقول اذا سمعته رکن بفتح الراء و الکاف الفارسی جان میگرد
 لغوی سازش تا خوشتر از اواقه مرکب پذیراوارش یعنی اوارش
 تا خوشتر است اراوان مرکب پذیر کا می انگشت میغان اراده ارباب
 و کمر المجلس از و در گوش و کامی بر لب که خاموش **س** بهاج من حاج
 لا الهی حییی نای مال الیه و انبعث و هو سندر الجار و الجوراعنی
 قوله لا صوت الاغانی لطیبه الاغانی جمع اغنیة و سی الغنا بالکسر و المد
 بالفارسی سرور و قوله لطیبه تعلیل لقوله بهاج و قوله وانت معن جمله جالیه
 و جمله الشرطیه اعنی قوله ان سکت تطیبت محل الرفع علی انها صفة معن و قوله
 تطیبت برولی بالتاء علی الخطاب و بالنون علی الخطاب و يجوز ان یؤا بالیا و یكون
 فاعله السکوت المدلول علیها سکت الی تطیبت سکوتها کما قال خاموش تو جای
 موسیقی است **ط** نه بیند کسی در سماعت خوشی مکر وقت رفتن بمعنی رفتن
 نو که دم در کشی و فیه شان الاکثره تقنیه چون در آواز آمدن بر ربط سزای
 یعنی سازند بر ربط و هو فی الاصح بفتح الباء یعنی و فی المشهور بصم الباء

الثاني وفتح الاول من آلات التقى مع الاله بالبركي قوبوز که گنجد ارا کفتم از بهر خدای
 زیغ در کوشش کن تا شغوم این آواز نامکروه را یاد درم بکنای بیغ
 یاد را بکنای بمن تا بیرون دوم غلطه خاطر یار از اجوافقت کردم و
 شبنج بکنیدین بجای من بزور آوردم **قطعه** مؤذن ناکت هنگام برداشت
 می داند که چند از شب گذشت یعنی گذشته است درازی شب بکشد
 الباء المختلص المصدري از مژگان من پرس که یکدم خواب چشم بکشد نیست
 بالکاف الفارسی یا مدادان حکم تبر که دستار از سر و دنیا را از کمر بیغ الکاف
 العوا والیم النطاق بکشد دم و پیش معنی بنهادم و در کنارش گرفتم و
 بسی شکر گفتم یاران ارادت من در حق او بخلاف عادت دیدند و بر خفت
 عقل من حمل کردند و نغمه بخندیدند ای صمگو اخفیه یکی از ایشان زبان
 توفی دراز کرد و ملامت کردن آغاز که این حرکت مناسب حال فرمودند
 نکردی رفته مشایخ بخندیدن مطربی دادی که در همه عمر شستی در می درم بگر
 الاله الرفع الالبیع الدرم یعنی بگر آنچه در کف بنوده است و خرافه یعنی
 القاف و فتح الصاد المبعی رین در دروف **مثنوی** مطربی دور ازین حجت
 یعنی لطاف یعنی المبارک که سرای یعنی مطربا که کس دوبارش از مزین ندیده در
 یک جای قوله دور ازین حجت سرای جمله معنی صفة دعایه راست یعنی مستقیم
 و قیل مومنانا اسم مقام من مقامات موسیقی و لایحقی مافیه و الحق از معنی ایست
 چون بانگش با کاف الفارسی یعنی آوازش از دستان او برخاست خلق را
 موی بریدن برخاست مرغ ایوان از سایبان زهول بفتح الباء از خوف

ان

او بر دموز ما برد و خلق الجاء الممثلة ای حلقوم خود بدرید گفتم معصیت
 انست که زبان توفی کوتاه کنی که مداکر من او ظاهر شد گفتم ان بار مرد
 بر کیفیت آن واقف گردان تا همگنان یعنی جمع یاران توب نمایم و در مطا
 ای لطیفه که رفت در میان ما استغفار کنیم گفتم حکم آن که مرا شیخ یار با نیک
 سماع فرمود بود و موعظه های بلوغ گفته اند و در سمع قبول من نیامد آج
 یعنی در امشب مرا طالع میمون و اختر میایون یعنی النسخ و تحت میایون
 اختر یعنی النسخ یعنی النسخ و میایون لغظ فارسی یعنی میمون ای المبارک بدین
 بقعه رهبری کرد ما بدست این مطرب توبه کردم که در بار کرد بگر الکاف الفارسی
 سماع و محالطت نکردم **قطعه** آواز خوش از کام بالکاف الفارسی لکنک
 بغایتین و دستان و لبش من گفته کند و رنه کند و بغیر مضارع فرغند
 بمعنی الخدعة و رپر یعنی و اگر پرور عیان و پرور سپایان و پرور حجاز
 است کل واحد من من المثلثة اسم لغات علم موسیقی از صحنه بفتح الحاء
 الممثلة حلقوم مطرب مکرده نزدیک **حکایت** لغات حکیم را گفتند ادب
 از که اموختی گفت از تنی آدبان مرچه ایشان در نظم ناپسند آمد از فعل آن
 بفتح الفاء و هو الصیح و ان کثیرا بالکسر یمرز کردم **نظم** نکونید از سر
 باز بجه ای خلد وجه المزاج و علی طریق الملاجه حرف الروف واحد معقول قایم
 مقام الفاعل لکونید کزان پندی نیک و صاحب موشن الالعقل و قد استعمل
 میث بلا و او ایضا و کرسد یاب حکمت بلا اضافة و هو اللفظ و يجوز ان یضأ
 پیش نادان ظرف مقدم لقوله خوانند و حکمت او باب حکمت معقول آیدش

باز چه تصفیه بازی بفرماید **حکایت** عابدی را حکایت کنند که
 شبی ده من طعام خوردی و تا سحر بختی این صفتی در نماز بگردی صاحب
 دلی بشنید و گفت اگر بنم نان بخوردی و بگفتی بسیار فاضله از آن بودی
نظم اندرون از طعام خالی دار تا در نور معرفت بینی تهی از حکمتی یعنی انت
 حال منظر لکمه بعلت آن که پری از طعام تا بینی بفرماید **حکایت** بخشایش
 اسم من بخشودن کذاش می دانست و بخشودن بالواو یعنی المرحم
 و اما بخشیدن بالیا فو بمعنی الیه الی کم شد را در مقامی جمع منی چراغ
 توفیق معمول مقدم بقوله داشت فراراه او داشت فی الصحاح الفارسی
 فربما الفوق المقابل للتح و سوال مراد منها تا بخلقه اهل تحقیق در آمد
 بیمن صحبت درویشان و صدق بختی این نفس ایشان و ما بم جمع ذمیر
 بمعنی المذمومة اخلاقش بخیر تبدیل گشت و دست از هوا و بوس
 کوتاه کرد و زبان طاعتان در حق او دراز که همچنان بر قاعده اول
 است و زهد و صلاحش نامعول بمعنی الواو بمعنی خیر معتمد است **مس**
 بعد از توبه توان رستن از عذاب خدای ولیکن من نتوان بمعنی نمی توان و تو هم
 می فی الآیات استایع ذایع از زبان مردم دست بمعنی رستن بفتح الراء
 بمعنی الظاهر و اما رستن بمعنی الراء فو بمعنی التبت طاقت جو رد زبانها
 نیاورد و استکانت پیش بر طریقت بردش بخیریت ای یکی و گفت شکر این
 نعمت چگونه گزاری که به من از انبیاء الخطاب که می پذیرند **قطعه** چند گوی که
 بداند پیش حویر عیب جو یان من مسکین اند که چون رجعت بر خیزند یعنی

که برخیزند بدای رجعت خون تو در به بدخواست بیت بند یعنی و اگر خلق
 بنشینند با عدای تو که بدخواستان تو بنشیند نیک باشی و بدت کوید خلق این
 به که باشی و نیک بنشیند خلق ولیکن مرا بین که حسن ظن ممکنان در حق من
 بگماشت و من در عین نقصان **فرد** که آنرا که می گفتمی کردی نکوست و پکار
 بودی **سحرانی** ستر من عین جبرانی جمع جار بالحق و سوال الذی بجا و که
 والله یعلم الساری بفتح الهمزة جمع سر و اعلانی بالفتح ایضا جمع علن بفتح نون کلم
 و اعلام الاظهار و قبل الاسرار معنا بالکسر مصدر السررت الی ان کتمه قال
 الله و الله یعلم السار مع و کذا الاعلان بالکسر مصدر اعلن الی اظهر و هما
 اعنی المصدرین بمعنی المفعول ان یعلم ما سررت و ما اعلنت و قال الله و الله
 یعلم ما سررون و ما تعلقون **قطعه** در بمعنی بابت ستر بروی خود و مردم تا
 عیب بکسند ما را در بسته چه سود عالم الغیب و انای نشان و الشکارا
حکایت پیش یکی از مشایخ کلبه بکاف الفارسی شکایت کردم فلان در
 حق من گواهی داد است تا که حدیثی زنده مرا گفت تو بصلواتش جل
 کن **قطعه** تو نیکو روش باش تا بد کمال بکس این الممله و الکاف الفارسی
 فی الغرایب هو الذی فعال له باله کی صان و بد کمال و صف ترکیبی بنقص
 تو گفتن نباید بحال چرا منکر بر بط بود مستقیم کی از دست مطرب خورد کو
 اصله کوش مالیدن **حکایت** یکی از مشایخ شام پرسیدند که حقیقت تعریف
 چیست گفت پیش ازین طایفه بودند در جهان پراکنده و بمعنی جمع امروز
 ز قومی اند بظاهر جمع و بیاطن پریشان لایذنب علیک ان هذا الجواب بطایفه

شمال

السؤال فان السائل انما سأل عن حقيقة القصور فانظر جوابه ان يقال
 من ترك الدعاء وكتمان المعاني على ما قيل اللهم ان باول بمثل ما قيل من
 المتوخاة قوله يسألونك عن الالهة قل هي موافقة للناس كمنه بعيد جدا
قطعه چو هر ساعت از تو بجای او در اینها اندر یعنی اندر تنهای صفای بابا
 الوعد نه پستی کرت مال جامست و زرع و تجارت جودل با خدا است طلوت
 شبنی بیا لطایف صفت زکس **حکایت** یاد دارم که شبی در کاروانی همه شب
 رفته بودم و سحر بر کنار پشته خفته نشورف که در آن سوخته مابود و نوره بزد
 و راه بیابان گرفت و یک نفس آرام نیافت چون روز شد کفتمش این
 چه حالتست گفت بلبان ترا دیدم که بناتش در آمد بودند از درخت
 و بگمان بیکدیگر کافین الوی بین طر معروف از کوی و غولان مخوک بغم العین
 المیحه و الکاف العینی الضفدع در آب و بهیام اربیت اندیشه کردم که مروت
 نباندمه در سبب و من بغفلت خفته **قطعه** دوستش بالفته الصبیح معنی اللیل
 اعاصیه مرغی بجهی نالید کفعل و صبرم یزد یعنی تا جدی رسیدم که نوره زدم
 و طاقت و سوتش می معظوفان علی قوله جعل و صبرم یکی از دوستان
 مخلص را معنی یکی را از دوستان مخلص مکر او از من رسید بکوت گفت
 باور اسم معصوم یعنی التصدیق کذا بک الواریب بد اشتم که نزا بانگ
 مرغی چنین کند مد سوتش ان للمی کفتم این ستر طاقبت بنیت مرغ سبب
 خون و من خاموش **حکایت** وقتی در سفر حاجی از طایفه جوانان صاحب
 دل ممدوم من بودم نو و هم قدم من بودند و قتها زمزمه کردند و نختار

الصالح الزمزمه صوت الرعد ای کانونا یصیحون صیح و یسی جمعاً بکفتندی
 و عابدی در سبیل بسکون اللام منکله حال و ریش آن بود وی جز از درویشان
 نابرسیدیم بخیل بنی هلال اسم مکان کوفی سباه از حی عرب ای قبیله بزر آمد
 و آواز بر آورد که مرغ از هوا در آوردی اشتراک بدار دیدم که برقص و آمد
 في المصا در الرقص پای کوفت و عابد را بیداشت و راه بیابان گرفت
 کفتم ای شیخ در جوانی از کرد این آواز و ترا اثر نمی کند **قطعه** دانی چه گفت
 مرا آن بلبل سحری فی بعضی النسخه مران بدون الالف لوفوفه قوله خود تا کید
 یعول لولا کما یعال فی الوریب انت یفکر کذا و کذا چه آدمی بکس راه آدمی و الیاء الله
 للخطای که عشق نه خبری بسکون الزاء و قد یو، بکسر ما و فیه ما لا کفنی
 الشیر بشر حیرت و طرب کرد و قی بنیت ترا که بفتح الکاف العین
 و الزاء الفارسی یعنی المخی معانی المسقیم طبع جانوری و ما وقع فی بعضی
 النسخه کج طبع بالجمه قیل انه سهو فان کج یعنی کرج النون کذا بک الواریب
قصیده و عند مبوب النشأت ای عند خد که الراح من جانب الافرسمیت
 الراح بالناشأت نشرة السحاب فی الجلو علی الیاء متعلق بعبود و المکی بکسر
 الحاء المهملة و فتح الیم موضع فیه ما، و کلا ای کفای حفظ عن الدواب لاجل السلطان
 یحیل غشون جمع غفص یعنی العین المیحه و سکون الصاد المهملة فرج الشجر
 البان ضرب الشجر لاختصان و سبقة یثبه به قدوه الاحیه قال فقدک غفص
 البان خدک و رده قال بعضی الکلی البان تجوز ان له باله کی بجز صور قون لالجر
 الصلح ان الصلح الاملس یعنی اذا هبت الراح علی الرابصین و البان بن یحیل

وینجکه بها الاشجار الناحیه الرطبه لا الاجار الناحیه القلیه والمقصود ان الاصوات
للجنة واللحان الطیبه انی سئلذ سماعها ذوالکمال السیم والذم من القولم
فان العزیز لا یوفی لذو الوقاع والمکفوف لیس له بحال البارع الخلق
ویر المعصی لا یحکم بالسر جاع حکم عن بعض الشیخ انه قال کنت امشی
مع ات فیه نو وقت الباقی فخرنا بموضع مقول احدنا فقال هل بنا الیه
ثم قال لا یطربک سدا فقلت لا فقال ما کنت حس السئلذ اذ القلوب
بالاصوات الطیبه وولستنا منها الیهام لا یکن جود فان الجمل یکن لاصوت
الطیبه یطرب بها کذا ذکره الشیخ قدس کل عن بعض الشیخ انه قال کنت
فی البادیة فواقیت قبیلہ من العرب فاضافنی رجل منهم فرایت غلاما سود
مقیدا هناك ورایت جالامات یفنا البیت فقال لی الغلام انت اللیلہ
ضیف انت لی مولای کریم فاشفع لی فانه لا یردک فقلت لصاحب البیت لا اکل
طعامک حتی تحل هذا الغلام فقال ان سدا افونی وانلف مالی قلت ما فعل
یک فقال له صوت طیبه کنت اعبت من ظلم الجبال الخربا احالا الثقیة وحواله
حتی سار سیرة ملته ایام فی یوم واحد فلما حط عنها مانت کلها ولکن قد
وعیته لک وکل عن العبد فی اصیحا اجیت ان اسع صوته فسالته عن ذلک
فامر الغلام ان کتدی جمل کان علی بزمناک لیس فی علیه خدا ففهام الجمل علی وجهه
وقطع جباله ولم اظن انی سمعت صوتا الطیبه منه ووقعت علی وجهی حتی اشار علیہ
بالسکوت مکنذا فان بعض الکمل شکر الیه **مشو** قوله بزرگش متعلق بقوله
در خروشت فی بعضی قوله هر چه بینی در خروشت ولی دانند ازین معنی که گوشت من بلبل

برککش الشیخ راجع الی الله تسبیح خوانست اصله تسبیح خوانی است
بیاء الوصل یعنی تسبیح خوانند برککش بخدای نه بلباست فقط که هر قاری ای هر
قاری را بتسبیح خوانند زبانست از زبانست بیاء الوصل و
بجز ان بقی علی ظاهره حملای المبالغة وکصول المعنی لا تظن ان المسبح لله
هو العبد لیر فقط بل موجود له لسان یسبح او مدون سبحة ولامر اولیس الا انما
وانما اورد لفظه خارج قصدا لا ذکر الرقیب مع الجیب فیهیت واحد والله اعلم
حکایت یکی از ملوک مدعی سیرت سیرت پیری یعنی السین المهملة و الباء الف
تمام کذا فی بحر الغزایب و قایم مقام نداشت وصیت کرد که بامدادان نخستین
یعنی اول کسی که از در شهر بگذرد در بقیع الباب اندر آید تاج پادشاهی بر سر
وی نهد بکسرتین امر من نهادن و توقیف من مملکت بدو کند اتفاقا اول کسی
که در شهر درآمد که ای بیاء الرقیب بود که مدعی سیرت سیرت اند و خرقه بر خرقه و خرقه
ارکان دولت و اعیان حضرت وصیت ملوک ایجابی آوردند ملوک بعضی الملک
و خدایین بدو ارزانی داشتند در ویست مدتی مملکت راند بکون النون و
الدال ماضی میزدانند تابعی از امراء دولت کردند از طاعت او بجا بندند ای
احد صواغنه و ملوک دیار هر طرف میزدانند بر خاستند و بمقاومت لشکر
آراستند فی الجملہ سپاه و رخیت بهم آمدند ای اجتمعوا و برخی ای بعضی از
بلا و بکسر الباء جمع البلد یعنی بقیع المدینه از قبضه نفرها و بدر رفت
در ویست ازین واقعه حسنه خاطر می بود تا یکی از دوستان قدیمش که در
حالت دولتش قرین او بود بکسر النون از سر باز آمد و او را در جهان مرید وید

گوشت منت خدای را از وی که بخت بلندت باوری کرد ای آنک جدک
 و جعلک ایبا و اقبال و دولت رهبری تا کلت بغم الکاف الفارسی از قار
 و خارت از پای برآمد و برین پایه بغم مرتبه رسیدان مع الفریس ان
 العریس را وی من البیوم از فرج الا اصحاب ذات یوم فرحا مستبشر او هو
 یضحی و یقول ان یغلب عسیرین و سدا بدل علی ان الیوم التامنا بالاول
 بخلاف العریس ما الشهر من ان النکر اذا احدث نکر کان الثانی غیر الاول
 و المعرفة اذا احدث معرفة کان الثانی من الاول و علیه قول الشاعر اذا
 التدت بک العری ففکره لم تشرح فعد بین یسیرین اذا فکرت فافرح
 و لا یبدل علی ان التامین الاول علی ما قبل **م** شکوفه گاه شکفت بختمین
 بغم شکفته است بغم کسان من شکفت بختمین بغم الفتح کذا فی الجواهر
 و گاه خوشبخت بغم یابس و پذیرد و شد فی الجواهر و اب خورشیدین باطمین بغمی
 التمره الناضجه و هو غیر ملایم للمقام کما لا یخفی درخت وقت برهنه است مع عریان
 و عادی است از لباس ورق و شکوفه و نمره و وقت پوشیده است بایشان
 گفت ای برادر تو فریتم کن چه جای نیست تنبیت علی وزن نوزبت صدرا افگاه که
 نو دیدی ختم ثانی و ختم و امر و زشتی و پیش جهانی **مثنوی** اگر دنیا نباشد
 در دمندم و گریانند بمرش بکر المیم الی بحیثه پای بندم بلای بیاء الوصه ذین
 جهان الشوبه نیست الشوبه تفصیل اشوب و هو الممدیر او فی آسیب و قد مر
 معناه که رنجم خاطر است از نیست اصلها اگر و اگر تدبیر مطلب که توانگری
 خواص و قنایت مفعول مطلب که دولتست بغم منضم است کرفتی زربد امن

لغت اندتا نظر در ثواب او کنی بیایا، الخطابی لا انتظر الا ثوابه و لا اطلب الغنی
 طمعا لهذا الثواب که بزرگان شنیده ام بسیار صبر درویشی به که بذل غنی **قزو**
 اگر بریان کند بهرام کوری بالکاف الفارسی اسم ملک وقع هنا مفعول کند و فاعلی
 الی غنی نه چون پای ملخ بفتحی پس الجاد با شد و موی بیاء الوصه بغم نانتظر در ثواب
 او نکند **حکایت** یکی را دوستی بود که عمل دیوان کردی مدتی اتفاق دیدنش
 نیفتاد کسی گفت فلان را دیدی که ندیدی گفت من او را نمی خواهم که می بینم فضا
 یعنی اتفاق از کسان او یکی حاضر بود گفت چه خطا کردی است که از دیدن او ملولی
 گفت خطای نیست اما اهل دیوانه و قتی توان دیدن که معزول باشند و مرا
 راحت خویش بسبب دیدن او و خطای او در رنج او نباشد جنت بنادی
 منی بسبب لزوم الاکرام و الاطاعه و الا لانه للشقه و النادی دایما بسبب کثره الخطای
 الی یوانینه و تدبیر **م** در بزدکی و دار و گیر و عمل قیل دار و گیر یعنی گیر و دار و
 قد عرفت معناه را شنایان فراخی دارند و زبانی در زمان در مانند کی
 و معزولی در دلدل پیش دوستان آرند **حکایت** ابوهریره رده اسم رجل من الصحا
 قیل کان اسمه غلاما علیه عبد الشمس و فی الاسلام عبد الرحمن کنی بای بیهریره
 لان البیوم رای فی یوبه شایحه فقال ما هذا یا عبد الرحمن قال مره فقال
 انت ابوهریره فاشتهر بضمه الکینه و کان یجب ان یدعی الشیء بضمه الکینه
 بکر لفظ البیوم و قد روی عن البیوم حقه الآف و ثلثمائة و اربعه و سبعین
 حدیثا هر روز بخدمت مصطفی و ام آمدی گفت ای اباهریره زار می زور
 غیاض مختار الضیاح الغیب بالکسر فی الزبانه ان بای احدیوما دون یوم

قال الحسن عوان يزور في كل سبوع مرة وكن بعض الشياخ اذا اجبت افا
الله فاقول في الجنة الدنيا تزداد مفارح بمفرح عكاز جواب الامور جاني من
روزمينا محبت زبان کرد و **حکایت** صاحب دلی را گفتند بدین خوبی که
افتابست نشیند ایم که کسی او را دوست گرفته است و عشق آوردن گفت
از برای آنکه هر روزی توان دید مکر در زمستان که بچوبست و محبوب **قطره**
بدیدار مردم شدن عیب نیست ولیکن در زندان که گویند بس اگر خوبان
را ملامت کنی بقتل و متاع بعد هوا و ملوس معذور است ولیکن ملامت
نیاید کشیدن زکس یعنی بسبب کثرت ملازمت و قد وقع منها بعض النسخ
مکنه ایکی از بزرگان باد مخالف در شکم پیچیدن گرفت و طاقت ضبط آن نداشت
نه اختیار از وی صادر شد گفت ای دوستان مرا در آنچه کردم اختیار نبود
و این بر من منو رسید که راضی بمن رسید شما بکرم معذور دار **قطره** شکم زندان
باز دست از خود مند ندارد مبیح عاقل باد و در بند جو بار اندر شکم اید فرو بهل
باد اندر شکم بارست بر دل چربی زوش دوی ناسازگار جو خواهد شدن
دست پیشش مدار الا ان الظان هذا ليس من هذا الكتاب بل قال بعض
المحققين اني رايت من المكاتبة رسالة الشيخ الفناء في الزليات فاطها بهذا
الكتاب بعض الناس من **حکایت** از صحبت یاران و شمع ملانی بدید آمدن بود
سر بیابان قدس نهادم و با حیوانات انس گرفتم تا وقتی که الی قید فرنگ شدم
در خندق طرابلس بود آنم بکار کز بداشتند تا یکی از رؤسا جمع رئیس منزل مجلس
و جلالت مفتوحین بلده معروفة کس بده میان ما بود گذر کرد و مرا بشارت

گفت این حالتست چگونه گذاری گفت **قطره** مع کریمت از مردمان بکوه و
پدرشت که از خدای بنودم بدیگری پرداخت یعنی گفت افروغن الناس بالجليل
والهي الا ان يكون متوجها الى الله في قباله من که چه عالم بود درین ساعت
که در طویل نامردم ساخت که در طویل نامردمان بیاید ساخت **قطره**
پای در زنجیر پیش دوستان به که با بیگانگان در بوسان بر حالت احم آورد
وین دنیا را از قید فرنگ خلاص کرد و با فخر جلبت بختی این اسم بلده معروفة
بر دو و خری داشت در عقد نکاح من در آورد بکامین صد و بنار چون مدتی
بر آمد در خضر و خوب بود و لیزه روی تا فرمان بود و زبان درازی کردن گرفت
و حیث مرا منقضی داشت چنانکه گفته اند **قطره** من بود در سرای مرد نکو
هم درین حالت دوزخ او زینهار با لیا از فرین بد زینهار بدون الیاء
قال في بحر الغرائب زینهار با لیا و بدو نه کلاهما کله تشره و السدل عليه يقول
الشيخ هذا يعني بمعنى الهمزة و بمعنى الصيغة ايضا و السدل عليه يقول الانوري
تا حشر منكشف شود آفتاب اگر آید بزیبیر ساء عدلت بزینهار و قنادینا
عذاب النار من امر من الوقاية ان المفظ و بنا منصوب منادی مضاف حذف
حرف نداء ان ربنا عذاب نصب على نزع الما فظ ان من عذاب النار قال بعض الكل
من اقبليس من قوله من الناس من يقول ربنا آتينا الدنيا وماله في الآخرة من
خلاق ومنهم من يقول ربنا آتينا حسنة وفي الآخرة حسنة و قنا عذاب النار
و من على انه قال السنة في الدنيا المرأة الصالحة وفي الآخرة المحررة و عذاب النار
لمرأة السوء بادی این زبان لغت في المصادر لغت ذلت جنت در

از کرم می گفت توان شخص نیستی که پذیر من ترا از قید فرنگ بدینار باز خرید کنیم
بلی بدینارم باز خرید و بصد و نیار بدست تو ام گرفتار کرد **قطعه** شنیدم که گویند
را بر زکی دانا نید فاعله صیر بر زکی و معنوی که گویند از دکان و دست زکی بیایا الوصل
شبانکه کار در قفس بالید و او آن آن گویند از وی بالید که از چنگال کرم
در بودی چو دیدم خاقیت کرم تو بودی **حکایت** یکی از پادشاهان عابدی را پرسید
اوقات عزیزت چون می گذرد ای کرم تو ای حال تهنیت گفت همه شب در
مناجات و کسود در دفع حاجات و همه روز در بند اخراجات خواطر ملکه فرمود تا وجه
کنایه او معین دارند تا بار بخل از دل او برخیزد **مشق** اگر گرفتار و پایی بند
حیال و کرازادی بند صبا غم فرزند و با رجاء و قوت یعنی الزاد بارت آرد ای
بمعنک ز کس در ملکوت همه روز اتفاق می سازم که شب با خدای پدر دارم شب
چون عقد غازی بندم چه خوردم با مادر فرزندم یعنی تشویش این قفسه بید آید
حکایت یکی از معبدان شام در پیش سالها عبادت کردی بر که در خزان
خوردی پادشاه آن طرف حکم زیاده بنزدیک او رفت گفت اگر مصلحت بینی در شهر
از برای تو معای سازیم که فراخ خیانت ازین بهر بر شود و دیگران بیگانه
انگلس شما مستفید شوند و برای احوال صالح شما اقتدا کنند زاهدی این سخن را قبول
نکرد و ارطان دولت گفتند یا پس ای رعایت خلط ملک یا مصلحت آنست که چند
روزی بشهر در آنی اگر صفای وقت عزیزان از صحبت اختیار کرد و رتی پذیرد اختیار
با قست آورد اند که عابد بشهر در آمدستان سدرای خاص ملکه را از برای او
پیدا کنند مقام دلگشای روان آسای یعنی روح آسای قال غفر الذرایب است

بالد مصدر بانه کی است و قال نه مصدر آسا کشیدن و بمعنی المثل بالفارسی
مانند کجوشک آسا و عجب آسا و یکی صیغه امر من اسودن و قد استعمل وصفی
ترکیبیا کجور روح آسا و مهمان آسا استی کلامه و لعل آسایه و آسای او مقصور
منه که کت و دلک **مشق** کل سرخش الزین راجع الی مقام جوایز صوابا
ان مثل خدمت سببش میجو زلف محبوبان همچنان از تزیین یعنی النون لفظ
فارسی بمعنی اللؤلؤ بود مجوز موبد و مخصوص میره زمان بسیر مکنون قریبا
من آوان قدوم لعل الی الروم شیره ناخود طفل دایه منور یعنی آن کل رخ
و آن سبیل شیرینا خورده طفل دایه است منور **مشق** و افا تین جمع فتن یعنی
فرج الشجر کلیدها جلنا ربکون اللام هو نور شجرة الرمان البری و عال له بالکوار
کلنا رب لموعوب منه و قد وجدت کتاب الاستاذ بخط الشیخ مکرذا جلنا رب
بضم الجیم و کسر اللام المشدود و من شجرة الرمان اسی و الجملة الطوفیه اعنی کلیدها
جلنا رب صغره افانین خلقت ان نشئت بالشیخ الاضطرار مرفوعة علی از غل
خلقت و الجملة الفعلیه مرفوعة علی ای ازها جبر للبتدای و هو افانین بنا علی
ان المعنی شیخ اخص خلقت به نار ملکه در حال کبریا کجوب روی پیشش فرستاد
نظم ازین مه پاره عابد قریب یعنی آن تنگ نظریه من طائفه عالیه حق کل واحد
منام پاره عابد قریب ملایک صورتی طاووس زینس قال نه بحر الفرایب نیست
بمعنی الزینة که بعد از دیدن صورت ببندد و جو پارسیان بشکین شکیب
بکسرتین بمعنی الصبر همچنان در غمش خلام بدیع الجمال ای عجیب الحسن و الام
الکمال لطیف الاعتدال اعتدالا خلقا و احدا لا خلقا **ملح** ملک الناس حوله

نش

لنصب على الطرف وخط تميز عن سببه ملكا فاعله وهو مبتدأ وساق
 حظه وبطلان التسمية حاله وبري من الازالة بمعنى التبعيد والملك الفعلية
 اعني بولي مع فاعله الراجع لا ساق مرفوع المحل بانه صفة ساق ولا يسقى
 وزن بري مخطو على برى وحذف معوضا العقلين لمجرد الاختصار مع
 قيام القرينة اي سوساق برهم الخالس ولا يقيم الشراب وبن اذ يد
 تكتي بالالف الفارسي بربا لكسرة المجدولة اي لا يصير شيئا مهيئان
 كزفات بمعنى الفاء الحاء العذب ستنقي سو من به مرضى الاستسقاء نفوذ
 بالله منه عابد لفته لذيد جودن گرفت وكرسوت تطبيق واز اكل فواكه جمع فاكه
 واز شمع مشوم طلاوت وكنع بافتن ودر جمال بخله وكنيزك تلوكون
 وخرمندان گفته اند زلقن خوبان وچير باري عفتست ودام مرغ زيرك
س در سر کار تو كردم دل و دین با همه دانش مرغ زيرك بحقیقت
 منم امر و ز تو دایم معنی است بک و الیاء للوحدة في الجملة دولت و فت بچوشت
 برو الی احد ضا نك گفته اند **قطره** هر كه مست از فقه و شیخ و مرید و زاهد
 و از زبان او را ن یعنی سخن دانان پاک نفس بفتح تین چون بدنیای
 دون یعنی دنی بلوم فرو و دمع فرو و بجمع اسفل آمد بعل در بماند بكون
 النون ماضی من مانند و الیاء في بعل زابین و المعنی در غسل بماند
 کام نظیره مراراً می بکس باری ملک بیدون او رنجبت کرد عابد و ادید
 از هیات تحسین کردید بالکاف الفارسی و سرخ و سفید کشد و فریه
 کشد و ربان شبیه زدن و غلام بری بیکر الیاء الفارسی الکافین

الوزن بمعنی القیون یا مروه و سطرطا و سطرطا بالترکی بلیظه بر بالای لبش
 استان بر سکه مت قالش شادمانی کرد و از هر دری یعنی از هر باب و الیاء
 للوحدة سخن گفتند تا ملک انجام سخن یعنی در آخر سخن گفت این دو طایفه را
 در جهان دوست دارم احدا علماء و الثانی زناد جمع زاهد را و زید فیلسوف
 یعنی حکیم جهان دید حاضر بود گفت ای ملک سطرطا دوستی آشت که با هر دو
 طایفه نیکو می کنی علی را از ریده نادیکه خوانند و زناد را مله تا زاهد بمانند
فرد نه زاهد را درم باید نه دنیا و چو بسند من بسند بمعنی الاحذ یعنی چونکه زاهد
 دنیا را درم بسند زاهد دیگر بدست آر که آن زاهد نیست **قطعه** آنرا که
 سیرت خویش و سیرت با خدایان وقف و نفع در یون و زاهد است انگشت
 خوب روی و بنا گوش و لغویب و صف ندکسی یعنی دل را فریبند شود و کونوار
 بالکاف الفارسی خاتم فیرون شاد دست یعنی مجبوب است **دگر** در ویش
 نیک سیرت فرخنده دای دانان و باط بکسر الیاء بمعنی خانقاه و تکبیه که وقف می
 کنند و له معان افرو نیست بدان معنا و لغو در یون کومبکشن لغو کومبکشن
 علی ماسکائی نظایر في هذا الکتاب خاتون خوب صورت و پاکیزه روی بالفتش
 و نکار بالکاف الفارسی مخطو تفوی لما قبله و خاتم فیرون اسم چرمیون علی العمل
 کومبکشن **فرد** تا مراد است و دیگرم باید هست معنا رابطه بمعنی است و المعنی
 تا مراد بیکر خدای باید است ثم قدم رابطه للوزن که خوانند زاهد هم شاید
حکایت مطابق این سخن پادشاهی را مهمی پیش آمد گفت اگر انجام این کار
 بر مراد من باشد چندین درم زاهد تر اید هم چون حاجتش بر آمد و خانی پیش

بموجب شرط لازم آمد یکی از بندها که خاص کسی بودم برادر بزرگواران توفیق کند
 که بنده خدای عاقل و بسیار خلق نفسی بود و همه او را زکریا و یوسف و یونس و یحیی و عیسی و
 یار آمد و در میان بود و او پیش ملک نهاد و گفت را اسد از این همه گفت این چه حکایتی
 است ای من و اهل درین شهر چهارصد را اسد انداخته اند خداوند جهان انکه زاهد
 است نمی ستاند و آنکه می ستاند را اسد نیست ملک بخندید و ندیدمان گفت چندانی
 مراد حق این طایفه اخلاص است ارادت و اقرار این سوخت و درین را بسکون
 لایا بگویند این گستاخ را خداوند است و انکار و حق درین می غایب است **مست**
 زاهد که درم گرفت و دنیا را اسد زار و کسی بدست را ببالد امری ادرود **حکایت**
 یکی از علمای راسخ را پرسیدند که چه کردی در حق نان و قف گفت اگر از پورته محرم
 انقضایت هر بفتح الباء العود و سکون الهمزة حرف تخصص می یعنی تمام جهان ای لاجل
 جمعیت ظواهر و فروع عبادت می ستاند حکایت است و اگر مجموع از بهر نان می نشینند و ارم
مست نان از برای کج عبادت گرفته اند قوله صاحب لایا فاضل گرفته اند و گنج را
 عبادت بر این نان **حکایت** در ویش بنمای رسید که صاحبان بوقعه کریم النفس
 بود طایفه اسل فضل و بلاغت در صحبت او هر یک بذل و لطیف اند و بفتح الباء یعنی لطیفه
 فتولد و لطیفه خلق نفسی را قبل چنانکه رسم ظریفان بالشرع گفتند در ویش را
 بیابان کرد و در میان می خورد و یکی از آن میان بطریق اینها طاعت
 تراجم چیزی بیاید گفت بمن گفتی در ویش جواب داد که مداجم و دیگران فضل
 و بلاغت نیست و چیزی نخواسته ام بیک بیت از من قناعت کنید ممکنان بر خجست
 و ارادت گفتند بگوئی گفت **مست** من گرسنه در برابرم سوخته نانها قوله گرسنه مینداد

و قوله در برابرم سوخته نان مسدا و مؤخر مع جزء المقدم جمله اسمیه فی حال الحال ای حال
 بودن السقفة فی مقابلتی و قوله میجون خنم بر و رحام زنان جز المبتداء الاول
 پسندیدند و لغوی پیش آوردند صاحب دعوت گفت ای یار و زانی توفیق کن که بر
 ستارایم بر ستار بگویند نیز که ایخ لطایفه بریان می سازند و در ویش سر بر آورد
 گفت **مست** کوفته در سوخته من کومبش کوفته را مان می کوفته است اراد
 بکوفته الاول ثمره شیر الاما معنی خلیه من الام السقوف بکوفته الثاني الطعام المحضو
 الذي يجعل من اللحم بعد العزبات الكثرة بالسکین الکبیر **حکایت** مریدی گفت پیری
 را ای قل مرید و احدی چه کنم از خلق بر حجت اندرم یعنی اندر زخم عالم ما ترخ من
 از بسیار که بزیارتم می آیند و اوقات عزیز مرا از تردد و شوش حاصل می
 شود و گفت هر چه الطمان نوال هر که در ویش شد و ای بر یعنی تا مدیون باشند که
 بعد از آن نمی آیند از پیهم مطالبه و ام و هر چه توانگر اند از این چیز نخواه که دیگر
 کرد و توانگر و ندان لایکومون حولک اصلا **مست** که کند بفتح الکاف الفارسی ان الفقیران
 پیش روی مقدم شد اسلام شود کافرا پیهم توفیق بر وای یزید و در چنین بکسر الراء
 ای الایابه **حکایت** فقیهی بنید را گفت میج ازین سخنان و لاویز متکلمان قوله و لاویز
 صفة لقوله سخنان و لاویز مضاف لا قوله متکلمان در من اند می کند بیعت آن که
 نمی بینم این را که دار بکد الکاف الوالی یعنی العمل الذي تفعله و تفقا و خلیه موافق گفتار
 ان لانی لا ادری لهم فعلا و عملا یوافق قوله **مثنوی** ترک دنیا بدم آموزند خویش من
 سیم و غله اند و زندای بکس بهر نام عالم را بکلام و الیاء الوصله که گفت با آن کس
 یعنی بلا عمل چون بگوید نکره و اندر کس را لا یبائن من قوله احد عالم آنکس بود بفتح الواو

که بدینگونه بگوید بخلق و خود نکند مع بگوید بخلق آن چیزی را خود نکند قوله اما مردون
الناس بالبر و شئون انکم الاله قال بعض الکملای ویر کوننا من البر الخسایات
حق این خیال این اثر است از ضیاء الدین طایفا یا مردون باقیای مجرور و لا یستعنه
و قیل کانوا یا مردون بالصدق و لا یصدقون انتهى **عالم** که کما مرانی معنی را شد کما
المراد و الیاء المصدریه و تن پردی کند او خورشید بن کم بعجم الخاف الفارسی
است یعنی آن عالم خود کم است و قبل کتمل ان یکون المعنی او خود را کم کرد است
و الحال واحد که از بهر کند بزرگفت از پس بجزو این خیال باطل نشاید روی از ترس
ناصحان بر تافتن و راه بطلت گرفتن و خلا را بفضالت منسوب کردن و در
طلب علم مقصود از فواید علم محوم مانند مثل همچنان مابینای که بشی معنی در بلد من الیای
در محل یعنی الواو و طایا المله الطاین الذریع افتاد و گفت ای مسلمانان چرا غی فراداه
من دارید زنی فابره بشنید و گفت نه که چراغ نه پیتی چراغ چه پیتی لایذنب علیک ان
ادبنا طنا الکلام بما قبله لیس بواضح فان التنبیه الذی ذکر بعوله همچنان مابینای لایح
حق تکلف لایحی علی الذوی السیم همین مجلس و خط کلمه و کذا الفواید علی بعجم الکاف
الفارسی و الیاء النونا الدکان و فی الصحاح الفارسی هو الذی فقال له بالبرکی اللاحق و
ان شب لغوله بزا از است تا نقدی ندی یعنی نشانی و اینجاست از ادای نیادی سعادی
بزرگ بختی **عالم** گفت عالم بالا اضافه بگوشت جان بشنود و غایب معنی النون من
مانستن بمعنی الماثبته او من مانیدن بمعنی مانستن علی ما صرح به فی التواریخ
بکشف کردارای کردار است باطلست آنکه مدعی گوید صفت و اخفته کی کند بیدار مرد
باید که بیدار اندر کوشش یعنی بید و بصوت را و در نوشته است برصل التمره پند بر دیوار

کتاب منظومه صاحب دی بیدار آمد از خافاه شکست عید صحت اسرارین
را کفتم میان عالم و خا بد چه فرق بود ما اختیار کردی از ان فریق صوفیان این فریق
را گفت آن کلمه خویش بدی برد او خنجر و تیغ وین جمدی کند که بکیر و خنجر را
بر او تخلیص **کتاب** یکی بر سر راهی مست خفته بود و زمام بگر از انقطه در
اختیار از دست رفته عابدی بر سر او گذر کرد و در حالت مستیج او تکرار کرد و جوان
مست بر او در گفت قوله و اذا مروا باللغو مروا کراما قال الله و عباد الله
الذین یشتون علی الارض سونا لا قوله و الذین لا یستعدون الذور و اذا مروا باللغو
الا قوله و عباد الرحمن مستد اجزه قوله اولیک یجزون النوفه فی قیل و عباد الرحمن
الذین من صفاتهم یجزون النوفه ای علی مواضع لاینه و اللغو کل ما یبقی ان یلغی و یلغ
من قوله او معال و المعنی و اذا مروا لا عباد الرحمن باهل اللغو و المشتغلین بهما
موضعی مکرمین انفسهم علی التوقی علیهم و الموضع معنی **عالم** و ادبیت انما کن
سائر او علی ان مطمئنه النفس لا کما الغضب سوله یا من یقیع لغوی لم لا تم کریما
الای شری لایه کربا و قد قال الله و اذا مروا باللغو مروا کراما **عالم** متاب نهی حاضر
من تافتن از پارس روی از کند کاران لا توفی و جکر عن العاصی حتی نیدی در
ولی ان بالعلی السی تو بر من چون جوانه دانی گذر کن **کتاب** طائفه وندان با نکار
در ویشی بیاء الوعد بدر آمدند و سخن ناسزا گفتند و بزد و برجا نیندند
شکایت پیش پر طریقت برد مع پیشش برد و گفت چنین حالتی رفت گفت ای
فرزند خرقه درویشان جامه و ضاست هر که درین کسوت تحمل نماید مرادی نمکند مد
عالم در جای فراوان شود و تیره معی مکرر نشود بسبیل بالکس العجول عارف که

حق

حیث

بزرگوار بفتح التاء وضع النون است منوز بالتفخ ویکر که گزشت در حدیثی که
که بعضی از کناه باک نشود از بداد و جویافت خاکست نشویش از آن که خاک نشود
حکایت معلوم این حکایت شنوایان شنیدن که در بغداد درایت مع علم و پرده را
خداوند افتاد و رایت از کرد بفتح الکاف الفارسی یعنی از خبر راد و ریخ و بی بکفت
پاینده از طریق کتاب قال لظیل العتاب فی طبة الاذلال من و تو مرد و حوا
تا شایم یعنی آن و انت مملوکان لما کوا احد ولا یبعدان جعل قولهم فی الزکی
قودش و ادش من هذا غلطان قریبناش و آو تاش فغذله بنی بارکا
سلطانیم تقیبه لما قبله من خدمت دی ای مقدار ساعه واحد بنا سودم کما
و فی کاه در کفر بودم تو نه ریخ از موده نه حصار یعنی قلعه و کتمل ان بزاویه
المصدری فی بخار الصالح قال ابن السکیت صحه العدوی و کفر و نه ان یضعوا
حلیه اما طوباه و بابه نمر و حاصره ایضای صرته و حصارا انتهى نه بیابان
و بار و کرد و بخار کطف تقیری قدم من بسی پیشترست یا لبنا العری و هذان
البا، ان کلاهما مکسوران ما کسرتا لجموله نو بران کند بندگان نه روی
با کسرتا ان بمعنی کینه کان یا سمن بوی من فتان بوست شاکر دان بفر
پای بند و کردان گفت پیر در جواب دایت من سر با نشان دارم
نه چونان مثلک سر با سمان دارم هر که بهیون یعنی بجای بهیون و ان فی
موضعه کردن افراز و خویش را بکردن اندازد و قدمه معناه
الدیاجه **حکایت** یکی از صاحبان روز از مای را دید که بهم برآمده و در
خشم شد و کف بردن آن آورد گفت این را چه حالتی کسی گفت فلان

دشنام دان است او را گفت این فرومایه مرا من سکی بر می طارد و
طاقتی یک سخنی نمی اراد **حکایت** لای سرچنگی و جوی مردی بکداری جز نفس فرومایه
صغیرا جز یعنی آن را جز فرومایه را چه مردی چه زنی کرت از دست یعنی اگر
از دست برآید معنی سیرین کردن کن که مردی نیست مردی نیست که
مشتی بزرگ برد معنی **حکایت** اگر خود برد در من دریدن پیشانی پیل نه
مردست اگر مردی مردی یعنی انسانیت بنی آدم شریست از خاک دارد اگر خاکی
نباشد آدمی نیست **حکایت** بزرگی را پرسیدم از سیرت اخوان صفا گفت
کمینه آنکه یعنی آن شخصت که مرد او خاطر یاران بر مصالح خود مقدم دارد و حکایت اند
که برادر که در بند خویش است ای ستورق و قید نه نه برادرست و نه
خویش است ای ولیس یغیب من اقربا بیک **حکایت** همراه گشتاب کند مرده
تو نیست دل در کسی می بند که ولیس نه تو نیست **حکایت** چون بود
خویش را دیانت و تقوی قطع و رحم همنا بمعنی القربیه بهتر از مودت
قرنی القربی فی الرحم و مودة الاصل مصدر یقول بینما قریبه و قرب و قرنی و قرینه
بفتح الراء و ضمها و قیل کلاما ای تقوی و قرنی یقران بالامانه یا ورام که
مدعی درین بیت بر قول من اختصار کن کرد و گفت حق جلی و حله در کتاب
بجدا از قطع رحم نهی کرده است و مودة فی القربی فرمود و آنچه تو گفتی مناقض
است گفتیم غلط کردی موافق قرانت قال الله و ان جاسداک ضمیر الشیبه
للوالدین و ان نشه کنایه مالیس که علم به شد که بل ما لعلیم که به تحقیق که لکن
تعلیه الیها و قیل از ادبغ العلم به ثبوت او شد که یا مالیس نشی بیدار الا هشام قول

فلا تطهرها جواب ان ان فلان يطهر الوالدین نه ذکر فانه لا اطاعة لمخلوق في معصية
خالق **م** مزار خویش که بیکانه از خدا باشد فدای یک تن بیکانه داشتن
باید یعنی فدای باشد باین یک تن که بیکانه شود و از من بین از قربای من نباشد و بیک
ارث باشد بخدای **حکایت منظومه** پیر مردی لطیف در بغداد دقتی شرا
بگفتش دوزی الباء للوصله داد مردی الکاف للتقصیر المعید للتخفیر شک دل
چنان بکزی بلب خضر منقول کزید که خون از او بچکید با مد او ان پذیر چنان
دیدش پیش و اما در وقت دما دلف فارسی بمن العروس و پیر سیدش کمال
فرمود به این چه دندانت چند خای بیش نه انبانت انبان بمن الجواب بمزاج
المزاج التلطف و الباء للخطاب الحنی بنی طب شیخ سعدی کل من التی السمع و هو
شعید و یقول بمزاجت بگفتم این گفتار ای صاحبک من المکاتبة الایطوب المزاج
و الحلا طفه منزل بگذار جد از و بردار یعنی لکن یعنی لکن بیکانه ماسو المنزل من هذا
الکلام و باخذ نصیبک من المکاتبة و الموعظة و اشار الیه بقوله فوی بدور طبیعتی
که نشست ندست جز بوقت مرگ از دست متعلق بنده یعنی آن طبیعت نه بدان
فوی بدور از دستش جز بوقت مردن و فی بعض النسخ زید باراء المله من میده
و سر الی الاولی **حکایت** فقری دقتی داشت بغایت زشت روی و بجای زمان
رسیده یعنی بالغ شده و خون حیض را دید با وجود جهار و نیت کسی بیاکت
او رخت نمی نمود **م** باشد و بیستی ان متاع منسوب الادیق و بیوی قول
شعیر اینم موضع و دیبا بمن الدیبا ای لایر که بود بر عروس نازیباه مختار
المعراج العروس نعت استوی فی الرجل المرأة مادامه ای ایها نقول رجل

عروس و المرأة عروس و نه البیو ذیبا بالترکی بزرگلو و پیرا شغل و زیان منله
نه الجمله بکم ضرور با ضریری بمنی اعنی محو فکاشش بیستند آورد اند که در آن
مارخ حکیمی از سر ندیب اسم مکان برسد که دیده نابینایان روشن کردی فقیه
را گفتند چرا دامت را علاج نکنی گفت ترسم نیاسود و دختره مارا طلاق دهد
مصراع و المصراع فی الاصل احد طرف فی الباب ثم اطلق علی النصف بیت للمکاتبة
پنهان نوی بضم الشین بمنی الزوج زن زشت روی و صف ترکیبی نابینا به
حکایت و شامی چشم صغارت در طایفه درویشان نظر کردی یکی از ایشان
بواسطه دریافت و گفت ای ملک ماورین دنیا بگیش یعنی بگو از تو گشیم
و بعیشم بعیش العین از تو خوشتر و بیکه برابر و بقیامت بهتر **منشوی** اگر
کشوری بیکه الکاف العزنی بمنی الاقلیم و کشور کشای وصف ترکیبی مثل کمران
نه قوله کمرانست و کرد رویش حاجتمندانست در آن ساعت که خواهند این
و آن مرد یعنی مردن خواهند نخواهند از جهان شش با مال الباء العونی از کفن
برد چو رفت از مملکت برست خواصی که ای خوشترست از پادشاهی ظاهر دره
جامه زنده بفتح الزاء الفارسی و کس بمنی گفته است قوله عوی سده و عوی کشیدند
از خلق بفتح الخاء البیو که خلاف کشندش بچنگ بر خیزد و ندایان لهریم و طهم
و قوله که زکون فرو خلط السیاسکی نه یارفت که از راه سنگ بر خیزد و بیان
رضائهم بقضاء الله و قوله غلط من خلطیدن بمنی التدرج و خلطه الالسا و
فی بعض النسخ خلطت بالساء مرعکندن بمنی ایشا طوبی درویشان ذکر است
و لکن خدمت و طاعت و ایشا مرعکندن یا لکن و قناعت و توحید و توکل و تسلیم

وتمثل واحدا من القنطرة اللغة الرضا، بالقسم في اصطلاح أهل اللغة يكون
عند عدم المالكات وقيل في الاكتفاء بالقليل وقيل في الاستغناء بالموجود
وترك البطلان المفقود وان التوحيد على ثلاثة أقسام توحيد الأفعال وسواول
مراتب التوحيد للفقهاء وتوحيد الصفات وسواول الترتيب التي لا يترق إليها الا من حصل
له توحيد الأفعال وتوحيد الذات وسواول الذي لا يعمل اليه من لم يترق إلى المرتبة
الأولى بين ولما يخرج من كل من الأقسام الثلاثة تحتها لطيفة وتدقيقات ثلثة
ان ذكرنا في لسان الظاهر وان التوكل هو الثقة بما عند الله واليأس عما في أيدي الناس
وقيل ان يتوكل عند الآن ان الأكلال والاقبال وقيل هو استعانة الله للوقت القاص
والتوكل على قسمين توكل العوام وهو تفويض امر الرزق إلى الله وترك العلق
بالسبب ثقة بوجهه واختاروا أي كرمه وتوكل الخواص وهو تفويض الامر إلى الله
توكل في معنى سبب العبد تحت احكام القضاء والقدر عديم لما له والاختيار كالسبب
بين يدي الفاسل في قلبه كنيته، وقيل التوكل بداية وموصف المؤمنين
والتسليم والسطه وموصف الاولياء، والتفويض نهاية وموصف اخص الخواص
وان التسليم هو الانقياد وسواول طهار العبودية قبل التفويض وان لا يخاف
العبد من امور دينه ويكل اختياره ذلك لا مولا له ثم لا يخاف خلاف ما
اختار له يكون قبل نزول القضاء والتسليم يكون بعد والتفويض
من صفات اهل المعرفة وقد مدح الله بهما الاولياء وان التحمل هو العجز وسو كبرياء
والنات وعلامة ان يكون بين اصحاب بحيث لا يفوق سبه وبنهم سو في غرات البلاد
بكذا في قوله فاصبر صبرا جميلا ان يكون صفتها موصوفت بحقوق ورويت

اكره در جاست نه در خرفه اما هرزه كوی و بی نماز و پارس و سوس بلو که دور
بشرب آباد در بند شوه و بشما بروز کند در خواب غفلت بخور و هر چه در میان آید و
بگوید هر چه برسان آمد و ندست اکر چه در جاست **فقط** ای در وقت برهمنه فنی عالی
از تقوی و زیرو و بیغ البیغ ایرو و بیغ و از بیرو و نه جابه و یا داری پر ده
مست بکن مفعول مفعول بقول بکنار برون منفش را در مدت مکنار تو که در خانه بود یا
واری ای لا تعلق علی بابک الستی المنفست فانه لبس لکن بینک فی الظاهر **حکایت**
منظومه ویدم کل ثان چندست بر کبندی از گیاه بسته ای مختلطاً مع کفتم چه بوی
گیاه نایب تا در صف کل نشیند او نیز بیک النون يستعمل معنی ایضا بیکرست
گیاه و کفتم خاموش صحبت نکند کرم فراموش قول صحبت معمول مقدم بقوله نکند
فراموش و قول کرم فاعله یعنی کرم نکند فراموش صحبت را کز نیست جمال و رنگ
و بویم آفرید گیاه باخ اویم استغنام علی سبیل الانکار من بند حضرت کریم پرور
نوت قدیم کزی منم و کرم منم لطفست بسكون التاء جز مقدم بقوله امیدم از خدا
بالکرم یعنی ندانم و قدوم معنی البضاعة فلا تغیر سماعه طایفی ندانم او چنان
کار بند و اند چون هیچ و سببش مانند دست و خات که مالکان تحریر معنی
اختاق عباد او کنند بند پیر او با خدا ای اهل باری صدف باقی للوزن في الصالح
الفارسی باری لفظ مشترک بین لفظ الورد المعناه الله خدایه و في العفول المعادیه
معنی قوله بار خدای ای بزرگ خدای لان بار بلفظ فارسی معنی بزرگ و بفتح اللغز و اللغز
بلا تکلف کنی بیکر الحاف الفارسی آری وصف تر کس یعنی مزین جهان بر بند پیر خود بخشای
امرو من بخشاید یعنی الترحم ای از رحمت منادی صدف حرف ندان یعنی ای سعدی ده کعبه

رضا که از مرد خدا که قول بدیجت بسکون الباء منبذ و قوله کسی که بگوید که کس بتابد
مضارع من تافتن قال في بحر الغرائب تافتن في الجمع الاضراق والاحراق و بمعنی
کسب الحارة من الزينة قوله جهان زائش تنبها نامة و بمعنی الاستعمال و بمعنی الالتفات
و جعل النسيخ و بفتح ثور من بالهمزة منه قوله من باب و بمعنی الاضراق و هو المراد
همنا و منه قول بساط له رخ متاب از نار اگر پشت نیاز از کسی نازنین آن به کز
و خاطر نیاز از کسی زین در آن رخ من باریه و بفتح راء و بفتح الاء و بفتح الاء
من کلها بخار از مرسله که در ذکر نیاید بفتح الاء و بفتح الاء و بفتح الاء
نیجاحت و نیجوت که ام بهتر است گفت از آنکه نجات است شجاعت حاجت نیست
نظم نوشته است و فیما وصل البناء النسخ کتب نوبت بخد الف في لفظ ايضا
ولكنه سهو طواف ما قلناه في الصحاح الفارسي من ان يجب اثبات الواو في خطا اذا
انصل بك مفتوحة الآخر بر كور يبرام كور كلاما بالكاف الفارسي که دست کرم به
بفتح نیکت زیبا نوی از رخاند خام طابی و نیک تابا بد باند نام بلندش
به بفتح الباء نیکوی شعور زکاة مال بدر کس ای خروج که فضله از بفتح الراء المهملة
و سکون الراء البیجة العنب با جو با خنان بید ای اذا قطعا بیشتر و بفتح الاء
باب سوم در مضایق قنایه القنایه بالفتح مصدر قنع یقنع من باب کلم اذا
رضی بما عنده و قنع قنوع من باب فتح اذا سال و منه قبل العبد و ان قنع
و طاعبد ان قنع اقنع و لا تقنع مما شئ یبیس سوی الطبع قال بشر الخلاء القنایه ملک
ملک لاسکن الاء قلب مؤمن و قبل من یباع بالخاص القنایه طفر بالوز و المروءة و انهم
یقنع بالمل مؤمنی در وصف بنشدید الفاء بزازان طلب که گفت از خداوندان نعمت اگر

شماره انصاف بودی و ما را قناعت رسم سوال از جهان بر خاستی **قطعه**
ای قناعت تو انکرم کردان بالکاف الفارسی فیما اصله تو انکرم کردان مرا بفتح
ای قناعت صیرنی غنیا که داری تو میبخش نعمت نیست کنج بفتح الکاف الفارسی
ظانیه و قبل بفتح الکاف الفارسی از ذوا و به حیر اختیار لغانت مکررا صبر نیست
حکمت نیست **حکایت** دو امیر زان بودند در مصر یکی علم بود و دیگری مال
اند و وقت این علامه عمر شدند و آن عمر نزد عمر گشت بفتح الکاف الفارسی پس
این تو انکرم بخشیم صغارت حد فقیه فکر کردی و گفتی من بسطت رسیدم و تو بخیر
در سکنت باند گفت ای پیر از شکرت باری بر منست که میراث پیغامبران
یا قنیم بفتح قلم و ترا نعمت فرخون و نامان و سو و زبرد فرخون قیل از اول من اقدر
بر بویه فرعون و صدقه فیما صیرن ادعی الالهیه رسید معنی ملک مصر **حکایت**
من آن مورم که در پیام بالند یعنی ناس بالند مرا بیای نه زنبووم که از نیشم
بنا لند کجا خود شکرد این نعمت کز ارم که زوز مردم ارادی ندارم **حکایت**
در ویشی را شنیدم که در آنش فاقه می سوخت و زرقه بر صوفی دوخت و لی
خاطر خود بدین بیت می کرد **حکایت** بنان خشک قناعت کینم و جانه و لقی که
باری ما تحت خود به زیارت خلق لفظ باره في الوضعیس و بمعنی اللال بالکسر
کسی گفتش چه شینی که فلان درین شهر طبعی کریم دارد و کرم عجم میان کجاست
از دکان بسته و بر در و لمانش بسته اگر بر صورت حال تو مطلع کرد و پاس
خاطر خیر بزان منت و ان گفت خاموشی که در نیستی مردن به که حاجت به پیش
کسی بودن که گفته اند **قطعه** هم رفقه و خوش به و الزام کنج صبر بمعنی الزام کنج صبر

را بر نفس بسته است که هر چه بخواهد بستاند بستاند و حق که
 یا عقوبت و دوزخ بر او است رفتن بیای مردی بالیاء الصدور میسایه یعنی
 الشيخ مردم میسایه در ریاست **حکایت** یکی از ملوک که عجم طیبی حاذق را بخدمت
 محمد مصطفی در فرستاد سالی چند در دیار عرب بود کسی بخدمت او نیاورد
 معاجلی از وی در نخواست روزی پیش رسول آمد و کلمه بکسر الحاف العارسی یعنی
 شکایت کرد که مداران معاجلت اصحاب فرستاد اند میگویند درین مدتی من التنا
 نکرد تا خدمتی که بر بند معین است بجای آورم رسول دم فروم کرد این طایفه را قاضی
 مست که اشتها غالب نشود چیزی نخورند و هنوز اشتها باقی باشد که دست
 از طعام بدارند حکیم گفت اینست موجب نذرستی بس زمین خدمت بپوشید
 و برفت **منوی سخن** آنکه کند حکیم اخلاص با سرانگشت سوزی که دراز که زن گفتش
 اصله از نا گفتش خلل زاید بار با خوروشن بجان آید یعنی ان الحکیم لا یتبع في
 التكلم ولا يطول انامه نحو الله الا اذا اقول من خدم تكلم للخلل او اصابته الخصة من
 عدم الحكمة لا جرم حکمتش بود گفتار یعنی گفتارش حکمت بود خورشش نذرستی
 آورد بار یعنی نمره **حکایت** یکی توبه بسیار کردی و باز بشکستی تا یکی از شاخ
 بود گفت چنین میدانم که بسیار خوردن عادت داری و قید نفس از موی باریکتر
 یعنی به آن بقیه نفس توبه و نفس چنین که توی پروری زنجیر یک لایه و آید روزی که
 ترا دیدم **سبکی** یکی که می پرورید چوپان و در دست خواجه را بدید **حکایت** در
 سیرت اردنیر با بطن روی استادان اسفند یار بن کتابت شاه المشهور
 با اسفند یار ردین تن ما اصابه عینه سم خوج من بد رسم زال کما لاطا مات

عن قریب و اوصی ابنه بهمن لرسم علی ان برید و بعینه للسلطنة فی طلبه کتابت شاه
 جلد للترتیب و سماه بار و شیر و زوجه بنده و ولد منها ابن سماه ساسان ثم ولدت
 له بنت في غاية الحسن و الجمال فاجدها اردو شیر غایه الحبه حتى اتخذها امراة لنفسه و
 كان من مذهبهم التزوج للاول و الاقرب اتم مات بهمن عن قریب فاوصی سریر
 السلطنة لبنته خرج اقرب ساسان بالغیة و اتى ارباب الهند و كان شیبانا
 یعنی الغنم ثم ولد لابن سماه ساسان ایضا و كان هذا ایضا شیبان ثم لما
 ولد لابن سماه ساسان ایضا و قد كان ذک شیبانا ایضا ثم لما ولد لذلک الساسان
 الثالث و له سماه ساسان ایضا و كان ذک الساسان الرابع و جلالة غایه
 اللطافة و نهاية الجود و العاقبة قمر که دی الغنم و اتى من الهند لا و بارجد و كان
 الملك ذک الزمان شخصاً معروفاً بار و ان و قد كان لارد و ان شخص مقبول من
 امراة كان سالار حشمة مسیح بیابک و معال له بابان ایضا فاتی ساسان الی
 سدة بابک فخدمه فبابه حتى حصل عند غایه التقرب كان بابک حسن اراة
 و اخلاقه فاذا رای بابک لیلته من اللیالی و دویاه ان ساسان قدر کتب علی قریب
 و الناس باسرم بجدون بین یدیه و یکذا دای مراراً و دویاه غایه الشرف
 و الرفعة فزوج لبنته و ولد منها ابن سمیع بار و شیر و كان ذک ایضا غایه
 القوت و نهاية الصلابة و العاقبة فسموه ارد و ان فاکتبه خادما و احسنه حتى
 كان من مغیره حکیت جعله ملک الملک لعکس فیما خرجوا الی الصید فری اردو شیر
 سماة فتنازع و سمع ابن ارد و ان خدا فاما الزمه اردو شیر مستد لا بان لهذا السهم
 من سهامی المعلقة بکذا الامن سماه ملک الملک بذاک فاذا وقف علیهما ارد و ان

فان فعل من الزام اردن و تراجمه فطرتيه ففعله ريس الاصطبل فلما مات اردو
 قام اردن سير بهينه و حربه مقاسه و كان ملكا شديدا في التواضع و يميز بين جلد
 اردن و السعد يارب و سير بهينه و باطن الامنا ما سمعته من الاسناد و هو انه است
 الحكيم عبد الله ابراهيم في روزي اي في يوم واحد في بعض النسخ هر روز چه مایه طعام باید
 خورد یعنی خوردن گفت صد درم سنگ گفایت کند گفت این قدر چه قوی و بهر حکیم
 گفت صد المقدار از بخار و ما زاد علی ذلک فانت حامله یعنی این قدر تا بر پای می دارد
 و هر چه برین زیاده کنی تو حال آنی و يقع في بعض النسخ مكذا العاقل یا کل طبیعت
 والا حق طبیعت لیما کل الخ و الحاقه فله العقل **م** خوردن برای ویست و ذکر کرد
 تو معتقد که زیستن از بهر خوردن **طاعت** و در ویست خراسانی ملازم صحبت
 یکدیگر بودند و سیاحت کردند و مختار الصحاح ساج و الارضی بسیج سیاحت
 و سیاحت یعنی الیاء ای بزم بیک صنف بود که بهر بغتیست و در کتاب افطار کردی
 و آن ذکر قوی که روزی که بار خوردهی فضا را بر درستی بهمت جالوسی گرفتار
 آمدند هر دور او خانه کردند و درش را بکل بر آورد و بنبرد از دو هفته معلوم
 شد که نماند در بخت اند و قوی را دیدند مرد و ضعیف جان سلامت بروی در
 عجیب مانند حکیم گفت ضراف این عجب بودی که آن یکی بسیار خور و جوهر طاقتی
 بنو آنی یعنی بانی زادی نداشت و ملاک شد و آن دیگر خورتن و در بود فعال فلان
 خورتن و درست از ضابطه تف بر عادت خود صبر کرد و سلامت ماند **قطعه**
 جو کم خوردن طبیعت ندارد اذ ان قلنا الاکل من عاده المزاجیه و اخلاقه الطبیعیه
 بسبب المزاج و الممارسه که را جو سختی کعدم الاکل زمان نیست این سهل کرد و کرتن

پر درست اندر فراخی جو سختی رسید سختی **حکایت** یکی از حکما پرسید و امنی
 کرد از خوردن بسیار که سیری بالکس الجمله ای الشیخ مرد را بخور دارد
 گفت ای پسر که سستی بکشند شنید که طرفیان گفته اند که سیری مردون به که
 که سستی بروی گفت اندان که دار قلم کلوا و استروا و لا تسرفوا اولما یا
 بنی آدم خذوا زینکم عند کل مسجد و کلوا و اشربوا ای ما طاب لکم و لا تسرفوا انه
 لا یحب المترفین ای فان الله لا یو فی فی فعل المترفین حکمی آن تا دون اگر شد
 کان رطب نصرانی حافق فعل الی بن السین بن و اقد لیس فی کتابکم من علم
 الطب شی و العلم علما علم الابدان و علم الادیان فعال له قد جمع الله الطب کل
 فی نصف آیه من کتابه قال ماصی قل قوله کلوا و استروا و لا تسرفوا فقال النصرانی
 فقال النصرانی و لایؤثر من رسولکم شی من الطب فقال قد جمع رسولنا الطب فی الفاظ
 بسی قال و ماصی قال قوله المحدث بیت الداء و الحیة و السکر و الداء و اعط کل بدن
 ما حو له فقال النصرانی ما ترک کتابکم و لایبیکم طبیا **م** نه چندان نخور و نه بماند
 بر آید نه چندان از ضعف جانست بر آید **قطعه** با آنکه بر وجود طعامست خور
 ریح آورد یعنی الواد و الراء طعام که پیش پایا و الوادی از قدر بغتیست یعنی
 المقدار بود و کلت خوری بشکف زیان کند کرنا و شک و بر خوری کلت کرد
حکایت و بخور را گفت و کلت چه میخواهد گفت انک و لم یبع کذا بعد یعنی اجاب
 ذکر المریض بانی الطالب لا الطالب فاطر **م** معنی جو پیر کنت یعنی الخاف
 الفارسی اذ ان المحدث معتبه انکم در فاست کور و نه از همه السباب راست
 ای لا یفقه کل معالجه بحیه **طاعت** بقای باوری چند بر صوفیان کرد و بکر الخاف

الفارسی می بود و لغت اجتماع در اسم طایفه من المصوفه دنیا بقال و هر روز مطالبت
 کردی و سخنانی نافهش گفته اصحاب از لغت او و التفتت طلب الزله کذا مختار
 الصحاح حسته فاطمه بودند و جز از محل جان نبود صاحبی از آن میان گفت نفس
 را دهن و دادن بطعام آن تربت که بقال را بدرم **قطعه** ترک احسان خواب
 اولی که اتصال بجای بوابان بمنای گوشت مردون به که تقاضای زشت قصابان **ط**
 جو اندوی بیاء الوصل و در جنگ نایاب جوامعی سول رسید یعنی اصحابه جراته بایده محو
 ممیته الاغلب کسی گفتش فلان بازرگان نوش دارد و دارد اگر خواهی شاید
 که قدری از بقدر لایس بر دهد و گویند که آن بازرگان بنجل معروف بود **م** کز جای
 نانش اندر سوه بودی اقتبالت قیامت روز روشن کسی ندید جز بجواب جو اندوی
 گفت اگر نوش دارو خواهم دهد باند مد و اگر دهد منفعت کند یا نکند بهر حال ازو چیزی
 خواستن زهر قاتل است **م** هر چه از دونان جمع دهن یعنی ناکس نیست فوالتی
 یوکو ینتج لقا در تن افروزی در جان کاستی بیاء الخطاب و کالسن مالکافی الوئی
 یعنی التفصیل فی السن و حکیمان کوفه اند که اگر آب صیوة فی المثل یاب روی فرو شدند
 یعنی لوبیع ماء الطیوة مثلا با وجه الرجل یوضه و ناموسه و انما یخوف فعل مضارع
 منع بر خوریدن از لایسری که مردون بغوت به از دندان بدلت **م** اگر حشطل قوی
 بفتح طاء المهملة و الطاء الموحدة العلقه و فی السای العلقه نوشته قیال به باله کی
 ابو جهمل قریبوزی خوزی از دست خویش خوزی قال فی بحر الفواید خوزی بالواو الایض
 مثل بوی موی بعلی العاده و اما خوزی یعنی العرق بفتحیم فنو بفتح طاء و الواو
 الرسی میون فی قافیه فی وئی قال السو و لارام را بفتح از شدیم کی سمن لا استر لولو

زخوی از شیرین بیاء الوصل از دست ترش بختن للوزن روی **ط**
 یکی از علما خوانند یعنی بجای بسیار داشت و کفاف اند با یکی از بزرگان
 که حسن ظن بلیغ آن علی وجه المبالغة در حق او داشت بگفت روی از توقع
 وی در هم کشید فاعل داشت و کشید راجع الایکی از بزرگان و روی مع
 فاعل بگفت راجع الایکی از علما و فی بحر الفواید وی ضمیر غایب یعنی او و تعرض
 سوال از اهل اوب و در نظرش ناپسند آمد **م** بخت بکون الله قول
 روی بکون الیاء ترش بختن للوزن کروی حال من مژ و پیش بار
 عزیز مرد که عیبت بر و نیز تلخ کردانی فی بحر الفواید نیز حرف عطف یعنی
 الواو بجای که روی تان روی ضدان او قرو بنند یعنی مسود و نشود
 کاری آن کس که کشت و پشانی شود و قیل الیاء فی کاری متولد من الشیاع
 کس ما قبلها للوزن آورد اند که اندکی در وظیفه او زیان کرد و بسیار
 از ارادت کم بفتح الکاف العوزی یعنی ناقص کرد پس از چند روز چون محبت معلوم
 برقرار نید و گفت **م** بختن فعل الذم و الطایم جمع مطعم و هو بالفتح لما یطعم
 فاعله و المخصوص بالذم محذوف حین نصب علی ان ظرف لتکسب مضایف
 الذل و هو بالضم ضد العو تکسبها ان تکسبت تلك الطاعم و الخطاب لكل من
 یصلح ان يكون مخاطبا و یروی الذل بالرفع علی ان مبداء و یکسبها بالباء
 التختائیه علی صیغه الغایب فی محل الرفع علی ان مبداء و الجملة الاسمیة فی محل
 الجر یا صفة الطرف الیها فعلی هذا فاعل یکسب ضمیر یاید الذل مجازا العید بالکسر
 ما یطبخ فیہ فتصب اسم مفعول من انتصبه بجمع نفسه و القدر بالفتح المذلة و المریة

و مختص من الخفض ضد الرفع ولا يخفى ان للرفع الثاني في مقام التعليل للرفع
و المعنى بئس المطامير كسرها حين الذل او بئس المطامير حين كسب الذل
ايلا اى حين يكسرها الرجل بذل السؤال و سوال التوقع فانه وان نال
شئ انتصب به قدره و خلا لكنه للخفض من قدره فاقدر ارتفع و خلا قال
على كرم الله وجهه لنقل الصخر من فتن الجبال اى الى من منى الرجال
يقول الناس بلاء الكسب عار فقلت العار في ذل السؤال الصحيح و العار من جمع
الفتنة بالفتح و معنى الخلل بالفتح **ف** نام افرو و آب دويم طاستى نولى بيان
مذلت خواست يعنى از مذلت خواستى و سوال کردن **ط** درویش را فرو
پشت اید که گفت فلان نعمت بقیاس دارد اگر بر حاجت تو واقف که دو همانا
في بحر انواريب مانا و همانا کلها بمعنی واحد و الفرق ان همانا قریب لا تحقیق
در فضای آن توقف روا ندان و گفت من او را نمی دانم گفت منت رعبی کنم
و شش بگرفت تا بمنزل آن کس در یکی را بدید و فرموده و شد بضم التاء بمعنی
و سوار کذا في بحر الفارسي الصحيح الفارسي شسته الظاهر کتایه من کونه عجول
الوجه سخن گفت و باز گفت از آخر سخن گفت چه کردی گفت خطای او بلفظ او کشیدم
ط میرفتی حاجت بنزد یکدیگرش روی که از حوی پلش فرسود کردی
بالفاظ الفارسی ای تغییر انت مستأذنه الصحاح الفارسی فرسودن بمعنی الاستفاده اگر
گوئی بخم دل با کسی گوئی که از روشش بفریاد الان و بانفعال السوء کردی بمعنی تفرج و
تسريح الآن من مشاهد وجه البشاش **ح** کایت خشک سالی از الخط و در السکندر
بید آمد چنانکه غبار طافت درویشان اردست دفته بود و در پای آسمان بر زمین

بست و فریاد اهل زمین بکمان پیوسته **ط** بماند جای نور از وحش و
طیر و ماهی و مور که بر فلک نشد از بی نواهی افغانش عجب که دود و دل خلق جمع
می شود و بخت جمع می شود و ابر گرد و وسیله بین بارانش چنین سالی بخش
در روز و کسان که سخن در وصف او ترک ادبست خاصه بمعنی خصوصه که در صورت
بزرگان و بطریق احوال از سران در گذشتن هم نشاید که طایفه بر می گویند
حل کشد برین دو بیت افشار کنیم که اندکی دلیل بسیار بود و شنی نموده یعنی
چاشنی جزواری قال في النوايب حواری في الاصل الحارث اطلق على كل حمار كان عليه
فيه اصلي لا مصدری **ط** کز نیز یکسید آن مخش را نری را بدان نیاید گشت
یعنی از برای قصاصش جدا باشد و جبر او شش اش من فاعل بالذ راجع الى قول
آن مخش آب در زیر آدمی برشت و سدا البیت کنه معن کون و کلام مخش ذی
انبیه چنین شخصی که طایفه را بعضی از نعمت او شنیدی در آن سال
نعمت بکردار داشت مشک دست از ایم و زردادی و مسافر از اسفزه نداد
کردی درویشان از جور فاقه بمعنی قوی جان آمد بودند آشک و عود او
کردند و شورت بمن آوردند از موافقت باز دادم و گفتم **ط** خورد و شیر نیم
خوردی که یعنی فتنه طعامش کز بسختی میر و اندر غارتن به پجاری و کرسکی
بند دوست پیش فتنه مدار که فریدون شود بمعنی و مان نامزد را هیچ کس شمار پرنیا
بفتح الباء الفارسیة والنون لا یرید لینی المنقش و سبج ضعیف بمعنی المفعول ای
النوب المنسوج الثمین برنا اهل بر بمعنی علان اصل بمعنی الجاهل لا جورد و طلاست
بر دیوارنه مختار الصحاح الطلا کل ما طلیت به **ح** کایت حاتم طای را گفتند

از خود بزرگ همت نزد جهان دید با سینه گفت بلی روزی جمل شرفیان
کرده بودیم و با امرای عرب بکوشه صحرا بروی دقتیم خاک کنی را بفتح الحاف العری
والیاء للوصل ویدم پشته فار فرام آوردی گفتیم بهمانی خانه چنان روی که خلقی بر
سماط او کرده آمدند گفت **م** هر که نان از محل خویش خورد منت تمام طای
نبرد من او را بهمت و جوانمردی برتر از خود ویدم **ط**اب موسی هم درویش
را دید از بر منگی الحاف الفارسی الرمل اندر نشان شد بوقه گفت ان موسی می
بکن تا فدا می بودم تا فانی دهد در مختار الصحاح الکفای الزرق القوت و سوماکف
عن الناس ای اجنی که از زنا طاقی بیان آدم موسی و کرد تا حق به او را دستگیری دهد
منه قدرت و مکتب و سدا جایت آمد بعد از چند روز باز آمد از مناجات ویدش گرفتار
صلیة ابوعبیدة بن جراح و سکون الماء یعنی الکثیر که ان الصیحة الفارسی بروی کرده آمد
گفت این چه حالتی گفتند در خور ویدم که الویة السو الخلق ورجل موبد بکر
الباء یوفی نذیرة سکون که ان مختار الصحاح ویدم که ان کنون قصاصی کنند
مسئو که بیه مسکین اگر پرداشتی از لوطی لاله طلیعة جناح نیم کج شک بضمی
الحاف طلیع الوبین العصفور از جهان برداشتی حایر باشد که دست قدرت باید
بر خیزد و دست عاجز ان بر تابیدن تا فتن یعنی بودیم موسی هم حکمت جهان افزینی
اقرار کرده و از تجاسر خویش ان من جزیه علی الداء استغفار قوله به و لوسط
الله الزرق لعیان بعوا بر خواند قوله بقوم البی و سو الظلم ای بقی مذاک ذاک
و ذاک علی سدا فی الارض و لکن نیز لا یقدر ان یقدر بر ما بنا و ان عیاب و جیر یجوف
ما ثول الیه احوالهم فیقدر لهم ما سوا صلح لم فیفقد یعنی و یمنع و یعطی و یقبض و یسط

کما هو توجیه لملکة الربانیة و لو انما هم جمیعاً لبعوا و لو افرغتم لملکوا قبل
منه الآية قدلت فی قوم من اهل الصفة تمسکة الرزق و الغنی **م** ما ذ
اخاضک اخاض افعل من الخوض و هو الشروع و اصله فی وود الماء و تدرج
بقال حضرت الماء اخوضه خوض و خیاضا ان شریح فی نه السور فی ذکر کجایا
کذا قال بعض الکمل فی مختار الصحاح اخاض فی الماء و ابتهای ان فتحها و قوله
ما ذ اخاضک کتمل و جبین فی الاثر اب علی ما هو المشهور فی الخبر احدهما
ان یکون ما استقامت و ذاب معنی الذی و اخاض صلیته و الجرح جز ما
ای ای شئ الزنا اخاضک و الثاني ان یجعل ماضی و اسما واحد اجمع ای شئ زرق
الحل بالابتداء و یکون للبله الفعلیه جزء ای ای شئ اخاضک ان جعلک خاضیا بامور
فی الظاهر و موغنی عن الاستغفار علی الداء و الجار ان ای فی و صتی فی قوله صلی ملکة
متعلقان باخاض فلیست النمل لم یطریق الطاء الکاملة لیسب لظفر و اصله
الکسر لانه من طار یطیر و سدا ای قوله لیت النمل لم یطیر یضرب فیمین یطقی عند النعمه
والغنی لان النمل اذا بنی له جناح یطیر و حذره للمهاک **م** سدا بکر
السن یعنی شخص و ون و ناکس و جواه منقب و مرتبه آمد و زرش یعنی آن
شخص و السبع فواهد کحقیقت زرش سید بکر السین الملهه اللطیه الی تقرب
علی وجه البیان و یخبر عن اساتیم فی الادب و منه قولهم فی الذی سدا یعنی
ان یقصد ان یوزب سدا علی کانه ان علی قفاه و لا یخفی ان البیت لایزین الا بالکفر
المختل فی الیاء الا فی این مثل آفون حکمی و و است سدا استغنام انطاری
و این مثل اسانه لا قوله مورجان به که فناند پرش فی بعض النسخ بدل قوله ای

مثلاً آن شنیدی که حکیم چه گفت مثل پیر را غسل بسیارست ولیکن پیر کرمی
 دارست یعنی آن اینست عار المزاج لا یناسبه اکل العسل فلهذا لا یعطیه او یمنعه من
 الاكل لا یخجله و خسته **حکایت** آنکس که توانا گشت نمی کرد اندک و صحت تواریخته داند
 ای الذی لا یصیر کخشب یعرف حاله و ما یلایک علی وجه اولی بر معرفتک لیا و سدا یا ایها الاولاد
 و لوسط الیه الرزق الایة **حکایت** احمد علی را دیدم در حلقه جوهریان حکایت می
 کرد که وقتی در بیابان راه می گریه بودم و از زاده من و لم تغلظی فایده زیاد و نظمه می
 با من چیزی نمادید و دل بر هلاک نهادم که ناگاه یک فراتاب ناگاه و ناگاه و ناگاه
 کلها بمعنی غیبه کیسه باقیم نیازمردارید مرکز آن ذوق و شادی فراموشی
 نکم که پیدا شتم آن طشت تنگ الکبته گندم بریا شست گندم بریان بالنه کی تویش
 بغدادی و قیل آنکه و باز فراموشی کنم آن تنگی و ناامیدی که معلوم کردم که مردارید
قطعه در بیابان خشک و یک روان نغمه بریده شده را در دستان چه در چه صدف
 مردی نوشته نوشته کو فتاد از پای اصل که او فتاد و سولفه در افتاد و خذف نموده او
 فتاد و کسفاق و ضم الحاف للوا و فصار کو فتاد کذا قال بعضی الکمل و قال یح
 من بعضی الکمل الفحصاء ان قرأه و نکر سکون الفاء و لعل الظاهر بضم الفاء فاحسن من
 فتاد و سولفه در افتاد و آن کو اصل که او یعنی که آن مردی نوشته بریده او
 چه در چه خرف یا بهر کی **حکایت** یکبار خوب در بیابان بیا الوصل از غایت
 تشنگی می گفت **شعر** لیت قبل منیتی المنیة فعیل بموت و قبل طاف افوز
 بوم بدل منه و الیوم زمان ما بین طلوع الفجر الاخر و ب الشمس و قد یسعملی مطلق
 الوقت و سوا المنا سبب معنا افوز ای اظفر بمنیتی المنیة بوزن الظلمة الماده و المأمول

ای بالیتی افوز بمردی قبل ان اموت **شعر** یا جلد عذانه بدل من منیتی و بجز رفته
 عذانه بجز مبتلا بخدوف از من ای تنگ المنیة نه قول تلاطم و کبیتی صفة
 نه و هو تفعل علی من اللطم و معناه بالفارسیه تدلیج و ذون فیقال لاطه
 فتلاطم و التلطت الامواج ضرب بعضها بعضا و افتاد و لفظ الماصی اظهار
 المحرم و الرخبة في ذوق التلاطم لان الطالب اذا اخطت رغبته في حصول امر
 بکثر تصور اباه فریا بخیل و ذکر الامر حاصل فی غیره بلفظ الماصی فاقبل
 منصوب بنهار ان جواب التمنی ای اصابنا املا و قرینی **حکایت** پیچین در
 قاع سبطه مختار الصحاح القاع المستوى من الارض فتوله بسط بطین
 البسوطه و کذا لفظه مسافری کم شد بود و قوت بتشدید الواو و قریش
 بسکون الواو نمادند و در می چند بر میان داشت بسیار یک دید راه
 بجایی بنزد و سختی هلاک شد طایفه پرسیدند و در میان دید پیش و پس نهان
 و بهر حال این کلام نبشته **قطعه** کرمه زر جعفری دارد بتشدید زر للوزن و زر
 جعفری و نیاز کرمه و نیاز الفضة و لیسار الاقدسی فی دیار نامردی قوت
 بر نگیر و کلام بالحاف الفارسی لاطق و قد یقر الحاف الی الیاده و در بیابان فقیر
 سخته را شلغم بخفته به که قوه خام و قوه بالضم و ال سکون الفضة غیر الموقوت
حکایت هرگز اردو در تنالیده بودم و دوی از گردش آسمان در هم کشید
 مگر وقتی که پایم برهنه بود و السطاحت پای پوشش ندا شتم بجامع کوفه در
 اندم و تشکر یکی را دیدم که پای ندا شست سپس و تشکر گفت حق بجای آوردم
 و برنی گفتی چه کردم **قطعه** مرغ بریان بخشم مردم که است از بیک تن

که برخواست یعنی بر طاعت و انکه را در نگاه بانقارسی یعنی العزیزه اکثر
السؤال وفي الاصل هو الذي يحرقه العامة ويقلون درگاه که از انچه از انرا
نقوله قدرت عطف تقری لما قبله ببيت شلوخه مریخ بر یانت **حکایت**
یکی از ملوک باشی چند از ضامان در شکا و کامی بندهستان بکسرت از راه
و المیم ایضا الشاء از عمارت دور افتاد شب در آمد خانه دهقان ای
الزجاج دیدند ملک گفت شب اینجا دویم تا زحمت کرد ما بسکون الراء بوجه البروق
بنات یکی از وزرا گفت لایق قدر بلند پادشاهان بنات التجا بجان دهقان
بیاء الوعد و یکیک یعنی ضعیف است بدون مبینی خفته و نیم و آتش افزونیم
و دهقان از این امر حاضری ترتیب کرد و پیشش سلطان برو و زمین پدید
و گفت قدر بلند سلطان بدین قدر نازل نشد و لیکن نخو استند که قدر
دهقان بلند شود ملک را سخن گفتن او مطبوع آمد شبانگاه بمنزل او
تعلل کردند بامدادان خلوت و نوبت بخشید و در درگاه ملوک قدمی چند
می رفت می گفت **قطر** ز قدر شوکت سلطان نکست بفتح الحاف الناکسی
چیزی کم از التفات بهمان سرار دهقانی کلاه کوه دهقان با سمان
رسید که سایه بر سرش افکند چون تو سلطان فی جرحه تشبیه مناد
سلطان مثلک **حکایت** که آن سول یعنی هوناک هو الفقیه الذی یخاف
حنه کلاص و مستغنی باده من ان یصف بمثل هذا الفقر انشد به را حکایت
گفت که گفت و افزود ای یکی از ملوک گفت که می نماید که مال نه کران داری و ما را
مهریست اگر برخی از این دستان کنی خون ارتقاء و لایق رسید و خاک کردن

شود گفت لایق بزرگوار خداوند جهان نباشد دست بال خون می کرد انکه
که جو جو فراغ آوردن ام گفت غم نیست که بکا فزان می دمم بعضی الشخ
بترمی و هم لایق است للجنین **حکایت** که آب چاه نصرانی نه پاکست جود و مرد
می شوند چه پاکست بابا الوزی **شعر** قالوا عجین الکلس العجین فعیل یعنی
مفعول و الکلس پاکست العصار و ج یعنی به بالترکی الی و عجین الکلس من باب
جود قطیفة لبس بظلم قلنا ندیه بالین المملة من سدرت الثلثة و
خود اسد اسد اصحیها و او فتها شقوق جمع شوق بالفتح و سوزة الاصل
مصدر المبرز بوزن المذهب المبضا ای المتوضا شنیدم که سدر از فرما
ملک باز زد و حجت آوردن و شوق جشی کردن بالترکی خشر لک ابلک ملک
فرمود نامضمون خطاب یعنی بمقدار ما امر بزر و تویج یعنی سر زنی اردو
مستخلص کردند از افزد و امنه **حکایت** بطافت جو بر نیاید کار سرب بی و منی کش
ناچار هر که بر خوریتن نهختاید که بچشد برو کسی فاعل بخشد و نه بدخواه
الشرط و ما یخصه من لم یرحم نفسه لولم یرحمه شخصی آفرند بلیق به **حکایت** باز نگاه
و او دیدم صد و پجاه شتر بار داشت و چهل بنیل و خدمتکاران داشت
شبی در جریب کیش اسم سلطان مرا بخواه خویش برو و همه شب تیار امید از
سخنهای پیریشان گفتن که فلان انبارم یعنی نه یکم بزرگ است و فلان
بعضی است بلند و ستان و این کاخذ قباله فلان زمینت قبالة بمعنی
مکتوب قاضی و فلان چیزی را فلان ضمیمت گاه گفتی که خاطر الکندریه
دارم که هوای خوشست و باز گفت که دیار عرب خوشست بعد بایک سوزی

دیگر در شست اگر آن کرده شود بقیه بجز بکوره بنشیند و ترک تجارت کند که گفتم آن
 کدام سوخت گفت که کرد بختی الحاقین العریین شیء موقوف بالکبریت پاریسی
 بکنین خواهم بدون شنیدم که قیمت عظیم دارد و از این طایفه چینی بر دم آرم و دینیای
 دومی باشد و بولاد مندی بکلب و ابکیته مالکاف العارسی یعنی فارون جلی بکین و
 و بر دینیای مناع ابلق لطیف ببارس و از آن پس ترک تجارت کند و بدین بنشیند
 خدا آن ازین مالکولیا فرخواند که بپشت الباء العوظ طافش مانند گفت آن سعدی
 نو نیز سخنی بگوید از آنکه بدید با شنیدیم **کفتم** آن شنیدیم که در حوای خور قبل
 خور بجم الغین المجمع اسم بلدة قریبه فی سمرقند و مختار الصحاح العور التهامه و ما یلی
 الیمین و التهامه بلدة و النسبه البهائمهای بارسالاری در افتاد از کشور یعنی سالار
 یار و سواتجا و لان سالار یعنی الهام و سهام بطل موانع کذا سمعت بعض الکمل گفت
 چشم شک دنیا دار را دنیا دار من کعب الدنيا و یطعم فيها و هو مصاف الی لقوله چشم
 تنک یافت بر کند با فاک **کورد حکایت** مالدار را شنیدیم بچل جنان موقوف
 بود که قائم طاری بسنی وجود ظاهر حالتش نیست از آنکه دخت نفس و بدی بکین
 همچنان در باطنش متمسک که نانی را بجای آوردست ندادی کریمه آبی مرید را بگوید
 شواضی فواضل و ندادیدن مترا فان بالترکی اغشمنی و سرکاهی بکف را آنحوالی
 شنیدم اضی فی الحکمه فی محصل کل کلمه است که خانه او را کسی ندید در کشان یعنی مفتوح
 الباب و کوه او را سرکشان یعنی بسوط **م** در پیش بوی طعانش شنیدی
 و سزا کنایه عن شد اما که و منع طعام عن الفقیح کث لا یوب منه حتی یسبه بل لا یعرفه
 الاسماع و الحکمه مرخ از پس آن خوردن او سزا مصاف الی لقوله پس در پیچیدگی الی

بلنقطه الطعنیه کلمه کسب لکنه شنیدم که بدر بای موب راه مصر مفعول مقدم
 بر کوفه و قبایل فرخونی بالباء المصدوری در سر قوله صی اذا و در که الفرق بعض
 من الایه اولها و جا و زنا پس اسرا یلی البحر فاتبعم فرخون و جنون بغیا و
 حد و اقصا اذا و در که الفرق قال انت از لا اله الا الله انت بر بنوا اسرا یلی
 و ان من المسلمین الآن و قد خصیت قبل و کنت من المفسدین قوله فاتبعم
 فرخون ای طقم قوله بغیا و عدوا ان باغیس و عادیین اول للعدو و البغی و ادركه
 الفرق ای طقمه انت انه ان بانه و من کسر فیا ضمرا القول ان انت و قلت
 انه الآن ای قال جبریل او قال الله انتم من الآن و قد ایت من نفعک و لم یبق
 لک اختیار و قد خصیت قبل ان قبل مدینه عک و کنت من المفسدین من الفضالین
 المضلین من الایمان ناگاه با دی مخالفی کرد کشتی بر آمد چنانکه گفته اند **م**
 با طبع ملولت چه کند دل بندا **م** طبع کس از و بک الباء بالترکیه
 و سمعته من الاستاذ ساز و بفتح النون شرطه بالفتح و الکنون ضرب من
 الریح یقال له بالترکی قهر زیمه و قتی بنود لائق کشتی دست و عا بر آورد و فریادی
 قاید کردن گرفت قال الله فاذ ارکبوا فی الفلک هذا متصل بخدوف و علیهِ
 شرح حال المشربین سابقا الی هم علی ما و صنعوا به من الشرک فاذ ارکبوا فی الفلک
 و هو الله مخلصین له الیوم طایفین فی صورت من مخلص دینه من المؤمنین
 حیث لا یدرون الا الله و لا یدخون سواهم فلما یخامم الی البر و امنوا اذا هم یشرکون
 او عباد و الاحال الشرک **م** دست تفرع چله بنی مختار اوقت و عا بر خدا

وقت کم در بعل بختی الا بط **قطعه** از زر و سیم را حتی برسان آمدن
 رسانیدن یعنی راحتی برسان بدیکران خوشی هم تنگی بر گیرد لاجنسی
 بل تمتع انت منه و احسن لا ینکر ایضا چونکه این خانه از تو خواهد ماند خوشی
 از سیم و خوشی از زر گیر ای اقدس لبنة من الفضة و لبنة من الذهب و لا
 تعرف مالک لا ترتیب و ترتیب بل الا الصدق و التمتع آورده اند که در مصارف
 در ویست داشت یعنی و قد کان فی المهر من اقرباء الفقراء بقیة مال و
 توانگر شدند جامهای گندم که او بدریدند و خرد و مخار الصالحات و احدی
 طافوز من الثیاب و فی بعض شروح القدری لایسم الدابة یسم الثوب المتخذ من
 و برده خرا ایضا و ما نفا رسید چشم جانور دریای و در میاطی اسم متاع پیریدند برای
 دوختن قیاس در آن معنی یکی را دیدم از ایشان بر باد پای روان و غلامی پیر
 پیکر درنی او دوان صومعه من دویدن با حق کتم **قطعه** ده که گزید
 باز کرد بدی ای لورج نانیان قبیل و پیوند مو ما نیصلک من الاقرباء و
 میراث سخت تر بودی و از ثانی از مرگ خورشید و ندیمه قریب جم که از بکر الثواب
 سابقه موفتی که میان ما بود استینش یکشدم و کتم **س** بخواران نیک بخت
 و کس در دین نیک مرد و کس بفتح السین الممل بفتح الجید کان نکون بالکافی الفاری
 مع التکلیف کثرت کرد بکر الکافی الفاری کس که بفتح الکافی العونی ای جمع و خورد و یغوا
 کس وزن مرد و لشو **حکایت** صیاد ضعیف نامی قوی در دام افتاد طاقت
 حفظ آن نداشت ماسی بروی آب آمد و دام از دستش در بر روی **س** شدای رفت

غلامی که آب جوی را اضافه کرد و آب جوی آمد و غلام پیر و دام مریدی ماسی آوردی ماسی
 این بار رفت و دام پیر و دیگر صیادان دروغ خوردند و ملامتش کردند که جنسی و
 صیدی در دام نوافند و توانستی نگاه داشتی ای لم تقدر علی ان تحفظ کفت ای
 بر از آن چه توان کرد مراد قوی نبود و ماسی را همچنان دوری یعنی رزق مالت بود
حکایت صیادی روزی در دجله ماسی نگرد و ماسی بی اجل بد خشکی نیر و **حکایت**
 دست و پیا برین یک شخص مزار پایی قبل هو حیوان سوال له بالترک فرق ایقلو
 را بکشت صاحب دل برو بگذشت و کفت سبحان الله با فزار پایی که داشت چون
 اجلش فرا رسید از پی دست و پایی توانست که بخت **مشغول** چون اید زنی
 دشمن جان کسان بیند اجل بای مرد و وان در آن دم که دشمن پیا پیا رسید
 کمان کیانی نشاند کبان بفتح الکافی الوینه جمع کی یعنی الملك العظیم قال فی بکر الثواب
 کبان کبی علی مله معان الاول یعنی بیوت الاحزاب البریه و الاکراو التي تحت و نهانی
 اللیل و الثانی یعنی الطلیح و منه قول اللطیف این کبان بد کبان که شکست غافل
 یارب ناز و نعم و دولت و رفعت و است و الثالث جمع کی یعنی پادشاه بزرگ
 و اصله ان ارباب قوادخ الیهم فسوا الملوک الماضیه من تحت ایران زمین علی
 اربعه مراتب الاول ملوک پیش دان و الثانی ملوک کبان و الثالث ملوک الشاقیان
 و الرابع ملوک ساسا **حکایت** ابلهی را دیدم سیم یعنی فربه و خلقی در بر زمین و
 مرکب نازی یعنی فرسی در زیر و قدیم مصری هو نوح من الاقشہ المنسوج بالابریم
 قال فی الغراب قصیدة النونی فی ذی القادسی هو الذی یقال له بالترکی قصبه کربنیا من
 العصاة و هی الثوب الذی تشید النساء به و کس من بر سر کسی کفت الی سودی چکونه می بینی

این توب و بیای معلم از وی علم و هویت حقین قطعه من التوب کا طبعه و قدر که
 زمانه این برین جوان لا یعلم کفتم این خطی شست که باب از نوشته است
سود قدت به مالودی از بنی آدم حار فاعل شابه و التکرار لثقیه و انما نصب مجلا و ان کان
 الظاهر علی البدلیه من حار لیکون اقتباسا من قوله و اتخذ قوم موسی من بعدی من
 حلیتم مجلا جدا له خوار و علی یقیم لای و اکثر اللام و الباء الشد و جمع علی المرأة یقع لای
 و لیکون اللام و سو باحی من الذنب و العفنه کثر و شدی و قد یکسر لای و قدی من
 صلیم یقیم لای و کسر که از آن مختار الصیاح قوله جدا اینها و ادم او جدا من الذنب
 خالی عن الروح و انتصاب مجلا و الارواح انما یقول الخ و البیت علی الظاهر او یقود
 ای و جدا برل من مجله فیما و قوله له خوار ص جدا و مختار الصیاح خوار التوب کثر
 خوار یقیم لای ان صاحب **فصل** بآدمی فتوان گفت ملذ این جوان یعنی فتوان گفتن
 که این جوان بآدمی می ماند خجل کمانی للفظ مکرر و ای یقیم الدال و تحقن الدال للوزن
 و اصله یثدیه و اصل الدراج و درج المذید مؤنث و درج المرأة قیسما و سوزنکر و ادع
 الرجل لبس الدرع که از آن مختار الصیاح و قد صحت فی بعض النسخ المعقل بکسر الدال و فیه
 بالظلم و سمعت من بعض المحدثین ان احد الداعی بکذا الصیاح فی ما یقوله و سار و قد یسیر
 بکسر الدال فی الفارسی و رسمه السبابة مکرری او که بیج چیز نیاید حلال جز خوارش
قطعه شریف اگر متضعف من الضعف بالفتح ضد القوی کتو و ضیا منبذ که پایگاه یعنی مرتبه
 بلندش ضعیف خوار شد و راستان السین بیخ و زبند کان مبر که یهودی شریف خواهد
 شد ان لا یظنون ان الذی یقیض بنیایه شانه و علو مقامه بان یکون معان ضعیفا ضیفا
 و کذا لا یقع قدر الیهودی لیسه حاله و کثره مال **حکایه** و زوی که ان را گفت لثم نمره ان

که از برای جوی سیم دست به پیش هر نیم و ناکس درازی کنی گفت **دست**
 درازی بایا المصلی طایک صیسم به که بیرندید انکی و نیم از بدائق واحد و نصف و ان
 و اعلم ان المثقال و هو الدنیا و عشرون قیراطا و الدرهم اربع مئشره ایا فسیب مثاقیل
 لکون مایه و اربعون فی ایا فسیره و درهم لکون که ذکر و کفر ایا فسیب مثاقیل
 مایکون کل سببه من عیش و لایم فغلق به احکام الزکوة و لایح و مضایب السرقه
 و الدیات و المهور که از آن مختار الصیاح و بوالفایه **حکایه** مشت ذی رابعه زور باران
 و احکایت گفت که از دهر بخلاف بجان آمد بود و از خلق باجا المملک فراح و دست
 شک یفغان حکایت فی بعض النسخ مشورت پیش پذیرد و اجازت خواست که غرم
 شود ارم نامکر بالکاف الفارسی یعوق بازوان و امن کامی بالکاف الفارسی بکفر ارم
 فصل و هنر ضایعت ناستانید و بر آتش نهند مشک بایند ان یطهر فایده تمام
 مشک یقیم الیم و لکون الشین المجر لفظ فارسی و بکسر الیم و السین المملک عریه قوله
 بایند یعنی تحقق کنند بکسر گفت اید ضیا لای الکر بر کن و پای قناعت و در امن
 سلامت کش یعنی الطاف الوری که بر زبان گفته اند دولت نه بکشد شست چایا کم بکشد
 یعنی لا علاج للدولة الا فلا لافط اب التسلیم اما الملك الوری **حکایه** کسی نتواند گرفت و ان
 دولت بزور کوشش اسم مصدر من کوشیدن که انش من و انش به قاید است
 و سمه بکسر الیم مایخصب و تسکینا ایضا که از آن مختار الصیاح بانه کی و الاستق
 هذا و قیل بی یعنی الکی من و سمه او ان فی سبه و کی برابر وی که در **دست** اگر به یقین
 که مویست من و صد بالند من بکار نیاید جوخت به بالند که زورمند و ارون

تحت یعنی تحت و منه قول النبی هم نزلت تحت را یا من چه گشت یکی تا لم یکن تحت
و اردون با دوی تحت به که با دوی تحت پسر گفت آن پذیر فواید سو بسیار است
از نترست از شادی خاطر و جذب فواید دیدن عجایب و شنیدن غایت توجع بلد
بضم الباء جمع بلد و محاورت بالحاء الملهمة و کتمل بالهم طلاق جمع خلیل و تحصیل قیامه و
ادب و مزید از زیان مال و کمسب موفه یاران و بجزیه روزگار را چنانکه کمال
طایقت گفته اند **مت** نایب دکان مخانه در کردی بکر الکاف الفارسی یا، الخطاب یعنی ما
دام گشت مریه نماند ما و لم تخرج کما الی السور مریه کن از خام آدی شوی برو اندر
جهان توجع کن پیش از آن روز که از جهان بروی پوزر گفت ای پسر منافع لغو
برین مطلق السور که بیان کردی نماند است ولیکن مسلم صحیح طایفه است اول
بازرگانی که با وجود نعمت و مکنات غلامان و کنیزان جمع کنیز که از اقبل و کوا الزاید
کنیز و کنیز که کلاسا یعنی بخاریه انتهی لعل کنیزان جمع کنیز و اما جمع کنیز که فواید ای کنیز
و لا یزول کردن آن چنانکه دارد هر روز بشهر و شب بخای و مردم بفرج کاهی
از نعیم دنیا منتهی شود **قطعه** منع بکوه و دشت و بیابان و زین نیست هر جا که رفت
خیمه زد و خایک ساخت و اندر که بر مراد جهان نیست دست رس در زاد بوم
خویش از موضع ولادیه غریب و ناشناخت دوم عالمی بکسر اللام که بمنطق منتهی
المیم و کسر الطاء مصدر می یعنی النطق لشرین و فوت فصاحت و مایه بلاغت هر جا که
رو و بخدمتش اقدام نمایند و اگر ارام گشت **قطعه** وجود مردم و نامثال از طلاست نبشید
از اللوز و طلا از الاصل ما استوعب النی و ز طلا بالترکی بکدر التون و طلا
الستقل منها یعنی الخالص سیر اینم لا یخزون الطلاء الامن الذهب الخالص لا یمنع الاصل

لان الطلاء یعنی عن التزخرف و المقام آب غنه هکذا فیل و لا یمنع مایه که
هر یکی که رود قدر و قیمتش دانند بزرگ زاده تاوان بشهر و اما نه
قال فی التوایب المعنی باز مالترکی بزرگ و قال و اگر درون بالترکی بزرگ و ایلمک یعنی کثافت
و کذا ایقال و او انشتن بالترکی و طوئق یعنی منع کردن و قدیمی لحن بین اللفظ
قول الی و در لریان که خند زود و دل بود روی و فاوانفت روی جفا و
منوع و ایضا لفظه و اسم جنس مطلق علی المطعومات المطبوعه مثل خنود و او
بمخاوه و او بلفظ و او شکبه و او یکون ایضا ادوات مصاحبه و مقارنه بمنع بالی
نمنا کلامه یعنی و لعل نمنا و ابمنع باز او لحن بین اللفظ که در دیار غریبش
بسیج نشاند سوم خوب روی که درون صاحب و لان بخا لطف او میل
گشت و صحبتش را غنیمت شناسند و خدمتش را منت دانند که گفته اند آنکه
جمال به از بسیاری مال دور زیبا مردم دلهای حسنه است و کلید درانی بسته
قطعه سدا بخا که دو دخت و حرمت بیند و برانند بقریش الشبن راجع
نات سده و قوله بیز و مادر خویش فانی برانند پر طاووس بر اوراق مصاحف
دیدم گفته این منزلت از قدر نوی بینم پیش بابا، الوری یعنی افزودن گفت خاموش
از اسکت که هر کسی که جای دارد هر یک پای بند دست بدارند پیش بابا، النفا
چون در پسر موافقت و بری بود اندیش نیست که بزرگش از وی بری یعنی
میری بود او کو هر ست کو بالکاف الفارسی امر من گفتن صدقش و در میان بگش
که در بینم و ایست کسی مستری بود چهارم خویش آوازی که بخنجه و او وی آب از جریان
و سرخ از طریان باره ارد از این پس بوسید این قصید و در مردمان صید کند و

و ارباب معین دست و نظارت اور خبت نمایند و سماعی و اصغاری
 مرفوع تقدیرا بالابتداء و الی حسن بفتحین الاقانی جمع اخینه جز من است
 مبتداء و اسماء ثانیة محل الرفع فیه الذی حسن و هو بالجمع و تشدید الی
 المکمله بمعنی مستبید و الموصول مع صلیه صند و المثنی مفعول حسن سکون
 الیاء فیه لاجل العزوة قبل و قد جاء ذکر فی السه ایضا کما یلاحظ القوس بها
 و فیه بحث و المثنی جمع المثنی و هو من الایاد ما کان علی و ترین و المثلث ما کان
 علی ثلثه او تارخه بعض النسخ و علی شئ الاستاد من ذالذی حسن المثنی
 بفتحی الحاء و الیمن المملکین یا انه صفة مشبهة مرفوعة علی انه خبر مبتداء
 محذوف عن ذال المقصود بهذا الیت ترجیح الاصوات الطبیعیة علی تعین
 الالات الصناعیة و عن البنیاء حسن الصوت مما انعم الله به علی صاحبیه من
 الناس و قیل فی قوله یزید فی الخلق ما یشاء هو الصوت الحسن و ذم الله
 الصوت القطیع فقال ان انکد الاصوات لصوت الخیر و من المشهور ان الله یع
 اعطی داود و من حسن الصوت ما لم یعط احد من خلقه و کان اذا قرأ الزبور
 السمع لواءه یلین و الانس و الطیور و الوحوش و کانت الوحوش توفد
 باحی فها و ما تنفرد قال البنیاء لابی موسی الاشعری حسن سمع قرأه لعداوی
 هذا من ماراس من امیر ال داود و سئل الجنید ما بال الانسان یكون عاویفاذا
 سمع السماء اضطرب فقال ان الله کما فطی الذیة المیناق الاول بقوله الست بربکم
 قالوا بلی الست فغرت عذوبة سماع ذلک الکلام الارواح فاذا سمع السماع حکم
 ذکر ذلک **قطعه** ج خوش بابتدا و از نرم و حریص و مختار الصفا و جفاان بفرمایند

اذا ارق صوته بکوشش و بیان است صبح بچشم بسته وری که لبی واجب صغیر
 فی البحر و زادات تشبیه معناه باله کی لوقال است و رباله کی صغیر و مایه و ر
 مایه بود بکی ایضا بمعنی اگر بانه کی و ایضا اذا دخل الواو العاطفة علی لفظه ارق
 می اوقات الشرطی اوقات بخذف الالف لفظی و خطا و تعال و رسد اکلامه بعینه
 بسی باز و کثافت حاصل کند تا آب دوی از بهر بیان و کثافت نشود و جوانک
 و و فندان گفته اند **قطعه** که بفرسی رود از لشکر خویش سختی و سخت نبرد
 بفتحین بین و وز باله کی السکی و ز کجانی قد از مملکت کرسته ملک
 بکسر اللام نیم روز ظرف کرسته خند و قیل ظرف جنابین معنی که بیان
 کردم در سفر موجب جمعیت فاطست و داعیه طیب عیش اما انک ازین
 جمله بی بهره است بخیاں باطل در جهان پرو و و بیکه کس نام و شالش
 نشود چنانکه گفته اند **قطعه** هر انک کردش کیتی بکین بکسر الکاف الونی
 او بر فاست بعینه مصاحفش و مبری کند ایام مع روزگار بکورتی که
 ذکر انشیاں نخواهد دید و قد یصح بخواند بالیاء بمعنی آشیان و که نخواهد دید
 و الخلق هو الاول و صفای بر دوش تا بسوی دانه و دام پس گفت ای پسر قول
 حکما را چگونه می گفت گفتم که گفت اند رزق اگر چه مقومست بالسباب حصول
 آن تعلق شرطت و بلا اگر چه مقدرست از ابواب و قول ان احذر از واجب
قطعه رزق اگر چند بعینه اگر چه و جند و الاصل سوال عن العدد بمعنی کم الاستفهام
 تا کمان برسد شرطت جستن از دریا و رچه کس نه اجل نخواهد مرد و نومرد
 در دغان از دریا درین صون که منم با پیل و مان بزم ان اضره و با شیر ثیاں

بفتح الراء الفارسی بمعنی خشنای تیره در اکنام مصلحت است که سوکنم که از پیش
بالباء الوصلی طاقت نه نوالی تو ارم **قطعه** چون مرد در افتاد و جای و مقام خویش
و یکدیگر خیم خورده اند اتفاق بمعنی اطراف جای اوست شب هر تو انکدر بسرای می
در ویشی هر یک که شب آمد سرای اوست او را مقام و مسکن و منزل و جایست
هر جا که می رود همه ملک خدا می اوست این بگفت و است و بذر را و داغ
کرد بفتح الواو کامه در و ان شد بهنگام بالکاف الفارسی بمعنی الوقت و فتنش
شدند که می گفت **م** همه در که بخشش بنایند بهنگام بجای او و کشتن بنفهم العفر
کامه میس نشانند نام بمعنی صاحب همه در که بخشش او بر مقتضای مرادش بنایند
بجای باید رفتن که نشانند نامش را بر رسید معنی و ان شد تا بر رسید بکنار آنی که
سنگ از صلابت او بر سنگ می آمد و او از شش بر سنگ می رفت **مفرد** سنگین
بالکاف الفارسی بمعنی مولنا که رسم منالفظ فارسی بمعنی الخوف آبی که مرغ آبی یعنی
مثل لبط و الا و ز در و این بودی کمترین السباسبک از گنار شش در و بودی
کرمی مردمان را دید هر یک بخواسته بمعنی دین ز کمر در معبر یکدیگر و فتح الباء
کشتی که از کاه که از ان می شسته و رفت بسو پزسته چه از او دست خط بسته
بود لافنامه زبان نشاد و کشاد و جدا کن زاری کردی بادی نکردند و گفتند **م**
ما در نتواند که کند بر کس زور و زرد داری زور محتاج نه ملاح به مودت از و کنند
بر گردید بالکاف الفارسی ان احواله عینه وجهه منالکاف و گفت **م** زرن داری توان
رفت بزور از در باز و ده مرچه باشد از یک مرد بسیار جو از ازین طعنه دل بهم بر
آمد و است که از و انتقام بکشد کشتی رفته بفتح الراء بود او از داد که اگر بوس جامه

در پوشیده ام قانع شوی در بیعت ملاح بمعنی کشتی بان طبع کرد و کشتی باز کرد اند
مفرد بدو و مضارع دو خشن شسته بمعنی ملاح و سکون الماء بحار الفحاح
الشره غلبه لاص قد شرد من طرب فو شربه دیدن و شمشید در ارد طبع مرغ
و ماسی بنید بند انگ دست جوان بریش و کریبان ملاح رسید او را بخود در کشید
و می محابا قبل مولف فارسی بمعنی نه باک و العونا الحیاة خود کوفت بالکاف الوصلی
باز شش از کشتی برد آمد که پیشی کند معنی مطا هرت و معاونت کند همچنان درخت
دید و پشت کرد اندید مصلحت آن دید نو که با او مصاطح کنند و با جرة کشتی مستح
بمعنی جو مردی نماید **مثنوی** جو بر خاشش بنی بر خاشش بجم الباء الفارسی بمعنی
طلب تحمل بیار که سملی به بند و در بگرد الراء کار زار بسکون الراء الاول
باب لطلب لطافت کن ایجا که می بزور و نرم و انیع نیز و فز بفتح القاف بمعنی ابریم
کذا انجذ القلاب بشیرین و بانی و لطف خویش توانی معنی قادر شوی که پستی را
بموی کشتی بفتح الکاف بعد ماضی در قد شش افتادند و بوسه جند بنقان بر
سرو چشمش دادند و بکشتی در او را اندور و ان شدند تا بر رسیدند بسونی
که بسونی ستون بمعنی الین المملی بمعنی عمارت بنیان در آب بستان
بود ملاح کشتی را خطی مست یکی از شما که دلاور ترست و مردانه و نور مند باید
که برین ستون او و در یسمان کشتی بگیرد و تجارت کنیم خلش با جوان بزور
دلاوری که در سر داشت از خصم دل آزر و معنی متاذی القلب بنید بشید و قول
طکار کار قوم معنی که گفته اند هر که را در نمی بدل رسا بندی اگر در عجب آن حد
راحت برسانی از یاد و الش بالباء الفارسی بمعنی العوضی آن یکسریخ ایمن بکشتی

که یکنه از جرات بر آید ای طرح فصل السهم من لاجرة و از آنجا که الفایب
اسم مصدر مشتق از زدن یا بستن از رملی و یکی ایضا صیغه امر و بعضی
آنکه ایکب سیل صفت مثل دل ازاد و الساد ازاد و الماد همنا موافق الاول
در دل بماند **ب** چه فروش گفت بکناش یا خیلناش سمعت من بعض
الکمل ان قال بکناش اسم لمصاحب شاه و خیلناش بمعنی صواش و
قال الاستاد انهما اسمان لشخصین چه دشمن خراشید این بکناش
قطعه متواین که تنگ دل کردی جو زدست ولی بتنگ آید قوله متوجز او مقدم
لشرط المؤخر و قوله چه زدست از سنگ بر پاروی حصار من که بود و حصار
سنگ آید یعنی کتمل ان يقع عليك حجر من الصار جند انک مقود بکسر الهم کشتی
یعنی زمام سفینه بر ساعد پیچید و برای سون رفت ملاح زمام کشتی بقیع الفاء
در ربوع و کشتی براند و برفت پیاپی در انجا میماند روزی دو بلا و سخت دید
و سختی کشید سوم روز خوابش که بیان گرفت و باب انراخت بعد از شب
نروزی در کرای بعد یوم و لیل بکنار افتاد از حیاتش رمعی رمعی بختی من بقیه
الدوح مانده بود بر ک درختان خردن کوفت و پیچ گیاهان بر آوردن تا آنکه
قوت یافت که بیابان نهاد و برفت تا آنکه و کرسه وی طاقت شد ناگاه
به سجای رسید قومی را دید برو کرد آمد بودند و شربت آب به پیشی ای
بفلس واحدی شناسیدند جو انرا پرشته بنو آب طلب کرد و ایا کردند بقیع افتاد
کردند دست تقدی دراز کردند و میسر شد ننی چند را فرو کوفت مردان غلبه
کردند و در میابان زدند **قطعه** پشه بابا، الفارسی سگذا صیغه النسخ المعتمد و

الصحاح الفارسی يجوز ذلك بالتدبير والتخفيف یعنی بجهت جو بر شد بزد بپیل
و با بامه مردی و صلابت که اوست مور چکانا جمع مورچه مثل خوجکان
جمع خواجه چه بود اتفاق شیر زیا ناید را تنگی دریدن و قوله پوست معقول
بود اند یعنی بد را تنگ پوست شیر زیا ناید را حکم هر و درنی طاروان افتاد
و برفت شبانه نگاه بر رسیدن بمقامی که از دزدان در خطر باقی آنچه بود
کار و انیان را دید لرز بر اندام افتاد و دل بر هلاک نهاد گفت اندیشه
و خصه مدار بود که یکی منم درین میان بجایه مرد را جواب دهم و دیگر
چو آنان هم یاری دهند مرد ما را بلا فاد دل قول شدند فاعل شدند
صنیر دل و بصیحت او شد و مان کشتند بقیع الکاف الفارسی و بزاد
و آتش و سنگی کردند جو انرا آتش معده بکسر العین بالا گرفته بود
ای قدگان ملتبه و حمان صبر و طاقت اروست رفته رفته چندان شد
اشتهاتنا و کرد و دومی چند شربت آب از پی آن بیات میداد و یود و
بیا را امید و طابش در بود و بخت پیرو پیخته و جهان دین در کار و این
بود گفت ان یاران بسکون النون من ارنین بدرقه باله کی قلا و زبشما
ازدیشناکم نه چنانکه از دزدان چنانک حکایت کنند که عذبی را در می چند
بود لب از تشویش لوریان بقیع و زردان و قبل اصد طایفون فی الد باله کی
قوجله تنها قوالش نبروی یکی از دزدان نژد خوج آورد تا وحشت
تنهایی بدیدار او منصرف کرد اندیشی چند و صحبت او بود چند آنک بر
در میانش ان در میال حرب و خوف یافت بر دو خورد و دوسو کرد و بامداد

عبرادیدند و باری و کریم بکر الکاف الفارسی بنی باکی گفتند حال چیست مگر
در مهتر از دزد بد و گفت لا والله بدرقه یعنی لا والله دزد بد و بدیل که بدرقه
برد در مهتر **مرا** هرگز این زمان نشستم تا بد استخامه خفست
اوست یعنی لما علمت حفضه لطیفة و شمیمها انقطعت عن مصاحبتهما
دخم دندان دشمنی بیا، الوعد بترست یعنی بدتر است قوله که مانند چشم مردم
دوست صفت دشمن و قوله نماید مضارع بحول فاعله ضمیر دشمن و قوله
دوست مفعول نماید یعنی زخم دندان این دشمن که دوست نماید چشم مردم
بتر است از زخم دشمنان و دیگر قدمت هنا لظایرة التي طار بها بركة فلما انما
قال به دانید ای باران من که این جوان هم از جمله دزدان باشد بعیاری
در مختار الصحاح و جل خیاران کثیر الطواف و المارکة در میان ما قیسه شد با
در المصادر النبیة خط آمیخته و من مهتر جان من کوزه مرفه طان بابوت
فرست بسکون التاء باران از اجنه کند پس مصلحت آن می بینم که در ورا حقه
بلکه اریم في الجواب مریخی علی معین بمعنی العبد و بمعنی اللام التعلیلیة
و لعله مناصلة جوانان از اندیر پیر استوار آمد و ما بنی از مشت زنی در
دل گرفته دخت برد استند و جوانان از حقه بکد استند افکاره جز یافت
که یافت آفتاب برکت یافت از طلعت الشمس علی ظلم و اثر حرارتها
فیه سر بر آورد و کاروانان از دید سحران بسی بگردیده و به بجای نبرد نشسته
و بی نواله الصحاح الفارسی نیز بالفصحی الفارسی بمعنی النوة و الغنی و بالغنم اسم
للمقام من مقامات العلم الموسیقی و بعضی الکتاب کلاما بالغنم و یغنی عن بعضها

ان کلاما بالغنم انتهى کلامه و هذا هو المراد منها و اما النوى العزى سو جمع نوا
الثرة فلا تعلق له لهذا المقام في مختار الصحاح و اما النوى و سو جمع نوا
فمنه بکر و یونث و جمع انوا و دوی برخاک و دل بر هلاک نهاد با خود می
شعر من ذا یجد ثنی ان من الذی یکالمنی و یزیل کربة الوحشة عن قلبی
و زخم علی صید الجحول القیس بالکسر جمع ایس کبیف جمع ایف و هی الابل
التي یخاطبها ضحانش من النوة و قبل من کرایم الابل و الواو لالحال و قد مقدّمه
لی و لظان انه قد اذهب العیس و سبق بالسرقة و بقیة مغزاة مختار الصحاح دهم
که تقوم في السير هذا و قال الاستاذ دهم فعل من الزمان بمعنی ظلم و قد خلق
الزمان علی راس العیس و هو کنایة عن ذمائه و لا یخفى ما فیة من الکلف قال
بعض من یصلقی تحقیق هذا الکتاب هنا الفاظ ذوات القفا قیر کنایة
خودا عن الامثال ما یفنی لیس و للتوب جزء مقدّمه لیس و التوب انیس مرفوع بانه
و هو من یوانس بها **جبه** درشتی کند باخبر بیان کسی که نابوده باشد
بجوبت بسی او درین سخن بود که بادشاه دانه درین صید از لکریان دور
افتاده بود بالای سرش و از اسید و این سخن بشنید در میان تشنگی کرد
هسورت ظاهرش با کینه دید و حالش پریشان پرسیدش که از کجای مقهور
من جایگاه چگونه افتادی برخی از بعضی از اجنه بر سرش گذاشته بود احوال
کرد ملک زان را برو دهم آمد خلعت و تخت داد و معتدی بر او گردانید
خویش باز آمد بر سرش بیدیدن او شایان شود ویر سلامت حالتش نکند شبانه
از اجنه بر سر او رفته بود از حالت کندی و جو ملاح و روستایان و یزد رفیع الفصحی

وسكون الدال المهملة ترك الوفاء كما رواه ابيان بايد زى گفت پدر گفت اي پسر گفت
استغنام على سبيل الانتظار در وقت رفتن كه نهى دستار او دست و پاي بسته
و بچه را زير شكست **م** چه خوش گفت آن نهى دستى سلجوقى در بهر از بنجان
من زور المنى منافع المنى و سور طلائع و طلع انسان كذا فى محار الصحاح پر گفت اي
پدر تا بخ و رحمت بزرگى نداشتن تا جان در خطر نهى پدرشمن ظوفى و ناوان
برشان نكته خرمين بر بركى نهى كه باند ك مایه ربحى كه بر دم چه مایه كنج آوردم و به
نهى كه خوردم چه مایه نوشى حاصل كردم نهى از انواب نيش بالكنس المجهول كى بمعنى
نشته و مواله بفرموده و بمعنى نشته كل حيوان مثل الغل والعقوب الخية و عرفك و نوش
كجى حى حى معان بمعنى الترب اسم مهور وصفه امر من نوشيدن و وصف تركى
مثل دار و نوش و بمعنى الغل و النكر و ذلك من الاشربة الطلق و كى اسم البهيم
ابو الامم لفظه نثر بالزاد الجوهري معان المعنى الرابع كى بيرون رزق توان خور و
طلب حاصل نشايد كرد خواص كرا نديست كند هم ننگ مهر كرا نكند در كرايه بكر
الكاف الفارسى معنى لولا بكنك بالجم الفارسى **حكمة** الياسك زير من متوكى نهى لاجرم
تجل بار كراى ميكند **قطعه** چه خور و نيش شرن بالفتح والكسر الا نوى العنوب كذا فى الصحاح
الفارسى درين خار بيه لا يا كرا لال الصيا و مادام بسكن فى قعر الكهف لم يخرج الا الصيد
جوابه للاستغنام الانتظارى و كذا فى قول باز افتاده راجع قوت بمعنى نوش بون كرت و خانه
صيد خواصى كرد دست و پايت جو نكند بود پدر گفت اي پسر درين قوت خلك را
ياورى بمعنى الواو بيه معاوت كرد و اقبال و هيرى تا كملت از خوار و خارت از باي پدر
ايد و صاحب دولتى تورسد و بر تو نيشيد و كذا فى حالت را بنقصدل چير كرت و نثار الصحاح

تعتقد انى طلب بعد عينة و لير ان يعنى الرجل من نوة و ان تصلي عظم من كسر و جبين اتفاق
نادرا افتد و بزاد و حكم توان كرد **م** صياد نهى بار شغال كرت و شغال حيوان شبيه
بالثعلب يقال له بالركى چغل افتد كه يكى او ز پلنگش الشى راجع لا صياد و كجور و مثل
جنانك يكى از ملوك پارسى نكس بكسرتين و الكاف الفارسى بمعنى قصص لانام كرايه
بر انگستى داشت يارى بكم قوتج با نتي چند از خاصان بمصله ستر از بيرون رفت
و قومى تا انگستى بر كنيد غضد اسم رجل يعقب كرت و تا مهر كرت از صلقه انگستى
يكوارند نام او را باشد اتفاق چهار صد حكم اندازم اندازم از سوال كى و بيدى از يعقب
فى الرى البية كرت در خدمت او بون نهى اخذند جلد خطا كرت و مكر كرتى كه بر بام
رباطى دباط بكر الراى ريان كراى و بام بمعنى السطح كرت بياز كرت از هر طرف كرايه انداختى
يا و صياير او را از صلقه انگستى بگزارند انگستى را بوى بفتحها من از ناني و انگستى
و نكت ناميكس و او نديش كرتى كراى از ابوضت كفتند كه چرا جبين كرتى گفت
نادرتى اولين بر جاى خانه **قطعه** كرتى الكاف الفارسى سكون الهاء بود و حكيم
دوشن و ان نيايد در ست نهى كرايه با نك كرتى نادان بطلط بر هدف
شان نديش **حكايت** در و نيش و لويدم در خاى كرتى شسته و در بمعنى باب
بروى خور از جهان بسته و ملوك و سلاطين داد و رستم امت او نكوت نانه
قطعه مكر بر خور در سوال بكر الراى و تا مير و نياز مند بود از بالمد لاهى كرايه
پادشاهى كرتى ناطع بلند بود يكى از ملوك آن طرف اشتهان كرتى نطق بكرم اطلاق
و نيزان انست كه با نمان و نك با ما موافقت كنى شيخ و نمان داد كه اجابت و نك نكست
است و بكر روز ملك بفرمودستى رفت عايد بر خاست و ملك را در كنار كرتى نطق

کرد چون ملک غایت کند یکی از اصحاب پرسید شیخ را که چندین ملاطفت با او شده
 خلاف عادت بود درین چه حکمت گفت شنیدید **س** در کرا بر ساط بفرم
 السین المله بنشین واجب آید بخدشش بر خاست یعنی برخاستن
الطیفة بر وصف حال گوش تواند که همه عمر وی بفتح الواو شنود و آواز دوف
 و جنگ و نی وین شکید بکشدین آن بعبه ز غماشای باغ بی کلی و نسیم بر
 بفتی الباء الوئی و السین المله اراد و دماغ گریه و دماغش آنگش بالمد
 و الکاف الفارسی بر بفتح الباء الفارسی یعنی لولم یکن و سادة امتلت تبرش
 الطیر خواب توان کرد و جزویر سوزد بکون ارامتد و قوله زبر سر
 خبره و الجملة لایله ان ملک ان یوم الرصل حال کون الجورساق تحت راس
 در نبود و لیر میخوابه ملوم من یوم معک فبساط واحد پیش دست توان
 کرد و را خوش خوش این شکم می من یکد را هیچ کلاما باجم و الباء
 الفارسی صفة من یجید کنایه عن الامعاء خبر ندارد که بسا ذویع موافقت
 کند من ساختن بیسج **باب چهارم** در فوائد خاموشی ای فی فوائد الصمت
 قال رسول الله من کان یوم من یامه و الیوم الاخر فلیقل ضیاء و یصمت و قال هم
 من فک کفیه و کف فکیه فممن اتفع الناس و قیل لکن النون المعری
 من اصون الناس لنته فقال ام کلکم لسانه و قال ابن مسعود ما شی بطول
 سجن احق من اللسان قیل ان ابابکر الصدیق لو کان یسک فی فیه جی اذ
 و کذا لنته لیقل کلامه و ان العبد الفقیه لا یختم به لفظه سمعت من شیخی و مرید
 و بمنزله روحی فی جسدی از قدما سک فی فیه جی اثنتی عشرة سنة لنته عن الخطاء

کلام شیخ الکلم و قال علی بن بکار جعل الله لكل شیء بایس و جعل للسان
 اربعة ابواب فاشفتان مع عان و الا لسان مع عان و قال بعضی الحكماء
 خلق للسان لسان واحد و اذنان و عینان لیسع اکثر مما یقول و
 قیل للحکماء و رثوا الحکمة بالصمت و التقلید و ولی ان رجلا وقف علی لقمان
 و یجلب فقال الست الذی ترعی معی فی مکان کذا قال بلی قال ما یملکک
 ما اری قال صدق الحدیث و الصمت عما لا یعنی **حکایت** یکی از دوستان مرا
 گفت امتناع سخن گفتن بعلت آن اختیار افتاده است که در غالب
 اوقات در سخن نیک و بد می افتد و دیدم دشمنان جز بر بدی نمی ایستد
 ای برادر دشمنان آن به که نیکه بنید **س** هنر چشم عداوت برز که
 چیست کست سعدی و در چشم دشمنان خاست نور کیتی فروز یعنی
 الفاء افروزن چشمه حوزای قرص آفتاب ووز مقصود من خورشید و
 الواو لشعرا نور منور جهان که چشمه آفتاب فتولا چشمه افروز بدل من
 کسی فروز یعنی النسخ هو و بالباء بدل الحاء یعنی آفتاب ایضا لکنه بیلو
 بمعنی آفتاب کذا سمعت من بعض الکمل و قال فی کذا الخراب حوز یکتب الواو
 یذکره قافیه سر و ترویجی مع معان متقدون بمعنی الاطعمه و الماکولات
 و بمعنی الیوم لما دی عشر من شهر و الفرس و بجی صیغه امر من حوزدن
 و وصف ترکب مثل ربا حوز و بمعنی آفتاب در نیاید چشمه موشک کدر الکاف
 فی موشک للتصغیر ای الفان الصغیرة للقیمة العیاء و اراد به الملقاش **شعر**
 و اخو العداوة ان صاحب العداوة و ملازمها و قوله لا یملک مصاع خبر الا بملزومه

بکذاب شر فاعل یلمز ضیاع الاخ و من المفعول الصالح واللمز الطعن والمزب
بالسان واصله الاشارة بالعين والشر صفة الکذاب وهو یفتح الهمزة وکر
الشیخ البیاض صفة مشبهة من الشر بالکسر یاشر بالفتح الشر ابغیحتین الی بطونک
قال الله یوحنا یحیی قوم صالح بل هو کذاب شریع لا یمکن من تعلیه بعض و
حق برجل صالح المخلص قورالا وهو مطفة ویرمیه بانه کذاب موالی الشر متکبر
وسیعلم خدا من الکذاب اللشرونه درمن قال و احسن المقال و عین الرضا
عن کل عیب کلید وکن عین السخط بذا لیا ویا **حکایت** بارزگانی را هزار
وینار خارت و زیان افتاد پیشش را کوفت نباید که این سخن را با کسی
در میان نمی گفت ای پدر فرمان راست نگویم و لیکن جواب فرایند این مطلع
کردان که مصلحت در زمان داشتند چیست ای ما کوفت تا مصیبت دوست شود
یکی نقصان مایه یوسف سر مایه و دیگر شتمانیت همایه الشماز با التفخیمات الفوج علیه
العدو **مکوی** انما لفته اندو ای خصم خویش را دشمنان که لا حول کونند
قوله شادی کنان حال من فاعل کونند و هو ضمیر دشمنان **حکایت** جوانی خودمند
که از فنون صنایع خلقی وافر داشت و طبع لطیف چند اندک در محافل جمع محفل
ای جمع و دشمنان شستی هیچ سخن نگفتی باری پذیرش گفت تو نیز از
ایچه دانی چرا نکوی گفت تو هم که بر ستم ای بیال عنی از ایچه ندانم و شرار
برج **بت** آن شنیدی که صوفیه بیا الوحد الی که بعد الفاء المکسوة الاله
می کوفت من کوفت بالکاف العزنی زیر تعلیل خویش می چندی بعد بعرب الا و تا
تحت تعلیه قوله تعلیل قیل الظان یفتح ثبته و قیل بکسر الدال و لیس شیبته

استیث کرفت که منکی بیا الوحد فاعل کرفت بیا فعل بر ستم بند **حکایت**
یکی را از علما معبر مناظر افتاد و با یکی از ملاصل و با او سخن بر نیامد پس بنیاد
و در گشت ای اخر من و اندر فاعله کفتش تو با چندین علم و ادب و فضل و حکمت
بایی دینی بر نیامدی گفت علم من قرائت و حدیث و گفتار شیخ و او بدینها بمعنی
بابها معتقد بکسر القاف نیست و نمی شود کسر الشین و فتحی الیون والواو و مرا
شنیدن کفر او چه کاراید **مکسر** انکس که بقران و خبر انبیاء و اولیا و مشایخ و وزیری
من و میدن بعضی خلاص یافتی آنست جوابش که جوابش نمیشد و او در **حکایت**
جانیوس ابلوی را دید دست کریبان و شنیدی زن و بی حرمی کرو گفت که
این دانا بوهی کار او با نادان باین جایکه بالکاف الفارسی و سکون الدال و بعضی
باین مقام و مرتبه نرسیدی **مشتوی** دو عاقل را بنا شد کین و پیکار را لا
یکون پس عاقلین تباعض و ضرب نه انانی سیز و با سبک رقصی با مرد و سبک
و سار زید لیغید المبالغة و لطفه قال فی الخواص اعلم ان رضی الخلد العظیم
المدور لان لفظه زار تدخل فی آخر کل اسم للدلالة علی کثرة مثل کلزار و لاله زار
و در با یقین را و سنیامثل ما کان آخره فاء کدر خسار و کثره لفظ
کنا ین عن العظم و التدویر و قس علیه مثل کوسا زخانه کنا ین عن عظم البلیل و
کثرة الشیان و کذا چشمه سار و غیره اگر نادان بوحشت سخت گوید خردمندش بزی
دل بگوید دو صاحب دل نکه دارند موی ای بختان شتا و احد ایجت پیقی علی
اتصال همیدن بین همیت و قوله سر کشی و آرم جوی یعنی در زمان سر کشی و در
زمان احترام بیان لقوله همیدن و آرم باله و سکون الاله بعد الذال المکسوة

الاحترام والاخلاق وهما نوعان من الصفات الكريمة للوزن اگر بر هر دو صاحب
 جاهلانند اگر بخیر باشد یک باشند با کاف الفارسی مضارع من کسانند و بهو
 ههنا یعنی کجاست منقذ یا فلان از الفارسی کجاست معناه باله کی او زنگ او زنگ
 استعمل منقذ و لازم یکی از شت خونی داد و شتام تحمل کرد و گفت آن خوب فرجام بالغه
 المنقوصه یعنی الآخر والعاقبة بتر زانم که خواهم گفت آنی بیا لطلب وقد قرن معناه
 فلا یفیده که دائم غیب من چون من ندانی ههنا چون یعنی امثل **حکایت** سحبا و ابل
 یعنی این و ابل بالباء المنقطه بتقطیس تخمین و سحبا شخص معروفه في الوب
 ما انفصاه را در فصاحت و نظیر نهاده اند بکلمه انکسالی بر سر جمعی سخن گفتی و لفظی
 را مکرر کردی و اگر همان لفظ تکرار اتفاق افتادی بعبارت دیگر گفتی و از جمله
 ادب ندمان ملوک یکی اینست **م** سخن کرچه دلند و شیرین بود و سزاوار تصدیق
 و تحسین بود و جو یکبار گفتی ملوک باز پس بالباء الفارسی که طوار یکبار خورند پس
 بالباء الوبی یعنی فقط یعنی چونکه طوار یکبار خورند فقط تو نیز سخن را یکبار
 بگو که اگر تکرار کنی طوارش **حکایت** یکی از حکما شنیدم که می گفت هرگز یعنی
 اصلا کسی بجهل خود اقرار نکند مگر آن کس که چون دیگری در سخن باشد هنوز
 تمام نکرده او سخن آغاز کند همان اقرار کردن باشد بجهل خود **پت** سخن راست
 از خود منسوب یعنی که هر سخن راست است وین هست معهود و رخت که او را ر
 است وین میاورن من آوردن بفتح الواو و ضمها سخن در میان سخن
 خداوند پذیرد یعنی صاحب تیر و صاحب فرزند یعنی ادب و کمال و صاحب
 موشش یعنی محفل نکوید سخن تا بنید خوشش مقصود من فاموشش **حکایت**

نمی چند از سیدگان سلطان محو گفتند من میمندی ما که سلطان امروز ترا چه
 گفت در فلان مصلحت گفت بر شما هم پوشید مانند گفتند خود دستور مملکتی آنچه با
 تو گوید با مثال ما گفتن روان دارد و دستور یعنی الدال الوزير الذي يرجع احوال
 الناس الامارسة و یا مربه و اصله الدفتر الذي جمع فيه قوانين الملك و ضوابطه ثم نقل
 منه الامام صاحب تلك الدفتر گفت با جفا و انک دانند که بکس نگویم پس چای پرسید
م نه سخن که بداند بگوید اهل شناخت بستر شاه سرخویش تن نشاید یافت
 یعنی لا یبقی ان یلعب برالس و یضعه في میدان السیلة بان لا یستر الملک عن العیر
حکایت در عقد بیع شرای مع خانه سه و دو بودم جهودی گفت من از که خدا یان بخار
 که خدا من بیوی امرالیت و ده خدا من خدام بیوی امر التوبه که از الفصول
 العادیة قدیم این محکم این این محله را من از قدیم الايام کتخدا شده ام و وصف
 این خانه چنانکه هست از من پرسید که بیج عیب ندارد یعنی از من پرسید او صف
 این خانه بخیر این وصف که بیج عیب ندارد که از من پرسید الان کونه غیر معیب مشهور
 فیما من القوم بحجت الاحتاج الى التفتیش و قد یؤخرنا فی البیعه قبل الرأ المملکه
 ام من خریدن گفت بخانک تو همسایه او **قطعه** خانه را که چون تو همسایه است
 درم سیم کم عیار از دهن درم سیم از دهن آن سیم کم عیار یعنی غیر صحیح الوزن بکنه
 يقال و نوب صحیح العیار اذا كان جیدا یعنی خالصا من الغش و فاسد
 العیار اذا كان بخلافه قوله کم عیار بجان من کونه مغشوشا لیکن امیدوار
 باید بود بترشد المیم که پس از مر که تو مرا از **حکایت** یکی از شعرا پیش امیر
 دزدان رفت و شای گفت فروی تا جامه اش بستند و از وی بدر کردند ای یزید چون

من التوتة كان الكلاب في قفا وند قفاست ناسكي بردار ودرين پنج بسته
بسته بود عاجز شد گفت اين چه حرام دارم مانند كسك را كشان و سكر را
بسته امير از خرفه بشنيد گفت ان حكيم از من چيزي نخواهد گفت بانه خودي خواهم اگر انعام
فرماي **م** ايد و ارم بود و نجف الميم و فتح الواد بود آدي خيز كسان جمع كس مرايخ
تو اميد نيست بتدبير الميم كثر مرسان **مصرع** دينا من نواك يا رجيل النوال العطا
والرجيل ايم من رجل فلان رجل دله و من بمعن البدل ان دينا يا رجيل بدل نواك
كقولها ارضيتكم بطيوع الدنيا من الاق ان بدل الاق و قولها ان غلست ثامن ماء
و مزج شربة مبردة بابت كطاهيان انشد بعضهم وقال طاهيان خشب يبرد الماء عليه
سلا رز در از ابر و حجت آمد بانه بنوع و قبا و بوسه بران نزيد كرد و دري چند
براد **حكايت** ميخايز خود در آمد مرد پيكانه را ديد با زن او بهم نشسته بود
و شنام داد و سقط گفت و فتنه و الثوب بر خاست صاحب دلي بر من حال و افت
شد و گفت **م** تو بر اوج فلک وصل الفرة چه داني چيست جو ندي اني كدر سري
تو كست **حكايت** حطبي كره الصوت خود را خوب آواز پنداشتي ان كان فطحي فقه
ان حسن الصوت و فرياد في فايده و انشي كفتي ان لو سمعته لقلت في صدقك غراب
البين در پرده طان اوست غراب البين سوليع بالتركي اليه قرعة وقال ابو الفوت
مولوع من الغراب احر الشعار و الرجلين و اياما كان سمي بغراب البين ان البسونة
و التواق لان العرب كان يتطرب به و يقال بانه اذا خرج من دار و نفي هذا الغراب
فقد دال على التواق بينه وبين مظهر به هكذا سمعت من بعض الكمل بايت ان انك الاصوا
ار او حشرها لقصص الميرار لعل في الهم البليغ و كذلك نفاقة و لذلك يكنى عنه فيقال

الطويل الاق و من و توحيد الصوت لان المراد تفصيل الجنس في التكرار دون الاحاد او
لانه مصدر في الاصل و در بيان **نحو** اذا انفق للطبيب ابو الفوارس بل من
الطبيب و كتمل ان يكون عطف بيان له و لعل اراد ابو الفوارس بهذا الجار و بونه ينفق
و سوغ الاصل كنية الاسد كما ان ابو منقذ كنية للفرس ابو الاضل كنية للبغل و الجملة
الاسمية انفي قوله له صوت جواب اذا و يمد صفة صوت فقال هذا البناء يمد مد الكسر
و ضعفه و اصلي مفعول يمد و هو بكسر الهمزة و فتح الطاء بلفظ من بلاد فارس
يعني اذا رفع ذلك الطبيب صوته من غايه قوته و فرط فصاحته بهذا اصطنع فارس
مع الحكاه و صمائه اذا الصوت القوي لا تاثير في هدم البناء و لذلك يستعان في
هدم الحصون العالية باصوات البوقات كذا في شرح المواقف ثم لا يخفى ان البيت
ناظر الى الاية الكريمة حيث شبه فيه ايضا دافع الصوت بالمار و صوته بالنهاق ثم
اخفى الكلام من لفظ التشبيه و اخرج يخرج الاستعانة مردمان و به بعلت جاني كذا في
بليتش و كشيرو و اذيتش مصلحت في و يدند اذيت يحا و زن بليت بمعن الايذاء تا
يكلي از خطباي ان اقليم كباوي عداوت نمانني دانست ياري برسيدن او آمدن به
و كفت ترا خرابي ديدام معن رويا ديده ام در حق تو خيز باد دعا كفت چه و بدي كفت
چنان ديدم ترا آواز خوشش بودي و مردمان از نفس بفتي من تو و راحت طبيب
اندرين طي نيندند و كفت چه مساوي خابست كه و بدي كه مراد بر عيب من مطلع كود
معلوم شد كه آواز ناخوشش دارم و طعن از نفس در رنجند تو به كردم كه و كرتوبت
تخوام جز بآهستي **قطعه** از صحبت وستان برنج بكسر الباء مضارع من نخيد
و يجوز يفتح الباء بمعن در رنج كذا في قوله بر و ز شربيره او بمعن بر كذا في قوله بشت باب

کاخلاق بدست حسن نمایند عظیم مز و کمال بیند خاتم کل دیباچین نمایند که بضم
الکاف الونی کلمه استفهام و شمس شوخ چشم اراده و ششمان شوخ چشمان
و کذا اراد بقوله و چالاک چالاکان و لذا قال تاجیب مرا این نمایند بصیغه الجول علی
و فنی مالم سبق و القافین **حکایت** یکی در مسجد سجاریه بطوق بانگ زگفتی ارکان
میوزن بغیر اجزیه یا وازی که ستماند از نوذرت بودی و صاحب مسجد امیری بود
خادد و نیکو سیرت کخوالش را موزنان قدیمند که هر یکی را از ایشان بیچ دینار
بود و در رسم و طریقه است و تراوده و بنامی و هم تاجیای دیگر روی برین اتفاق افتاد
و بر رفت بعد از مدتی پیش امیر باز آمد و گفت از خداوند بر من صیف کردی که بر دینار
از من بقوه یوان کردی اینجا که دفته ام و اضی اند که بسبت دینار می دهند که جانی دیگر
و و م قبول نمی کنم امیر بخندید و گفت دینارستانی که بیجا دینار می راض شوند
ب بدینست کسی بخواند در دی خارا که یکبار الکاف الفارسی از الطین و فارابی
علی معنی احدیما بمعنی الجوال الذی یطیر علی الخشب الذی لا یثار فی الخشب و الثانی اسم متاع موقوف
من الاثمن و الماد منها مع المانع الاول چنانکه بانگ زستی قوی حرات دل معقول
خاستدفاع علیه صیغه بانگ **حکایت** تا خوش آوازی بیانک بلند قرآن خواند و صاحب
دی برو بگذشت و گفت ترا شاه معنی دارن در معا که ترا ماه بآه می دهند چند
گفت هیچ گفت پس این اخت بخود چو ای می گفت از بهر خطای خودم گفت از بهر فدا
مخون **ب** که تو قرآن بدین خطا بنحیین خوانی میری رونق مسلمانان بخار
الصالح و رونق السیف ماف و صنه و منه و رونق الضعیف و غیره **باب**
و خوشنوی جوانی العنق فرط الحیة و الحیة عند المتکلمین ترادف الاراق و قبل سوا افراد

میل

میل بلانیل و قبل الميل الدائم بالقلب الدائم و فعال سوخته بقع الفواد من المراد
و میل الحیة لا یکن توقعه بعد و لا رسم و انما یوقنها من ذواقها سدا و قبل حد
السباب من الادراک للاحس و خلثون ثم بعد کلمه للاحس ثم بعد بنحوه
حکایت حسن میمند را گفتند سلطان محمود را چندین بنده صاحب جمال
دارد هر یکی بدیج جهان اند چگونه است که با صیغی که از ایشان میل و بختی ندارد
که ایاز که او را زبان حسنی نیست گفت هر چه در دل فرو ذاید در دین نگویند
مشو هر که سلطان خرید او بابت کردیم بد کنند نگویند و انکار ایا داشت
ببیند از و کشتن از خیل خانه تنواز و طیل فی الاصلی النسان و اولو به ستمکار
للمائة **قطعه** کسی به یل انظار اگر نگاه کنندشان صورت یوسف و موی خدایی
از بزم و یصف بالتبایح فقول نشان صورت یوسف بالا ضافه معقول مقدم
لدهد و کن چشم ارادت نکند آن کسی در دیو فرشته ایش نماید چشم کردنی
بمعنی آن دیو در نظر ارادت میجو یک فرشته نماید که چشم کردنی و الکر و بیته بختیغ
الراء ان الملایکه المؤمنون کذا فی شرح المواقف و منها یقرب الراء للوزن **حکایت**
گویند خواجه را بنده نادر حسن بود و حال فلان نادر حسن است از افغانی و بلخالی
و باوی بر سبیل مودت و و بیانت قوی داشت با یکی از دوستان گفت در بیخ اگر
این بند من با چنین حسن و شایلی که دارد زبان و راز و بی ادب بنودی گفت
او بر از جو افرا دوستی کردی توقع حرمت مدار که چون عالتی و مشوقی در میان
آمد مالکی و مملو با بر خاست **قطعه** خواجه با بنده پیری و خوار بری غلم الخلد المودور
خون دلید با زنی و خنده چه عجب که خواجه ناز کند و بین کشتن بار ناز چون بنده ای

ای بصیر علی البورک بعد حکایت پاریسی را دیدم بحسب تحقیق گرفتار و مبتلا شد و را
 از پرده برداشته و ملا صدق را، افتاد چند انگ علامت و خرامت کشیدی و مختار العجا
 انوار السداد الایم و العذاب قال له ان خدایها کان خیرا منک مصابی عوالات الشیاق
 فی العشق گرفتاری و معنی **قطره** کوه ننگم زو امست دست و روزه و بی شیخ یترجم ای
 و لوضه بینی بالسيف الصارم بعد از تو ملا و ملجاء، امست و الملا و الملجاء، پناهگاه بقوله
 ملجاء عطف تغیری لا قبله هم در گریه هم ار گریه هم قبل ان در معنا معنی الباب ان ان
 قدرت فلا افر الا بالیک ملامتش کردم و کفتم عقل غفلت را چه رسید که نفس خست
 خالی آمد نمائی بگرفت فرد رفت و گفت **قطره** در کجا سلطان عشق آمد تا ندو
 بازوی قوی را محل باکی دامن چون دید بکسر را، المیخ دفعه الباء مضارع من رشتن
 ان کیف یجیر منظر الذیل و یعیش علی الطمانه ان پیمان که او قنای باشد تا کیر بیان در
 و حل یعنی الواد و طمانه الممانه الطمین اللزج **حکایت** یکی را اول او از دست خود رفته بود
 و ترک جان گفته بخت کرد و له نظایر من هذا الله بل من هذا الكتاب و معنی بفتح الهمین
 اسم مکان من طبعه الا انی ارفع نظرا و جان خطرناک بود ازجه آن که باور است از آن
 عظیم الشان بود و در طره هلاک من مختار الصحاح الورطه الهلاک فالاصناف بیانیه نه
 لونه که تصور کنی که بکام آید و یا مرغی که بدام افتد چنانکه گفته اند **مب** چه در خشمش
 نیاید رزت او لا یلتفت و لا یبیل لا دینیک و دینار که از دکان یک ان نماید برت ان غلام
 یلتفت للیب لا دینیک و دینار که و لم یسک النوسل به الیه فتد اب ان نظر که ان نظر
 الحیر و از حیث عدم انتفاع منه من مطلق یک یا ان بمعنی کشتن ازین خیال محال
 تجنب از بعد کن که خلق هم من کنه که نو داری گرفتارند و اسیر و پاید در زنجیر نیاید

آن عاشق بیچاره و گفت در جواب ایشان **قطره** دوستان کو نصیحت میکنند ای
 دوستان نصیحت بمن میکنند که مرا دیدن او دیده دل در ارادت او است بقوله
 کو مالک فی الفارسی مع او عن احمد الداعی انه قال کو مباحش بمعنی مباحش و کوزا بد
 و معنا که کج جگر بیان بر زور پی و کتف بکبر الکاف و سکون الناء و الفاء لان
 اجتماع ال کزین مجوز فی الوقف مطلقا دشمنانرا کشد و خوابان دوست
 یعنی خوابان و دوستانش را می کشند بر عکس بیان شرط مودت نباشد باید باشد
 جان بسکون النون ای کزفه و ل بسکون اللام مفعول مقدم لکرفتن فی قوله از
 بهر جانان کرفتن و هو بکسر الهم المعجبه **مثنوی** تو که در بند خویشی باشی عشق
 یار می یعنی و عشق بازل دروغ زن یعنی کذاب باشی گریه شاید بدوست به بدون
 شرط یار نیست بالباء المضمری و در طلب مرون خیزم بالخی، المیخ ان اقوم و بعضهم
 صحیح خیزم بالجم الفارسی چو می بندیش بالباء الوالی ازین ندیرم خصم ارمه شمشیر زند
 با یرم کرد دست رسد که آسایش گیرم جزا، شرط محذوف از خدا و رنه ای دالا
 بروم تا که بر استانش یرم متعلقانش را که نظر در کجا او بود و شفقت بر روزگار
 او بندش یعنی الباء الفارسی و او ندای ضحی او و غطا و بندش بفتح الباء الوالی
 نهادن در قید و سودی و نفع نداشت **مب** در واک طیب صبر می فرماید و بر
 نفس در بعضی را نکند مع الشین المیخ و الکاف الوالی می باید **مثنوی** آن شنیدی که کن
 ای محبوبی بهفت بفتح الباء الوالی و معنی النون و الهاء ان بالاخفاء باول از دست
 اخفته را می گوئی قوله تا ترا قدر خویشی باشد پیش چشمت چه قدر من باشد مفعول
 القول اعنی گفت باورته فاده را که مطلع نظر او بود جز که چندی که جوانی بر سر این میدان

مثنوی

مداومت نماید خوش طبع و شیرین زبان سخنهای لطیف و نکتههای غریب از وی
 شنویم چنین معلومی شود که شعور یعنی فتنه در سر و سوزی در دل سید است
 می نماید بجز الفرایب سوز اسم من سوزن و یکی ابضا صیغه امر و وصفه که بسیار
 و المراد منها سواد اول و فی الصحاح الفارسی سید ابالکسر بمعنی الخجون و الحیان و آن
 الشتر بالفتح پسر دانست که دل او او بخت اوست و این که بلا بفتح الکاف
 الفارسی بمعنی الغبار انگیزه اوست مرکب بجانب او راند جوان چون دید که شاه
 ذوالقینیز داد عزم آمدن دارد بگشت از یکی و گفت **س** انگس که مرا بگشت
 باز آمد پیش مانا که دلش بسوزد بر گشته بضم الکاف الوقی خویش بجز الوایب مانا
 بمعنی برین و هو المراد منها و قد بکی بمعنی همان و همانا چند ملاطفت کرد و پرسیدش
 که از بجایی و چه نام داری و چه صنعت دانی جوان در حق بگویدت چنان غریب بود
 که بحال دم از نفس و ذوق نداشت **س** اگر خود صنعت سبع بضم سین و سکون
 الباء و مع کنایه عن تمام المصنف از بزرگوارانی چو الشقی الفی فی ندانی نه زاده
 گفتا من جواسخن نکوی که هم از خلق درویش نام بلکه طوطی بگوشت ایشانم انکه بفتح الکاف
 الفارسی و سکون الهاء بقوت السین محبوب از میان تملطم امواج محبت سر بر
 آورد و گفت **س** بخت با وجودت که وجود من مانند معارخ من مانند تو بگفتن
 اندر آبی و مرا سخن بماند این بگفت و نوه زد و جان بجان تسلیم کرد و **حکایت**
 یکی از مستعلمان مجال و بهجتی داشت و معلم از ابی که صی بر شیت است قبل انما قال
 بکذا لان للسن الذی فی حیوانات البی لا یمنه میل الا حسن البشر با حسن بشی او
 البشر بفتح بین فک مر جلد الانسان کذا فی مختار الصحاح میل داشت بمانی که خایب

اوقات درین سخن بودی که **قطعه** نه اینچنان بگو مشغول است بستی رو که یاد
 خویشتم در ضمیری آید ز دیدنت نتوانم که دیدم بدو کرم فی بعض النسخ بر دو
 من دو ضغن و کر معایله بینم که بر آید باری از من پس گفت اینچنان که در آداب
 در رسم اجتناب دی کنی در آداب تقسم هم نظری فرمای که اگر در اخلاق کم ناپسندی
 از خلق غیر مرضی بینی که مرا آن پسندید نماید بر این مطلع گردانی تا تبدیل آن مشغول
 شوم گفت ای پسر این از دیگری پرس که آن نظر که مرا بابتست جز من نمی بینم **قطعه**
 چشم بر اندیش که بر کند با بفتح الکاف الوقی من کنندن دعا علیه عیب نماید
 منترش در نظریه منتر در نظراتش گر منتری داری و مفتا و عیب دوست بیند بجز آن
 یک منتر **حکایت** شبی یادوارم که یار عزیزم اردو در آمد چنانکه از اختیار از بجایی
 بر آمدم که چراغم با کستین گشته اند از نطفی **ملح** سدا را ای لیل طیف از ضیال
 من بجلو از یکشف بطلعه از بوجهه الراجی از الطلعه معقول بجلو و هذا المصراع مع
 قوله شکفت بکرتین بمعنی عجب اسم مصدر من شکفتن و قد بکی صیغه ماضی و قد
 استعملی ایضا فی مقام المصدر مثل قولهم باید شکفت کذا بجز الفرایب آمد از ختم
 که این دولت از بجایت واحد من ناز ابو الطویل و يقال لشدة الملح کذا سمعت
 من بعض الکمل و فی الاصل من عزال للشیخ مطلقه فذر صمت الواجدین فصاحوا
 و من صاح واحد اما علیه جناح ای الایم و الواجد للذن و يستعمل فی التلم المستولی
 علی القلب الناشئ من الحب و آخر هذا المصراع المذكور و ساید لیل القبلین صباح
 بنشست و عتاب آغاز کرد که مراد رحا که دیدی چراغ دابکشتی گفتم کان بر دوم که افتاد
 بر آمد و نیزه بفرمان گفت اند **قطعه** چون گرانای نوعی شخص ثقیل که پیشش شمع آید

خیزش از قم اندر میان جمع یعنی بجای آن ثقیل را و ریفه و اگر آن شخص که
بشش شمع می آید شکسته است و شش لب استنش یک شمع بشش **حکایت**
یکی دوستی را مدت ها ندید بود گفت بجای که مشتاقیم گفت مشتاقی به که ملولی
مثنوی و برآمدی آن نگار سر مست ز دورند هم دامن از دست یعنی زود
ندیم دامن از دست معنوقه که ویریدیرینند آخر کم از آن که سیرینند **حکایت**
شاید که بار ده فغان آمد مصارع من آمدن از نیزه های نقش بجفا کردن آمد
است حکم مع البتة از غیرت و مصافح یاران خالی نباشد **مثنوی** ادا جنتی در وقت
بضم الراء و کسر ثا و کسرة الفاء بلقاء التي ترا فقم في سكون متروزی معلق بجایی
و ان للمصل جنت في صلح قوله فانت محارب جواب اذا والوا و مثل قوله وان جنت
للعطف على المذوف عند الجنزی ای وان لم یج وان جنت کقولک اگر میکرد آن مثنوی
ان ان لم تنسني ان ايتني وخذ خذ لای ال و معنی الشط منسلخ بخران **قطعه** بیک
بفتح الباء الموحدة و کسرة الیاء التختانية نفس که برایتی از افراط یار با اختیار
بسی ناند که غیرت وجود من بکشد بضم الکاف العوی بجنبه گفت که من شمع جمع ای سوز
مرا از آن چه که پروانه خویش من بکشد یعنی چون من شمع جمع باشم مرا از کشتن پروانه
خود را چه کنه و وصفت باشد **حکایت** یاد دارم که در ایام پیشین من و دوستی
چون دو بادوم مغز در پوستی صحبت داشتیم ناگاه اتفاق سوختن و پس مدتی که باز
آمد حساب آغاز کرد که درین مدت قاصدی ترستادی گفتم در بیخ آمدم که بدو
قاصد معنی بیک بجال نمود و پیش کرد من محروم **قطعه** یار درین معنی قدیم مرا
که بضم الکاف الفارسی یعنی بگو که بر زبان توبه معنی مرا که مرا توبه شمشیر نخواهد

بودن بنظر تو ای لایکن الشیخ من نظرک و من مشاهدتک بحاکم من احد **حکایت**
دانشمندی را دیدم بجهت شخصی گرفتار و راضی از و بکنار آن و لا یطلب من
طلب و فاء غیر الکاملة مع جور فراوان بردی و کمل نه کران کردی باری بطریق
لفظی گفتیم که نرا در محبت این منظور ای طلب علی و فرض نیانی نیست و
بنای این مودت نه علة بر زلتی بفتح الاء البیحة نه با وجود این معنی از فاذا کان الامر
کذلک لایق قدر علماء نباشد خود را منم کردن و جودنی او بان بدون گفت ای یار
وست عتاب از دامن روزی دم بدار که بارها درین مصلحت که تو کوئی اندیشه
کردم صبر بر جفای او سهملی نماید که صبر از و حکیمان گفته اند دل بر جفا ملامت
نمادن آسان ترست که چشم از مشاهدت بر گرفتن **مثنوی** انک نه او بر
نشاید بر در جفای کند بیاید بر در قد و وقع في بعض النسخ ههنا م که دل پیش
و لبر و دار و ریش در دست دیگری دارد روزی ای در یوم من الایام از
دست گفتش و نهاد یعنی گفتش و نه از دست تو ای العیفة و الاغان من
یو که چند از آن روز کردم استغفار نکند دوست زینها و بالباء اذ دوست
دل نهادم بر آنچه خاطر اوست که بلفظ بنزد خود خواند و بر بصرم بر انداخت
النون قوله او و اند مرتبط للشرطین **حکایت** در غنفلوان جوانی چنانکه
اقتد و دانی جمله معرضة یعنی در اول شبایم با خوشی پس دل سدی بفتح
نفس و تخفیف الراء و الاول و کسر الین و تشدید الراء و الثانی داشتیم حکم انک
خلق بلقاء المهملة داشت طیب الاء و خلق بالیاء المبعیة المفتوحة معنی المخلوق
کالبعد اذ ابداء یعنی قد کان لا اعصا المخلوقه می کالبدر المیز اذ ابداء و ظهر من الافق

او من غیره کما جلیل و الفیم **م** انک نبات عارضی است آب حیوانی خوردند در شکمش
 یعنی این که گندای بنظر هر که نبات می خورد فان اکل النبات مذکر شفه الجیب است
 في اللق في شفة اهل من النبات المعنى اتفاق بخلاف طبع از حرکت دیدم
 که پسندیدم دامن از دور کشیدم کنایه عن القطار وعدم اختلاط و نحوه
 مهرش برچیدم و گفتم **م** برو هر چه می باید پیش گیر سرمانداری سر
 خویش گیر یعنی چون با ما سر نداری و موافقت نمی کنی سر خوشت گیر و برو هر جا که
 خواهی شنیدی مشی که می رفت و می گفت **م** شب بود از لطافتش که وصل افتاد
 نخواهد رونق بازار افتاب نگاه مضارع متنی به کاسن بالكاف العنای بمعنی
 الامتنان این میگفت و سفر کرد و پیرش فی او در من اثر کرد **م** فقدت زمان
 منصوب علی انه مفعول به لفقدت الوصل والمراد جامل الواو الحال و بقدر متعلق بجامل
 و لا بد العیش من قبیل جرد قطیفه العیش بالفتح الطیوة وقیل طرف بجامل المتأخر
 جمع معیبه و هذا البيت من غزل السج و بعد بجانب فلی الوداد ملازمی و فارق
 النی و الخیال مواضیئ الشبه ما التی بیوم قیمة و سبیل و موی بانتشار الکو اکب بجانب
 ای تباعد لظلم بالکسر الصدیق و الوداد بالفتح لظلم بالکسر المألوف و عاید المألوف
 محذوف انها الغنة انا و سبیل منصوب معطوف علی محل ما و انتشار الکو اکب تفهنا
م باز آن بامد و سکون البیا امر من آمدن و مرا بکش یعنی الکاف که بهشت
 اند اما مک مردن خوشتر که پس از تو ندگانی کردن اما بشکد و منت باری پس
 از مدتی باز آمد آن خلق و ادوی متغیر شد و حال یوسف زیان آمد و بر سبب و کدش
 چه به کردی شسته سبب یعنی التفاح و قوله به بکسر البیا و سکون البیا ای مثل فوطل

قد وقع عليه الغبار و السوا الناعم و رونق باران شش شسته متوقع بکسر القاف
 که در کلماتش گیرم کنان که فتم از خورتن منه گفتم **قطعه** آن روز که قطرات سدرت بود
 حیث لم یبیت من السور غیر ما بدلی شیء یسیر تحت اذنه و اوایل ظهور طینه و سدا آوازه
 سوت لطافه المحبوب صاحب نظر از نظر برانیدی امروز بیامدی بعضی شش ای
 بعضی ان صاحب نظرش و هذا الشیء راجع الى اللطافة و ضمیه برش اند یعنی
 که فتم و ضمیتش برش اندی اثرات الاثوات الشارب و الذوق **قطعه** تان بهارا
 یعنی ای تان بهارا و رفت از دلت و یک از العود منیه نمی من نهادن کاش مال سرد
م شد جند خراسی و نگه کنی دولت یارینه بار جالبها الفارسی السنه الماضیه و یارینه
 بالترکی بکن بلدی تصور کنی پیش کسی رو که طلب کار تست تان برو کن که خرید
 سبزه در باغ گفته اند خوشست یعنی گفته اند که سبزه در باغ خوشست و اند
 آن کین سخن می گوید قوله این سخن مفعول گوید و اشارة لا قوله سبزه در باغ
 خوشست یعنی از روی دلبران خط سبز دل عاشق پیشتر جوید قوله خط سبز
 مفعول جوید و جمله از روی دلبران ام مفعول و اند از علم معنون هذا الکلام بکسر
 نو کنند از رست کند ما بفتح الکاف الفارسی منشر که بین الکر و الفارسی اسم نیست
 يقال له مألوف الکرات و کند نازار موضع بنه و کثره مل کلزار و لاله زار پس که به
 می کنی بفتح الکاف العونی من کردن می دوید چون این حکایت شنیدم گفتم **قطعه**
 بار بر رفتی بفتح التاء و کس الهمزة و سکون البیا اصله برفقه و البیا للمخاطب و بعضی
 النسخ ببارینه برفتنی چه آمد اما بیامدی جو بوز سعدی خط سبز دوست دارد
 نه هر الف جوال دوزی **قطعه** که صبر کنی یعنی الکاف العونی و بکنی بکسر البیا و فتح الکاف

است

من کندن موی بنا کوشش یعنی که بکنی موی بنا کوشش را و صبر کنی بر سخت کندن او این
 دولت ایام نکوی بسر آمدن بقیض کردست بجان و استی میجو تو بر ریش نکشی
 تا بقیامت چون دست تو که رسیده است بر ریش و کدالتی که بر آید تا بقیامت
 دیگر سوال کردم و گفتم جمال دوی ترا چه شد که مورچه بر کرد بگو الطاف الفارسی ملک بود
 است بخند گفت ندانم چه بود رویم را بکمر بستم حسنه سپاه پوشید است **حکایت**
 یکی از مستدریان بفتح الراء بعد از بفتح غریبای وی پرسیدند که ما متقول غلام جمع
 آمد و سوالی را شعری خواند آن عرب گفت لا یرفع و قوله مادام ادرم لطیف
 ببحاشی فاذا فتن شیطا ففهم المقایل لقوله لا یرفع یعنی ما خوب لطیفند و درستی
 کنند چون درشت شدند تعلق کنند و دوستی نمایند **نظم** آمد و آنکه که خوب روی بود
 تلخ گفتا رفتند خوی بود چون بر پیش آمد بقیض کند مردم امیز و می جوی بود **حکایت**
 یکی از علما پرسیدم که کسی بیا ماه روی در خلوت نشسته و در غایت در قیاس
 خفته و نفس طالب و شهور غالب چنانکه عرب گوید التمر یان هو علی کل من
 من النبع و هو ادر اک التمر و النما طور باطلا المملک حافظ الکرم و کذا النما و الجمع
 النوا غیر ملان و بیج دانی که بعلت پیر میز خاری از و سلامت بماند گفت اگر از ماه
 روی بماند سلامت از بد کو یان نماید **نظم** و آن که سلم الاثان من منقه فی موه
 ظن المدعی بسیم قوله فی لوه متعلق بسلم و الفاء فی متقول من جواب الشرط
 ای بلیس بسیم **نظم** است بر پس کار خویش بنشستن تا که او را اصلاح می کند لیکن توان
 زبان مردم بستن ای لیکن این طارمهم که بستن زبان مردم است نتوان کرد
حکایت طوطی را با زبانی در حفصی کردند از قیچ مت بل او بجای آمدی بر دوی گفت

این چه طلعت مکر و هست و هشتات معقوت ان المبعوض و منظر ملعون و شمال
 ان اطلاق ناموزون یا تحراب البین و قد حذفت معناه یا لیت بینی و بینک بعد المشرقین
 ان بعد المشرق من المغرب فقلب المشرق و اضمیف البعد الیهما او بعد مشرق الصق من
 مشرق الشما و هذا ما خود مر قوله یحیی اذا جانا قال یا لیت بینی و بینک بعد المشرقین
 فیل التوبین **نظم** علی الصباح بر وی تو هر که بر هیز و صبح روز سلامت بروم
 باشد بد اختر چو نو در صحت تو بایستی ولی چنانکه توی در بهمان کجا باشد بخت
 آنکه غدا بر از می آوردت طوطی بجان آمده بود و لا حول کمان ان قایلا لا حول و لا قو الا
 بالده از کرد و شن گیتی می نماید و دستهای تقابین بر یکدیگر می مالید و می گفت این
 چه بخت نکوست مشکوس و طالع دون و ضعیس و ایام بوقلمون مدفع من نیاب
 اروم و لا توان کیره اذ انظر الیه یری علی اطوار شتی و بوالغرایب فقال له باله کی کلستانی
 کنه و بکنی برین تغیرات الزمان و اختلافه لایق قدر من آنست که با زبانی در دیوار
 باغی چراغان می افشیدی **نظم** پارسا را پس این قدر دندان که بود در طوطی دندان تا
 چه کند کرده ام که روزگارم ببقویت آن در سکت صحبت چنین ابدی خود را تا جنت
 با فیه یعنی در ای بقیض الفکر چنین نبویلا مبتلا کرده است **نظم** کس نیاید بیای دیو که
 که بر آن صورت نگار و نقش کند که ترا در بهشت باند جای دیگران و وزخ افتاد
 کتد این مثل بر آن آوردم معنی برای آن آوردم تا بدانی که صد چند آنکه انا و آن
 تا و ان نوتست تا و ان از و ان و حنت **نظم** و اهدل و سماع دندان بود زان
 میان گفت شایسته می گوید که ملکی زما ترش نشین که تو هم در میان مانندی یا الوعد
نظم جمعی ای من بجایه چو کل و لا اله الا الله تو همیزم خشکی در میان رسته من رستی

بالفهم یعنی نسبت و قدر چون باد مخالف و چو سرما تا خوش چون برق بسته
 و چون بخ بست یعنی از زاهد تو در میان ما شخص نمی آید چون باد ای طالع الخالف
 و شخص خوشی هم سرما بکون الراء ان مثل ابر و ضد لاد شخص نشسته چون برق ای
 فی البروق حيث تخطط و مخاطب مناعا و به لاشون دون الملائكة و شخص بسته چون
 بخ ای فی الانقباض و الامساك عن الابواب التام **معنا حکایت** و یعنی دانستم
 که سالها با هم شو کرده بودیم و نان و نمک خوردیم و در آن حقوق صحبت ثابت شد و آخر
 بسبب نفی اندک از ارضای من ای ایداد او داشت دوستی پیری بضم البین الکمل
 و الباء الفارسی یعنی تمام شد و با این همه مخالفت و ملالت و بستگی معنی ارتباط
 قلب از هر دو طرف معنی از من و آن حاصل بود و بگویم انکاد بدلیل آنکه شنید که اوزی
 و ویت از سخنان من در جمعی نمی گفتند که **قطر** نگار من چو در آید بخت تمکین از
 الفتحک الملیح نکند زبانی کند بر جرات و نشان یعنی بر جرات و دلیران چه بودی
 از سر زلفش بدستم افتادی چه آستین گردیان بدست و در بیان معنی که میجو
 این مثل بودی و محمول المعنی یعنی گشت افزا بانشب بر اس صدع طلیب حتی
 سکون صدعه یعنی مثل گم الکدام فی يد القواء طایفه دوستان بر لطف این سخن
 بگو حسن سیرت خویش کو اسی بضم الکاف الفارسی یعنی شهادت و ان بون ند
 و او هم در آن میان مبالغه کرد بون و بر فزت بفتح الفاء و سکون الواو صحبت
 قدیم تا سفس خورده و بخطای خویش اعتراف نمود معلوم کردم که از طرف او هم غبت
 هست و اما قال سمعنا و الا انه الرخبة عند قد وصلت سابقا این بینها و فرستاد
 و صلح کردم **قطر** نه مارا در میان خود و وفا بون یعنی ایس بینا مید و فاء استخفا

علی سبیل الانکار جفا کردی و پند مدهم و دی بیکبار را بالکلمه یعنی از جمله جفا
 دل در تو بستم ندانستم که بد کردی بزدی من کردن بالکاف الفارسی معنی الاغفر
 ای لم اعلم انک قد فعلت عنی دفعه منوزت کسر صلحت یعنی منوز بود که صلح داری
 باز آن یعنی ارجع الی انما نیکاز آن محبوب تر باش که بودی **حکایت** یکی رازنی صاحب
 جمال بود و در گذشت و ما در زن پیر و زوت یعنی لطف بعلت صدق یعنی الصاد
 و کدره مهر المراه کذا فی مختار الصحاح و بعض النسخ بعلت طایس و منوط و قد خانه
 متکون باند مرد از محاورت او ملحا الکمل ان من تخالفا بها بجان و تجیدی الی کان متادبا
 فی الفایه و حکم صدق از مجاورت با حجم او چنان و خلاص نبدیدی طایفه دوستان
 بر رسیدن او آمدند یکی از آن طایفه گفت چگونه در فراق بار غمزد گفت نماندین
 زن بر من چنان و شواری نمی آید که دیدن ما درش و شوارید **مثنوی** کل
 بنایج و بنیادفت و خاربجا نگویند برداشتند و ما بداند دیدن را بر تارک بفتح الراء
 ای الخیالستان ای علی باس البرج دیدن خوشتر از روی دشمنان دیدن و
 از هزار دوست برید یعنی بریدن تا یکی دشمنت نیاید دید **حکایت** یاد دارم
 که در ایام جوانی کدر داشتم بگویند و تار داشتم با ماه روی در ایام نوزی که حورش
 آب و نه نا بگوشتانیدی بفتح النون النافیه ای بیس با الفم الرطوبة اللعابیه من
 شد حرارت و سیموش معنی من مغز استخوان را بگوشتانیدی بضم الباء ان بقلیه
 و لا و ر بللیل و قد یکون بالتهار و السوم بالتهار و قد یکون باللیل کذا فی مختار الصحاح
 از ضعف شربت با آفتاب مجرب یعنی الطاقه و البیحه بفتح نصف النهار کذا فی المختار
 طریبا و روم التها و سیه دیوادی کردم متعجب که کسی زحمت و تموز از من پیر و ان

جست

بزرگ و بانی انش من فردت از ای بطنی که ناله از نار یکی بکسر الیه صدری و دهلیز
 خانه دوشنای دیدم در محار الصیاح الدهلین بالکسر ما بین الدار و الباب فارس موب
 قوله جای بدل من روشنای که زبان فصاحت از بیان صباحت در محار الصیاح الصبا
 بحال ولا تخف ان هذا الجال بمعنی الوصف بالفارسیه فونی والمرد من الجال في قوله جای که
 موصوفه اخن قرب روی او عاجز بماند بفتح النون ضناک و در شب تاریک صبح برآید یا
 آب صیق از طلمات بدر آید از کج قدی بر روی آب یعنی آب که در آن برف شود و بردست
 و شک در آن و بخت بود و بوق بفتحی العین والراء برآید بخت ندانم بکلا بشل این رایج
 الا برف آب مطیب کرده با قوط چند از کار و کش در آن بکشد که از آن مطیب شد و
 بکله شد از دست کارش بر کردیم و بخوریم از بنوشیدیم و می که شده از سر کردیم
 طما بالقطر ان عطش بقلبی سوا العضو العنودی المستکن في الجانب الایمن من الصدر
 ینقلب لانه خالص البدن من قلب النخلة ان لهما وقیل لکنه ثقله قال ان قلب القلب
 مثقل مثل ابداء طوبی قلب سلیم غیر مثقل لایطو بسببه ان لا یقارب ذلک الطمان بسببه
 ان یزید و یکنه و شف الذلال ان محله و فی المثل الرشیق اتقع ان اذا ارشفت الماء قلبا
 کان اسکن و ادفع للعطش کذا فی مختار الصیاح و ههنا مرفوع علی انه فاعل یسبح و از لال
 الماء العذب العنا فی قوله ولو شربت کجوزا متصل بقوله لایطو ان لو شربت امثال البحار
 من الماء الذلال و قال السیح فی هذا المعنی ایضا هل یقنع من الزلال بحرقه طما ان
 ولو شربت البحر ما کنتی و ما ینبئ ان یعلم ههنا انه اذا دخل النقی علی و قیل معناه الاثبات
 مطلقا و قیل ما ضیا و الصیح ان کس لا فصال و کذا فراه بلا یقارب **قطعه** جزم
 شاد ان فرخند طالع را که چشم بخذف الیم في التلفظ للوزن بر چنین روی او قند

حال

یعنی افند یعنی الواد و مر یا مداد مست فی معنی الیم و سکون الیه بیدار کرد و بین
 تشب ان من سکرم من المراسی یقظه نصف الليل مست ساقی روز خشر
 با مداد ای با مداد و در خشر ان من سکرم من جال الساقی انما یقظه صبا
 یوم لشد و لیا **حکایت** سالی سلطان محمد خوارزم شاه لو با خطای بران مصلحت
 صلح اختیار کرد یعنی مدافعتا و بخطای که نمان مصلحت را بازم بجای مصلحت
 سالک فی الفارسی و فتح العین بمعنی اسم بلد و در آمدن پس دیدم دو قوی بنایت
 اعتدال و نهایت جال چنانکه در امثال او گفته اند **نظم** معلمت همه نوخی و دلبر
 اموضت في الجوانب نوخی و تحفی مطبوع و اراد بشوخی ههنا المطبوعه و المعجونه
 جفا و ناز و عنایت ستم کردی بالکاف الفارسی اموضت من اذن بچنین شکل و قوی
 و قد و ش بفتح الراء و کالو او اسم من دفن کرد انش من و انش کاه و فت دیدام
 مکر این شیوه بمعنی ناز از برل اموضت ماض من اموضت بمعنی التعلیم و اما اموضت
 في الموضعین في البيت السابق فمواض من اموضت بمعنی التعلیم فان اموضت
 بجی لازما و مستعدا کذا فی الجواهر مقدمه کجود می یعنی کتاب مقدمه که تالیف
 کرده است زحمتی از قن خود در دست و می خواند ضرب دیدم و او کان للشد
 عمر و اکفتم الی سر خوارزم و خطای صلح کردند و دیدم و را میچنان خصومت با
 نخواستید و مولد علی وزن المجلس مغان من ولد پسرید کفتم فاک شرا از گفت از
 سخنان سعدی چه دارم کفتم **سور** بلیت علی صیغه الجی بول اگر کنت مبتلی بنجوى الذى
 یصول مفاضا خلق ان یصول علی کوله مفاضا و کمال ان یعلق مفاضا بل هو
 اقرب لفظ و الکاف فی و کزید اسم معنی للنخل منسوب للمحل علی انه صفة مصدر محذوف

الوصول صوله مثل زيدان مثل صوله زيدا في مقابلته الورد قوله على جرد بل حال من قاضي
ليس برفع وهو من كوى اي لا يرفع واليه حال كونه على جرد بل لا ينظر الى ولا يلتفت
الاصل على يمشي على النخيل والكبرياء جارا ذيله على ماسوى في المنكرين وهل سيتم
الرفع لئلا يستقيم على الرفع من فاصل الاستفهام انكادى كنى بمعنى زمان قليل
ياترثه فرو رفت وكنت غالب الشعاراد درين زمين بزبان پارسيست اگر
يكوي بغير فارسي نژديکه بابت کلم الناس على قدر عقولهم كنى **مثنوی** طبع ترا
باموس خوش صورت عتلى از دل ماکوشت از دل عشاق الحسبي که دلها عشاق
بدام توصيد من بزم شوق و نوایم و وزید بامدادن که دهم سفر معجم شد مکر از کما
گفته بودندش که فلان سعادت دوان صفره دیدن آمد و ملطف کرد و برود و
تا سرف خونه که چندين اوز بر انگفتی که منم تا شکر قدمم خادون از قول بزرگاز
مخدمت میان بستی کنى **مصراع** با وجودت زمين او از نيامد که منم گفتا چه شود
که درين بقعه بر آساي تا از خدمت مستفيد شويم کنى **مثنوی** حکایت
بزرگ دیدم اندر کوچه روى بيا، الوصله و قد مرعناه فناحت کرده از دنیا بفا
چه انگفتم بشهر اندر نيای که باراه چل بالکشدی از دل برکتى بکشت ابا پری دوباره
و مؤنذ تفرغ النون و سکون النین **المعنی** التفتيش چه کار یکبار الکاف الفارسي
بسیارند پيدان بلغزند اين بگفتم و بوسه بوسه روی دیگر دادیم و دایع کردیم
مثنوی بوسه دادن بر روی دوست چه سود هم در آن طمطه کردنش بدرجه بالبا،
الفارسيه المنقوصه و الدال المهملة الساكنه بمعنى الوداع وقد يعبر بالبا الوبى الزايد
ضمیم الدال بمعنى دوه و کتبه کردنش سبب کوى و دایع یاران کرد روی ازین سبب نيه

الش شرح شود و آن یعنی بنده اش دیگر در کشد معطایان التفاح قد فارق عن اهل
و لهذا من بعض اطراف احمد و بعضه اصغر سبب غصه الافراق و الا فانظان بعينه طاهر
شعر ان لم امت ان يوم الوداع بفتح الواو اسم و بالکسر مصدر تأسفا ان تخزنا و تخزنا
تخزنا او حال یعنی متأسفا لا تخزونى في الموت متصفا بکسر الصاد العادل و هذا البيت
مطلع غزل للشيخ و بعد او قفنت راحلتى بارض مودع و بکسبت حتى ان بملت الموقف
من مات لا تبکوا عليه ترها و ابکوا لى فارق المثلثا الراحلة المکرمه البیروجلان
او ناقة و المودع موضع الوداع حکى عن بعض اهل الهند انه عشق جارية فرطت فرح
في وداعها فدمعت عينه الواحدة و لم تدمع الاخرى فمضى العین التي لم تدمع اربع و ثمانين
سنة و لم يفتح عتوبه لئلا لانا لم تبک على حبيبه و في معناه انشد و ابکت عيني غدا البين
دعا و اخرى بالبا، بملت عينا ففابت التي بملت عينا بان غصتها ما يوم التقينا
حکایت خرقه پوشی در کاروان حجاز همراه ما بود یکی از امرای عرب مراد واحد دنیا نشین
بود نا فقه عیال کند تا که در زمان خواجه بفتح طاء، المعی و المعی الفارسي البطح التي کذا سمع
من بعض الکمل لکن الظاهر باطیم العزى اسم ط من بنی عامر علی ما ذکره الصحاح برکاروا
زدند و پاک بردند از اخذوا ما بملکم بالسن باز در میان کریمه و زان کردن گرفتند و
فریاد بر قاید خواندن **م** که نفع کنی و کر فریاد و زور باز پس خواست داد مکران
در و بیش که برقرار خود ما اند بود و تفر و رو نیا مد کنى مکران معلوم ترا بعضی حال
از قبل و هذا نظیر ما یعبه الله فی عین المال بالوصله تدبر نبردند گفت بل بودند و لیکن
مرابا آن جهان الفتی بنوه که بغار رفت آن حسنه دل باشم **م** نیا بد بختن اندر چه کس
دل کرد بر و بختن کار بست مشکل کنى موافقت حال منت ای تو گفتی که مراد در عهد جوانی

اتفاق حاله افتاد با جراتی و صدق مودت مبتنی بر قلبه چشم جمال او بود که و سود و سر مبارک
 محرم وصال او **قطعه** مکر ملائکه تنه مکر ملائکه بالند نظیر او بر آسمان و کز نه بشتر حسن صورت
 او در زمین نخواهد بود بدوستی آن بحق مودتی که منعقد شد است در میان ما حرام است
 بعد از و محبت که هیچ قطعه چو او از مثل او آدمی نخواهد بود و بلکه پیری نشود یا ملک ناگهی پای
 وجودش بکل اجل فرو رفت ارمات و دود فراق از دو و حالش یعنی از قبیل او بر آمد
 زور با بر سر خاکش بجای ورت کردم و از جمله که می گفتم بیا این بود **قطعه** کاش آن روز
 نه کو الزاب کاش نه الزکی کاش نه بعضی نسخ کاش کان روز فالظمانه ان يكون
 لفظه کاشی مشرک من الزکی و الفارسی که در پای تو شد فارجل دست کین بزدی نسخ
 مملکم بر سر من بر سرم تا در پس روز جهان را بی تو ندیدی چشم منم المادی محذوف یعنی ای
 محور جیب منم بر سر خال تو که خالم بر سر من خال بر سرم و سدا القول خالم بر سر دعا علیه السلام
 و نه نظر الزکی حبت قال فی موضع و بلکه طریق بابشکه **قطعه** انک قرارش نکرش و قرار بقطعه
 علی قرار تا کل از پس نشاندی غشت ای طیب الذی ان لا یقور فی موضع و لا ینام فی الا بعد
 نشر اوراق الورود و النسیرین علی فرائد گردش کین از دوران الفکر کل رویش بر بخت خار
 بنان من بنان خار بالزکی و کن در بدی لکن اراد سنا شجره النور کی معال طلبین و بر ادبه
 نتجق الورود بر سر خاکش که کاد السقره بر منست بالغنم از نبت بعد از مفادفت او و خرم کردم
 و سیت جزم که بغیت از کاشی یعنی بقیه خورش سوس در نور و معنی الزاب نور دیدن
 بغنم النور و مفتحا بمعنی بچیدن و مستقبله کشف الدال مع الماء قصد التخیف
 فیقال نور و نورنی انتهى و سنا محذوف که نکد و که دیگر الفارسی محذوف علی تلمنه
 معان بمعنی اندور و بمعنی حواله از جوابه و اطراف و بمعنی جمیع کذا فی الزاب و الطان المراد

سنا المعنی

مرینا المعنی کتابی است نگردیم بالخاف الفارسی من کردیدن بمعنی الدوران **قطعه**
 سود در یانیک و بی گریه بودی بهم موج از خوفه صحبت کل خوش بدی مقصود من بودی
 للوزن کز نیستی تشویش خار و دوش از لبه المانیة چون طاولس من نازیدم
 فی الصیاح الفارسی نازیدن با زار الجمع بمعنی ناز کردن کامراند ریاض و صل اس زمان
 اندر فراق یاری بهم چو مار **حکایت** بکرا از مملوک که عرب صحبت بلبل و بچگون
 بگفتند و شورش یعنی این الجمع و کرا را بمعنی الاختلاط کذا فی الفارسی قد
 بج معنی الغشیان و لیس مراد سنا حال او بگفتند که با کمال فغسل و بلاغت کرد در بیان
 نهادست و فغام اختیار از دست و ان بنو مویش الفی راجع لا المجنون ماحضه آورده
 و علامتش کردن گرفت که در شرف نفسانی به خلل دیدی که خول حیوانی اراد بظهور آید
 ایچ کرفتی و ترک عیشت آدمی گیتی از کردی و قدم منظره بچگون بنالید و گفت **شعر** و رب
 صدیق من کز منظره لظلمه لاسی و داد دا ارید لنی و محبت لیدی عشق الم بر ما یوما
 فتوضیح من الایضاح فی ان قطره و تبین لاجلی و هو منصوب باضمار ان جواب الاستفهام
 و فاعله ضمیر لیلی و محذوف منصوب بقدر مفعول و فعل قوله لی مع لاجل الاطباء کذا قوله
 و رب استرح لی صدری و یسرط امیری و قد یقو فی موضع بالیا التختانیة ففعل سدا فاعله
 ضمیر صدری و الاول اظهر و سدا البیت من غزل الشیخ مطلقا مطلع شمس باب دارک
 ام بدر اقدک ام غفص من البان لا اوری و من ابیانه تواریت عنی بالجاب مغاصبا و
 مهل تیوار من نور و جمد بالجزر و من شرب الخمر الذی ان ذقته الی حد حشره لا یغیق من
 السكر کاش کانان که عیب من جسته دوت از لسان بریدن تا بجای تریج
 در نظرت بجزغ موضع طار لعل کونم و اهلین من انفسهم و سنا بریدن تا جسته

معنى بصورت وحوى كواسى وادى قوله قد كذا الذى لستنى فيه لما رادوت زبى الى رادوت
 يوسف لانهما نسوة ذكروا قتل امرأة الوزير عشت عبت الكنى فى قتل سمعت
 باختيارهم وحقن ومنت لمن ملكا واطعت كل واحد منهم لكنيا فقلت
 ليوسف اخرج عليهما قلا راية اكره عظيمة وتختزن ذلك لئلا الدايح والى الى القلا
 وخرجن ايديهن من فرط الدهشة وقلن عايش له ما هذا بشرا ان هذا الاملك كيم في
 قالت ذبني فذلك الذى لستنى فيه هو ذلك العبد اللغى الذى لستنى في الافتنان به قيل ان
 تصورته كبح صورته ولو صورته في الفسك وقت الملازمة لقد رتق قال بخلاف الى
 ملوه قلى ابطاح وجره غدران وضمير التثنية راجع الى صاحبى الشا و فان من وائهم
 ان يذكره في الشعارم واثالهم صاحبهم كذا سمعت من بعض الكل وقال ابو الطيب
 حروب النكس عاق حروبا واعدتهم وانشغم حبسها مكرها وادى امه كمال ليلى مطام
 انداج بصورت كموجب هندرين فتنة است يغزو وطلب كردند در احياء و بجمع
 بمعنى القيد بكونه يدند و درست آوردند و بيش ملك در صحن سراپا بدستند مكرور
 هيات او توكروست حفى يد كسبه قام معه وندك ضعيف اندام ودر نظرش صفر اعدكم انك
 كترين خدام حرم او بحال از و بيش باليا، الوى معنى زيان بود و بزيت بيش باليا، الوى
 جتوون بواست مريافت وكفت او ملك او و بچه چشم مجنون بحال ليلى تورا بياست
 كرد تا كترت عد او بر تو بجلي كند **مستوى** ترا برد و من دخت نباید ديفى من بكي
 همدر دبايد كه ما او قصه مى گويم همه اوزد و هميزم را بهم خدشته بود سوزا الاضراق
شوا ما تر من ذكر لى بسمع لوسمعت ورق لى صاحت معى ان الذى مر يا ذى من ذكر منه
 الطيب لوسمعت ورق لى الورق التى لى صاحت معى من شوقه والمندان همتا

من الصبي وسمى رفع الصوت والى كبر الحاء المهملة وفتح اليم المرى المحفوظ ويقال
 بمنزلة الحبيب حتى تشبهها له بجم الطي والورق بضم الواو جمع ورقا، بفتحها
 كجر وجرأ، والورقا، اسم حامة يتبع لونها لون الرما و قد وضع النظم موضع
 الصنم اذ الاصل ان يقول ذوقه وذلك الوضع للاستلزام بذكر كقوله بانه يا طيبا
 الفاء قلن لنا ليلى منك ام ليلى من البشر حيث لم يقبل من مع تقدم الذكر
 والطبيات جمع طلبية وكثيرا ما يتبع به المعشوق في حسن العين ولطف النظ
 والفاء الارض للمستوى مذا على ما هو المشهور من كسر الحاء وفتح اليم في الحاء
 على ان يكون عين الاول لفظا ومعنى الى استمر من ان الموضع اذا اعيدت معرفة
 كان الثاني عين الاول وقال بعض الكامل الصريح عندى هو العكس ان ورق لى
 بفتح الحاء وكسر اليم على ان يكون بينه وبين الاول تخنيص حرف والماء الحمام
 هذا يا معترا لظان قولوا للمعا في است تدرى ما يقبل الموضع المعنى اسم حامة
 لا واحد له لفظه والمندان جمع ظليل وهو الصديق والمعا في بضم اليم وفتح الفاء
 اسم مفعول من محافاة الداء وبسبب العافية من الاسقام والبلدايا ان
 بلدايا العشق والسقام والحلم ان المصراع الاول يتم بالمعا ويبدأ المصراع الثاني
 بلفظة فى وقطع الكلمة الواحدة بين لفظين شاع ذابغ في اشعار البلغاء
 وقوله لست تدرى الان لم انت ما التصق بقلب الموضع وهو بفتح اليم ان المولم
 وقيل كتمل ان يكون الباء للظرفية دون الالفاظ انما استقر في قلبه وفى
 بعض النسخ ما معترا لظان قل لا تسمى بالبيت تدرى ما يقبل الموضع والالمى
 الذى المستوفى **نظم** تندرستان زانبا تدر در ريش و جرات جرمه در دى

نگویم در خویش گفتن از زبور می شکایت کردن از آید از زبور می حاصل بود با
 یکی مفعول گفتن در غیر حق تا خورق نیست آن لم یذق اصلا ایلام النخل اما که نه بلا
 حاصل فلان لا یقظ به صتی یختر منه حق لایزال تا در حالی نباشد همچو حال ما باشد
 ترا اف نه پیش یعنی در پشت کوز من باد یکی نیست ممکن او نمک بردست و
 من در حضور نیست **حکایت** قاضی محمدان را حکایت کنند که با نعل بند پیری
 سرخوش بود نعل دلش بر آتش بود روزگاری آن را در زمان یقید به در طلبش
 مشغول بود بویان معنی می بود و نند قوله بویان در موضع الحال و متر صد
 بمعنی متر قیوت بویان معنی طالب و بر حسب واقعه گویان معنی حکایت کنند آن
 تعاضیل و قایع که بر سرش می گذرد **نظم** در چشم من آمد آن کسی سر و بلند یعنی
 سر و کسی در جواب کسی بکشدین بمعنی المستقیم و مستقر و وصف شئی بقال
 لما سر و در بود با لضم ماضی من ربودن و لم زدست و در پایی افکند این
 دیدن استوخ و مطبوع می کشد بفتح الالف و لا مفعول کشد بکشد خواصی که یکس
 دل ندی دیدن بیدار لا یقظ الی احد قوله خواصی و ندی و بیند خطا براس النی السبع
 و سولستمد و محصول المعنی اگر تو خواصی که دلت را بکسی ندی و بدات بیند
 بعنم الباء الاول را حفظ عینک من النظر الی الی باب التفتات لا عشوتم
 از یاد تو غافل نتوان کرد و بهر چه معنی غافل نتوانم کردن بهر چه حال یعنی اگر که در کل
 حال که کوفته مالک فی البرق عارم نتوانم که بهر چه شنیدم که در گذری آن و الطرق
 پیش قاضی باز آمد طریقی ازین معاند می شناسد این را جمع الی پیر نعلیند
 رسید بورد و بچند و ششام بی جایستی و او دستخط بنی بختین بمعنی مرز گفت

و سنگ برداشت و هیچ ازنی جرمتی فرد نگذاشت قاضی بایکی از علمای معتبره
 که همنان او بود گفت **مس** آن شامدی و خشم گرفتن بیش و آن عقد
 برابر دی ترشش شیر نیست یعنی آن محبوبی را و خشم گرفتن او بین که چه
 خلافتی دارد و بین آن عقد و آن که برابر ویش که ترشست از غضب و
 شیرینیت در واقع در بلا و بیکر ابا و جمع عرب گویند که ضرب الجیب ذبیح
 الجیب فعیل بمعنی المفعول والمصدر مضاف الی الفاعل والمفعول مترک آن ضرب
 ایاه الی العاشق و قبل ضرب الجیب اوجع وللنفس فیما یبغشون مذامب
مس از دست تو مشت بردن خورون خوشتر است که بدست خویش
 بسکون الشین نان خورون می نامد بمعنی بشیه که از وقت بفتح الواو قل
 الحیا و او بوی سمات می آید مالک و المصطلح للوجه بادت نان بسکون النون مبتدا
 سخن بصله است خستوت گویند و باشد که در زمان صلح جویند **مس** انکور
 نو آوردن ترشش طعم بود روزی و و که هر کن که شیرین کرد و این بگفت و
 بمسند حفظ باز آمد معنی چند از عدول جمع عدل کذا فی محار العیال که عدل
 او بود در زمین خدمت می رسیدند که با جازت سخنی داریم در خدمت
 بگویم اگر چه ترک ادبست و بزرگان گفتند **مس** زور هر سخن بگفت کردن
 و است خطا بر بزرگان گرفتن خطاست اما بگویم آن که سوابق انجام داد
 ملازم زور را در بند طاعت مصیحتی که بیند و اعلام نمکنند نوعی از حیانت بگفت
 طایع صواب نیست که پیر این طمع نکردید هر کردیدن مالک فی الفارسی
 و پیر این بالباء الفارسی حوالی الشی و اطراف الصواب ان لا یخوم حوالی الی هذا

الطبع وورش وفتحی یعنی سید طهر و در نوروی که منصبی است پادشاهی بالیا
والکاف الفارسی میگوید یعنی مرتبه حصین است تا بکنایه میگویند
ملوث نکرد آنی که بجز الغرایب پادشاه و کذا پادشاه بجز الفیاء یعنی الفیاء الذی
یوضع علیه القدم فی السلم و بفتح السراج و بفتح المرتبة و هی المراسم و یف ایست
که دیدن آثار پسر نعل بند و حدیث اینست که شنیدی اشارت الی شمه و قاضی
ارایس فی اثر الموافقه اصلا فالاولی تذکره **مستوفی** یکی کردن بی آب روی بسکون باد
آب یعنی کسی کسی کردن است نه آب روی چه مخ دارد از آب بکسر الباء روی کسی
بسیار بجز الغرایب یعنی با بالترکی آنکه و پنجه پنجه و اثر شمر علیه بقوله نه هر بیرون که
پسندی و روش همچنان با تدبیر طوی صابونی که زعفرش و در میان باشد
نام نیکو بجهاد که نام زشتش کند پامال قاضی را نفیحت یاران بکند از
الاصدقاء المخلصین المتفقین فی الصدق والمجته پسند آمد و بر حسن دان چنان
وفای ایشان آفرین کرد و گفت نظر عزیزان در مصاحبت حال من عین صوابست
و مسئله جواب و لیکن **شعر** و لو ان جبا با ملام بزول ای لو وقع ان جبا بزول
بالملامة لسمعت ان قبلت کما سمع الله من حدیث افکار کذا بفتحیه عدول و مختلفه
الدائم و العدول بفتح العین و الدال المعجمه بالفتح من العذل وهو اللامه قال بعض
اکمل و فی بعض النسخ عدول بفتحین علی وزن العدول و الدال المهملة جمع عدل
والاول هو الصیح انتهى **م** ملامت کن مرا چند آنکه خواستی که نتوان شستن
از وکی سیاه می این بگفت و کذا تذکره و تفتیش حال او برانگشت باطراف الفکر
یعنی مسلط کرد و نفعت نکران برحمت که گفته اند که از در ترا دوست روز

در بار دوست یعنی هر که در را کس بیرون آورده و در میان نهادن بران خرج
روز و قوت در بار دوست و آنکه بر دنیا دوست دهن اسم فاعل مثل و کشت
نداده و در همه دنیا کس صاحب تصرف ندارد آن شود کذا قیل **م** هر که زردید
سر فرو و آورد و در ترا روی آفرین دوست است یعنی و اگر ترا روی آفرین دوست
یعنی طریقه الحکمت باشد و اراد به عموم الی ان یعنی و ان طایفه که دیده شده
الصلابة یحیل الی الذنب و یلین **م** بطلان پیش در خلق میسر شد و هم در آن شب
شخصه بسکون طاء الممد بالترکی صوب بکشتی و آخر شد که قاضی همه شب شربت و سرو
شاد بود و بر بقی در سینه الش از شمع تحقیقی و بر بزم گفتی قوله قاضی مسدا و تحقیقی
جزوه و همه شب ظرف تحقیقی و قوله شرب در سر دشت مهد در بر در موضع طالع **م**
استبای فی هذه الدلیله مکر یوفت منی خواند بسکون النون این خود غش غشاق
بس بالباء النونی نکران بالکاف النونی صنوز از کنار و بوس فی الحرف ای کفار
و کنان کلاما بالکاف النونی یعنی النهایة و الطرف و قد یکفی بکنایه حاله الوله
و من تماش بدنه بدن الجیب مجربین و ان طایفه از من جزئیات الاول لکن بعد
کل منها لفة حل صحت و بوس فی الحرف معان صیغه امر من بوسیدن و وصف نکرایی
و اسم مصدر و المراد من کنار من المعنی الثانی و من بوس المعنی الثالث و قیل یوجد
فی بعض النسخ بیت من معنی الابیات مکرر دشا و یار در هم کیو تابدار چون
کوی عالج در خم چو کان آبنوس و قد عرفت معنی دشا و قیل اواد به معنا وسط لانه
المرتفع و تابدار بفتح الجیم اسم فاعل مثل علم دار و باج دار و کوی یعنی الکافی الفارسی
الکثر بالترکی طوب و چو کان بالفارسیین للشب المنخی الذی یجرب به تلك الکثر حین

حين الملاعبة والعاج عظم الغيل وابولس اسم شجرة سودا بك دم ك چشم كفتة
است ربهار و قد دفع بعض النسخ بدل هذا الموضع هكذا يكتب ك دوست مست
كفتة است در كنار بيدار باش تا زود بخت در خوس و در اصل اللغة الطنة
والسخرية و اراد به ههنا لازمه اني معنى العبت تاشنوى زمجد آذينه بالذال المحج
كذا في الحواشي انك صبح يعني اذان العجربان در يك الراس انا بك عذو كوس
لب از لب چه چشم خوس ايلي بود برداشتن بگفتن بهوش خوس قوله لب مغفول
مقدم لقوله برداشتن وقوله چه چشم خوس منه لبي وقوله برداشتن مغفول به
وقوله بگفتن متعلق ببرداشتن يعني حاشا بود برداشتن لب از لب ك چه چشم خوس
است در حرة بسبب گفتن بهوش خوس قاضي درين حالت بود كه يكي از متعلقان در
آمد وكفت چه نشيني خيزه ام من خال من و نايي واري از بقد طاقك حساب من
و جلك كبر از ام من كز خن و قد بكي كبر از اسم مصدر و وضعوا كبريا و بيا بر او من ههنا
كه صوره ان بر تو في گرفته اند يعني نيمه و بخر كرون اندست كذا سمعت من بعض الكل
بلك حق اي بيان واقع مبادا كه فردا بجا لا كبر و عالمي بفتح اللام فرا كبر و قاضي بسم
برونكه كرد وكفت **بسم** در صيد كرون صيغ را اما مضاد و الغين المعجيين بمعنى الاله
يعني ليه قوي را كه بچه انس در صيد برون با نك چه تفاوت كند كه سكر لايد يعني خوي
كند دوي در دوي دوست كرون و بگذار كه خرد و پشت دست من خايد مكر در آن
نب اكي هي و او نكه در ملك تو بفتح الميم جنين منكري بكر الكافي حادث كند است
چه فرمايد وكفت من او را از جمله فضلاء عصر و زمان و بچانه دهر و روزگار من
و انم باشد كه معاندان در حق او بغرض خوس كرون باشند لغرض طحا و الضام

المعجيين بمعنى الشروع اين سخن در مع قبول من نياد مكر انكه كه معارينه كرد و بالفاظ
الفارسي كه صلي كفتة اند **بسم** بسم در قوله سكر يعني با سكر مد بطيرون في قوله
دست برون بسم يعني در زمان دشواري و سخت دست بسم برون بشتاب
بوانان برداشت دست درخ قوله برداشتني مضارع من برون و بعضي خ
كرد بدل برد و الاول اظلم شنيدم كه سكر من ملك با نتي چند از خاصان بر بالين
قاضي رسيد شمع و او يد ارسان بفتح قائم كرون في بحر الزايب السادون لغو استادن
و بطو حذف الالف في مستقبلا فيقال السد و بايت و شاهد شسته و مي ديخته و
قدح لكسة و قاضي در خواب مستي را جز از ملك مستي ملك بطوفش بيدار كرد وكفت
به جز كه اوقاب بر آمد قاضي در يافت كه حال چه كند وكفت از كدام جانب بر آمد وكفت
از شرق وكفت الحمد لله كه هنوز در توبه باز است يعني باب توبه كشاده است بكم اين
حديث كذا يعلق على صيغة الجمل اولا جعل باب التوبة مسدودا على العباد حتى تطلع
النفس من مغربها وكفت السقود الله و التوب اليه قال النبي من تاب قبل ان تطلع
النفس من مغربها تاب الله عليه قال و من ان للتوبة بابا عذبة ميسرة سبعين سنة و انه
لا يعلق حتى تطلع النفس من مغربها و حال لا يتقدم اليه حتى تطلع النفس من مغربها
فاذا طلعت ولاد الناس آمنوا بجمعون و ذلك حين لا ينفع ثواب ايمانكم لكن من
من قبل او كبت في ايمانها جزا و جاء في بعض الاضبا رانها تطلع من المغرب ثلثة ايام و ايام
از تطلع بوجاه واحد امنه المغرب لم تطلع من المشرق في حالها الا يوم القيامة **بسم** اين دو
جسم بر كنانه اليك نكند نافر جام و عقل تا نام فرجام بالنا المقصود و الراد الهامه اس كنه
يك بفتح آفر و بعضي فايد كذا في بحر الزايب و هو المراد ههنا كرون كرون كن مستوي بكم

الجلیم یعنی مستحق من التوبه التي السجدة ورجعتي محو لستر الانتقام فالعالم كل صفة من
الاوصاف المحيطة عند تقييده الا الانتقام فانه عدل مدوح في نفسه وكذا اضداد وهو
العفو بل هو اول دليل قوله والعافين عن الناس ملكه كفت توبه در پس حالت
که برسد که خود اطلاق یافتی سودی ندارد قوله فلم یکن یفهم بانهم لما رواها بکنت
اول الاله فلا رواها بانها ان لما رواها الکفر رشده فذا بانها قالوا انما بانه ووده و
کونا با کنا بر سر کین یعنی به الامتنان فلم یکن یفهم بانهم لا متنازع قبوله و ذکر
قال لم یکن یفهم لم یفهم ولم یستقم کذا قال بعض الکمل **قطعه** چه سود از دزدی آنکه
توبه کرد که نتوانی بکند انداخت یعنی بکند انداختن به طاح بالکاف الزی بیع
العقیر بلند از بیوع کو کوفاه کن دست مع بلند را بکو کوفاه کن دست از من
یعنی بلند را می باید گفتن این سخن که کوفه خود ندارد و دست بر شاخ قوله بلند
بعض الباء فی المشهور و قد بعض الفصحی یعنی ما کمر و میوه بافتن و سکون
في الاصح و بجز کس که استمع من بعض الکمل ترا با وجود چنین منکر بفتح الکاف
الو بی مع کناه که طاهر است خلاص صورت بنده این بکفت و موکلان بفتح الکاف
الو فی التدو یعنی جلادان بسکون النون مبتدا و محقوبت مفعول مقدم بقوله
بروی بفتح الواو و کشتند جزه کفت مراد خدمت سلطان یک سخن باقیست
ملک پر سید که آن چیست کفت **قطعه** باستین مدالی که بر من افتانی طبع مدار که
از دانت بدارم دست اگر خلاصی بحالت اینی که که مراد است بدان کرم که
تو داری امیدواری است ملک گفتار این لطیفه بدیع و عجیب آوردی و این نکته
خبر کفتی لیکن محال عقلست و خلاف شرع که ترا امروز فضل و بلاغت از

از جنگ محقوبت من بر تاندا از خلاص کند مصحح آن پنم که ترا از قلعه شیب اندازم
بفتح الباء الصلة في الجواب شيب بالكسر العربية تخفف من شيب بفتح النون
بالتسكين انش هذا کی يقال في نشین شین و قد بی المعنی سر کشته و بی ایضا بمعنی
زید و وزو و هو المراد منها و قد یعطف علی طریقه الاتباع و المزاوجة لفظ شیب
فیقال شیب تا ذکران عبرت کیر نکفت از خداوند جهان پیر و در وقت این ظاهر
و نه تنها من این که دارم و یکی را بید از قاتل عبرت کیرم ملک الهی سخن خند
آمد و بنوعی از سر خطای او در گذشت و متعذران او را که یعنی حضرات قاضی را که
استان بکشتن او کردی بوج ند کفت **من** همه حال بفتح طاء الممله و تشدید المیم
حیث خود بنشیند طعنه بر عیب دیگران مزیند **حکایت** منظومه جوانی پاک باز و صف
ترکیبی شوق من با ضیق و پاک او بوج یعنی پاک باز عشق و پاک دوستش بوج در میدان
عشق که با پای کیزه دوی بیاد الوصل در کرد و بکسر الکاف الفارسی یعنی در رهمن بوج
حیث کان مبتلی به کذا سمعت من بعض الکمل چنین خواندم ان در کتب تو اریخ
که در دریای اعظم بگردانی موضع بد و رفیه الماء در افتادند با هم ای مع حبیبه جو ملایح
آمدش این راجع لاجوانی تا دست گیر و مبادا که اندران سخن می گفتم از
میان موج و تشویر بالذین المعی یعنی لجان که از الصیاح الفارسی و بحر الوایب
و السدل فیه عاکونه یعنی لجان یعول السخ می گفت از میان موج و تشویر مبادا و
قیل تشویر من لفظی یعنی الاشارة بحال قال في القانون التشویر اشارة
کردن و قیل هو یعنی تشویر و هو لفظ و قیل هو عطف تفسیری لموج و يقال لم
الطوح البحر بانه کی نلذ و لا یخنی ما فيها مراد بکذا و دست یار من کیر درین گفتن جهان

بر روی بر داشت یعنی اجل برآمد من الکفن یعنی بچون شدن و قال بعض الکمل
 الکفن کثیر اما سئل یعنی شویردن و هو معنا کذا کثرت شیدندش که جان من دارد
 و می گفت حدیث عشق از آن بطل منوش بالفی و الکون قیل بولفه و مشنوب یعنی
 لا سمع و الظاهر من بنوشیدن بغم النون و کسره یعنی شنیدن که در سخن کند یاران
 فراموش چنین کردند یاران زندگانی زحرافقان بشنوبه از بوی کار نشنوبه بانی
 که سعدی راه رسم عشق بازی چنان و اند در بغداد تازی یعنی زبان عرب فان اهل بغداد
 می بوفون لسان الفرس که کذا بوفون النونی الفصیح ایضا و الا ان که دارد دل درو
 بند و در چشم از همه عالم فرو بند اگر بچون و لیلی زندگانی حدیث عشق ازین دفتر نشنوبه
 از لویان کل احد منها و الحیوة لا تسنخ کل منها حدیث عشق و کتب من سدا الدفتر
باب ششم در ضعف و پیری و فعل بعض الکمل مکرر الباب اول و در ضعف
 و الشیبه و قال الضعف بالفتح ضد القوة و الضم منه لونی لفق و الفقر و الشیبه بالفتح
 و الکون بیان من قال انبیاء من است بشیبهه فی الاسلام کان له نور یوم القیمه
 و قیل اول من شایب ابراهیم و قال یارب ما هذا قال یم نوری و و قاری فقال
 رب زدنی نورا و قاری انتهى **حکایت** باطایف از شنیدن در جامع دمشق بکشی می
 رفت و بعضی نسخه بکشی می کرد و المعنی و احدی بکشی می کرد و گفت درین
 میان کسی هست که فارسی داند ایشان که دند کفتم چه حالتست گفت پیری صد و پیمان
 ساله در حالت ترخ است و بزبان فارسی چیزی می گوید و مفوم ما بالافاضه و فکر و
 با کاف الفارسی ال لایکون مفوما لیا معلوما اگر بکرم و بکشی شود مزد و ثواب یابی
 بنزد خدای من یافتن باند که وصیتی کند چون بیا بنش فرا رسدم این بیت

می گفت **م** می چند کفتم بر رام به کام در یفا که بکشد ماضی من گرفتاری راه نفس درین
 که بر خون الوان دی یعنی نفس خونی بودیم گفتند بس معنی این بیت بونی باشا
 میان می کفتم بچون کردند از عمر دراز و تاسف و بر حیات دنیا کفتمش چگونه درین
 حالت گفت چه گویم **قطعه** ندیدم که سخن می رسد کسی که از دانه اش بکون النون للذون
 و قد عرفت ان يجوز اجتماع مله سواکس و من بدین کنند دندانی ای کوفه و بنزع ضرر
 من فیه قیاس کن که چه حالت بود در آن سایت که از وجود عزیزش بدر و دجانی از
 خجج و وحه کفتم تصور مکرر ارضیا بدر کن و و مع رابر طبیعت منوی مکروان که قبل فانی
 بین حکیمان گفته اند مزاج اگر مستقیم بود اعتماد بسکون الدال بنی راشت بدو مرض
 اگر چه بایل بود بفتح الواو و لالت کلی بر ملا کند اگر فرمای طیب را بخوانیم تا معالجت کند که
 به قول بیا، الخطاب گفت میرمات **م** خواجه در بند از در سو و ان نقش ابو انست
 اما الفقه العالیه خانه از پایی است بالباء و النونی از من اساله و پدانت و سدا هو
 الذی وعدته فی الدیاجه فند کرد دست بر هم زند یعنی بر سبیل تقوی و تاسف طیب طریق
 چون حرف بلجی، المعنی و وزن حسن صفت مشبه بیند افتان و توفی المملکین یعنی
 حاذق چونکه فروت بیند حرف او فتان را تاسف می کند و دست بر هم زند و لا بیا شد
 المعالجه پیر مردی ز ترخ می مالید پیر و زن از وجهه حدش می مالید ای پیر لک و صندل
 شجوه معروفه طیب را بچون معالجه امراته بالصندل فانه کیر اما غلط الصندل بیا، الو
 وید که به الراس الرجل یرفع الصداح و الحار چون محبط است اعتدال مزاج نه تحمیت
 و احد الزوایم و سیم نال فارسیه افسون از کند نه علاج **حکایت** پیری حکایت می کند
 که دختری خواست بود و خانه و حجه بکلی بغم الکاف الفارسی را راسته و خلوت با او بسته

طیب

آن سر بر خیزد پیری که در جای خویش نتواند خاست الا بعضا استثناء من تواند
خاست قوله کیش بفتح الباء عبا بر خیزد و التقدير عبا بنی کی بر خیزد و اراد
بعصاه منه که مره بملک امکان موافقت بود بمعارفت انجا میدوید و فرستاد چون
مدت عدت برآمد یعنی تمام شد عقد نکاحش بستند با جوانی تند و ترش دوی
هی دست و بد خوئی جور و جنای دید و زنج غنای کشید و نکاحش حق بهمنان میگفت
که الحمد لله که از آن عذاب الیم بر میدم و بدین نعمت مقیم پرسیدم **پای** با این
جور و تند دوی با لباء المصدری بارت بگشتم که خوب دوی بیابا لطلب **م** با تو
ملا سوختن اندر عذاب بد که شدن باد کس در بهشت بوی بیاز از دهن خوب
دوی تفرقه تریفه نقیص تر آید که کل از دست زشت **حکایه** همان پیری بودم
و در یار بعلبیک که حال فراوان داشت و فرزند خوب دوی شش طایف کرد که مرا
در خانه خویش بجز این فرزند نبوده است درختی درین وادی زیارت گاه است
که مردمان بجای خدایان باجا روند شبها در پای آن درخت بحق نالبد
ام نامد این فرزند بخشید است شنیدم که پسر با رفیقان امسه می گفت
چه بودی که من آن درخت را بدانستی که گجاست و دعا که در آن پندرم میرد
حک خوابش در کنان که فرزندم غافل است و پی طعنه زنان که پندرم
فروت **قطعه** سالها بر تو بگذرد که گذر قول نکستی من المصراع الثاني في النواة و
متعلق بما قبله بحسب المعنی یعنی گذر نکستی سول زبنت پندرت تو بجای پندره کردی
الاجل و وجه من الادعية الصالحة و التقدمات تا همان چشم داری از پست
حکایه روزی بفرورد جوانی بخت اندام بودم که گفتم دهنبت بالسرعة في السر

و شبانه بیای کریم بکر الحاف بالترکی ملک دلی ست مانند بودم پیر
مردی ضعیف از پس کاروان می آمد گفت چه خبری خیزد که نه جای خفتن
است گفتم چون روم از کیف اذهب که ناپای رفتن است یعنی پیرم نه پای رفتن
است گفت تشنیده که گفته اند رفتن و تشنه ای که دویدن و گشتن
بمعنی گشتن و هما بالکاف الفارسی بمعنی الانتفاع و الانفصال **م** که مشتاق
مترقی مشتاق پند من کارمند و صبر آموز یعنی کارمند پند من ای اعلی
بالنصبی الخ من عدم الاستعمال و الصبر اسب تازی بمعنی فرس سبزی و رنگ
بفتح التاء و سکون الطاف الوصل بمعنی الملک و در بشتاب بمعنی دوبار حملی
کنند بر سبیل سرعت و استیصال و در حمله سوم می ماند اما شتر آمده
می رود شب روز **حکایه** جوانی جنت لطیف خندان شیرین زبان و در حلقه
عشرت مایه بود که در دلش میج میج نوعی خم نیامده و لب او از خنده فراموش بودی
از کان ضاحکا و متبسمات حیث لم یفهم احدی بقیة الا الاوّل و روزگار نیامده که
اتفاق ملاقات یقینا و بعد از آن روزگار و پیدایش زن خواسته و فرزند
قالت یح بکر الباء التوبیه و الحاء بالبعی شطش برید و کل موشش پشرون
بفتح الباء و سکون الزاء الفارسی بمعنی ذبول یافته پرسیدمش که این چه
حالت گفتم تا کو فکان بیا و روم و کر کو ذکی نکروم **م** ما ذا العباد الشی
خیر معنی و کنه بتغییر الزمان تدبیرا جعل مایع ذاسما و احد بمعنی انشی و هو مرفوع
المحل مبتدأ و الصبا بالکسر و القمر بمعنی المبل للجلل خبر و الشیبت بالفتح و
السکون مرفوع مبتدأ و جعل غیر خبر و المعنی مفعول بحی و اللیمة بالکسر و التشدید

و حینا که همه آه نبود که بدیدار بود در کل بک الحاف با نفع النون و کز لک کوی صد
 باز خواند **طایب** پیر مردی را گفتند چرا از ننگی اندام لا فتزوج گفت بایر
 ز نام عیسی نباشد گفتند از جوان بخواه چون مکتب بالغم و السکون مع چون اقتدار
 دارا گفت مرا که پیرم بایر ز نام الف نباشد اور که جوان باشد بایر که پیرم
 چون دوستی صورت بندد چون منافع کیف **قلم** شنید ام که درین روزها که
 بغمین پیر را پیر کند خیال بست به پیرا آن مع کوه پستی که کبر و جفت بغمین
 النون و سکون الفاء بخواند و ذکر کوب رول و کوه نام چو درج بغمین الدال لطفه
 که هر ش از مردمان بهفت مع الباء الصلوة و ختم النون یعنی خوب رول و کوه نای
 که میجو فز جنس از چشم مردمان بهفت مع در پنهانست چنانک رسم کوهی بود
 تا ش کرد و بی جلا اول عصای شیخ بخت گان کشید و ترو بفتح النون لثانیة
 به هدف یعنی نشان را ترو بک خطا کرد از آن جهت که توان دوخت مع دوخت
 مکن سوزن بولاد جامه مشکفت قوله جاد مشکفت منقول دوخت و هو بفتح طاء و مع
 الحاف الفارسی کاشی می وجه الامتداد بالترکی صق طغش و محصول سدا البیت
 انه لم یقدر علی ازالة بکادتها بدوستان کله بک الحاف الفارسی از شکایت را آغاز
 کرد و جی ساخت که فامان کلمه واحد یعنی المال و الرزق من این شوخ دید پاک برت
 بغمین میان و نغمه بالغم و السکون وزن جنگ و فته قاست چنان که لک شخه و
 قاضی کشید فاعل کشید اما الرزق و هو الظا و کل واحد منها و سعدی گفت پس از خلافت
 و شغف یعنی بعد ازین می الف و شغف سعدی گفت که کن و خسته چیست ترا که دست
 پلزد که چه دانی سفت بالغم یعنی لغت مع سوراخ کردن و لا تخف مافیة لطف النون

وصح التقرید **باب** معنی و **تایب** پستی از وز را پسری کوهی بفتح
 الحاف الفاعل یعنی عیسی پیرش کسی از دانشمندان فرستاد که مداین را تدریسی
 کن مکه عاقل شود و مدید فاعیل یعنی المفعول از زمان ممد تعلیمش کرد
 موش بود پیش پیرش کس فرستاد که این عاقل نمی شود و مراد یوانه کرد
تظم چون بود بفتح الواو اصل جومری بیا، الوحد قابل تربیت را در و از نباشد
 هیچ صیقل بالغم و السکون مع الصانع النون یزید صدا السیوف نگردد
 کرد آهنی را که بد کرد باشد ک بد با هفت طانه نفع کوهی بالغاف الفارسی
 فیها بمع النوع مع بغمین الشین نمی من شستش که چو ز شد پلید بالباء الفارسی
 بمع مراد شد حریسی را اگر بکشد فی الد برند بمعین جویا ید منور
 باشد **طایب** حکیمی پیر از ایند و بفتح می داد که جانان پذیرد سوز آموزد
 ملک دولت و دنیا اعتماد را شایدا را لایلیقان بالا حتما و وجه از روان
 بدر زود از لایح المنصب من الدوران و لا یقر فی احدی تعمد حلیه و سیم
 زود در سفر محل ضراست و مع بفتح الاء در حضر بفتح تیس صدا السیوف و زود
 بیکبار از من و اصل پیرد و با خواجه بتغاریع کورد از صاحب المال یا کله شتا
 شتا اما مزجسته زاینل است و دولت پائین از مقرر اگر مزمند از
 دولت بیفتد مع نباشد که مزد و نفس خود از الکمال نفعه و ولست مزنده
 هر جا که رود و لعمریه و سخی بنید **سخت** پس بالباء الفارسی از جاه بکون
 الاء حکم کردن مع بعد از منصب حکم غیر کشیدن و شد اوست و کوه و متاه
 شد بناز جود مردم بدون **قطعه** و فی افتاد فته در شام هر کس از کوه قرار

فتنه در تمام هر کس از گوشه افتد و سزاوار کار و استند معنی ابناء اهل
 القوه العالمون بوزیر پادشاه و فتنه کجاست ماد شاه الموزن پسران و برتر قوه
 ناقص محل صغیر پسران بکدای بالری و لنگه بر دستای بقریه و فتنه **میراث**
 پدر یعنی اگر میراث پدرت خواستی علم پدرت را موز کین مال پدرت خرج توان کرد و بد سکون
 الماء و روز **حکایت** یکی از فضلای تعلیم مکران کرد و ضرب ناکجا با مجوزان یکسر
 با ضرب بالا فضا تا ما بعد و مجوزان مکران را عیال و خدمه الا فضا مع ضرب رای توقف
 ذوی و زجر از قبلیس کردی پسران را طاقی را بپشت پدر و دو جامه از تن درو
 برداشت پدر را دل بهم بر آمدی از انفعال انقباض الساده خواند و گفت پسران کجا
 و عیب چندین جفا و توجع نوع لرزش روانه داشتی که پسر مرا سبب چیست گفت
 سخن باندیده باید گفت و حرکت پسندیدن باید کرد و همه خلق را خاصه از خصوصاً پادشاهان
 که بر دست و زبان ملوک مروج رفته بفتح الراء شود و هر آینه با فواه گفته شود و قول فعل
 محوام را چندین از بقدر قول و فعل خواص اختیار نباشد **میراث** اگر صد عیب دارد
 مرد عیب در پیش و بفتایش یکی از صد نداشتند از لا یعلمون واحد من المائده در یک
 ناسندید ایند سلطان را اقلیم با قلمی رسانند پس در تندیب اخلاق خداوند
 را و کان اینهم الله بنا ما حسن اجتهاد از ان پیش بالباء و لغوی یعنی زیاده باید که در
 حق محوام **مطلوبه** هر که در در پیش معنی الباء المصدری ادب نکند در بزرگی فلاح از النجاه
 عن الالم الافعال السند از و بر خاست چوب زرا چنانکه خواست هیچ امر من بیجایی یعنی
 اگر خواست که چوب زرا هیچ کردی برای زاله انجا جانش هیچ به طرف کسی خواستی که آن
 قابلست شود و خشک کاهن با تنی است معنی اما چوب خشک نشود و جز با تنی و قد وقع معنا

في بعض النسخ هكذا النسخ ان النسخون جمع غصن بالغين الميع والعباد والمهلكه في
 الشجر اذا قومتها بالتشديد اذا جعلتها مستقيما احدثت الاستوت
 والستقامت وليس اسر صير الشان وحل جلد ينفك فغيب على انها جز ليس النسخ
 فاعل ينفع بالخطب متعلق بنفع ملك حسن تدبير ادب و تقدیر سخن او پسندید
 آمد خلوت و غمت بخشید و پایگاهش یعنی مدینه او را از ان چه بود برتر گردانید
هکذا معکم کتابی قد صحح النسخ المعتمد کتاب بفتح الحاف و تشدید النسخه
 مختار الصحاح الکتاب بالفتح و التشديد المكتبة و الکتاب بالفتح و المكتب واحد انتهى
 را دیدم در دیار مغرب ترش روی و تلخ گفتار مسلمانان و بد خلق و مردم از ار
 که اطیع و نابر میز که عیش بالفتح مسلمانان بدیدن او به بختی و سکون الهی
 بعد مقصود من تباوه و موبع العیش و الفاسد کذا في الجواب کشتی بفتح
 الحاف الفارسی و خواندن قرآنش دل مردم را سید کردن معنی پسران با کینه و دشمنان
 دو کینه ای البیان الابطار ریخت جفا و اگر فتار نه زمره خند و باران گفتار
 سمعت من البعض انه قال بارای بالالفین و البیاضین المشانین بمعنی چاه
 یعنی نه زمره خند دارند و نه چاه گفتار در حضورش که مالک الحاف الفارسی
 و سکون الماء محاضراتی در خم سیمین بکسر النون یکی را طیبایه بلطم الفارسی
 ذوی و کاه ساق بلورین بفتح اللهم المشرق و سکون الواو و کسری الراء و
 النون و یکدی را انگیزه کردی القصه شنیدم که طافی بفتخاس از بعضی از جنایت
 او معلوم کردند بزدند و بر اندند و مکتب خانه را بمصلی دارند یعنی پارسای بیار
 الوحده و نیک مردی حلیم که سخن جو بکام ضرورت نکفتی و موجب آزار کن بر بختش

زرقی و کوفی را به بیت استاد سخن از سر برد رفت و معلوم و معنی بفهمین
 یعنی معلم ثانی را اخلاق ملک متجلی بود چون کوفی این علم را دیدند هر یک دیو
 یکدیگر کشیدند و با عناد و علم او ترک علم کردند و در اختراع قات و یازده و لعب خرام
 نشستند و لوح درست نکردند یعنی قبل از این معونه و تحصیل یافته در سر
 یکدیگر کشیدند **استاد معلم بدل** استاد مکتب از جده اکثر من النسخ بدلا
 و او در بعض النسخ استاد و معلم بود و العطف بود و از ازار سرکار باز نکردند
 در بازار قال و جواب و یک رکن البیوع و لعب مخصوص بلعب به العبیان بان
 قام احدی من مخنیا طهر و لا ناظر منظر لا الباقین قیبت کل واحد منهم علی طهر و قلاتی
 واحد منهم بنزل دجله لا الارض و نیس بس بها بقریه ذکر الناظر برید فیتوم بدله ذکر
 المحروب قیبت الباقون علیه مثل ما سبق مکتب از جده هذا اللعب بقال له باله کی فبلا و
 الروم ازون اشکر لاهنا کلامه بینه و قد بقال کافی و فرسک للنفی و الماد به باخیاط
 من الکربالس علی شکل الذی بلعبت العبیان بعد از دو هفته برور یکبار را آن
 مسجد گذر کردم معلم اول پس و دیدم که دل برودش کردن بودند و مقام خویش آوردن
 انصاف برنجیدم و لا حول کنان گفتم که ابلیس را در میان ای من و احدی معلم مکتب
 چرا کرد و ندیدم مردی جهان دیده بخندید و گفت شنید که گفته اند **منور** پادشاهی
 پسرش بکعبه و او لوح بسمیش در کنار نماز یعنی لوح بسمین را در کنارش نهاد
 و لا بدان یکس النور و الاضاح الثانی بتریز بیت بر سر لوح او بنیت بزران
 بالذنب جور جنای استاد به که مهر بالکسر که محبت پذیر **حکایت** پادشاه زان و انعت
 ما پیش از آنکه بفتح التاء و کسر الراء یعنی التاء و کسر الطاء یعنی التاء و کسر العین

جمع بدست افتاد یعنی بطریق ارشاد و جور اخاز کرد و میزدی بالیا **المصداق**
 من التذیر و هو الاسراف و سوء ادم بدلیل قوله ان التذیر من التواضع اخوان
 الشیاطین که امر بیت گرفت و الخلد چیزی مانند آزار ساید معاصی و منکر بفتح الهمزة
 که نگردد و سکری بکسر الهمزة که خوردن باران بصیوتش کنیم از فرزند و دخل بکسر
 الفاء البیوع هو المبلغ الذی یصل لا المرء و یدخل فی ید من الخارج آب روانست و عیش
 السبائی کردان و صف من کردن مال و الفارسی یعنی فرج فراوان و بسیار سلم
 را باشد و قل معین دارد از قاری **قطعه** چه دخلت نیست خرج آمده زکن که مدام
 الملاح من بیاشتر السفینه میگویند سودی و قوله اگر یاران او بیان بقوله که سودی
 یکوستان نیار و سالی از سفینه و احدی رجه کرد و خشک رودی از بعد
 و ادبایا بسام عزما فیه عقل و ادب کیر و لهو و لعب بجز فیه فتح اللام میگویند
 العین و کسر و بجز کسر اللام میگویند العین ایضا قال فی الروضة اللطیف
 بکذا که چو آن پسر و تمام شود و سختی بری بفتح الباء الموحدة و شجاعتی خوری
 بر از لذت نای و خوش این سخن در گوش نهاد و در قول من اخبر افعی کرد و
 گفت راحت حایل و حایر را بشویش لعل غایب و آن منقض مکر کردن قلاتی
 دال خردندان است **مسور** خداوند کام و مراد و نیک سخن محطف علی کام چرا
 سختی خور و از بیم سختی بر و بفتح الباء امر من رفتن شاد کن آن یار و لغوز
 خم و با لا فافدت بد خورون امروز حکیم مد که در صدر مدروت شسته ام
 و عقد فتوت جو اندر دست و ذکر انعام احسان در افواه کلام افتاد **دیگر**
 هر که علم ضعیف بقیه سخن و کرم بندش بد که نهد بر درم نشاید که درمیش ضعیف

می کند نام نیکو چون بدون کسب بکوی باطنی محله قوله در مفعول مقدم بقوله میری
یعنی باب فانه را نتوانی که بینی بروی او بروی هیچکس دیدم که نصیحت نمی پذیرد و دوم
کردم من در آن پس کرده او اثری کند زکناصحت کردم و روی از مصاحبت بگردانیدم
و بکنج زواید سلامت بنشستم و قول حکم را بستم اعلت بقولم که گفته اند بلغ امر
من التبلیغ ما علیک فان لم یقبلوا فاعلیک ما علیک استقامه ان فان لم یقبلوا ما
بلغتم فان نسی علیک از مای الرسول الا البلاغ و قد یجمل ما منه تا فیه ان لیس علیک
شئی و الحال واحد کما لا یخفی **قوله** کرب و لای نشوند بکوی امر من گفتن هر چه می دانی از
نصیحت بند و و بانه که قول خود که مفعول مقدم بقوله بینی ارستی من لایسمیع الوخل
و لایقبل بدو یا افتاد اندر بند دست بردست می داند که در پی نشنیدم حدیث و شنیدم
تا پس از مدتی آنچه اندیش کرده بودم از کتب حالتش بصورت بدیدم در دایره واقع
و خارج علی ما تصور نه حق که بان پان بر می و وقت و لایه لایه می انداخت و لم
از ضعف حالتش بهم آمد مروت ندیدم در چنان حالت ریش و درخش را با علامت شرم
و تکپالتیدن بادل خود گفتیم **قوله** حریف سفید بالکد از خیل در پان مستی بنیدند
ز و زنگدستی درخت بسکون الشاء مبداء اندر بهاران جمع بهار و بعضی نسخ اندر
خرانها و هو الطبرق ندی بفتح النون جز المبتدأ رستان الی فصل الشاء الاجرم و
برک مانند من مانند **حکایت** پادشاهی پسر ابا ادریس او گفت که بیش چنان
کن که یکی از فرزندان خود سالی را فی سینه و احدی بر کسی گرد جای نرسید و فرزندان ادب
در فضل و بلاغت منتهی شدند ملک و الشمر را مواخذ و عقاب کرد و گفت و عیاد اطفال
کردی و کسر طواف جای نیاوردی ادب گفت از ملک تربیت یک تربیت و لیکن السواد مختلف

قوله کربیم زر رنگ از من الزاب فانه اصل کربیم از منی است و کربیم سیاه است و زر و کربیم
بر همه عالم می تابد سبیل علی وزن التعفیر اسم کرب و قد نیا قش منابان سبیل
لا بری فی جمیع المواضع المسمونه و الجواب ان کلام خطاب بنی علی المبالغة و المجاز جالی
ادیم **حکایت** یکی داشتندم از پیران مرزی که مرید را می گفت چند اکل تعلق خاطر بکبر
القافع را را ادمی را و برویست اگر خاطر به وزی ده یعنی بر نفی دهند بودی مقام
از ملائکه بکشد شئی **قوله** فراموش نکردم از بنک این دقایق در آن حال که بودی نطفه اند فو
مدعوشی عقل و دانت داد و طبع و عقل و او را که جان و نطق و را از فکرت و مدوش
فی کبد النوا یب عوشی عی علی ملته معان بمعنی العقل و بمعنی الروح و بمعنی الدلائل و المراد
بهمنها انما هو احد المعنیه الاو لیس و لعله انما آورده و ان ذکر سابقا و یاریه لایفیه
ده انگشت مرتب کرد و بردست دو و باز دست مرکب ساخت معنی هر یک کرد و الا انه تقنین
فی العیان بر دوش کنون پنداری از ناچیز همت که خواهد کردت و وزی فراموش
یعنی پندارد که روزی فراموش خواهد کرد ترا و فاعل خواهد کرد و صیغه یزد و یجمل
حکایت احدی را دیدم که مایه می گفت یا بنی تصفیر اینی و انما صفا الشفا فا
گفته که طایفه من توان یا بنی لا تکر بالیه انک رسول یوم القیامه ان یقال لک
فی یوم القیامه ما اذا اکتبت و لا تقال عن انتبیت یعنی انک تال یوم القیامه
عن عکک افریعوام شد و لاتال عن سبک استریف عوام خبیل لم یمنع
الاصل فی شام اذا کانت النفس من باسلة یعنی فی سبیل بنی باسلة و هم قوم معروف
بالبیاضه یکی انهم استرجعون النور عظام الوفی و یا کلونه و قیل تعلموا الادب
و ان لم یکنک خط من الدنیا فکان یذم فیکم الزمان اصح حران یذم بکم و قیل ع الاو

خیز من شرف النسب وفي معامات المهررى تبا لفتح العظم كخر والى الفخر بالنسب والادب
المتقى قوله تبا ان ملاك وخرانا وسوقب على الدقى وقيل بامها وفعل ان الرنة
المر ملاك وخرنا وخرنا بال والتقى التقوى والمتقى المختار والمصطفى بفتح ترا
خوانند برسدن که منزلت چیست نگویند که بذرت کیت **قطعه** جاء كعبه را کی
پوشند او نه از کرم بیکه الکاف العزى والباء الفارسية من دو والعزى نامی
ایم فی محل من القواشد یا خیزی نشست روزی چند لاجرم مجو او گرامی شد
منسوب الالهام وقيل منها لفظ فارسی بفتح بزرگ و فی الجواب کرامی بفتح التخی
المحترم و بفتح الشی الثمین قال اسد زکلی که چه افتد بکف بی سبکس گرامی بود و نزد
کوه شناس **نکته** در مصانیف حکما آورده اند که کزدم مالکاف والذوالفارستین
على الاصح بفتح القوب را ولان معلوم نیست چنانک و بیکه حیوانات را بیک
افسانه مختار الصیاح ما اصطلحت ان تكثر علی الضلوع والباع افتا و یقال
حشو الوساطة طایفه تخنما من الوبر و غیره ما در الجورند و شکش را بدینند و
برون آیند و راه صحرا گیرند و آن پوستها که بذر خانه کزدم بیند از آنست
باری ان من این نکته بخدمت بزرگی می گفتم گفت دل من بصدق این حدیث گواهی
می دهد و بجز چنین نشاید بود یعنی سبب عدم ولان معروضش بفر این نکته
می گوئی حمل نتوان کرد که در حالت خردی با ما در و بجز چنین معامله کرد اند لا
جرم در بزرگی چنین مقبول آیند و محبوب مذاطلم علی سبیل التکلم والاکتمار
قطعه پیری را پند رویت کرد که ای جوان مرد با و گیر این پند مرا که با اصل خود
وفا نگذرد و دست روی دو لستند کلامی وصف ترکیبی مثل خوب روی و چنانکند

لطیفه کزدم را گفتند چه از منستان بیرون نمی آئی گفت بنباستان چه و میت بنباستان
نیز بیایم **حکایت** فقیر دروشی حامله بود مدت حمل بد آمد و درویش در میوه فرزند
نیامد بود گفت اگر خدای عزوجل مرا پسری دهد جز این خرقه که پوشیدم ام هر چه ملک
منست ایثار و دینان کنم اتفاقا زارش پسری آوردش دامانی کرد و سفوف یاران بوجه
شرط بنهاد پس از چند سال که از سوختن باز آمد محله آن دوست بر کز شتم و از
کیفیت حالش گفتت بزند ان ششمه دارست یعنی در زندان ششمه است علی لفظ قوله بربح
در است که محقق غیر من گفتم سبب چیست گفتند پسرش و خورون است و خوب کردن
است و قدم محقق مع غریب و خورون یکی بخت و از شد که بخت پذیر را بعلت آن گرفته
اند سلسله یعنی زنجیر در کردن بالکاف الفارسی و بند کران بر پای نهاد اند گفتم این بلا
را او بجانب خواسته است از خدای عزوجل **قطعه** زنان باردار را اضافه ان التی الحامله
ان مرد در میان رابضه و الکون هند السکان اگر وقت ولادت مار را بیند از آن بستر
بزرگ و بیک خرومند که فرزندان معمار یعنی ناموافق **حکایت** طفل بودم که بزرگی را پرسیدم
از بلوغ گفت در طور کتب اعل است که نشان دارد یکی با نزق ساکنی علی الله و قوله
کی بیکه الکاف الفارسیه للمصدریه و دوم اقبلتم و سوم در آمدن موی زنا و نتیج الزاء
العزى العانة اما در حقیقت بک نشان دارد اند که در بند رضا و خورون جل بکش بابا
العزى از آن باله که در بند حظا نفس هر که در درین صفت موجود نیست محققان بگویند
النون بالغ شمارش **قطعه** بصوت آدمی شد قطره آب که چل روزش قرار اندر رجم
ماند و کر چل سال را عقل و ادب نیست چل ساله من بلغ مر العزای بعین کسته بتحقیقش
شاید آدمی خواند **نکته** جوان روی و لطف آدمیت بشد بد الباء المصدریه مهمی نقش سیولانی

یعنی نفس خالی از همه چیز میباشد که صورت می توان ساخت بر اینها و در آن لشکر
بکسر این المجر ذقح الکاف الفارسیه و سکون النون والراء بالزکی زنجیر و قوله در
سما زاید و قد يقال معناه بر در اینها و آنرا از در الوزن و زنگار و بالراء و الکاف
الفارسیه صیغ معروف جواز از اینهاست فضل احسان چه فرق از وی یا نفس
دیوار بدست آوردن و دنیا فرست یکی اگر توانی دل بدست **احکامات** سالی شرایع
در میان بیادگان حجاج افتاد و دای الالهی سجد در آن سفریم بیان بود یعنی
دای نیز بیان بودم انصاف در سرور و مدد گرفتار ویم معنی حق انصاف آنست که
در آن وقت بسیار در مجله کردیم و داد و ستود و جدال بدایم قوله کجای نشین
وصف ترکیب من نشین و قوله کجای بفتح الکاف و الیم الوبیین بمعنی محقه باید بل خود
می گفت آن گاه بگوید من بگوید و تقابل و هو الذلکان فی الحقه الاخری من معنی بخواهر
مالی جمع الله النجیه کانه ینادی الی الله لیسع فی قوله بالیاء و هو مبالغة العجب
قد بکسر الله کما ان سکون الناد و نحو فاعله یا قوم ان الی الله العجب کما یباده حجاج
یعنی بیان الطیخ که از استخوان قیل تراشید است چون خرده ان میدان بساط شطرنج
بکسر این و ان الشتر یا بفتح کذا المستضع بکسر بر فرزند می شود یعنی نه و بند از ان
می شود بود و بیادگان حجاج که همه باید ان میدان برید بکسر بر دند و تیر الشتر در اصله
بدتر کنند **قطعه** از من بگوید امر من گفتن حاجی قوله مردم که از او وصف ترکیب مع حاجی مردم
کنند و دل اراد که بفتح الکاف العلی می گوید او استین خلق بازاری در دیکه الا ان بعد
ایا حاجی نویسی شتر است یعنی بلکه حاجی شتر است از بر آنکه بجان فارس خور و دیار می
برد و فیه ایهام لطیف لا یخفى حسنه علی الذوق السلیم **قطعه** مندی و قوله نقطه اندازی و صف ترکیب

و الیاء المصدریه و نقطه بکسر النون و سکون الفاء و الطاء المملیه لیس من فیل الادب ان می
اموضت حکیم گفت ترا که ان مند و خانه ندون المند بعد النون نہیں است باری زانیت ف
بنین آن خانه که ازنی ساخته شود و مندا مثل قوله خانه چوبین لیست بنی من الشتر العرفی
تا ندانی که سخن عین صوابست مگوی و ایچ دانی که نه نیکوش جوابست مگوی و التقدر
نه نیکوست جوابش مگوی و لا یزوب کلک ان مندا البیت قیل للمنا بته لما قبله کالایخ
الطیف مردی را در چشم خاست پیش بشار بفتح الباء الموحدة و سکون الیاء المملیه آنکه
سور را علاج کند و کجوز البیضا انضا کذا فی السامی رفت مراد او علاج کن ببطار
از ایچ در چشم جبار بایان کن می در دین او کشید کور و ایمی ند حکمت پیش و اور
یعنی قاصد بر ند گفت برو هیچ نادان مالها المنة العوقا بفتح الفان نیست
اگر این خزن بود پیش بشار نرفتی معصود از بن سخن آنست که هر که تا از موی و کار
بزرگ فرماید با آنک ندامت بر دفتن بن نیز دیک خرد مندا ان گفت دای منسوب کرد
بالکاف الفارسی **قطعه** ندمد مندمد روشن دای مافاضه مندمد اضافه الموصوف
لا الصفه بقر و مایه اردنی الاصل و قوله کار تاکی خطیر بزرگ معقول اندمد و قوله بوریا
باف و صف ترکیب من بافتن و معنی المصیر اگر م بافتند است یق، بوصل المزة
بتر نش بفتح الباء بکار کاه حرر مع کارخانه حرر **حکایت** یکی از بزرگان پسر شایسته
ماشین المجریم المملیه اوله لایق و مقبول داشت و خات یافت ارمات ذکر الابن الطیوع
بر سیدش که بر صندوق تریش می نویسم گفت ایات کتاب مجید پیش بالباء العوی مع قدش
زیاد از آنست که او با اند چنین جا بها نوشتن که بر نور کار سوز بفتح البین المملیه
کرد و مالک و الفارسی یعنی می شود و خلاصی بر کز و نند و لکان بیرون است مایع ثم بالمملیه

یعنی قبول می کند اگر بفرودت چیزی می نرسد این دو بیت کتابی که **قطعه**
که بفتح الواو و سکون الهماء و لعل مقصود من واهه تختار الصحاح اذا انجحت من
طبيب الشئ قلت واما ما اظيته که مر که بالغی و سکون بفتح و وقت که کینه درستان
بود میدی یعنی اگر درستان دنیا هر زمان که من بیدیدی یعنی ان پس من نظام
شدن چه خوشی شدن دل من بکدران دست تا بوقت بهار کینه بنی و میدی بر کل
من بکسر الحاف الفارسی ای که تابه **حکایت** پارسایی با یکی از خداوندان نعمت
گذر کرد و دید که بنید را بست و با استوار یعنی المزمه و الهماء یعنی حکم بسته و محقق
می کرد پارسا گفت ای پسر همچون توان مشک مخلوقی را خدای عز و جل ایسر حکم تو
کرد این است و تو بروی فضیلت نهاد است شکر نعمت حق بود بجای آرا من
آوردن و چندین جفا دو امدار قوله نیاید کلامه موضع الاستفهام یعنی مل لا یخف
و سنا بجز ان سکون الامر ای سنا که اصل و الظاهر مشتق من بایستن و المعنی
ان لا یلیق و لا یشی که فردا در قیامت این بنید از توبه با کسر و النون یعنی بهتر است
از جمله آن مظلوم است از توفیقش طلب می کند و تدر آن وقت مغلوب و استوی و
شورشاری یعنی خجالت بر بفتح الهماء و الهماء **مسور** بر بند میگر خشم بسیار
جودش ممکن و دلش میازار او را توبه درم عزیز آخرت بقدرت اقدیر این
حکم و جزو خشم تا چند است از توبه بزرگ تر خداوند و عدا ۲ از خواجده ارسلان
و آتش بنان آسمان لعیدین مع و فین کذا سمعت من البعض و قوله فرمان ده
وصف شکسته از قوت دشمن خود و عدا الهماء و الهماء ممکن فراموش در خبر است
از پیغام ده که بزرگتر حسرتی در روز قیامت آن بان که بنید خجالت را بهشت

برند و خداوند فاسق باید و رخ **قطعه** بر غلامی که طوع بالغی و سکون یعنی
منقاد و مطیع خدمت است خشم یعنی حد مران نمی من راندن و طبع و ان خشم میگر
که نصحت و رسوایی بود بر روز شمار یعنی روز حساب و سو يوم القيمة بنید از او باشد
و خواجده در زنجیر **حکایت** سالی از پنج با ش میام سفر بود و راه از در میان بر
خط جوانی بیدار که مع بر سیل قلاوزی سمره من شد پس باز و جرج اند از سلی
پیش روزگار زاید القوت که بدن مردی ای عشره رجل کما او اه قوسه زه بکسر
از اابع و سکون الهماء و الهماء که وندی و روز آوران جمع زور آورد
هو و وصف ترکیب یعنی پهلوان روی زمین پشت او را در مصارع بر زمین
سپا و رندی اما مع به ساید پرور و نه جهان دید و سو کردن و ریدی
و ان کوس دلاوران جمع و لا و ریمه شجاع بکوشن او رسیده و برقی شمشیر
سواران ندید **حکایت** بیفتان در دست دشمن ایسر بکشدش یعنی الهماء و الهماء
و کسر الحاف الفارسی بنیادید الهماء و الهماء النون النافیه ان کما لم یطر حول
باران تیر اتفاق من و این جوان در بی هم دوان صنف مشبه من و دیدن کار
بفتح ما می رفتم و روی بکشد و دوان می طریق المسایفه و المسایفه هر آن دیوار
قدیم که بهشت آمدن وقوع باز و بین کنند و هر آن درختی عظیم که دیدن بزرگسپه بر
کندی بفتح الحاف الفارسی و نفاذ کنان کفنی **حکایت** پیل کو بفتح الحاف الفارسی و نفاذ
معنی بجاست تا کشف بفتح الحاف و کسر الهماء و بازوی کردان بالکاف الفارسی صنف
من کردانیدن بنید شکر تا کشف و سپهر مردان بنید مادرین حالت که دو
بنید و از پس سنی بر باد آورده و قد قتال ما کردند و در دست یکی چو و در نعل

آن دیگر کلوح کو بی کلوح کوب یعنی الکافین الفارسی و الحاء المجمع و الباء الفارسیه
 الیه ینتسبه المد الفظیم و الباء للوحد کذا جوفی جوازا کفتم چه پایی بیاء الحاء ب من
 پاییدن با الباء الفارسی یعنی جوا و قف کتی **م** بیار بکسر الباء من آوردن آنچه داری ز
 مردی و زور که دشمن بیای خود آمد بکورا الحاء الفارسی یعنی بقرش دیدم که
 کان از دشمن بیناد و لوزن ابر استخوان افتاد **م** نه هر که موی شکافید و جوش
 خای و صف ترکی من خابیدن یعنی نه هر شخص جوشن و خای و تیر انداز که موی شکاف
 تیر و قیل قول جوشن خای صف لغزله تیر و 2 بجب ان بکسب و یوا بدون الواو الظاهر
 قبل جوشن لکن الشیخ الیه و اینا با الواو بزور جمله جنگ آوردن بد او پای چای جز
 آن ندیدم که رحمت سلاح و جاهد که دیم و جان سلامت بدر بدیم **قطعه** بکارهای
 اگر آن بکر الحاف الفارسی مدکار و بد بکون الراء فرست امر من فرستان که خبر
 لشرا ان غنوب در آرد بریز ضم کند بفتح الحاء المجمع و تحققت المیم محلی ثلثه معان
 یعنی النخی و بفتح صفه و بفتح خلق کند باله کی کند کی بوفایان بکن بری که انچه انوار
 و المراد منها هو المعنی الثالث و قرء ضم منها بفتح المیم للوزن جو ان اگر چه خوی بال
 یملن باند و هذا مثل ما يقال لولا انفضاء حاکه استخوان تن بجنک شمش از
 سول و حرف بکسر بیوند بفتح الباء الفارسیه و قد یقید به رجل النرس یعنی من
 الحبال النوبه فی الاثر نیز و بفتح النون الاصله الباء و سکون الراء و الدال
 مستبد پیشش مصاف از موع یعنی پیش کسی که مصاف از موع کند است بزر او
 مصاف یعنی المیم و المصاد الممل بفتح جنک و حرب و قول معلومست جزه چنانکه سکه
 شری معلومست پیشش و **الشمند حکایت** تو آنکه دان را دیدم بر سر کور با الحاف الفکر

پدرش شسته و با درویش زان مناظره در پیوسته یعنی مباحثه می کند که
 صندوق بضم الصاد المهمله کذا ان محار الصالح تربت پدرم قبل اراد لعله
 تابوته سنگین است و کتابت و نگین بر سنگ مزارش نوشته و فرش رقام بضم
 الراء المهمله یعنی مومرا ملس افراشته یعنی مرفوح کردن و خشت پیرون در و ساخته
 می گوید که بکور پدرت چه ماند که بفتح النون من مان من ان کیف شد که خشتی دو قوام
 آورد و مستی فکر یعنی قبضه من الزاب و هذا کنایه من فله زاب بزرگ کردن درویش
 پیشتر بکون پیش درویش یعنی درویش زان این سخن را بشنید و گفت خاست
 ای سکت که تا پذیرت زبیر این سنگ که ان بر خود بچینید با ن پذیر من پیرشت رسید
 باشد که در چیست موت الفقر آداده قبل الموت اربعه موت الامراء و موت
 العلماء و موت الاغنیاء و موت الفقراء الاول فتنه و الثاني حسه و الثالث
 راحه **م** هر که کشته نهند بر وی بکون اراد و فتح الواو باران لعل بی اسون و کند
 رفتار **قطعه** مردود و پیش که با دست بکسر الراء و المیم فاقه و فقر کشید بر مردک
 از باب الموت هم که سبک را بد و انکه در رفت و راحت اسایش زیست مردوش
 زین سه من حن اللذات با سر تا شک زیست که دشوار آید بهم بالفتحات حال اسیری
 که زیندی به مد به پیش و ان زامیری که گرفتار آید **حکایت** بزرگی را پرسیدم در
 معنی این حدیث که اعدی عدو کفرک الذی بین جنبیک عن انس بن مالک
 ان رسول الله قال لیس عدو ک بالذی ان قتلته کان لک نور و ان قتلته ک قلت
 لکن و لکن اعدی عدو ک نفسک الذی بین جنبیک قوله اعدی یعنی اظلم من عدو انجا و زدی و
 فعول من العداوة ضد العداقه التوی فی المدکر و الموت و سراسیم جنس ارید به

بجمع و کذا که صحیح اضافه اعدای الیه و ذکر آن اسم التخصیل یعنی تعدد ما احصی الیه اذا کان
معه و المراد بالنفس النفس الامارة بالسوء لا النفس اللطيفة و در بیان اسم الیه او حی الی
داود فقال یا داود یا داود فکنا نغیب لعمادانی کفتم بحکم انکم من آن دشمن که
با وی احسان کنی دوست کردی و بالطف العزلی از بقعه الاکل و کزوزن چو بهایم بیوفتی
من او فنادن بالواد افتادن بدو نه جو جاد بفتح الجیم ایچ بنفیر اید مراد صرکه بردار
مطیع امر تو شد خلافت نفس مع نفس اماره بر خلاف این مذکور است که کردن کسب چو
یافت مراد **جدول** سعدی بامدی در بیان توانگری و درویشی یکی در صورت درویشی
نه بدست ایشان در محفل دیوم شسته و کسفی در پیوسته و دفتر نظامت بازی کشان
کرده و ذم توانگر این آثار ندان و سخن بدینجا رسانید که درویشان وادست قدرت
بسته است توانگر از پای ارادت شکسته **میب** که با ناز است اندر درم نیست یعنی اندر
دستی در هم نیست کار نه قوله بشکر اندرش خداوندان نعت را کرم نیست مرا که
پر در نعت بزرگام این سخن ناپسند آمد گفتیم ان بار توانگر ان دخل مسکینانند
و قدر مع دخل و ذخیره که نشسته نشینان و مقصد از ایدان و کف بفتح معان یعنی بهای
مسافران و تحمل بار گردان آن ثقیل از بهر راحت و کراں دست نشاندن و دل از الاکل و بلعام
آنکه بفتح الطاف الفاسد سکون الماء الاصلی ای در آن وقت بر ندر که متعلقان او و
زیر بر دولستان او زیر یعنی تحت آن دمن گان نه تحت پیر و فضل کارم ایشان
بار اصل بفتح النعمه و هو الرجل الذی لا امراده له که از غنایار الصیاح و پیران و اقار
جیر جمع جار مجفف الراء یعنی همسایه رسید **قلم** توانگر اندر او فکست و نذر مهمانی
ان العیافه زکوة و فطره و احیاق و سدی بالفتح و السکون جابده لال لالام من الانعام

و قبیای ترکی بفتح الکاف العزلی و سکون الباء سوال عن الوقت بدولت ایشان
رکس که توان لالتدرج این دور کفست و آن سم و قدر معناه بهد پیرشانی
بالباء المعذری که قدرت جو دست و اگر فوق لسمیج توانگر اندر اید می شود
که مال مذکی ان مال سطر که ظاهر و پیاک شده است با د از زکوة دارند و جانه پاک
و عرض معنوی اسم مفعول من العیافه ان المحفظ و دل قارغ و فوج طاعت در
لعمه اللطیف است و صحبت عبادت در کسوف نطق بالنون و الطاء الجمع بمعنی پاک
پیدا است که از معده خالی چه قوه اید و از دست نمی چه مروت و از پای بسته چه سیر
اید و از دست که رسد چه خیر **خطه** شب فی الدلیل بر اکتفا حیدر انک بدید بفتح الباء
الاصلی بمعنی ظاهر نبود و چه مامداد انش یعنی بنوم باللیل مشوش من لم یظلم
وجه نفقه خدا مور کرد آوردان جمع می کند بنابرستان نافر اخت بود زمستانش
قراحت با قافه فقر کار نه پیوند قوله قراحت مبتدا و نه پیوند جزه و کذا قوله
جمعیت سکون الماء مبتدا و در شکستگی ظرف و قوله صدرت بتند و جرح یکی بکرمه
صلوات و یکد العین بسته و دیگر و هو الفقیر ان حال آنکه در آن وقت فقیر منتظر
بکسر الظاهر عت بفتح العین مایو کله و وقت العت الحالی سحر لا یو کله و السمو
شسته هرگز این بدان ان بیان کی مانند بفتح الذی ان انشی باشد **م** خداوند
روزی یعنی صاحب رزق حق بود مستقل قوله بر اکتفا روزی مبتدا و قوله بر اکتفا دل
جزه عبادت ایشان بمل قبول تزدیکتر که جمعند و حاضر نه پیرشان و پراکتفا قاطر
السباب معنی ساحت یعنی همسایه و با و راجع و رد و عبادت پرداخته یعنی منتظم مانده
شدن و کرمه ای که فبالله من الفقر الکبار النبی بالله من الفقر الذی یلزم صاحبه و لا یفارق

من الكب على العمل بکیت اذ الزنه ویکمل ان يكون من اکب بجمع سقط على وجهه فقال کب على
 وجهه فکب هو و هذا من النوادر فیه هذا الکب هو الفقه قد السند لا الفقه هان
 کقولهم ضرب وجمع و هذا الطائفة مبالغه وینبئ على ان الکباب قد بلغ الغایة في الفقه کیت
 عرض لصیغه ایضا و قوله و یجاءون بالمرستق من الجواز عطف على الفقر من لا احب
 الی الاحبه کذا فی عاید الموصول لکونه مفعولا و لما عطف السبع و عن بعضهم اضیق السجون
 معانیه الاضداد و قیل فی قوله لا یزید عذبا لشدیدا ان الزنه صیغه الاضداد و در
 خبر است الفقه سواد الوجه فی الدارین کتفا نشید که یغایر و هم کوفت الفقر فخر کفتم فکتم
 که ان لا خواجه و هم بفقر طایفه است که مردان میدان رضا اند و تسلیم مع مردان سلیم
 یرقصانه قوانیان که خرقة ابدار بفتح النزه پوشند و کتو ادرار بکسر و ارنه و طیفه
 فردشند من فروختن بجمع بیع کردن یعنی بیعون نتمه و طایفه لرزان و صدم علی
 الحال **نظم** از طبل قول بلند بانکه صف طبل و در باطن میج ناله کشه و راد چه تبر بکشی
 وقت سیج بفتح الباء الاصلی موافقا لقوله میج و کتو قال فی الصحاح الفارسی سیج
 بالکسر تئیه الاسباب و قد صح الباء و الجیم بالو بیس و ذلک الصحاح و بالفارسیین فی بحر
 التواوید اما سمعه من اخوان الرجال فنویس بفتح الباء الویل و بالجیم الفارسی و وی ملع
 از خلق برسیج امر من بچیدن از بختی که مرد و بیا، لطلبان نسبیج نه اردانه بر دست سیج
 در ویش نه موقوف نیار آمد بفتح النون النافیه از لا یستج و فی سده الکلام تعریف طفره
 تا فخرش کبزا بجامد ارضی حکمه الفقر بالکفر که و الفقوان کون کذا قال بعض المشایخ
 آفة الشیء فندى بحسب فضیله و قدون فکل ما کان فی نقه افضل کان آفة انقص کما یابان
 فانه لما کان الشرف للفضال کان ضد الکفر ای انقص للفضال و قال بعض المحققین

معنی الحديث الاول الخی قوله الفقر سواد الوجه الدارین اطوار عدم خلوا القلب کما خلعت
 غشیه و معنی الباء التی هو له و الفقوان کون کذا عدم خلوا القلب کما خلعت غشیه ید
 شایدا لا یلیق بفره و بوجه نعت برینه را بوشیدن یا دور استخلاص کرفزار و کوشیدن
 لئلا یتیم شیء من طایرات منلک الی الدار و الاستخلاص الی الدار و المحبوس الی الدار و البعث
 انبای حبس مارا پیایه ان المرتبه ارشاد کی رساند و عید علیا و عید علیا عید
 السعدی و سواد الوجه الاذل چه ماندا کیست شیمانه یعنی کحق جلد و علیا در حکم تنزیل
 از نعت اهل بهشت خبری دهد که او لیک لیم ذرق معلوم فواکه و هم مکرمون فی
 جهات النعم فواکه تغیب الذوق المعلوم و هم جیج فاکه و هم ما تیلذنه و لا یستوف طغف
 الصیغ یعنی آن رفوق اهل الله کفر فواکه لانهم مستعنون عن حفظ الصیغ بالانتم لانهم
 اجسام محکمه مخلوقه لا ابد مکلما بالکونه اما یملکونه علی سبیل التلذذ و هذا و قبل
 معناه معلوم الوقت کعوله و لهم رزق فها بکن و عتیا و بهذا الوجه یعلق السند الی
 الشيخ سعوی تدبر مکلما الفادیه بعضی الکمل تا بدانی که مستغول کفاف از دولت صفا
 حو و مست و مکلما تحت زیر یکین رزق معلوم **نظم** کما زاناندا یرى اندر خواب
 همه عالم چشم انجشم او چشمه آب مر جا که سخی کشید و تلخی چشید را پینی خود را بش
 بالباء الصله و سکون الماء بجمع لاص در کارى مخوف اندازد و از توابع آن پرهیزد
 و از حقوق اخوان نذر اندان لاخاف و حلال از حرام شناسد **قطعه** سکى و اگر مکلوم
 بکسر ایزد شادی بر جسد کین استخوانست که نقی فی مختار الصحاح العشر لکسر
 المسیت ای طینان بکسر الجیم فاذا لم یکن علیه میت فلو کسر بر پندار که خواست از
 یطین از نتمه و طعام اما صاحب دنیا بعین غایت حق و بالا اضافه ملخو طست

و جلال از حرام محفوظ است و اما گفته قضا که خود بر این سخن گفتیم و بیان و برهان بنام ورم
انصاف از تو توقع دارم هرگز بکسر الحاق الفارسی بمعنی اصلا دیدل دست دخیالی
بیاء الوصل و دخیالو الرجل المرفوف الذی لا یوافق باطنه الظاهر و یقال له بالبرکی
قلب و دخل برکت و رسته و الکشف بفتح الحاق و کسر التاء الظاهر بالفتح بانی نوی
و در دندان شسته بایرون معصومی درین یا کنی از معنی بکر الیم و سکون العین
و فتح الصاد المهملة موضع السوار من السید لا الریح برین الابلت و روی سحر
مردانه اجکم خرو و قد و احتیاج در تعبیرها بوالقوابی بفتح النون و سکون القاف
طریق بنوعی الارض و یوصل به الا داخل القلاع و القصور العظيمة و یخوف العامة
و یقولون نعم انتهى و قد صحیح بعض النسخ تعبیرها بالتاء المثلثة بدل النون و یختار
الصالح الثقب بالفتح و احد الثقب بالفارسیه سوراج گرفته اند و کعبها سفینه بضم الهمزة
المهملة و سکون الفاء بفتح السبب فخر و در طبعها افتاده است و بکثره است تا کعبش
مخروج و سوراج شده است و یحتمل ان سکون طاء المهملة و فتح الیم الثانیة است که در پیش
را نقس ایان مطالب کند چون قوا اصعاش یعنی قوا و اقتدار بر کف نفس از زنا
و حرام نباشد لاجرم بعضیان مبتلا کرده که بطن و فرج تواء مانند بفتح التاء المشاه من
خوف و سکون الواو بالفتح المعنوی یعنی دو فرزند بکر شکم اند ما دام که این یکی یعنی
بطن بر خاست بر پان خود اذن سکون است شنیدم که در ویش را با حدت جشی
معنی فرزندان نفوذ بانه بکسر فتند یا آنکه شرمساری بردن از سنگاری شد گفت ای
مسلمان زرتندارم که زن کنیم الظمن لهذا الکلام ان یکون هذا الرجل ذیاد لاجرم
للقوب فی الشرع فعول لکن یکن ان فقال لایم انه خرب اذ یخرب

ان یکدر

ان یکون در وجه بلد از و لیس سلم انه لا اوجه له حین التزامه بالزنا و لکن يجوز ان یکون
منه و جاز الزمان الماضی یفارق عنها و یسحق الرجوع و لما حصل ان قوله لاجرم للقوب
لیس بکلی یقولون القوب الاصیل و لذا قالوا البکر بالبکر صلو و فوت بفتح الواو و ندرام که
صبر کنیم چکنیم لاجرم بانه فی الاسلام هم هذا انسان لا فعله هم غایت طویل و لاجرم بانه
ولا تبطل الاسلام الرهبانية بفتح الراء فعل الرهبان من مواصلة الصوم و لیس
المسوح جمع کعلم و علوم و سوبلا بس الرهبان و ترک اکثر الهم فی ذکر و اصلا ما من
الرهبنة و من المثلثة و اما البکر فمورک النکاح و الانقطاع الکلی عن النساء و ارجله
مواجبت جمع موجب مثل ساعد سجد و هو موضع الوجوب سکون و قوله جمعیت و طوف
على سکون درون که خداوندان نعمت را نایب است یکی دیگر مرثیه صنی بیا، الوصله
بر معنی در سینه کمرند و هر روز جزای بابیا للصدری از سر کمرند یعنی یسبب انون الشبا
و یصیحون کمر یوم شواب الجنان صنی که صبیح نایبان و ادست از صباحت او بردست
معنی صبح روشن و شمس از جمال او بر سینه نهان است و هذا کنایه عن تسکین
و اظهار التجرین بجان و کسر و خراماند پایا چالت از و در کل **م** بخون عزیزان
فرو برو جنگ با بجم الفارسی یعنی لکن انکشتها کرد غناب بفتح الغیم و التثنية مؤخره مؤخره
و نیک بفتح غناب و نیک کرده است آن صنی در انکشتها را طار اشارت الا ان **م** نکر الانا کل
لیست بصیغ للنفاء بل یدیم هو لا، الاغنیاء محالست ان بحسب العاق که با وجود حسن
طلعت او کرده بکسر الحاق الفارسی مناسی کرده و الحاق الفارسی ایضا یعنی یستحیل
ان بدور حول المناسی یا قصد تناسلی با لباء المصدر و تبا الطاغی کنایه الصالح
الفارسی کند **م** ولی که حور بهشتی بود و یقرا کردی التفات کند بر بیان جمع بت بمعنی

الصنع بجای و اشار بقوله بیان بنیای الی ظهور بلیک المستحیة الی الی من موصولة كان
 بین یدیه كان تاء و قال و ام و ضمیر التثنی للموصول و ربط فاعل كان بجلد صلة
 الموصول و الضمیر البارزة بقیة الموصول و ذلك مرفوع المحل علی انه فاعل یفعل و هو یفعل
 لا الی طب و الجلد مرفوع المحل علی انه جزء المبتدأ ای الموصول مع صلة و قوله کن رجم
 متعلق بقوله یفعل و الی رجم الری بالجملة و العنا فید جمع مفعول و هو بالفارسیة
 خوز انکور اخلب تلهستان یفعل اکثر فاعله قوله دامن خصمت مفعول مقدم
 لا الی بنده قوله یخصمت الی بنده ملوث می کشد من الایدن بالی که یلدر من
 و اخلب که سنگان بان ربانده البر بودن مصدر یخصمت و یکی و مستقبله
 بدل الواو و الالف و الیا فیفعال و باید و ربانده چون سکی درند بالنده
 گوشت بافت نه پرسید کین شتر صا طحت یفعل نه پرسد که ان نافه صالح پیغام
 استنوم باخر دجال لعین بسیار سوران بعلت درویشی در عین ف و افق
 و عرض بالکدر السكون کرامی ان ثلثین بیا درشت نامی دامه بکسر سکنی قوت
 پرمیز مانند من مانند افلاس بالکدر السكون السین المملکة مبتدأ و محنان
 بسكون النون مفعول مقدم تانده قوله از کف مفعول پستانه طالی که من این سخن
 بگفتم محنان طاقت درویش از دست تحمل بالا فایع زمان بر کشید و اسب
 فصاحت در میدان و قاحت بالفی فله الحیا اکامر جهانید بالیم الفارسی و بر من
 دو ایند و گفت چندان مبالغه در وصف ایشان کردی و سخنهای پریشان گفتی
 که و هم بسكون الیا تصور کنند یفعل قوت داسم چنین بندان که این طایفه اخیان
 از هر فاقه را نریاقت و با کلمه جزییه اوراق اند مشتی و بحر الوایب مست بالصنع و

السكون الی المضموم الاصابع و یجمع القیضة بالزکی اوج قال طه فایر بابی
 جهان رباط خرابست در گذر که سبیل کان میر که بیک مشت کل شود و معذرا نشی
 و المداومت هو المفعول الاخر یفعل این طایفه اخیان یک مشت اند ای طایفه
 اند کشت که متکبرانند و معذور یجب من الاعجاب یفعل خرابش من بین و لغو یفعل
 النون و ضم الفاء مفعول یفعل الفاعل من النقرة و فیه مبالغه مشتغل ما و لغت
 معتن اسم مفعول من الاقتناع و هو الاقناع من الفتنة جاء و تزوت یفعل
 تو انکدری که احوال جارا له العلامة و قال فی مختار الصحاح الشروع کثره العدد و کسح
 تکونید الا بسفامت الی بنده حکم و اهل الحقة و الحاکم و تکرار کند بغیر الایکرامت
 علما را یکدیگر ای بالیا المصدری مشوب کردند و فاعله را به یفعل الباء الصلة
 ثم بکسر الباقیه النافیه کبر و پای بالیا المصدری معیوب کردند و انشد بوزن ماکه
 وارند و عزت جاسی بالیم العونی که پنداری از بظنونه بر ترازمه شنید در
 مجالس و خورا از همه بهتر شنید و نه آن کرد دارند که کسب کسی پرو دارند ای
 لا يجوزون دفع الراس و الالتفات لا الفیضی لا تصور و نه من شدة القوة
 و قوط الکبر قوله یجری فی موضع طلال از قول حکما که گفته اند هر که بطاعت از
 دیگران کمتر است و بنیت پیش یفعل زبان بصورت تو انکدرست و یفعل درویش
 مگر نه من مجال کند فی برجم کون بالکاف العونی حرش شمار یعنی کون در شمار
 او را اگر کجا و حیا است بالکاف الفارسی سدا مینی علی ما زعم بعضهم من ان الفیضی
 یفعل یقال له بالفارسیة و غیره کفتم مذمت ایشان و امدار که خداوندی
 کردند گفت خطا گفت که بنی در مذمت الی الی و فتح الراجح فایده که اگر ابرازند

اذ بالمد والذال المعجم لشهر الاخير من الشهر المثلث لانه في بعض النسخ مراد
 فالانش و هو ليس بمجاو ههنا بر کسی نه بارند وجه فایده که اگر چشمه افتابند
 بر کسی نه تابند من تابیدن یعنی الانفعال و بر مرکب استطاعت سوزند و
 نمی رانند قدی بیا، الوحدۃ بهی قدان ۲۰ ان لاجل الله ۲ شهند و درمی نی من وادی
 نه ههنا کنس بالفتح والتشديد المنة بالکسر و مالی یستفت فرامع اند یعنی جمع می
 کنند و تحت بنشدن الین المهملة نکه دارند که حفظونه ماخنة و لاص
 و بحسرت یکذا رند در وقت نزول اجل و حکای گفته اند سیم بخیل از خاک و قتی
 بر آید که دل در خاک روه از لایحه فی مال من موضع دقتۃ الا حین ان بدفن
 موثق فی الارض بد **باب** برنج یعنی الباء الصلۃ و کسی بکون الباء کسی
 یعنی بچنگ بالجمع الفارسی آرد و کسی ای الورنه آید و بی و بی و کسی برادران
 باخذ و بملک کفتم بر صدا و ندان نعمت و قوف سیاقه بعلت که ای ورنه ان والا
 نه که طبع بیکو نند کریم بخیلش یک ن غاید حکم بفتح الیم او بکسر و تشدید
 الکاف جرمین به خلوص الجوس و نه خوفه و اند که زر جنت و که ابغی الکاف
 الفارسی داند که همک از خب کس کفتا بخرنه آن میگویم که متعلقان بکسر
 السلام ان الحمد لله بر در ای الباب بدارت مصارع من و الشن و علی سلطان
 تشدید القلب را کارند یعنی الکاف الفارسی من طاشت بالیه کی اصم لمق
 ما بار عزیزان نه ههنا مع تا خیزانر سبیل نه ههنا و مع می کنند و کون یا ر یعنی
 الطریق ههنا کور فی الغرایب و دست بر سینه صاحب نیزان نه ههنا و بکسر کسی
 انجی نیست و راست گفته باشند **باب** اند که عقل و همت و تدبیر و ران نیست

خوش گفت پرده داران ملحاب که کسی در سران نیست کفتم این و که از ایشان بعد
 رانگار دست متوقعان بکسر الناف للشن و الی الیلین بجان آمد اند و از رقصه
 که ایان تقوان آمد اند و محال عقلست اگر یک الکاف الفارسی یعنی الرمل بیایان در
 شود و در یعنی الدال و تشدید الایة الاصل خفف ههنا کله پر نه قول چشم که ایان
 بر **باب** و بدین اصل طبع بنعت و نیا پر شود و بجا نکل کون الکاف و کذا چنان بکشد
 الدال یعنی همچنان بکشان پر شود و بشیم قائم طای که بیایان نشین بکون النونین
 و صفت یکس بود اگر در شد بودی از دست که ایان بجان کشتی و جابه بدین او پان نشین
 قال و مشکلات شند نه پان بالیه کی کس و نه بعض النسخ پان پان شند که طالع ج
 ط گفتا که من بر حال ایشان دهم می بدم کفتم که نه بر حال ایشان حست خوزی مادری
 گفتار و هر دو بهم بختی کس گرفتار مرید فی که بر اندی بدفع آن بکوشیدی و هر شانی
 که بخواندی بوزنی پیوستیدی تا تشکیه سمیت همه باحت سکون لاه و الناء ال
 لعب الجمیع دافنی کله ویر جفته جبهه ما بینا حست فی السانی للیر و للعبه نردان **قوله**
 ثان بکون النون یعنی حاضر باش فی الاشهر و قال فی مشکلات ثان یعنی اعلم تا
 سبب تفکرت از جمله بفتح طاء المهملة فصح کور افران مبالغه مستعار نیست و بی بکسر
 الدال و زربیع الواو و سکونی الدال المهملة و الزاء المعجم امر من و زربیدن یعنی بخار
 کردن در عمل یعنی بکوشش و سکون در دین و قوله موقت عطف علی دین که سخن
 دآن بجمع کوی بکسر نون دان و سکون العین علان توصف سخن دان بقوله سمیع
 کوی و سدا کلاما و وصف ترکیبی بر سلاح دارد و کسی در عصا نیست یعنی بنظر سلاح
 علی باب القلقه و لا احدى و اظهرها حاقبه الامر و لیلش بالذال المهملة یا نند و لیلش

بالذال المجرى كروم دست تعدی در از کردی و بیرون یعنی مریز کوفتن آغاز و دست بالضم
والتشديد لغة طرية جاهلانست كه چون بدليل فرومانند سلسله خصوصت جنبانند
چون ان مثل از بالمد و تقدم الذال المجرى اسم لا ابراهيم النبي و است تراش بضم الباء الوعى
و سكون التاء و صفة تركبى و صفة لقول از لغة مجوز صم تراش كه تحت با بر
نيامد بكنك برخاست كه قال الله وليكن لمة لارجنك اول الاية قال راغب انست
عن النبي يا ابراهيم ان قلل از با ابراهيم حين نهاده ابراهيم عن حبان الاصل نام را فخر
انست الار قوله لارجنك اول لاديتك بلساني يريده الشتم والذم ومنه الرحيم المرمي
باللعن او لا طر ذكر ميا باحسان و اصل الرحيم الرحيم بالجرام و هو بالكر جمع و جنة على
وزن سمنة و هي الحان و شنام و ادسقط كفتح كرمي نام در بدی از خدا نش كرمي
او در من و من در وقتان خلق از ذى الباء الفارسى ما دوان و خندان
خفتان مشبهان بجمع دوتى و خند كند قوله انكست تجب مضاف لا فله جنان
و هو من انتسب لاجتهان و جهة جنانيان و اراد به المخلق از كفت و شنيد ما بين
خلق جهان از كفتار ما شنيدن كلمات ما را بوجه ايد اند و از تجب انكستى بندگان
آورده اند القصة مرفوعة اين سخن بيش قاضى برديم قوله مرفوعة مصدر مضاف لا
مفعوله و هي اي مرفوعة مفعول مقدم برديم و بكومت قاضى عدل و اضى شديم تلحاكم
مسلمانان مصلحتي بگويد و ميان توانگران و درويشان فرقي بگويد قاضى چون شيان
ما بديكر الباء الصلة و منطلق بفتح الميم و كسر الطاء مصدر ميمى بفتح النطق و المراد
همنا لما حصل المصدر لغة كلام ما بشنيد بترجيب تفكر فرو برد و بعد از ان تا ممل
سنا بر آورد و كفت انكستى انكستى بفتح و بر درويشان جفا رواه لستى بدانك

هر جا كه كست فارست و باخر فارست و بر سر كنج فارست و انجا كه در بالضم و التشديد
في جوا الفارسى سوارست بالفتح و السكون هو الدرا الصلابة الثمين تشديد تحتين و كسر
النون الثانية القاصح الذي بكثرة نوايل كناية الغريب مودوم حوزت لذت
دنيا را لغته بالذال المهملة والغين بمعنى كزبون بفتح الكاف الفارسى اجل در پس است
و نغم بكسر النون جمع غم بهشت را يوا مكان جمع مكروه كنصور و مناصر و پيش
بالباء الفارسى جوردشن چه كند كز كشت طالب دوست بفتح الكز كشت طالب دوست
جوردشن را چه كند كنج و مار دكل و فار و غم و شاد و كند بالفتحات نظر كننى در
بستان ان الاشارة الى البستان كبريت اسم شجر طيب الرائحة است و جوب خشك چمن
در زمين توانكردان في مختار الصحاح الرمن بالضم للجماعة كز كند و كفور بفتح الكاف ضد
شكر و در خلعة درويشان صابرند و منجور مفعول من الفجرة ضد صابر و كز كند
بفتح الكز هر قطره را در تخفيف الراء للوزن بفتح و در سيم ثمين كند و در سيم بازار از
بر سيم موبان بفتح الراء الشدة و كز كند درويش و درويش نند
توانكردان است و مدرك بغير نين بفتح مهتر و تفصيل به بفتح مهتر تخفف عنه بل
لغة كز ان بغير تفصيل كز كند بفتح اسمعت من بعض الكل توانكردان است كه غم
درويشان بخورند و بدين درويشان انك كرم بالضم و التشديد بفتح الستين
توانكردان بغير و قال الله و لا تجادو رزقه من حيث لا يحتسب عن النبي و قال انى
لا علم آية لو اخذ الناس بها لقيتهم و من يعنى الله يجعل له تجادو رزقه من حيث لا يحتسب
فما زال يورد و يعيد و قال بعض المتأخرين التوفيق على القلب و كز كند بالظ لا تلهى و كز
القلب بعد تحقق العبدان السور من قبيل الله عز وجل فان نفسا فستعبد عين

وان اتفق لشي قبيحاً ومن انس من ماكر به قال جاء رجل على ناقه له فقال يا رسول الله
ادعها واتوكل فقال هم اعلموا فتوكل پس روی حساب از من بدرویش کرد و گفت ای
که گفتی توانگران مستغفل تباه می اند و مست ملامتی نعم بختیست حرف تصدیق طایفه چنین که
گفتی مستند قاصر محنت و طاقت با صافه یعنی لست در غرن که گیرند مال را بخزین و
بنهند و بخورند و نه بنهند اگر بختل بافتیاتی یعنی مثلاً اگر یاران بیار و بضم الباء الاولی و بجا
سرب طوفان بر آرد با عتاد مکن و اقتدر خویش از محنت و درویش نپرسند
و از خدای نترسند و گویند **ب** اگر شتی دیگر و شد سلاک مراست بصم بالکبطا تخفف
الطه للوزن راز طوفان چه بال **س** در اکبات بنا قاح هواد جالم یلتفتن لاسن غاک
في الكلب اربنا راکبات و لا عتمان علی الموصوف الخذوف نصب بنا قاحی المفعولیه
و هی جمع نافه قوله سواد جاح المفعول احوال کون تلك النیاق في هواد جمن
ان تحت هواد جمن والدوج المحف الفارسیه ایچ زبان دوری باشند چون شوند
کذا ان الی و ضمیر هواد جمل لکرا کبات علی اللغین الغصبتین بقال ان فعلت
او فعلن و هی فاعله و فواعل لم یلتفتن بفتح نون الجمع جواب رب و الی متعلق به و بقال
في الاصل خاص في الماء اذا نزل تحت و منه الفواصم لم السهل في الماء مجاز و الکشب
بضمین جمع کشب کسر و سدریه و هو الرمل للجمع فغیل بمعنی المفعول من کشب الشجعة
ب و نون جو کلیم خویش بریدن بردند گویند که چه کریمه عالم مردندی قوم بیاء
الوصه برین صفت که بیان کریم و طایفه دیگر خون نعمت في الصحاح الفارسیه خون بمعنی
النوع فاعله اراده به من السوء بقرینه قوله نمان و صلاهی کریم بختیست در داده قوله
در ممت زاید و بعضی نسخه و دوست کرم شان و میان خدمت بسته و ابر و بواضع

کشته طالب نیکانند صفتی بزرگوار بعد مما نهم کما في حال حیونهم بالحیره و مستغفولهم و مقفول
و صاحب الدنيا و آخرت چون بندگان حضرت بادشاه عالم مویید من خذ الله و مطلق
علی الایاء و منصور ما کرا نمة الانام طامن من الحیارة و هی الحفظ لغیر بضمین جمع نفع
النساء المشکله و لکون الفین المیو و هو موضع الخافه من فروج البلدان ارجا قذا الفوج
بلاد الاسلام امواضه الخوف منها و ارث ملک سلیمان اعدل ملوک الزمان مطلق
الدین ابو بکر سعدی ادام الله ایامه و نفعه اعلامه بالفتح جمع علم بالتحیک **ق** در بجای
هم کر این کریم نکند که دست جو دو با خاندان آدم کرد قوله جای معنی لا یفعل اب لانه
اصلاً ما فعلت انت لایک ادم النیوم خدای بسکون الیاء مبتداً حوله فاست ان اراد جن که
بر علی بنی الامم منسوب الی عالم بختاید من بختایدین بمعنی و حمت کردن ترا بخت
خود بادشاه عالم کرد قاضی چون این سخن بدین پایه از مرتبه رسانند و از حد و قیاس
مااسب مبالغه را در گذرانند بقتضای حکم قضا وضا و لیم و از ما معنی در گذر شیم و بعد
از ما جراداد از طریق مدارق بضم المیم کر فتم و سر بیدار که قدم بیکر نهاده ایم و بوسه سر
در عهد کردادیم و ضم سخن برین دو بیت بود **د** مکر مکر ذکر و شش کشتی لکایت او
درویشی که نیر و بختی بیاء الخطاب تیر و بخت و صف تیر پس بمعنی تو مکر و بختی اگر هم برین
نسق بختیست بمعنی الدایقه مثل قوله هم زید لئلا کید في معنی الکلام و مردن بضم المیم من
مردن توانگر ایا لانی في آخر اللنداء مثل قوله سعدیا ان توانگر چون دل دست
ما مرادقت هست بخور بختی تو بکون طام و ضم الدام من بخور للوزن ارجا کل العلم
ظلال و اعط للفقراء که دنیا و آخرت مردن بضم الباء ان تحصیل من **باب هشتم**
در آداب صحبت الاداب جمع ادب و هو اجتماع حصال الخیر و الادیب الذی اجتمع فيه تلك الخصال

فيل ادب النفس خير من ادب الدرر وقيل من لم يودبه الاخوان اذبه الملوك ان الليل و
النهار يرفع يوده الرمان ولذا بين والعجبة بمعنى المصاحبة **حكم** حال سكون اللام مبتدا
از بهر اسبست والسرحت عرفت نعم بالضم والسكون از بهر كره وكبر الطاف الفارسي
ارجع كرون مال خاقل واپر سيدم كه نيگفت كيت وبيگفت حيث كفت نيگفت آنكه
خود و بسكون الرا والال حاض من خورون وكشت بكسر الطاف اللطيف ماض من
كشتن بمعنى تخم افندون وبيگفت آنكه خور وبعث اليهم وشت بكسر الهمزة ماض من شتن
ارئك ماله **س** مكن تازيد آن بهيكل ابره آن شخص ناكس كه ميبخ على فكره كه پيش
خودندان بكار آيد از ان جهت كه عمرش در سر تحقيق مال كره و خور و **بند** حضرت
موسى و فارون را نصيحت كره كه احسن بفتح الهمزة امن من الاحسان كما احسن الله
اليك الا احسن اليا داله له كما احسن الله اليك او احسن بشكركه كما احسن الله اليك
بنفسه وكرمه تشيد ابن نصيحت را وفاق تشيدى كه چند و تفصيل قصه علماء و
الشيخ الامام الاجل ابو نصر محمد بن عبد الرحمن الهمداني رحمه الله فارون بن تم موسى
دخترا زوج اخيه فلما امر الله بموسى بكتابه التوريت كان امره ان يكتبه بالذهب فقال
موسى نعم الهى اين جلد الذهب فعلم الله حكمه البكميا وكان فارون فقيرا مقلدا ذا
خيال كابد الرب قايما لليل ما يابا بالنها وفرقه موسى من فرقه وقال اعلمه علم
البكميا ليكون معينا على طاعة ربه وثقوة اولان فعلمه حتى اجتمعت عنده اموال كثيرة
صالحا من غنائم خزانه محل ما به بعير ورواية لسبعين بعيرا وقال بجاهد كان وزن
كل متقاع وزن درهم ورواية نصف درهم واما نفتح بكل مفتاح سبعين بابا
فلما بد فارون طمع المال ترك النوافل بالعبادات ثم امر الله موسى ان ياتى

عن زكوة امواله فحسب مقدار زكوة حسابا فراه كثيرا فلم يود و كان عند بركب
التي غلام والى جارية سدوح كلهم من الذهب ونباهيم كذا كفت فرق بنوا اسرائيل
فرقتين فرقة عند موسى و فرقة عند فارون عليه اللعنة فلما اتى موسى الى الحاخا امر
الزكوة قال فارون اجمع اهل المعزة اوانا ظم معك فلو غلبتى بالحق اعطى زكوة للمال
والافلا و كانت امرادة في بني اسرائيل ذات مجال معروفة بالفسق والجور
فدعاها فارون وقال لها انى اجمع عذابى اسرائيل فان شددت على موسى ثم بالفسق
وقلت انه زنى لى وانا طاملة منه لا يطيك مالا كره اقبلت المرأة قوله ثم جمع فارون
بني اسرائيل في دار له و دعى موسى فاما حضر موسى قال له بنوا اسرائيل يا موسى
عظما عظما فبدا موسى بالوعظ وقال فانت اكلت من كسرى مالا قطع ومن
طريقا قطع راسه ومن زنى بامتن ارجه بالحجارة فقام فارون كلمة اللعنة فقال
يا موسى ان فعلت قلت فكيف ليحكم عليك قال موسى ان فعلت فالحكم على ما حكم الله
فقال فارون عليه اللعنة ان لى سبها لى انك ذهبت بهذا المرأة وانا تفر على
انما حامل منك واثار فارون لا المرأة وقامت وقعدت لا البهتان فواقع
الله في الخوف في قلبها وحول لها من الكذب لا الصدق وقالت ان
موسى هم يبرى مما يقول له فارون وان فارون دكاني وودى اموالا كثيرة
وحلمنى ان افترى على موسى وبناتنا فاق اخاف الله ان يارسوله وكلمه فغضب
موسى فقال يا اى واند اينش اردت بهذا الامر ثم خرج من خدمه وسجد الله
في نابجى وشكى من فارون ومكث فيا جبرائيل فقال يا موسى ان الله به نورا
السلام ومقول جعلت الارض في امك فاقى شى تامر باقى يطيك في هذا ك فارون

فرج موسى لم لا قارون وراه جالس على السديرتك على فراش من ديباج فخر
موسى هم كصاه على الارض واثار لاسيرين فاختف سريه فوثب قارون
فقال يا موسى هم يا ارض خذيه فاختذت الا وكتبه فتخرج الاموس فلم يلبثت الى
قوله وقال يا ارض خذيه حتى خسف الله قارون وداود وقومه الارض
ويعال ان قارون كان راكبا وعند اربعة الاف راكب فخرى موسى وخذت
الارض وجعل مواكبهم فاستغاثوا استغاث بك اربع مرات فلم تفتح فوختنى
وجللى لواء استغاث لى وواحدة لا يثبه ثم قال بنوار اسئل ان موسى ام دى
قارون لى قى اعداله وخرابه لى فخرى موسى هم على اعداله وخرابه خسف الله
بهم كما قال الله والاشان فدان كان سب اهلان قارون ثلثة اشيا
اولها حب الدنيا وثانيها منع الزكوة وثالثها الافتراء على موسى فيا بهات
اعية قارون ولا تفتخر على احد ويا ما مع الزكوة اختير خسف قارون ويا صاحب
الدنيا تفكر امر قارون **محرر** اذا جات الدنيا عليك فخذ على الناس طلائها
تقلب فلا يجوز بغيرها اذا مى اقبلت ولا تخلص بغيرها اذا مى تذهب فاحفظ
حقا النصير وانظر بها فانها تفكر على كل حال **قطعه** انكس كبرنيار وورم جز
يتمد وخت كس عاقبت اندر كس دنيار وورم كس دنيار عاقبت كس كس كس كس
دريين طمع خواصى مع كس خواصى كس كس كس كس كس كس كس كس كس كس كس كس
كس
كس
كس
كس كس

من جاء الشىء بما لا يحصى جودا فخر جودا ولا تمنى من يمن منه ومنا قال الراغب الاصفهاني
المن على ضربين احدهما ما يوزن به والثاني قدر الشىء ووزنه ومنه المنه ومنه المنه
احدهما اسم للعطية تكون ذات قدر بالافادة اليها بالافعال ان اللوح الشرف خيلة
وثانيها اسم لغير العطية عند معطيا واعتماد بها وهو المنى منه فانه مما يبطل الشكر
وتحق الاثر كما قال الله يا ايها الذين آمنوا لا يبطلوا صدقاتكم باليمن والاذنى قيل المنه
تقدم الصيغة وقيل المنه من صفق الله بالضم لان الفوق قوله فان القابض تغليب للمنى
عن المنى قوله عاقبة الدراجة واليك متعلق به قدم عليه للتخصيص مع ما فيه من دى
السمع ان فان عاقبة ما وجدت به اليك عاقبة لا اله الا من جودت عليه **قطعه** ورحمتكم
وربكم يبيح كره بالبا العزى كدشت از فلك شايخ بالاي او كراميد وارى بتدبير
اليم وما الخطاب كز وبرد منها بفتح النون يعني كدشت از فلك شايخ بالاي او كراميد وارى بتدبير
كلامه ان بفتح النون والراء الشدة الة موقوف للنجار بر ياي او **بكر** شكره وادع كس
كس موفق اسم معقول من التوفيق كدشت از فلك شايخ بالاي او كراميد وارى بتدبير
معطل كذا كانت تراست منه كدشت سلطان مكنى منت شكس ازو كدشت
بدانت **حكمة** دو كس ريح پرمون بفتح باطل واما پرمون وپرمون شدن
فوق تصغير حوان النار النوب واصفوار النوب بها كذا في النوايب برند ولسى نفايد
كردند بكي انك انوخت وخورد وديكرى انك اموخت ونكره **مشول** علم راجد انك
بشر خواني معن زباده مى خواني چون حمل در توتيت نادانى بيا لفظ بفتح انت
جاهل نه تحقق بكم العاف الشدة بوده والشهيد جار ياي بيا الوصل فاعل
لعله بفتح وقوله بركتاني چند صفة جار ياي آن تى مغر راجه علم وخر كبر ويزت

باوقه **بدر** علم از بهر دین برودست نه از بهر دنیا خوردن علم مگر به عقلی علم در اند
فروختن آن باع علی و زنده ماندن با دنیا خرمی کرد که در آن جمع و پیاپی بوجت یعنی نم اوقه
بجست لم یبق منه **جبه حکت** عالم ناپیرمیز کار کوزیست با کاف الوی یعنی اخی است
مشعل و از بهر الناس و لا یبدل **لنف** نه فایده مگر که در باقت آن لعب بمر
و اضاغ اوقات فیما بینة چیزی بخیزد و زربیندافت بکبر الباء الصلة **حکت** ملک دنیا
از خردندان جال گیر و دین السلام پیرمیز کاران کال باید معنای من یافتن و
و پادشاهان بقیعت خردندان بالا صافه محتاج تر اند که خردندان بویست با
حکم بندم اگر بوصول النزه بشنوا بهاد شاه بشنوک در همه و خست از بهر جمع الدفاتر به
یعنی بهتر از این بندست **بند** که چیز بیدار فاند مال تجارت و علم تجارت و ملک
سلطین بسیار است در آوردن بریدان جمع بدست بر نیکی و عفو کردن از
طالان جو رست بر درویشان **ب** جیت جو بعد کنی در مختار الصیاح التعلد التحفظ
بانی و بنوادی بیا، الخطاب فیما بدولت تو کنه مقصود من کنه می کند بانباز یعنی
مکناسی کند در سابه دولت تو نمی کند الا بشر که تو بین چونک او را تحفظ نمودن
لا بد در آن کنه که از و صادر می شود مشرک می شود **بدر** دوستی بکبر الباء المصد
پادشاهان اعتماد شاید کرد و بر او از خوش گوئی آن بکبر الشبک علی الاضافه
غنه بفتح الفین المجریه المسمود یعنی معذور نباید بود قوله کرد و بود کلاما یعنی المعذور
که آن بجای تبدل شود و این کجایی آن بالنوم و اراده الاضلام متغیر کرد و **دین**
معشوق تو بکبر القاف و قوله هزار دوست صفتی مع مشوق که هزار دوست
دارد و او را دل ندی و می نی آن دل بخدای بنهی بکبر الباء الصلة و النون الاصلی

و بیا، الخطاب لمن التی السمع و هو شهید **بدر** هر آن کسی که راوی یا دوست
در میان منه چه دانی که وقتی دشمن کرد و هریدی بالباء المصدی کمی توانی
یعنی که قادری شوی بدشمن مرسان چه باشد که وقتی دوست کرد و از آن که
خواهی نهان ماند بفتح النون من مانند با کسی در میان منه اگر چه معتمد بود که
میجکی بر سر بالکبر و التمدید تو از تو مشفق تر نباشد **قطعه** خامشی
به ضمیر دل خویش تن با کسی گفتن و گفتن یعنی بعد از آن گفتن او را که این کلام را
میجکی مگوی و تو هم قال من قال بسر خود با یار خود گفتن نیاید زان کسب
یار یار بود از یار یار اندیش کن ای سلیم یعنی ای شخص سلیم آب راز چش
بند که جوهر شد بفتح الباء الفارسی تعوان **ب** تن جوی قوله جوی من قبیل
تنایع العقلین از کجمل آن جعل فاعل شد او معقول است و متعل به
العصاة مما یقدم اللطایف الشویه عند الشواء قال فی بحر الفذایب جوی
یعنی النبی ای الوادی الذی یجی فیهِ عین الماء و بجای ایضا اسم مصدر من جستن
و جویدن و بجای ایضا صیغه امر و وصف ترکیبی و لقال ایضا جت و جوی
بمعنی التفتیش و المعنی المراد منها المعنی الاول **ب** سختی در نهان نیاید
گفت بمعنی گفتن که بهر بختی می بختن بفتح النون و ضم الیم و ضم الیم المحفل
ای الجمع شاید گفت بمعنی گفتن **حکت** دشمنی ضعیف که در طاعت آید
و دوستی نماید مقصود وی جز آن نیست که دشمنی بالباء المصدری قوی کرد و
بالکاف الفارسی و گفته اند بر دوستی بکبر الباء المصدری و دوستان اعتماد
نیست تا بتمنای دشمنان چه رسد از اعتماد یعنی لا احتمال للاعتمادی تلقی

اصلا کذا سمعت من بعض الکمل مر که دشمن کوچک بالحق الوئی و الجیم الفارسی
را حقیر شمار دیدان مانند من مانست که آتش اندک را مهمل ان غیر حفظ
می که ارد **قطعه** امروز یکش بجم الحاف الوئی امر من کشتن جوی توان
کشت من بکشتن او می توانی امروز یکش خود انا فی مکن کاتش چه
بلند بختی من فی الفیج شد جهان سوخت بکذا فی السخ التي وصلت النیة
لوقال لوه بدل شد لکان الوزن مستقیما بلا تکلف و سوخت و ان کان
فی الاصل بجم احترق لکن بهما بجم بحر ق مکرار که زن کند کما نذا قوله دشمن
را ببری دوشی فرصت من که کاتش رازه کند و ترش می سازد **بند** سخن
در میان دو دشمن چنان کوی که اگر دوست شوند دشمن زن نباشی **مثول**
میان دو کس جنگ چون آتش است قوله سخن چمن بکون النونین
وصف ترکیب من الواش و همنایو بکسر النون الثانی و الاضافه قوله بد
کنت صفة و قوله میزم کش وصف ترکیبی ایضا من کشیدن است کنند
این وان یعنی آن دو کس خوش و کربان دل یعنی خوش کتد و کرباره
از مرخ افری قوله ولی بجم الواو و سکون الیا عاید لا سخن چمن اندر میله
قوله کوز کنت بالحق الوئی کنایه من که در و نه حال و جمل میان ارد میان
دو دشمن آتش افروخته نه عقلست خود ای نه در میان سوختن **قطعه**
در سخن باد و ستان آهسته باش تا ندارد دشمن خون خون کوشش
پیش دیوار ایچه کوی سوش تا ندارد دشمن یعنی تا در کین تا نباشد در پس
دیوار کوشش تا کل نباشد **حکمت** مر که باد دشمنان دوستان خود صلح

می کند سر از اردوستان دارد **بند** شوی بضمین امر من شستن ان خود مند
از ان دوست دست که باد دشمنانت بود مع نشت یعنی مختلط شود و بد چون مر
امضای من امضی الامر انقض کادی من و باشی ان لاف اضیا رکن که بی آزار
تسبیح الغرایب ترداد تفصیل و بی ایضا بجم الرطب المراد همنایو الملق الاول
بر آید **بند** بامروز بجم الیم و سکون الدال سهل ضد و شوار کوی امر من گفتی
و د شوار کوی یا آنک در یک دراء صلح زن و جنگ مجوی **بند** تا کار برزبری
آید جان در خطر نماند **بند** چو دست از منم جیلتی در کست طلاست
برون بشتی و دست یعنی اذالم نظف با جیل کلها حتی لم تخلص با جیلا الذنب
حل لکن الاستحلال من للبصار به بالسيف ما قالوا افر لیل السیف ما قالوا احر
الدواء الکی **بند** بر بجز دشمن رحمت مکن که اگر اوقاد رشوه بر تو دخت کنند
ترا **بند** دشمن چو بینی تا توان لاف از بروت بضمین الشارب و الی ابله
خود من ان لا یحکم بکلمات منبته عن التعلق والفور و مؤنیت درم سخن
و دست در هر پیر من **لطیفه** مر که گویدی بیا، الوحد و ابکشد بجم الحاف
الوئی خلقی را از بدای او بر تاند و او را از عذاب جدای بخز و جل اذ لو لم یقتل
لکان بودی الناس فیواقته فی الاض **قطعه** بسندید انست بوصل
الهمزة بخشایش ولیکن منته بدیش خلقی آزار بکون القاف والداء
وصف ترکیبی من از ردن هر مع یعنی هر مع منته بد جراحت شخیص خلقی آزار
باشد که این اگر چه احسانست در ظلمه ولیکن انذا، ناس است در تحقیق
ندانست انک رحمت کرد و بر ما که او نه ان رحمت ظالم است بر فرد زنده ام **حکمت**

ختم بكون الميم مبتدأ بفتح وزياد اذ قد قوله وحشت اذ جزم المبتدأ و
 قوله ولطفه وقت يست يردنه چندان درستی کن که از نو سرگردان
 الفارسی و نه چندان ندی کن که بر تو دلیر شوند **مثنوی** درستی و ندی هم تخمین
 و ربه است یعنی بهم به است من قبیل قولم بدریاد و منافع کامه جو فاصد
 بالفاء من الفصد بالفارسیه دکن که جراح یعنی حاجت کتله است و در هم
 نه است وصف ترکیبی من نهادن درستی نیک و خردمند پیش یعنی پیشش
 ای لا نظیر نه سستی پیشش که در که ناقص کند قدر خویش نه مرفوشش را
 قدر و فت ان مدحی اسم مصدر یعنی التقاد و دخی ایضا یعنی اللام لجان و هو المراد
 من اللام لشفه فزونی و مزیت نموده یکبار از من و ما کلمه تن در مذلت
 نقد قوله تن مفعول مقدم لند **مثنوی** شبانی بضم شین الجمع و مختلف الیا
 و یا، الوصله بایندی رکعت یعنی بایدرش گفت که خردمند مرا تعلیم ده امر من
 دادن پیر از یک پند بالباء الفارسیه الفصح بکثرت نیک مردی بكون الحاف والباء
 المصدریه کن نه چندان که کرد و بالحاء الفارسیه چیره و بالواو الباء جیره بکسر
 حکیم الفارسی برای ای صیغه صریحاً که نیز و نوان **حکمت** دو کس دشمن ملک دینند
 بادشاه عالم و زاهد عالم فیه لف و تشه مرتب **بیت** بر سر ملک الغم والکون
 مبادان ملک بفتح المیم و ک اللام فرمان ده که خزار ابنوه بنوا فرمان بردار
 ای بحد مطیع **حکمت** بادشاه باید که تا بحدی ختم بر معنی دشمنان نراند یعنی النون
 مضارع منفی می راندن که دوستان را اعتماد نداشتن ختم و غضب اول در
 خداوند ختم افتد پس آنکه از بعد ذکر زبانیه بفتح الراء المهمله الجمع و قبل بضمها الیاء

کذا و بحر الغرائب ختم رسد باز رسد **مثنوی** بدینی آدم خاک را و که در سر گذار
 و ندی و با و ای اللو، ترا با چنین گرمی و سرکشی هست که نه ندارم الا العلم از خاک
 و یا از انش **قطعه** در خل بیلقان بفتح الیا، الوصله و کون الباء، المشاء و فتح اللام
 اسم للملكه کذا سمعت من بعض الکمل برسیدم بغلبدی بیا، الوصله کفتم مراد بترتیب از
 جمل یکن کتبا برو و چو خل کل کن ان فقیه یعنی عالم یا همه خرد همه در و بر خاک کن
حکمت بدخوی بكون الباء، یعنی شخص بدخوی در دست دشمنی بیا، الوصله کفر قنار
 که هر یکا که رود از چنگ عقوبت او خلاص نیاید **بیت** اگر دست بلا گیر از آن بر فلک
 او و بدخوی و دست خوی بد خویش در بلا باشد **بیت** جوینی که در سپاه دشمن توفه
 افتاد تو جمع باش و در حضور و اگر جمع شوند از پرتانی اندیشه کن **قطعه** برو با
 دوستان اسودد بشتن جوینی در میان دشمنان جنگ و کربنی که با هم معنی مایکد یک
 یک باشند و کونم یک زبان عیان من اتفاق الکلم بنیم اخدم اختلاف فهم کار اذه کن
 بریان بر سنگ بره الاول حرف یعنی علی و الثاني صیغه امر من بودن یعنی بر باروی
 حصار بر سنگ بران جنگ قال بحر الغرائب بان بالباء، العزلی محی عالمه معان یعنی
 العزلی کما قال الاسدی فرسانه بان خویش او و الثاني یعنی حق کما قال اللطیف
 در بان تو منم هوا فوله در بان من تویی در اکی بکسر الاء یعنی شخصی که بخشم آمده
 است و الثالث یعنی سور القلعه کما قال الاسدی ایضا بن بان کسر تاسر آموزدند
 ای خوف کردند کذا و بحر الغرائب و المراد منها موالعنه الاخره للقوم و هذا البيت اخراجاً
 حقیقه ارضنا عن ذکر یا صغی حذر ارض الاطناب المل **حکمت** دشمن جو از همه جیلنی
 در ماند سلسله دوستی بچنان پس آنکه بالحاء الفارسی و کون الباء، بدوستی

کار کند که هیچ دشمن نتواند کرد یعنی کردن **بدر** سوار را بدست دشمن بگوید بالکاف
 الوند والباء الفارسی صیغه امر که از صیغه شنین خالی باشد اگر این غالب آمد مار کشی
 و در آن مار غالب آمد و دشمن رستی بفتح الراء والباء ضمایما للخطاب **بیت** بر فرمود که
 و حرب این بیکش ز صمغ ضعیف که جو دل رجان برداشت یعنی چون دلش را از
 جانش برداشت یعنی اذ اینس من حیوته و یقین انه لموت **بدر** خورده دانی که
 دل بیازارد و قوفا مویش باشد و بیک از غیر تو بیارد و **ببلبل** یعنی از بلبل مرده
 بسیار بیار و خبری بدیوم سکون الیم باز که از آن ناخیز کن **بدر** بادسته را بدخیانت
 کسی واقف مگردان آنکه که بد قبول کلی و انقی باشی و اگر نه بوسه که خود می
 کوشی **بدر** سخن گفتن ای الهی و للتکلم انگاه کن که دانی که در کار گیر سخن
 یعنی تأثیر کند **حکمت** هر که نصیحت خود را بگوید نصیحت مصافحه لا معقولها
 و قوه را و وصف ترکیبی می کند او خود یعنی آن ناصح به نفع نصیحت کری مثل
 قولم آهنگم والباء للوصف مع ناصح آخر را این جاست که تا نصیحت دهد
 آن ناصح را و گوید که چرا نصیحت دمی میجو شخص خود را که از غرور و عجب
 سخت و کوشش ندارد **بدر** قریب دشمن بخور بغم لایم من فوز و غرور
 مداح عزیمتی من خردن که این دام در زق بالفتح و السكون و تقدیم
 الراء بالجمع علی المهد الراء و التصلص لئان است و آن مداح طام بالکاف الفارسی
 طمع گشای باحق و استایش این مصدر می شود خوش این چون لایه
 یعنی لاخر که در کعبش می نمایند فریه نماید یعنی بانفسی که نفع می کند قصایبان
قطعه الاحرف تنبیه یعنی نفی آنکه مابه ای قلیل البضایه از تو دارد و اگر روزی

ای دیوم من الایلم مرادش بدنیاری دو صد چندان حیویت بر شمارد
 تربیت تنگم را تا کسی عیب نگیرد کجاست صلاح **بدر** متشوخ
 یعنی مغرور و ستور بر حسن گفتار خویش تجسین نادان و پندار خویش
 علفی تحسین **لطیفه** همه که را عقل خود بکمال ناپسند و فرزند خود بکمال
قطعه یک جوی و سلمان ترا می کردند چنانکه خند گرفت از حدیث
 ایشان بطیر و غضب گفت سلمان که این قباله یعنی مکتوب قاضی من
 درست نیست خدا یا جوی را نام جوی گفت بتوریت می خورم گویند
 بفتح الیم الفارسی یعنی الیم اگر خلاف کنم میجو تو سلمان که از بس طار
 روی زمین عقل مندم کرد و قحط کان بنو و الفحاش میجس که نادانم ای لا
 یشرک احدی جمل تقی بل بجزم بانی عالم **حکمت** که آدمی بر خواجگی بالجم الفارسی
 یعنی سفره نیت بخورند و دوسک بر مرداری بر نبردند حریف با جانی
 گرفته است و قاف بنانی **سیر** **قطعه** روق تنگ بالذال الجمع یعنی المعاء الضیفه
 کنایه الصیاح الفارسی بیکان نمی یعنی نان بسط پر کرده بالکاف الفارسی
 نعت روی زمین پر نکند دین تنگ کنایه کن لاص پذیر چون دور بفتح الال
 بحر شش متغنی گشت مراد این وصیت کرد و بگذشت که شصت انشت
 از وی پیر میزاس من پر میزدن یعنی الاصلی بخود بر آتش و وزخ ممکن پیر
 قوله بیز صفا آتش و کمال آن مکنون فید ممکن در آن آتش نداری طاقت سوز
 بصیرتی بیا الوصف برین آتش زن امر و قوله زن امر من ذون و آبی
 معنوله مقدم **حکمت** هر که در حال توانایی نیگونی نکند در وقت ناتوانی

سخنی بیند **م** بداخته ترا از مردم از ارادت که در مصیبت گشتن نیست
حکمت جان در حمایت یکدمست یعنی دو در لفظ یک نفس است و دنیا وجودی بیاه
الوحد میان دو عدم یکی کلیم قدیم سابق و دوم عدم حادث لاحق درین دنیا
فروشان خندان هم حار یوسف بفرود شدند تاجه خنود و غذا من خریدن قال الله
الم احمد الیکم یا بنی آدم الایة العدد العصیة و عهد الله لا ینبئ آدم ما یغیب الیم من
الغفلة و السمعة الامم بعبادته و الرابصة من عبادة یخبره و جعل عبادة الفی
عبادة الشیطان لانه الامر بما **م** بقول دشمن چنان بفتح الباء الفارسی و
سکون الباء یعنی المعاجلة و التوارک الشی و دست شکستی بیین که از که بردن
و با که پیوستی **حکمت** شیطان یا مخلصان برنی آید از لا ینفع من المعاملة معهم و سلطان
یا مخلصان **شعور** و امتش بر آنکه تا با ناز است یعنی شخص ناز را و ام مل و ور
خود دهنش زخا که و فقر بارت یعنی گناه باشد که بوی که او در من خدائی ندارد
از قدرش تو نیز نمی نذر **حکمت** هر چه از او برآمد ویر نیاید از لا یستقر و بزرگی از
بنی گفته اند که دولت نیز را بقای نه **قطعه** خاک مشرق شنیده ام که گفته بچند
سال گشت چینی صد بروز گشت یعنی صدی سه در یک روز سازند و در بغداد و لایم
قد در معناه قیمتش غنی بین **قطعه** مرعای تصفیر مرغ از بیضه بدون
بفتمین لغت بیرون آید و روزی و رزق طلبد آدمی بجه ندارد و عقل و
تجربه آنکه تا که گشت ایضا و اصلا لامر بینه من المناصب فداء و دفعة
چیزی نرسد وین بجهکین و فصلیت بگذشت اراده ای و صلح الی اللانیت
خفتن آگینه از الرجاج همه جا است یعنی در جیع بلدان موجود است از آن سبب

سبب قدرش نیست لعل دشوار از بدشوار بدست آید از آنست عزیز **حکمت**
کی را بصبر بر آید سبب بر در آید چشم قدرش دیدم در بیابان که مرد دامت با **حکمت**
الا انه کس الاله اللوزن بگذشت از شنایان لفظ فارسی قال فی القواب سوال النور
الاصغر اللوزن و فیل سوال النور اللوزن قاله الفارسی کلکون و نک و باد یا صوة سمند و
کنایه من کونه فارسی الفایة از نک و فی القواب نک و فی الشوط و الطلق بالک
انک صیاد فی و یجمع العدا و ایضا الفارسی بیویدن لک قال اللطیف بشتا اندراب
میگویند بنگر اندر فراز و نشیب جو باد و یجمع القو و یجمع متعارف الی و صیغه امر
من تمکیدن یعنی بوییدن بالک و یملک و یجمع دویدن بالک و یملک و یملک و یملک
و صفا نمایی با خود و نک و یملک و یملک و یملک و یملک و یملک و یملک و یملک
ماه نک اندک انور و در بانک ای کالج و المراد به هدایت یعنی بوییدن فرو ماند سکون
النور از عجز کثر زبان معجمان آمده می راند بندگان را به از خاموشی نیست
اگر این بدانی نماند از نبود **قطعه** چون ندانم کمال و فضل آن به که زبان ترا یعنی
زبانست که داری آدمی را زبان قضیه و رسوا کند همچو نامفرا سبک بوی از لطف
غایه لطف **منقول** خیر ابلهی تعلیم داد بر و بر حرف کرده و در علم مغروریش
و این حرف کرد بر و حکمتش این راجع لا ابلهی گفت از نادان چه کوشش با کاف
الفارسی درین لوح ابرش آمدن تر رسیدن از لوم لایم سر زش کشتن نیاموزد
بهام از تو گفتار تو خاموشی بیاموز از بهایم **بند** که تا مل نکند و جواب پیشتر
آید سخنش تا صواب یعنی سخن تا صوابش اگر آید از صواب بسخن از ای امری
از آیدین چو مردم بدش ای کارجل العاقل کذا فیل و کجمل ان کون قوله بدش

سکنت

متعلق بقوله آری یا بخت من می بایم خوش بدم که باد آنرا از خود بخت کند
 تا بداند که داناست بداند که نادانست **بخت** چون در آید به از نوبت قوه سخن
 معلوم بداند که چه به دانی اعتراف می کند که بایدها جمع بدانشیدنی
 بنید **مثنوی** کرشنید فرشته باد بود و حجت آموز و حیانت و ریوایکفر
 ایچو به جمع الکده و الحیده از بدان نیکو بیاموزی نکند که یکستان و دوزی
 و هذا المصالح مقام التعلیل للمصالح السابق و توجیه ظلمن له طبع سلیم **نصیح**
 مورد ما را حجب نمایی پیدا مکن که در ایت ترا رسوا کنی و خود را بی اعتماد **حکمت**
 هر که علم خواند بسکون النون و عمل نکرد بدان ماند که کار اندوختن نیست **حکمت**
 ازین بی دل یعنی از شخصی که اهل دل نشود طاعت نیاید و دوست نامهربان را
 نشاید **حکمت** نه که در مجادله چیست بمعنی چابوک بایلم الفارسی فیما در معامله درست
مسکین بمعنی بسیار قامت خوش که زیر جادربانند چادر یکی بمعنی لایمه و بمعنی التوب
 الذی یطعم به النساء و قد التزمه و لا یبذلها بان معال چار که از انوار الوایب والمراد
 ههنا المعنی الثاني چون بار و کشتان کنی با در مادر با **حکمت** نه که بصوت نیکوست
 سیرت زیبا در دست کار اندرون دارد نه پوست **حکمت** توان شناخت بمعنی شناختی
 بیک طقه در شمایل مژده که ناچالش و سبب است یا بجاه علوم از مرتبه خلوص و لی زیبا
 ایمن میباش و غره مشوک بخت نفس که در دبا لیا معلوم **حکمت** هر که با بزرگان
 سفید و خون خود ریزد **حکمت** خوشن من با بزرگ می بینی راست گویند یک را و بیند
 لوح بفتح اللام بمعنی احوال و دوزخ و شکر پیشانی بالباء الفارسیه بمعنی طایفه
 مژده که با زنی بمعنی اللب لکن با قوج از الکبش **نصیح** بالبر و شست با شکر کار و خردندان

نست مژده که با زنی بمعنی اللب لکن با قوج از الکبش **نصیح** بالبر و شست با شکر کار و خردندان
 دست معقول به **حکمت** ضعیف که با قوی و لاوری یعنی شجاعت کند با در شجاعت در
 بدان خوش **قطعه** سایه پر و در و راجه طاقت آن که رود با مبارزان مبارزان شخص
 شجاع است که بیرون شود باشد از صف بر میدان سو که برای جنگ بقتال است
 باز و بجهل می فکند یعنی الحاف و النون مضارع من افکندن و قوله بجه معقوله
 با مژده این **حکمت** مژده که نصیحت نشود که ملامت شنیدن دارد
مسکین چون نیاید نصیحت در کوشش اگر تر است از شش و تو بیخ خاموش
 معنی ساکت باش که تو مستحق باش از شش مژده که الوایب خاموش بالواو و
 بدونه لغتان بمعنی ساکت **لطیفه** نه مهران هنر مند از نتوانند دیدن مچنانکه
 لکان با زاری سرشکاری را بیند مشغول بر اند و پیش آمدن بنیازند
 یعنی سفید و ناکس چون بهتر با کسی بر نیاید بختش یعنی بخت و خیریت آن کس
 در پوستین او افتد **مسکین** کند مژده این یعنی البه بخت بکس الفین للجمع و من ان تکلم
 خلوفان مژده که باینکه لوسمه فان فان صدق بمعنی غیبه و ان فان که با بسم
 بنمایان که از عمار الصالح حسود کوه دست که در مقابل و حضور حسود
 کنکش بود زبان معال غیبه الوایب کنک بفتح الحاف المعنی بمعنی افسوس معنی افسوس
 بود زبان معالش و فی مبالغه کما لا یح **حکمت** اگر جویش کم نیستی هیچ مرعی
 در دام صیاد و بختیادی بلکه صیاد و خوف تا کید صیاد دام نهادی **و خط** حکیمان
 دید و دید خوانند و عابدان نیم سوزان تالید و متی بفتح تین بقیه
 الروح که از انوار الصالح و جوانان ماطبق بر کبرند و خردمندان سوز را

و پیران تا آخری بکشند اما قلندر بیان چند اند در محل بکسر العین اول کونه
جای نفس مانند بفتح النون الثانی نیز مانند و بر سوز اوزی کس بکسر الباء و
از زقه و فقیه **م** رسید شکم را و دوشب نیکه خواب از لاینام فیما لشی منعد
سنگی یعنی بجز سنگ شدن از ثقل طعام شبی زد لنگ **نفس** مشورت باز نمان
تباها است یعنی فساد است و سخاوت با سفدان کنه **م** نرحم بر پلنگ
بزدندان سخاوت بود و بر کوفته اندان **بدم** که را دشمن در پیش است از
حت و لود از ننگ دشمن خویش است **م** سنگ در دست دمار بر سر سنگ
خیره و ضعیف را بی بود و کپس و درنگ و کرمی خود مندان بخلاف این مصلحت
دید اند و گفته اند که در کشتن و توان مشت با کسه و کشت با بضم اگر نماند
کشته شود و محتملست که مصلحتی فوت شود که ندارد که مثل آن ممتنع باشد **مثنوی** نیک
سخت است زنده بجان کردن یعنی بغایت اسان است زنده را بجان کردن و لیکن
کشته را باز زنده توان کرد کشته طاعت صبر تیر نذا و وصف تر کسی می اندا
که دقت از کمان نیاید باز از من **اول حکمت** حکمتی که با جهال در افتد یعنی اتفاق
بجمع شود باید که عزت توقع ندارد و جاهل که بزبان اوری بر حکیم غالب آید بجهل
نیست که سنگیت جوهری دای شکند **م** نه بجهل که فردا و دقتش بخندد
که عذاب محققش باشد **قطعه** که مرده مندا از او بالش بفتح لوندان و قدر محقق
جنای بیفتاد دل خویش نیاز دارد و در مع ان نقیض و متفعل نشود آن مرده مندا
که سنگی بد کوه اگر کسی ازین شکند بفتح الف و النون قیمت سنگ شود
و قیمت از کم و ناقص شود **لطیفه** خود مندی بیاء الوصف را که در زمی اجلاف

خون

زین و العیاح الزمنه بالغی لجای و قولم اعدای جلف او جاف سخن صورت
نه بند و شکست بکسر تین یعنی عجب مدار که او از خلیه و هسل بضم تین و قد
مر معنای ما برینا بدای لا یظن و بوی غیره یعنی النسخ غیره از کند بکسر الدال
و الاضافه لا سیرة بجز الغرایب کند و کند بالف الفارسی رایحه بکشته یعنی از
رایحه بکشته کسر فرو ماندای یعنی **مثنوی** بلند او از بکسر الدال نادان کردن
افراخت یعنی بکند نادان بلند او از رفع جید و سوجبان یعنی خایه الاقدام
و نهایت الشیء که دانا را بی شرم و کسناخی بیداخت از اسکت نمی و اند
که آهنگ حجازی فرو ماند زبانک طویل غازی **حکمت** جوهر اگر در طلب افتد
بجز الغرایب غلاب بکسر طای المبع الطین و در کتب بمان بقیل است کالمان
و غلبا را که بکند و بجهان حبس است استعدا و نه تربیت در نیست
و حیف و تربیت نامستعد ضایع و محبت است فاکر اگر چه نسبت عالی
دارد که آتش جوهر علویست و لیکن چون بنفس خفه مزی ندارد با خاک برآید
است در قیمت شکره از فی البیع و الکون است و لئلا یلبس بقولهم نیست
است الواسط خطا و ان حذفه کما و فت غرض که آن خاصیت دی راجع
الاشک است و محصول ان الرغبة فی الکرم تحصل من شبهة الحق القصب
بل من شبهة نفع **مثنوی** جو کفعا را سواسم این نوح و فادر که فوق طبع
شما منزه به پیغمبر لغت و پیغامبر را و کی قدرش ان دینه میفرود و بعد استقل
افزودن مینا یعنی المنعوی و قد فعل ذلک فیما سبق کاینکه علییه فتدکر
منزلهای امر من نمودن اگر داری نه گوهره بخار العیاح اصل کل شیء جوهر

و موعوب گوهر اندازد سبک بدل از سبک و فضلک آن کی از کار است و ابراهیم
بر غیره و از از **ط** طبع مشک است که پیویدنه آنک عطار بگوید و آن چو طبله عطار
خاموش و بهر نمای و نادان چو طبل عازن بلند آواز و میان نای و یاقه در راه
یعنی فارس **الف** **ط** عالم انور میان جاسن را مثلی گفته اند صد یقین شامدی در
میان کورانست صحیح در میان زندیقان معنی شامدیست در میان کوران
پند دوستی بیا، الوصله را که بفرمان بخت بعد از بخت بعد از الوصله
فرا، جنگ با جیم الفارسی یعنی بخت آرند و سوگند بخت از تحصیل شایده را لایق
که بیکدم بیا از اند **س** سکن بخت سال شود و عمل پان از هزار بیک نفس شگنی
س سکن و ابن رابع لا الهم الا الله **حک** عقل در دست همچنان گرفتار است که مرد عاجز
و ضعیف بدست آن گرفتار و از انوار بکریز بضم الف و الفارسی و کسری یعنی
"تخلف الطار و قال النفس انحر في كتابه المسى بالمعيار الجالی ان کربیع ذیرک اسی
پیت در بیکر آراء یعنی باب حریم و شادی بر سر آبی بیند که بانگ زن از وی راجع
الاله را بر آید بلند **ط** طایفه قوت و قوت و قوت و قوت انفس و اولی
نور علی المری و الطائفة من خطف بقر لک و قوت نادر ای جمل و جنون **پیت**
نیز بیابین باید و تدبیر عقل و آنکه که ملکه دولت نادان سلاح جنگ خداست
س سبیت جو اندوزی که بخورد و بدید مدیه است از عابدی که او را و صوم دارد و بنده
هر که زن شهوات از بهر قبول خلق کرده است از شهوات طلال در شهوات حرام
افتاد است **حک** عابد که زنجیر انون حرف تقی از بهر خدا کوشش معنی و کوشش
شند چنان در آینه تاریک به بیند **حک** آنکه اندک ضعیلی و بسیار شود و قطره قطره

چیزی سبکی گردد و بخت آنانک دست قوت ندارند سبک خفته نگه دارند بخت
فرصت و مایه انتقام کذا فی الجواب از دماغ ظالم برانند **ش** و قطر
علی قطر متعلق بقوله اذا التفتت نه و نه ای نه متعلق بقوله اذا اجتمعت نه
و قد ضمت اجتمعت مع انضمت فعداه بالی والتقدیر و قطر اذا التفتت علی قطر
فنی نه و نه ای اذا انضمت لا نه فنی بقریل بالفارسیه سنلای روان می بیند جمله
از قطره ای باد است **س** آنکه آنکه بهم توفه بسیار و از دانه است غله و آبیار
پند عالم را نشاید که سفاقت از حاکم حکم در کردارند که هر دو طرف را زبان دارد
بیت این کم توفه و جمل ان **س** ستم **س** چو با سفله کوی بلطف و قوتش قرون
کردوشن و کردن کشتی **حک** معصیت از سر که صادر شود ناپسند است و
از حاکم صادر شدن ناپسندند که علم سلاح جنگ شیطانست و خداوند سلاح
را چون با سپری بر بند شمساری بیشتر برد **مثنوی** عامی نادان پریشان
روزگار بهر داندشمنند ناپیر میز کارگان زنایانی از لاه او فتاد و بین و دشمن
بوه در چاه با جیم الفارسی او فتاد **حک** هر که در زندگی ناشر بخورد و چون
بیر و نامش بر بند لذت انگور زن بیون بالکس الجمله المرأة التي لا زوج لها
دانند خداوند میوه یوسف صدیق دم در خشک سالی بکسر الیاء اقصدری
مصر بخوردن تا که کمر سنگان را فراموش نکند **مثنوی** آنک در راحت و تنعم بکون
ایم زبیت او چه داند که طالع کرسه چیست جان در مانند طان کسی داند که باحوال
خود فراموشی مانند معنی نهان و فان مانند بجای مانند معان بمعنی التکی
والاستقاء و بمعنی الشوق و بمعنی الوضوع کذا فی الصحاح الفارسی **ط** طهر از بر مرکب

تاوند اسم فاعل من تاختن سواران ارادت را کب مشق دار بالضم مع الفعل
 مثل هوشن غ احد معاینه کارینه بوزالنواب که وقار کش میکن در اب کل
 است آتش از خانه امسایه درویش بخواه کجای بر او ذوق او می گذرد و دو
 ولست نه خان نار بند درویش ضعیف حال بسکون الفاء اللام را در شک
 خشک سال میرسد که جوئی مکرر بر طائر می بیند شش بینی و معلوم قدر و قدر
 ان لفظ معلوم یعنی بهای من المال در پیش او برکت بفتح الباء من برون **قطعه**
 خری که بپنی و باری بکل در افتاده بدل از بخلیک بر و لغت کن دلی و بپیش
 فانه بطلب منک الالبغانه که دلی جو رفتی و پیر سیدش بفتح بیاء الطالب بعد الاله که
 چون بفتح کیف افتاده میان به بند چو مردان بکیر و م بشد بد الیم للوزن و حش
 و سدا التین انما حی لحد التوفیق بعضی النسخ کوشش شش **حکمت** دو چیز حال
 تحکمت خورون بپیش از رزق مقوم و مودون بپیش از وقت معلوم **قطعه**
 قضا در نشو الالاتیغیر که مزار ناله و آه بشکایت متعلقان بقوله بر
 آید از دهنی بیاء الوصل یعنی اگر مزار ناله و آه بر آید بشکایت متعلقان از یک
 دهن فرشته که وکیل است بر خزانه بادیه خم خورده که بپیش از بیاطی چراغ بیوع
 ذوق و قدر و وقت معناه انفا **بند** طالب روزی بپیش که بخورد و از مطلوب
 اجل مرد که جان بپیش بپیش **قطعه** خمد رزق از کنی و اگر کنی برساند خدا
 کز و جل و رفته اگر در دمان تیر و پلنگ نخوردندت مکرر و زاجل **حکمت**
 تمام بفتح الباء الصلة یعنی چیزی را که در تقدیر ربانی مقدار نشو است و نصیب
 نهان است دست نرسد چیزی که نهاده است در تقدیر خدا و هر جا که هست

بفتح مود دست برسد **بند** شنید که سکندر برفت تا طلعات بخند
 و حجت خورد یعنی نوشید انکه زرد و هو لظفر عم آب حیوة را **حکمت** صیادی
 روزی یعنی نه نصیب در دجله با منی بکیر و دما منی زاجل خشکی **بند** سکین
 حریص در همه عالم می دود من دویدن او در قغای رزق و اجل در قغای
 او **لطیف** توانگر فاسق کلکوخ زرانده است یعنی مدرست که مطلق با و بپیش
 سوره و درویش صاحب شایسته یعنی عجبون خال الون است این درویش
 دلق بفتح خرقه موسی است مرقع و آن فاسق توانگر دیش فرعونست
 مرضع شدت نیکان روی در قرح باطیم کفرج باطیاء المله لفظی و معنی دارد
 یعنی نشو ایشان متوجه است بخلاص و دولت بدان جمع بدسر در شیب
 ان در سفل دارد یعنی دولت ایشان متوجه است بملک **قطعه** هر که را
 جاه و دولت بدان یعنی بان جاه و دولت فاطره خسته نخواهد یافت
 قوله در این خبرش ده که هیچ دولت و جاه التین راجع لا قوله هر که را
 برای ذکر یعنی در آخرت نخواهد یافت بلکه منقطع می گردد در دنیا **حکمت**
 حوصه از نیت حق بخیلت و مردم نه کناه و دشمن **قطعه** مردکی بکاف
 التصفیه و بیا الوصل خشک مغز یعنی حوصه را دیدم که رفته است در پو
 صاحب جاه و مرتبه کفتم ان خواجه که تو بدیجی مردم نیک نخت و اچه کناه
قطعه الا فاعل مشو تا خواصی بلا بر حوصه که ان نخت بدکشته ان متقلب نخت
 و متغیر خوف در بلاست چه حاجت که باول راجع الا حوصه کنی دشمنی بالباء
 المصدری که او را جان دشمنی ان لفظ در قفاست **بند** تلمیذ از اراد

ستین

عاشق بی درستی و روند بی معرفت مرغ بی پر بالیا الفارسی و عالم
 بی عمل درخت بی بر بالیا الوبی معنی الثمرة و زاهدی علم خانه بی در یعنی
 باب حکمت مراد زنده و دل قرآن کفیل سیرت خوبست نه نسیل سون
 مکتوب قال فی شرح الوقایه التزیل فی التواءه التزیل فیها والظان المراد
 منها هو التزیل فی التواءه عامی مقید بیا نیکر التمهة دفه است و عالم
 منها و ن سوار بی خفته عامی که دست بردارد بران دی و نضج بخدای مع
 به است از عابدی که کبر در سر دارد **پیت** سرشگر لطیف قول و دلدار
 بهمت ز فقیه مردم از ار **حکمت** یکی را گفتند عالم بی عمل دانی که چه ماند من
 مان من گفت بزنبور بی عمل ماند **سب** زنبور و درست نه مروت
 را کوی آمد من گفتش باری جو غسل نمی دهی تیشی من **لطیفه** مردی مروت
 دنت و زاهد با طبع راه زن از من قطاع الطریق **قطعه** ان بناموس و
 شک و خیرت کرده جامه سپیده بعضی نسخ سفید و کلاما بمعنی بهر بکون
 الهام پسند از خلق ان لاجل حسن ظنم و اما قافیه عمل سیاه دست بکون التا
 قدم للحکم تدر کوناه باید از دنیا السنین قواه دراز و قواه کنهه یعنی ان
 شئت اجعله طویلا و ان شئت اجعله قیلا **حکمت** دو کس را بجزت از دل بهر نزد
 از لایح و پیاپی نقاب از کل بر نیاید تا جوی کشی شکسته و داری با قلندریان
شعر پیش درویشان بود خونت مباح گزینا شد در میان بکون النون
 مالت سبیل یا مرد و یا رازق بر من کنایه عن الطایفه التي سماها بقلندریان
 یا بکش نفع الطاف الوبی بر خاندان کلمه مرکبه مستعمله معنی المال و الاسباب انکشت

نیل و هو بکسر النون صیغ معروف یقال له بالترکی چو و من عاده انتم بکسر
 و جعلون به علامه علی باب المیت لیدل علی الماتم و الکسرة سکذا سموت
 من بعض الکمل هذا و قال فی بحر الزیاد یا حرف نداء فی لغة العرب و قد یعمل
 فی الفارسی لذلک ایضا و حرف عطف فی الفارسیه بمعنی او ثم او رد قول الشیخ
 یا مرد واه السند لا الی ما ذکره یا ممکن یا یلیب یا ن دوستی یا بنا کن خانه در
 نوزد کلمه واحد بمعنی اللاتی **حکمت** خلعت سلطان اگر چه عزیزست جامه
 خلعتان بعون نعمان جمع خلق یعنی تاسی اربال کذا فی مختار الصحاح و اما فی الصحاح
 الفارسی فقد قال ان لغة مشرکه من الفارسی و العربی قوله بعزت و روحون یوت
 بزرگان اگر چه لذیذست حرفی انبان بمعنی لایب فوه از آن بلدت **قطعه** سر
 که بمعنی لعل مشرکه بین الفارسی و ترکی از دست بکون التا و رنج قول دست
 دنج اسم لا یکتب استعمال الید مضاف لا فویس و تن ان البقل مطلقا و هو عطف
 علی لکه بهتر از تان چه خداوند خداوند ده انکذا ای قریه و من بتجفیف الراء
 للوزن و لد الغنم و هو عطف علی قوله تان **حکمت** خلاف دانی صوابست و بعض
 محمد اوی الالباب دارد بمعنی الدواء لکان بمعنی الطاف الفارسی یعنی شکر
 خوردن و راه نادیدن یا کاروان رفتن از امام مرشد محمد خدای رسیدند
 که بدین منزله در علوم چگونه رسیدی گفت بدایه یعنی با بچه رسیدم که هر چه
 ندانستم از پدر رسیدن آن شکر خاندان **قطعه** امید خاقبت انکه بود موافق
 محفل که بعضی را بطبیعت و شناس مع طیب حاذق بنمای پرس هر چه ندانی که زل
 پرسیدن و لیل راه تو باشد بعز و انانی **حکمت** هر آنچه دانی که مرآینه یعنی البینه معلوم

نخواهد شد پس رسیدن آن بحیل مکن حکمت را زبان دارد **قطعه** چو لغزان
 دیدگان نور دست داد و سحرش بمهر موم کرد و اراده المجره الا انه صدف
 تاق للوزن پیر لبش چه می سازی که دانست از لانه قد علم که ناپرسیدن
 معلوم کرد و **حکمت** از لوازم صحبت از انصاف است که خانه پر داری من
 پر داختن بمعنی خام کردن قد عرفت ان لانا تغلب زان فی مستقبلاتنا
 یا خانه خدای از بصاحب البیت و قولم خانه خدای و ده خدای نه قبیل قولم کلام
 و کلام بر کلام در ساز از تشتمل حکایت بر مزاج مستحکمی اگر دانی که دارد
 با تو میل هر آن عاقل که با مجنون نشیند بگوید جز حدیث دوی لیلی **حکمت**
 هر که بایوان نشیند اگر چه طبیعت ایشان نیکه و ولیکن بطریق ایشان متمم کرده
 همچنانکه اگر شخص بخرابات او و بنهار کردن مشرب شود در اعتقاد و ناس
 بخوردن **مثنوی** دقم نفی من بمعنی الکتابه کذا فی مختار الصحاح برضه بنا و ان
 کشیدی از مصیبت و قدرت حاکم که نادانرا بیهیت برگزیدی طلب کردم
 و دانی بیاء الوصله یکی بند مرا فرموده باندان میسود بمعنی اضلال مکن که اگر
 دانی عصری خیزد بیاء اللطاف فیها کذا الیه فی قوله و کر نادانی ابله بیانش
 للخطاب فیها **حکمت** حلم لست جفا کند معلوم است اگر طغی بیاء الوصله مهارش
 بفتح الیم و الثمن راجع لا لشرکیر و و صد فرسنگ میر کردن از متابعت او
 پیچید مضارح من پیچیدن اما اگر در آن هولناکی آن خوف و سزا مثل
 قولم اندیشنا که دشمنان که اید موجب ملاک شود و طفل بنا دانی خواهد که
 آن جای که برود و خام از گشتن نفع الفاد و الثمن راجع الا قوله طغی بکسانند و دیگر

مطالعت کند که هنگام درستی از وقت طشونه و زمان الفلظه ملاطفت
 مذمومست و گفته اند که دشمن بملاطفت دوست نکرد و بلکه طمع زبان کند **قطعه**
 هر کسی لطف کند با تو خاک پایش و کر خلاف و خشونت کند و در و جشش و سداالین
 و شین پایش بر جهان لا قود کسی اگر کسی مالد و فتح الکاف الفارسی و سکون
 النون امر من الکون بمعنی مملو کردن و قوله خاک مغبول اگر سخن بلطف و کرم
 یا درشت خوی سکون ناء درشت مگوی که ژنگ خوردن سکون الکاف کرد و بر
 سونان فی الجواب سونان بضم الهمزة بالبرکی ای که و دودی بمعنی بخور سونان
 پاک نمی شود **حکمت** هر که در میان سخن دیگران افتد که فضالش بدانند جملش
 معلوم کند **قطعه** نه دهد مرد و نه بسمند جواب مگر آنکه از سوال کنند که چه بد
 حق بود مزاج سخن حاصل مگوی که بکمال و سکونی الباء و الهمزة یفید کمال آن
 سخن کوی را حل بر حال کند ادب و ریشی از بر اصفی اندون جامه و لستم معرفت شیخ
 هر روز پرسیدی که ریشیت جو نیست و پرسیدی که کجاست و لستم که از آن اصرا از
 مکنید که ذکر مرعوضی روان باشد و جزو مندان گفته اند هر که سخن بسخن پیچیدن
 بمعنی وزن کردن ای کل شخص لا نزل کلام از جوابش بر بجز **قطعه** تا نیک بدانی که سخن
 عین صوابست باید که بگفتن دهن از مهم نکستی از بیانی آن لا تفتح فاکل کر راست
 سخن کوی و در بند بانی من مانند به زانکه در وقت بناء الخطاب و بعد از بند بانی
 پر د عین ان سدا فی الف السبق فی صدر الکتاب فی قوله دروغ مصلحت امیزه از راست
 خسته انکیز فاسل فی وجه التلغیق بنهما **حکمت** دروغ گفتن سکون الفین المیع بغیرت
 لازم فی حق الصالح الدار الثابت بحال صا که از حزن لازم و لازم لغت فیه و

قال معلوم امر الغائب من كرون مثلاً كما يكند على لفظ المضارع بعينه ولكن
الفرق بينهما بالقدارين وقيل يزداد بين الدال والنون الف كونا و غير مستعمل
الانا درا و قدحى بزيان لفظ كوي اول امر لظاهره و آخر كوكوبين او بكن كوكو
وهو قليل ايضا انتهى فالظاهرة ان قوله كوبر دار امر غائب كما تنقيح الاميد
مفوت **سدر** كبريتا ديب و دين راه صواب كبريت و بوزيب عجب كرفنار
آيد قال الله و لنذيقنهم من العذاب الادنى و من العذاب الاكبر الاية العذاب
الادنى عذاب الدنيا من القتل و الالاس و غير ذلك و من عذاب العذاب العذاب
الاكبر عذاب الآخرة ان تذيقنهم عذاب الدنيا قبل ان يصلوا الى الآخرة ثم قال الله
لعلمهم يرجعون الى علم من نبي منهم يتوبون عن الكفر و الى وليد بن عتبة فاخرجنا
يوم بدر فزل الف من كان مؤمنا كل كان فاستقلا بسون الاية **پيت** بندست
بالبا، الفارسى خطاب مهران الله بنده بالبا، الفرسى يعنى خطاب مهران بر كسرتان
بندست و نصيحت اولاد الله ان بعد از ان بندست چو بند و نصيحت و بند و نشوى
بند و قيد بند بر بابت **بند** نيك نختان بكاييت و امثال پيشينان ان قدماء
ماضيه بند و نصيحت كبريت پيش از قبل از ان كبريتان ان مازان بواقعه پيشان
انسان ان نيك نختان مثل نشو **قطعه** نروان لا يذهب مرغ سوى دانه فراز
اي نرو و فراز لا يطير نحو چون و كرم مرغ بيند انور بند و قيد و دام بند و نصيحت
كبر از مصايب بفتح الميم جمع مصيبة و كران تا نكير نو ديكران و قدميان و ديكر كوزف
و كز كوف اليا، و توبند **حک** انرا كه گوش ارادت كران بكسر الطاف الفارسى يعنى
تقبل آوريد است و موكنا به عن صم القلب چون كند كه بشنود ان كين بفعل من

سمع كلام الله و انرا كه بگنجد سعادت كشيد اندي چون كند كه نرو و **قطعه** شب تاريك
انرا الليله المظلمه و دستان خدای نابو من تافتن بمعنى لمعان كردن جو و روز
دخشد به بعض النسخ و روز دخشند عطف على قوله شب تاريك يعنى و في
الفار المقفى لم نور و لمعان ايضا كما في الليله المظلمه و بين سعادت بزور بازو
نيست تانخت خدای بخشد **قطعه** از توبه بفتح الباء الفصل و كسر الطاف العنى
نالم ان پاي خاك الشكى منك و اخرض حالى عليه كه كره و اور معن قاضى و حاكم نيست
از حكم توبه بفتح بالانه نيست انرا كه توبه بفتح كنى كم بفتح الطاف الفارسى نشود و انرا كه
تو كم كنى كسى و مبر و مرشد نيست و هذا البيت اشار الى قوله من يبدى الله فلا مضل
له و من يضل فلا مادي **حک** كدای نيك انجام بفتح الهمزة بمعنى العاقبة به روز بادشاه
بدر فرجام ط انجام لفظا و معنى **حک** عن كز پيشش و ماني برى قره، كز پيشش
للوزن و كسر شينه به از شادى بكسر الباء المصدرى ايضا للوزن كز پيسد تخم
خور **حک** زمين را آسمان نشا رست النثار اسم لما يشرو يبدى من النخى بالهمز
ساجود المراد به ههنا المطر المميت و اسمان الارمين عبا ركل انا، بر شمع بما فيه
الانا، بالكر الطراف يقال رشح الانا، بر شمع و شحا و ترشح خرج ما فيه قليلا قليلا و من
الرشح للوق لا يخرج من البدن شفا فنيا كما يترشح الانا، التخلل الاذرا، و في
الحديث في اهل الجنة رشيهم المسمك صدق رسول الله **پيت** كبرت بمعنى اكر ترا حوى
و اخلاق من اعدنا سزاوار تو حوى نيك خویش از دست مگذار **حک** حق جيل
و كلام بيند و مى پوشد و همسا به مى بيند و مى خورش و من خورشيدى قال
في الخواص معناه بالبرى كز نور انرا كه و بى بمعنى جمله كردن ايضا انتهى **پيت**

نفوذ بالله اگر خلق غیب دان وصف ترکیبی من دانستی بودی کسی
 بحال خود ای سبب حال آنکه از دست کسی نیا سوزی **لطیفه** رز از معدن یگان
 بالکاف العزلی لفظ فارسی بمعنی معدن کردن برآید و از دست بخیل بجان کردن
 بر نیاید **قطعه** دونان و ناکان خوردند و کوش دارند گویند امید به که خورن
 روزی از یوم من الایام پیغام بالکاف العزلی و سکون الیم یعنی بر مراد بینی
 دشمنی را فغول دشمنی مفعول بینی و قول زرماند و خاک ریعنی بحال آلود
 مردن در موضع المفعول الثاني بینی **حکایت** هر که بزر درستان بختاید لا یدرم بخور
 زبردستان زبرد بینی پس صد زبرد گرفتار آید **قطعه** نه هر با تو بمعنی عصف که
 در وی قوی است بر د عجز از ایش کند دست ضعیفانرا ممکن بر دل گرفتن
 بیا الوصل یعنی بر دل ضعیفان آید و مضرة ممکن که در عافی بیا، الخطاب من شما
 جواب الامر یعنی ان فعلت کنست مبتنی بخور زور مندی بیا، الوصل فایده عافان چون
 خلاف در میان آید بحد بک الباء الصلة و فتحی الیم والباء ان یشب من البین
 ولا یوقف فی ذلک المكان و چون صلح بیند ننکد بنند که الجاسد مت بر کنار است
 و اینجا طلوت در میان مقام و ارسن یلعب القمار اراد به الزور که شش
 می باید ولیکن کسی یک برآید و لا یخفی علیک ان ملاعبه عند الکلام لما قبله غرض واضح
 اللهم الا ان جعل سدا ابتداء کلام و لا یخفی بعد **پیت** هزار بار بمعنی الف من چراگاه
 خوشتر از میدان در حق است ولیکن اسب ندارد بدست خویش بخان فایده
 در ویشی در مناجات می گفت یارب بریدان رحمت کن که بر نیکان خیر رحمت
 کرد که ایت را انیک آفرین **حکایت** اول کسی که علم بختی پس بر جامه و انگشتر و دست

دست ندان چشید بوجه گفتندش چرا می دینت را بچ واد و فضیلت راست
 راست اصله راست رایق براتی باین استم حذف الواو استم لفظ و اللفظ ما و ف
 من انه بچ حذف الواو لفظ و خطا اذا اتصل بکلمه لا کنه الا ففغول راسته الاول
 کلمه واحد بمعنی لایب الیمین و فی الثانی مرکب من را و است الیابیطین گفت راست
 و ازینت راستی است ای بکفیه **قطعه** فریدون گفت نقاشان چین را که
 پیرامون در بحر الغرایب پیرامون و پیرامین کلاما بالباء الفارسی یعنی حوالی
 و اطراف بالفارسیه کرد اگر در خطا مشی در بحر الغرایب خواجه و خرد که بکسر لظا
 الجمع و الکاف الفارسی فیها بالبرکی او تاخ بدوزند من دو خاتن و قد عرفت
 ان لظا، تغلب زان، المستقلیات بدان جمع بدو قدم اللحم را نیک داران بود شباه
 بمعنی خاقل که نیکان خود بزرگ و نیک دوزند بمعنی بزرگ شد و نیک دوزان **لطیفه**
 بزرگی را گفتند با چیدین فضیلت که دست راست دارد خام چو دست چپ می
 کنند گفت ندانی که اهل فضل صیبت بخودم باشند و فی هذا المعنی قال خواجہ حافظ
 من غمی خود ایام جز ازیم نیست بکار دوم بجات باین کس و متاع **قطعه** انگ خطا
 باطما، المامله و النطا، الجمع النضیب و اللد نقول خطا الرجل خطا و اخطا من الرزق کذا
 فی مختار الصحاح فکر آن بکمل لفظ ههنا اسماء مصدر الکماله افرید اوزی و رزق
 و بخت بالباء التثانیة بمعنی دولت یا فضیلت می دهد یا بخت و قد صحح هذا بالباء
 التثانیة و الفوقانیة ایضا و المال **قطعه** نصیحت بادشاهان مضاف الی
 مفعول گفتن مسلم کسی است که بیم و خوف سر ندارد و با امید ز **منوی** موحده
 چه در باری ریزی من زخین زرشن یعنی چه که در پایش ریزی زردا وجه که شمشیر

خفته خویش یعنی خفته گشته خود را بپای استن و مریت کردن بدو خشن رفته به
است از خانه عاریت خواستن خیال گفتار سعدی طرب انگیز است و وصف
ترکیبی من اینک خشن و طرب یعنی شادی و خشنی و طیب است و وصفه کسی
من آینه من و طیب یعنی نیکوئی که از اقبال و گونه نظر از ابدین علت زبان
طعن دراز کرد و یعنی ایشان زبان درازی میکنند و گویند که مغز و معاج بهبوط
و باطل برون و در و چراغ قابل خوردن کار خردمندان نیست یعنی افهم قد
نسبوا الشیخ لا العیث و السفاهة و قالوا ان السی و المتعة و التالیف
مثل هذا الکتاب کفه و عیب لا یلیق بالعاقل العظمی و لیکن بر دای روشنی صفا
و لان که روی سخن در ایشانست از الکلام فهم لازم می آید و می بیند
یعنی بر دای روشنی مستور نمایند معانی منفی من مانند آن که در بعضی الدان و تشدید
الداء موعظهای مثله در سکر عبادت و عنار الصحاح الکمال که طریقی کشیده
است و ادوی و دوا تلخ بکسر التاء و ظا، نصیحت یا فصاحت بشدد ظرافت بر اینچه
تا جامع ملول ایشان از دولت بکسر التاء قبول و م مانند تیغ النونین **نظم** ما بعضی
بجای خفه کردیم روزگاری درین نصیحت سر بردیم که نیاید این نصیحت بجای
ما بکوشش بکسر التاء رغبت کس بر سولان پیام و جز باین **نظم** یا ناظرا
خیه سل الله مرجه فی المصنف و المنفقر الحائنه و الطالب لیسفک من حیرت زبده
من بعد ذلک ان من بعد طلبک لیسفک من حیرت زبده الطالب من الله غفرانا
اصاحبه فخذ انهم حداثم جدا عیانه فیقنا انما ترجمه فالمرجوه الناظرین ان
بدعوا بکرمهم لظفر لولف من الملووف و کاتبها الفقیر